

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ (м. Київ)
Факультет аграрного менеджменту
Кафедра виробничого та інвестиційного менеджменту
International University of Sarajevo
(Sarajevo, Bosnia and Herzegovina)
European Institute of Further Education
(Podhájska, Slovakia)
Vytautas Magnus University (Kaunas, Lithuania)
Purdue University (Purdue, USA)
Хайфський університет (Хайфа, Ізраїль)
ГО «Ліга розвитку науки»**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**VIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ:
ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ, МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНИ ТА РОЛЬ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ, ДОСВІД І СПІВПРАЦЯ З ЄС»**

23-24 жовтня 2024 р.

Київ, online, Zoom

Інклюзивний розвиток національної економіки: глобальні тенденції, можливості України та роль агропродовольчого сектору, досвід і співпраця з ЄС. Збірник матеріалів VIII міжнар. наук.-практ. конф. (23-24 жовтня 2024р.). Київ: НУБіП України, 2024. 328 с. PDF-формат; мережеве видання; інституційний репозитарій.

*Рекомендовано до друку Вченої ради факультету аграрного менеджменту
(протокол № 6 від 21 листопада 2024 року)*

**КОНФЕРЕНЦІЯ ПРОВЕДЕНА В РАМКАХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРОЄКТУ
МОДУЛЬ ЖАНА МОНЕ «ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ
ІНКЛЮЗІЇ В ЄС» ЗА ПІДТРИМКИ ЕРАЗМУС+,
101127466 – ERSEI – ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH**

Збірник укладено за матеріалами VIII міжнародної науково-практичної конференції «Інклюзивний розвиток національної економіки», що її провели факультет аграрного менеджменту Національного університету біоресурсів і природокористування України. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції.

Видання розраховано на науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

The collection is compiled based on materials from the 8th International Scientific and Practical Conference “Inclusive Development of the National Economy,” organized by the Faculty of Agrarian Management at the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. The content of the sections is synchronized with the main areas of focus of the conference. The content of the sections is synchronized with the main directions of the conference.

The publication is designed for scientists, teachers, graduate students, students.

Редакційна колегія: Шинкарук Л.В., д. екон. наук, проф., член-кореспондент НАН України (голова); Деліні М.М., д. екон. наук, професор, Прушківська Е.В., д.е.н., професор, Алексеєва К.А., к.наук з держ. упр., к. екон. наук, доцент; Власенко Т.О, к. екон. наук, доцент; Гаврилюк В.П. к.екон. наук, доцент; Дергач А.В., к.наук з держ. упр., доцент; Лобунець Т.В., к. екон. наук, доцент; Свердан М.М., к. екон. наук, доцент; Юзба В.О. к. екон. наук, доцент, Голева М.С., асистент, Кендус Д.І., асистент.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the authors only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Тези доповідей подано в авторській редакції.

Автори відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей.

Передруковувати опубліковані в збірнику матеріали дозволяється тільки за згодою авторів

© НУБіП України,
2024 © Автори, 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПРАКТИКИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В ЄС

<i>Ivanova L.L.</i> THE CONCEPT OF INCLUSIVENESS. DEVELOPMENT OF A NEW INCLUSIVE POLICY FOR THE POST WAR-RECOVERY OF UKRAINE	12
<i>Orehivskiy V.</i> INCLUSIVE PATTERNS OF UKRAINIAN FOOD EXPORTS TO THE EU MARKETS	14
<i>Божий С.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ МАГЗИНУ ЕКОПРОДУКТІВ	16
<i>Голева М., Данильченко М.</i> МОЖЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ ЄС	18
<i>Голева М. Ступак С.</i> КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЗА ДОСВІДОМ ЄС	20
<i>Закомірний М.</i> АДАПТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦИФРОВИХ МЕХАНІЗМІВ ДЛЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ	21
<i>Ковальчук О.М.</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ	23
<i>Мальований Б.М.</i> ПЕРЕДУМОВИ ТА МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ СТВОРЕННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПЛАНТАЦІЙ СОСНИ ПРОМЕНИСТОЇ (PINUS RADIATA) В УКРАЇНІ	25
<i>Мірошниченко І.С.</i> РИЗИКИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	28
<i>Некрашевський М.А.</i> РОЛЬ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У РОЗРОБЦІ СТРАТЕГІЙ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	29
<i>Нестеренко М.О.</i> ВАЖЛИВІСТЬ РЕКЛАМНИХ АГЕНТСТВ У МАРКЕТИНГОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	31
<i>Пащенко О., Жарікова О.</i> АСПЕКТИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	33
<i>Погнерибко В.С.</i> УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	36
<i>Прушківська Е.В., Брижицький І., Шолов Д.</i> АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОДЕЛЕЙ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	38
<i>Салій І.</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ЕЛЕКТРОМОБІЛІВ В ЄС	41
<i>Синько К.</i> ІННОВАЦІЙНІ ДОШКІЛЬНІ ЗАКЛАДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ: ДОСВІД ЄС	42
<i>Синяшок М.</i> МАРКЕТИНГОВІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	44

СПОЖИВЧИХ НАСТРОЇВ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Степаньков Р.С. СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА 46

Троян О. ВИКОРИСТАННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ДАНИХ ПІД ЧАС ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ 48

Щуцький А. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕО ТА ІНТЕРНЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ ТОВАРІВ ВІТЧИЗНЯНОГО ВИРОБНИЦТВА НА РИНКУ 50

СЕКЦІЯ 2. ДОСВІД ЄС ТА МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ І ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Wang Yi. THREATS AND RISK MANAGEMENT IN UKRAINE UNDER THE WAR CONDITIONS 52

Авдієвський М.О. СТВОРЕННЯ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ФЕРМЕРІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ 53

Андрущенко О. РОЗРОБКА АЛГОРИТМІВ ДЛЯ ПІДТРИМКИ РІШЕНЬ ЩОДО ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ПІД ЧАС ВІЙНИ 55

Власенко Ю.Г. ІНКЛЮЗИВНА ТРАНСФОРМАЦІЯ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗМІНИ ДОВКІЛЛЯ 57

Голева М., Алексеєва М. ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ 60

Гуменський В.Л. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ АГРОДРОНІВ В УКРАЇНІ 62

Дерев'ягін М.В. ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК АВІАБУДУВАННЯ В УКРАЇНІ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД: МОЖЛИВОСТІ ІНДУСТРІЇ 4.0 64

Довгій Я.О. ОСНОВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ ЗЕРНОТРЕЙДЕРІВ 66

Дяченко А.О. ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ 68

Книшик А.І. ДУАЛЬНА СИСТЕМА ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ 69

Кондратенко В.Д. ПРОГРАМНІ РІШЕННЯ ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ 71

Кондратьєв Ю.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР ЄС 73

Кузьменко Д.О. ПРОГРАМНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО УПРАВЛІННЯ В АГРОПРОДОВОЛЬЧОМУ СЕКТОРІ	75
Кшановська М.О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	77
Литвинчук Я.М. СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕРНА ТА ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ	79
Макарчук О.Г., Шиманська Т.С. ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	81
Маланчук А. ІНВЕСТИЦІЙНІ РЕСУРСИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ФІНАНСУВАННЯ	83
Маркевич В.П. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗСАДНИКА ДЕКОРАТИВНИХ РОСЛИН	86
Матвієнко Ю. РОЛЬ ОСВІТИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ	88
Мороз І.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ДИТЯЧИХ ТОВАРІВ В УКРАЇНІ	90
Новичков С.В. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ АВТОСЕРВІСУ	92
Пархоменко Л.М. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ РИНКУ ЦУКРУ В УКРАЇНІ	94
Пищенко Ю.В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ БУДИНКІВ	96
Полянська А.С., Псюк Р.М. УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ	98
Постумент Д.А. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ	101
Присяжнюк Б.М. СУЧАСНИЙ СТАН ІНВЕСТИЦІЙ В СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО: ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА СТАБІЛІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	103
Прушківська Е.В., Ганущак А.М. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКСПОРТУ РЕВЕНЮ	105
Прушківська Е.В., Ковальова С.А. СУЧАСНІ ФОРМИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО БІЗНЕСУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ В УКРАЇНІ	108
Прушківська Е. В., Шишкіна В. С. ВПЛИВ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ ТА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ В АГРОПРОДОВОЛЬЧОМУ СЕКТОРІ ЄС	111
Романчук Л.Д., Абрамова І.В. ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ЗЕЛЕНОГО ТА ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	114
Свириденко Т.А. РОЗРОБКА ВЕБ-ДОДАТКУ ДЛЯ АНАЛІЗУ	116

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ	РИЗИКІВ	У
АГРОПРОДОВОЛЬЧОМУ СЕКТОРУ		
<i>Семенова О.М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПРОСУВАННЯ ТОВАРІВ НА РИНОК		117
<i>Стежко Н.В.</i> ЕКОЛОГІЧНИЙ СЛІД: ОЦІНКА ВПЛИВУ ЛЮДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ДОВКІЛЛЯ ТА СТРАТЕГІЇ ЙОГО ЗМЕНШЕННЯ		119
<i>Стрішенець А.О.</i> РОЛЬ ІТ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ		122
<i>Сухецький В.</i> МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В АГРОПРОДОВОЛЬЧОМУ СЕКТОРІ		124
<i>Тищенко Ф.О.</i> РОЛЬ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ		125
<i>Титаренко М., Власенко Ю.Г.</i> МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ І ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ		127
<i>Фещенко К.С.</i> ВИРОЩУВАННЯ ТОМАТІВ У ЗАКРИТОМУ ГРУНТІ: МОЖЛИВІ ЗАГРОЗИ МАЙБУТНЬОГО БІЗНЕСУ		129
<i>Цикунов В.В.</i> СУЧАСНИЙ СТАН ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ		131
<i>Шаповал Є.</i> РОЗВИТОК АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ ЧЕРЕЗ ПРОФЕСІЙНУ ОСВІТУ: ЄВРОПЕЙСЬКІ МЕХАНІЗМИ ТА УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ		134
<i>Шаповал С. Л.</i> ОСВІТА ЯК КЛЮЧОВА КОМПОНЕНТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ		135
<i>Шевченко М.І.</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ГРИБІВНИЦТВА В УКРАЇНІ		138
<i>Шинкарук Л.В., Деліні О.С.</i> СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ		140
<i>Щербатюк Я. В.</i> ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЧИЩЕННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР		142
<i>Юрченко А.С.</i> ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ		144
<i>Яценко О.Ю.</i> ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ		146

СЕКЦІЯ 3. ПРИНЦИПИ ЄС ЩОДО РІЗНОМАНІТНОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНОСТІ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

<i>Будякова О. Ю, Олешко А. А.,</i> ПРИНЦИПИ ТА КРИТЕРІЇ БІОЕКОНОМІКИ ДЛЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ	148
<i>Град Н.</i> РОЛЬ ПЕДАГОГІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ ДЛЯ	151

ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ КАДРІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ	
<i>Дергач А.В., Альошин С.С.</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	153
<i>Дергач А.В., Ванджура В.В.</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СФЕРІ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ	156
<i>Дергач А.В., Полєжаєв О.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗАКОРДОННОГО РИНКУ АВТОПОСЛУГ	158
<i>Дергач А.В., Поліщук М.А.,</i> АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	160
<i>Дергач А.В., Цурпаленко В.В.,</i> ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ В УКРАЇНІ	162
<i>Дуда А.</i> РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ВІДНОВЛЕННІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ: АГРАРНИЙ ТА ПРОМИСЛОВИЙ СЕКТОР	164
<i>Живушко С.</i> ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ІНКЛЮЗІЇ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	165
<i>Каленков І.</i> ІНКЛЮЗИВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ: ВИКЛИКИ ТА ДОСЯГНЕННЯ	167
<i>Карпенко Л.</i> ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДЛЯ РОБОТИ З ІНКЛЮЗИВНИМИ ГРУПАМИ	168
<i>Кригульська Т.Б.</i> ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ІНКЛЮЗИВНИХ ПРОЄКТІВ СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	170
<i>Кудря А.</i> ІНКЛЮЗІЯ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ	172
<i>Лобунець Т. В.,</i> КОНЦЕПТУАЛЬНА СИСТЕМА ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	174
<i>Мамонтова К.</i> ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В ШКІЛЬНИХ КОЛЕКТИВАХ	177
<i>Мошко В.</i> ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В ШКІЛЬНИХ КОЛЕКТИВАХ	179
<i>Подгаєцька О.</i> РОЛЬ СПІВПРАЦІ МІЖ РОБОТОДАВЦЯМИ ТА ЗАКЛАДАМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАЙНЯТОСТІ ВИПУСКНИКІВ	181
<i>Присяжна А.</i> РОЛЬ СПІВПРАЦІ МІЖ РОБОТОДАВЦЯМИ ТА ЗАКЛАДАМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАЙНЯТОСТІ ВИПУСКНИКІВ (НА ПРИКЛАДІ НУБІП УКРАЇНИ)	182
<i>Прушківська Е.В., Тимошук К.О.</i> ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗИВНОСТІ, ЯК ОСНОВНИЙ ПРІОРИТЕТ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ	185
<i>Прушківська Е.В., Куцоласька А.Ю.</i> ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК	187

ПРИНЦИПИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В КРАЇНАХ ЄС	
<i>Рижикова К.</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ	190
<i>Чемодуров О.М.</i> ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	192

СЕКЦІЯ 4. СОЦІОЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД ЄС ТА МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНИ

<i>Андрук Т.</i> ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ВETERANІВ: ШЛЯХИ РЕІНТЕГРАЦІЇ НА РИНОК ПРАЦІ	195
<i>Артюхов М.</i> ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ СИСТЕМИ ДЛЯ АНАЛІЗУ СОЦІОЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ	197
<i>Ахмедова С.Н., Сидорук І.С.</i> ПРОБЛЕМИ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД	198
<i>Базь Н.</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИЗАЙНЕРСЬКОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	201
<i>Банера М. І.</i> ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ «КОРИГУВАЛЬНІ І ПОПЕРЕДЖУВАЛЬНІ ДІЇ» В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ	202
<i>Бодненко К.</i> ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	205
<i>Бойко Б. Л.</i> ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПОСЛУГ З ПАРКУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ НА БАГАТОРІВНЕВОМУ ПАРКІНГУ	207
<i>Вінтонюк Є.</i> ІНТЕГРАЦІЯ СУЧАСНИХ ІТ-РІШЕНЬ ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ	209
<i>Власенко Т.О.</i> ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	210
<i>Волков Н.</i> РОЗРОБКА МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ ДЛЯ ПІДТРИМКИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ	212
<i>Волохін Б.</i> ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ІНКЛЮЗИВНИМИ ПРОЕКТАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ	214
<i>Волошенюк І.</i> ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ	216
<i>Гавенчук О. С.</i> СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ КУКУРУДЗИ	218
<i>Гановський А.</i> ПЛАТФОРМИ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ТА ОЦІНКИ ІНКЛЮЗИВНИХ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ	220
<i>Ганюк Н.</i> РОЛЬ КІБЕРБЕЗПЕКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО	221

КОНФЛІКТУ

<i>Гладкий В.</i> ПРАКТИКА СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНИХ ЦЕНТРІВ ДЛЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ	223
<i>Голева М., Іваненко Д.</i> ОСОБЛИВОСТІ І РИЗИКИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	226
<i>Голобородько К.</i> ІНДЕКС ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЯК ІНДИКАТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ	227
<i>Горелков В.Р.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВІДКРИТТЯ ДИЛЕРСЬКОГО ЦЕНТРУ З ПРОДАЖУ ЗАПЧАСТИН ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ	230
<i>Данильчук Н.</i> ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ	232
<i>Деліні М.М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	233
<i>Деліні М.М., Срібнюк М.М.</i> ВАЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ ЦЕНТРІВ РЕАБІЛІТАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ	235
<i>Євтушенко К.О.</i> БІЗНЕС ПЛАНУВАННЯ ВІДКРИТТЯ КАВ'ЯРНІ ФОРМАТУ «to go»	237
<i>Жук В.</i> РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АДАПТАЦІЯ ПРОГРАМ І ПІДХОДІВ	239
<i>Зарицький Є.</i> ОСОБЛИВОСТІ І РИЗИКИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	241
<i>Зоря В.</i> ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ	242
<i>Зоря О. І.</i> ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ	244
<i>Коротенко В.</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ ТА ВПЛИВ НА ПРОФЕСІЙНУ ОСВІТУ В УМОВАХ ВІЙНИ	246
<i>Котельницький М.</i> ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ РИЗИКІВ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	247
<i>Красноштан А.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІЛЬОВОЇ АУДИТОРІЇ ПРИ СТВОРЕННІ МЕДОВАРНІ	249
<i>Кумпан М.</i> ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ	251
<i>Левенець Т.</i> ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ	253
<i>Литовка А.</i> РОЗРОБКА АЛГОРИТМІВ ДЛЯ АНАЛІЗУ РИЗИКІВ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ	254
<i>Люшик В.</i> ПЕДАГОГІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ	256
<i>Ляховчук В.</i> ВИКОРИСТАННЯ ВЕБ-АНАЛІТИКИ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНКЛЮЗИВНИХ ПРОГРАМ В УКРАЇНІ	257
<i>Малинка Т.О.</i> РОЗРОБКА ВЕБ-ДОДАТКУ ДЛЯ ОЦІНКИ РИЗИКІВ	259

ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	
<i>Мамонтов С.</i> ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: МЕТОДИ КОРЕКЦІЇ	261
<i>Марченко М.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ДОСТУПУ ДО МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ ПІД ЧАС ВІЙНИ	262
<i>Матвієнко Т.</i> ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ	264
<i>Мельник І.В.</i> ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ	266
<i>Мельник О.</i> ОСОБЛИВОСТІ І РИЗИКИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	268
<i>Носар К.В.</i> МАРКЕТИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	270
<i>Онiщенко Ю.І.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ШВИДКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН	272
<i>Палаш С.</i> СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ-ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ: РОЛЬ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ	274
<i>Прокопенко П.</i> ВИКОРИСТАННЯ ВЕЛИКИХ ДАНИХ ДЛЯ ОЦІНКИ МОЖЛИВОСТЕЙ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	276
<i>Саух М.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	278
<i>Сидоренко Є.</i> ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ	280
<i>Сідько А.</i> ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ПРОФЕСІЙНИХ ЗАКЛАДІВ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	282
<i>Сімакова Т.</i> ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ	284
<i>Сторчеус І.</i> ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: МЕТОДИ КОРЕКЦІЇ	286
<i>Тесленко М.</i> ПІДТРИМКА СІМЕЙ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В КОНТЕКСТІ ВОЄННИХ ПОДІЙ	288
<i>Ткачик Ф.П.</i> ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ	290
<i>Філоненко І.</i> ВИКОРИСТАННЯ АНАЛІТИЧНИХ ДАНИХ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНКЛЮЗИВНИХ ЗАХОДІВ В УМОВАХ КРИЗИ	292
<i>Флоров К.</i> ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ: ВИКЛИКИ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ	294
<i>Чиркін Д.О., Прушківська Е.В.</i> ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК	295

УКРАЇНИ В ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ	
<i>Шандра І.</i> ВИКОРИСТАННЯ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	298
<i>Швець П.А.</i> ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ІНВАЛІДІВ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ	300
<i>Шука О., Прушківська Е.В.</i> РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ІНКЛЮЗІЇ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР	302
<i>Юманов А.</i> ВИКОРИСТАННЯ VR/AR ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ НАВЧАННЯ ТА ПІДТРИМКИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ПІД ЧАС КРИЗИ	304
<i>Ярмолюк О.Ф., Ярмолюк В.М.</i> НЕФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР ІНКЛЮЗИВНИХ ПРАКТИК В БІЗНЕСІ	307
<i>Чкан О.В., Лазнева І.О.</i> ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНОГО БІЗНЕСУ ТА ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ	310
<i>Артамонова О.В.</i> МОЖЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СВІТОВОЇ ПРАКТИКИ ІНКЛЮЗИВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В ФОРМУВАННІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ	312
<i>Прушківська Е.В., Вебер В.В.</i> ВПЛИВ ВІЙНИ НА РЕАЛІЗАЦІЮ СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ В УКРАЇНІ	315
<i>Зволінська Н.В.</i> АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ДО КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ	316
<i>Прушківська Е.В., Коноваленко Д.С.</i> РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ У ПІДТРИМЦІ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	319
<i>Прушківська Е.В., Паштецька А.В.</i> ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК ТА ДЖЕРЕЛА ЙОГО ЗРОСТАННЯ В КИТАЇ	321
<i>Прушківська Е.В., Собко А.О.</i> АГРОПРОДОВОЛЬЧА КУЛЬТУРА: РОЛЬ ОСВІТИ ТА НАВЧАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ	324
<i>Ткачук А.М.</i> ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК ТА ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ: ЯК ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІНЮЮТЬ СТРУКТУРУ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ	326

СЕКЦІЯ 1. ПРАКТИКИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В ЄС

UDC: 316.4:323.28:330.34(477)

Ivanova L.L., student
Academic supervisor: Vlasenko T.O.
PhD (Economics), Associate professor
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine (Kyiv , Ukraine)

THE CONCEPT OF INCLUSIVENESS. DEVELOPMENT OF A NEW INCLUSIVE POLICY FOR THE POST WAR-RECOVERY OF UKRAINE

Tolerance is the art of living with other people and with other ideas. This statement belongs to Kofi Annan, Secretary General of the United Nations (1997-2006), winner of the Nobel Peace Prize.

Equality, justice, systematicity - all these words personify the definition of inclusiveness. "Inclusive" translated from English means non-discriminatory; one that contains all the elements; comprehensive, systematic, overall. For a long time, the categories "inclusion" and "inclusiveness" were used mainly in social processes, in particular, as an extension of the participation of individuals in social events of various levels and scales.

Based on the content of the translation, inclusiveness should be understood as the equality and fairness of subjects in the sphere of public socio-economic, environmental, political and other relations (physical and legal) in matters of access to opportunities, resources, potentials, as well as the opportunity to defend their vital and economic interests and receive a corresponding benefit [1].

The term "inclusion" was first used in the 1970s in the United States, when researchers defined social inclusion as the increase in the degree of participation of all citizens in society, when each person is perceived by society as an individual and has the opportunity fully participate in social processes. The right to participate in society is based on social ethics in all areas of life [3].

"The concept of inclusive development assumes that every subject of the economy is important, unique, valuable to society and has the ability to meet its needs. In a generalized sense, inclusive development consists in the need to strengthen the involvement of all segments of the population in solving development problems, as well as the growth of involvement in the development of all territories" [2].

The main principle of inclusive policy is the creation of equal access to social processes for all groups of people who have historically been excluded from public life.

The characteristic features of inclusive development are:

- inclusive policy is a process;
- inclusive policy involves the presence, a certain emphasis on those groups of persons who are subject to the "risk" of exclusion or restriction of rights and

freedoms.

The full-scale invasion brought major changes to Ukraine's inclusive policy. A large number of people could not perform their work duties, some workers needed to be evacuated, some businesses needed to be restored, many women and children went abroad. The hostilities pushed the country's economic development back, and this requires the adjustment of various directions of state policy, taking into account the principles of inclusion by developing an operational response to the challenges facing the citizens.

The development of a new inclusive policy requires a comprehensive, unbiased analysis of the current war-related situation. It is necessary to carefully study its impact on the general situation in Ukraine as a whole, as well as in individual regions and territorial communities.

Despite the fact that the war still continues today, it is necessary to develop plans for the restoration of the affected territories, to create conditions for the sooner return of refugees to Ukraine and the return to their own homes of a large part of forcibly displaced people in those places where this is possible, to rebuild local, regional and national economy. The need to solve all these tasks is one of the key factors in the introduction of new concepts of inclusive development as a new paradigm of sustainable development of the country's economy.

The restoration of Ukraine is not only and not so much about the reconstruction of what was destroyed by the enemy, it is about the restoration of a full-fledged life in cities and villages, the reconstruction of institutions and their capacity, solving the issues of the rule of law, ensuring justice for the most disadvantaged sections of the population, building a more inclusive society, developing human capital [3].

Therefore, inclusive policy is an integral part of the development of society in our country. Inclusive policy is based on the principle of equality and justice. Every individual has the right to be a member of society, to have rights and responsibilities in socio-economic, political, environmental and other spheres. In order to restore Ukraine after the end of the war, it is necessary to develop a plan for the restoration of the affected territories, the return of refugees to their homes, and the reconstruction of the economy.

The implementation of all these points of the recovery plan should be carried out taking into account the principles of an inclusive policy.

Reference

1. Степаненко С.В. Теоретико-концептуальні основи інклюзивного розвитку економіки. *Науковий погляд: економіка та управління*, № 3 (83) / 2023. URL: http://www.scientificview.umsf.in.ua/archive/2023/3_83_2023/10.pdf (дата звернення: 30.09.2024).

2. Бараннік В.О. Інклюзивний розвиток : від теорії до практики і знову до теорії. *Національного інституту стратегічних досліджен.* URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-10/tezy-barannik2.pdf> (дата звернення: 30.09.2024).

3. Мельнік М.А. Інклюзивна політика держави під час війни . *Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля* № 6 (276) 2022. URL: [file:///C:/Users/%D0%9A%D0%92/Downloads/9%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%9A%D0%92/Downloads/9%20(1).pdf) (дата звернення: 30.09.2024)

УДК 339.1

*Orehivskyi V.,
Associate Professor,
Purdue University
(Purdue, USA)*

INCLUSIVE PATTERNS OF UKRAINIAN FOOD EXPORTS TO THE EU MARKETS

Ukraine's agriculture and logistic export supply chains undergoing the most vital challenges they ever faced, caused by the unprovoked russian invasion. Ukrainian farmers, grain traders, and logistic companies have shown tremendous resilience by operating under force-major conditions to satisfy food safety both for internal demand and supplying international markets. Agricultural exports contribute to more than 60% of the country's total exports, it is a major source of revenues to support heavy growing military expenses.

Many countries are dependent on Ukrainian food supplies, including those that fall into the category of the Low-Income Food-Deficit Countries (LIFDCs). For these countries, there is a growing concern about trade disruptions that might impact food security, trade volumes, or pricing for essential grain products.

Soon after and during the invasion, the volatility of the prices for wheat futures from the Chicago Board of Trade (CBOT) emerged. For example, due to the concerns of supply interruptions the wheat futures on CBOT increased from €780/bu. on Feb.15, 2022, to €1425/bu. on March 07, 2022 [2].

Beside volume projections, data from the Aglink-Cosimo Model from the OECD-FAO "Agricultural Outlook 2022-2031" suggest different scenarios that might impact international wheat prices. Provided reductions in Ukraine and Russia's wheat exports, all the scenarios report growth in global wheat prices from 2% to 34%, depending on the type of restrictions imposed [3]. Despite the many assumptions the Model declares, there is an inevitable pattern observed. It demonstrates the need to foster Ukrainian exports to the EU, especially under conditions of martial law.

Ukraine traditionally plays a vital role by providing inclusive mechanisms to guarantee food safety to the EU market. To support Ukraine, in May 2022, the EU Commission launched the "Solidarity Lanes Action Plan" to establish alternative logistics routes via rail, road, and inland waterways, known as Solidarity Lanes. This exempted Ukrainian grain exports and other strategic food products exported to the EU from import tariffs and quotas. The regulation was extended in 2023, and in 2024 the EU had approved the "Solidarity Lanes" till June 05, 2025. However, the recent edition returns to implementing import quotas for the particularly sensitive

agricultural products, namely maize, oats, groats, poultry, eggs, sugar, and honey. If imports of these products surpass the average volumes recorded in the second half of 2021 and all of 2022 and 2023, import tariffs will be re-imposed.

Between May 2022 and September 2024, the Solidarity Lanes allowed Ukraine to export around 140 million tonnes of goods, including more than 70 million tonnes of grain, oilseeds, and related products. The total value of trade via the Solidarity Lanes is currently estimated at around €158 billion, with more than €50 billion for Ukrainian exports and around €107 billion for Ukrainian imports [1].

Whereas, given the Ukraine-EU negotiations for membership, the ongoing disputes and EU farmers' actions need to be resolved. While several studies have found that Ukrainian grain and food products do not interfere and cause no substantial price effect both on the Polish and EU markets, Ukraine has faced broad-scale protests and border blockage from Eastern European farmers. In Poland, domestic market protection and farmers' declining profitability were declared as formal concerns. On the other side, according to the Institute of Public Finance (IPF) of Poland, Ukrainian grain exports have a very minor influence on price formation for Polish farmers [5]. Other major agricultural exports from Ukraine to the EU (poultry, honey, sugar, etc.) currently account for about 4%-6% of total EU food imports; so no significant price or cost disruptions for EU farmers should be expected.

Our investigations confirm the true reasons for EU farmers' protests are different from the Ukrainian origin. These are the new regulations of the “European Green Deal”, the rise of production costs, structural issues (small farm sizes make it unable to compete with big companies), and the decline of farmers' prices due to the tendencies of the world market. Ukrainian food exports served just as a trigger for the protests.

We anticipate the transformation of inclusive mechanisms of the EU agricultural market, thus opening certain opportunities for Ukrainian agricultural exports. The changing structure of the EU food market imports presumes more efficient market barriers for Russian food exports to be implemented.

Farmers' prices in Poland and other European countries are subject to world trends, including grain production in the USA, Brazil, Australia, Argentina, and Russia. As for the latter, despite formal bans on imports from that country, its export grains are still present in German and other EU countries' markets, often along with deliberate dumping pricing. Food exports are excluded from the international sanctions, but export revenues are being used to finance military actions and other related expenses.

The NASA observations show millions of tons of grains produced on the temporally invaded territories of Ukraine [6]. These are difficult to estimate and not accounted for in Ukrainian statistic reports, but potentially can influence export prices in the region. Illegal export shipments with grains of Ukrainian origin are being monitored and reported by Ukrainian authorities. This topic is the subject of further investigation.

Despite the state of the war, Ukrainian agriculture quickly adapts and serves as a major pillar of the national economy. It is vitally important for the Ukrainian

Government to create fair market conditions, support legitimate grain exporters, and update legislation given negotiations for EU prospective membership.

Reference

1. EU Commission: EU-Ukraine Solidarity Lanes. August 2024.
https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine/eu-ukraine-solidarity-lanes_en
2. Ketan B. Patel “Why the Russian Invasion of Ukraine Moved Wheat Futures Prices More in the U.S. Than in Europe”. Chicago Fed Letter, No. 492, April 2024.
<https://www.chicagofed.org/publications/chicago-fed-letter/2024/492>
3. OECD-FAO Agricultural Outlook 2022-2031, June 29, 2022.
https://www.oecd.org/en/publications/oecd-fao-agricultural-outlook-2022-2031_f1b0b29c-en.html
4. OECD-FAO Agricultural Outlook 2024-2033, July 02, 2024.
https://www.oecd.org/en/publications/oecd-fao-agricultural-outlook-2024-2033_4c5d2cfb-en/full-report.html
5. “The analysis of agricultural protests”. Institute of Public Finance (IPF) of Poland, 18.03.2024
6. <https://www.ifp.org.pl/ziarno-niezgody-analiza-protestow-rolniczych/>
7. “Ukraine’s Lost Crops: World Stat”. Bloomberg, December 20, 2023.
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-12-21/ukraine-crops-in-russia-occupied-territory-are-hard-to-forecast?srnd=technology-vp&embedded-checkout=true>

УДК 330.338.2

*Божий С.О., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
освітня програма
«Менеджмент організації та адміністрування»,
Науковий керівник: Дергач А.В.,
к. держ. упр., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ МАГЗИНУ ЕКОПРОДУКТІВ

Бізнес-планування є основою для успішного функціонування будь-якого підприємства. Магазины, що спеціалізуються на екологічно чистих товарах, мають певні особливості ведення бізнесу, які впливають на стратегічні рішення, маркетингові інструменти та операційні процеси. Від якості планування та проведення первинних розрахунків буде залежить успіх даного проекту.

Для екологічно орієнтованого бізнесу надзвичайно важливо чітко

визначити місію компанії та її цінності. Магазин екопродуктів часто спрямований не лише на продаж товарів, але й на формування здорового способу життя для споживачів. Місія може включати принципи екологічної відповідальності, підтримку місцевих фермерів та виробників, мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище та популяризацію здорового харчування. Необхідно з'ясувати попит на екопродукти у вибраному регіоні, аналізуючи демографічні дані, інтереси споживачів та їхню купівельну спроможність.

Важливим є і вивчення конкурентів – визначення їх сильних та слабких сторін, унікальних торгових пропозицій, цінової політики. Конкурентний аналіз дозволяє визначити, як позиціонувати свій магазин, щоб привернути клієнтів. Екопродукти мають широкий спектр товарів – від органічних овочів та фруктів до натуральних косметичних засобів та екологічно чистих засобів для дому. Під час бізнес-планування важливо визначити, які категорії товарів будуть пропонуватися у вашому магазині. Вибір асортименту залежить від уподобань цільової аудиторії, а також від можливості співпраці з сертифікованими виробниками. Не менш важливим є також питання сезонності продуктів і пошук постійних постачальників, які гарантують якість продукції. Важливим елементом бізнес-планування є визначення цінової стратегії. Оскільки екопродукти часто дорожчі за традиційні, слід знайти баланс між високою якістю товару та доступністю для клієнтів. Необхідно також передбачити знижки, акції або спеціальні пропозиції для постійних покупців, щоб стимулювати продажі. Надійність постачальників та ефективна система логістики мають вирішальне значення для успішної роботи магазину екопродуктів. У бізнес-плані слід детально прописати канали постачання, вимоги до зберігання та транспортування товарів, щоб зберегти їх якість і свіжість. Також треба приділити увагу маркетинговій стратегії. Це може включати онлайн і офлайн рекламу, створення соціальних медіа сторінок, проведення заходів для просування здорового способу життя. Важливим також є навчання споживачів щодо переваг екопродуктів через блоги, семінари чи консультації з фахівцями.

Ризики, з якими може стикнутися бізнес магазину екопродуктів, включають сезонність попиту, конкуренцію з боку супермаркетів або інших спеціалізованих магазинів. Бізнес-план має передбачати механізми мінімізації цих ризиків, наприклад, розвиток інтернет-магазину для збільшення охоплення клієнтів чи співпраця з декількома постачальниками для забезпечення стабільності поставок.

Бізнес-планування для магазину екопродуктів має свої особливості, які безпосередньо пов'язані з вимогами до якості продукції, специфікою ринку та уподобаннями споживачів. Ретельно сплановані маркетингові та операційні стратегії допоможуть успішно вивести магазин на ринок і забезпечити його стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Таким чином, бізнес – планування магазину екопродуктів вимагає всебічного підходу, що включає чітке розуміння ринкових умов, ретельний підбір асортименту, розробку ефективної цінової політики, налагодження

безперебійної логістики і активну маркетингову діяльність. Лише запровадивши ці аспекти, можна забезпечити стабільний розвиток магазину та зменшити ризики пов'язані з його функціонуванням. Забезпечивши гармонійне поєднання інноваційних стратегій, екологічної відповідальності і високої якості продукції, магазин екопродуктів може не лише задовольнити потреби сучасних споживачів, але й стати лідером у сфері сталого розвитку, прокладаючи шлях до здорового майбутнього суспільства.

Список використаних джерел:

1. Дергач А. В., Дюгованець О. М., Гончар Г. П. Механізм управління діяльністю стартапів. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 79–84. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.8.79 (дата звернення 21.09.2024).

2. Гавриш О.А., Бояринова К. О., Кравченко М. О., Копішинська К. О. Управління стартапами. Підручник для здобувачів вищої освіти за економічними спеціальностями. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка», 2020.

3. Белявцев М.І., В.Н. Воробйов Маркетинговий менеджмент: навчальний посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2006. 407 с.

УДК 330.34:338.2(477)

*Голєва М. С., PhD
Данильченко Микола, 3 курс, Менеджмент,
Національний Університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

МОЖЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ ЄС

Попередня відповідь заклала фундамент для розуміння інклюзивного розвитку та його важливості для України. Однак, ця тема настільки багатогранна, що потребує більш детального розгляду. У цьому розширеному есе ми глибше зануримося в конкретні аспекти інклюзивного розвитку, проаналізуємо досвід ЄС та запропонуємо більш детальні рекомендації для України.

Інклюзивний розвиток – це не просто гасло, а комплекс заходів, спрямованих на створення суспільства, де кожен має рівні можливості для реалізації свого потенціалу. Це означає:

1. Економічну інклюзію: забезпечення рівного доступу до економічних ресурсів, створення робочих місць, підтримка малого та середнього бізнесу, особливо в регіонах.

2. Соціальну інклюзію: створення суспільства, де кожен відчуває себе почутим і прийнятим, незалежно від своїх особливостей. Це включає в себе

боротьбу з дискримінацією, забезпечення доступності соціальних послуг, створення інклюзивного освітнього середовища.

3. Політичну інклюзію: забезпечення участі всіх громадян у прийнятті рішень, що впливають на їхнє життя.

Європейський Союз має багаторічний досвід у сфері інклюзивного розвитку. Ключові напрямки його політики включають:

- боротьба з бідністю та соціальним виключенням: ЄС впроваджує різноманітні програми підтримки незахищених верств населення, такі як гарантії молодіжної зайнятості, програми соціального житла, підтримка сімей з дітьми.

- створення інклюзивного ринку праці: ЄС активно працює над ліквідацією дискримінації на ринку праці, забезпеченням рівних оплати праці для чоловіків і жінок, підтримкою людей з інвалідністю.

- розвиток соціальної економіки: ЄС сприяє розвитку соціальних підприємств, кооперативів та інших форм організації, які створюють соціальну цінність і робочі місця.

- створення доступного середовища: європейські міста і села стають все більш доступними для людей з інвалідністю та інших вразливих груп населення.

Однак, навіть у ЄС є виклики, які необхідно вирішувати: зростаюча нерівність, старіння населення, міграційна криза.

Імплементация досвіду ЄС в Україні вимагає комплексного підходу, який включає:

- розробку та впровадження національної стратегії інклюзивного розвитку: цей документ має визначити пріоритети, цілі та конкретні заходи для досягнення інклюзивності.

- реформування соціальної політики: необхідно переглянути систему соціального захисту, забезпечити доступність соціальних послуг, збільшити соціальні виплати.

- розвиток інклюзивного ринку праці: створення програм перекваліфікації та підвищення кваліфікації, підтримка підприємництва, особливо серед молоді та жінок.

- створення доступного життєвого середовища: адаптація міст і сіл для людей з інвалідністю, створення безбар'єрного середовища.

- розвиток соціальної економіки: підтримка соціальних підприємств, кооперативів, які створюють соціальну цінність і робочі місця.

- залучення громадянського суспільства: активна участь громадських організацій у розробці та реалізації інклюзивних політик.

- міжнародне співробітництво: залучення міжнародної допомоги та експертизи для реалізації інклюзивних проєктів.

Інклюзивний розвиток є стратегічним пріоритетом для України. Імплементация досвіду ЄС може значно прискорити цей процес і сприяти створенню більш справедливого і процвітаючого суспільства. Однак, цей процес потребує тривалих і системних зусиль з боку держави, бізнесу та громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Світовий банк. URL: [Ukraine: Towards an Inclusive Recovery](#). Доступно на сайті Світового банку (дата звернення: 15.10.2024).
2. Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД). Можливості інклюзивного розвитку економіки України у контексті європейської інтеграції. URL: [НІСД](#) (дата звернення: 15.10.2024).

УДК 3 30.34:338.2:061.1ЄС

*Голева М. С., PhD,
Ступак Софія, 3 курс,
спеціальність «Менеджмент»
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЗА ДОСВІДОМ ЄС

Інклюзивний розвиток – це процес, який спрямований на створення суспільства, де кожна людина має рівні можливості для участі в економічному, соціальному та політичному житті, незалежно від своїх особливостей. Європейський Союз, як один з лідерів у сфері соціальної політики, накопичив значний досвід у реалізації інклюзивних стратегій.

Інклюзивний розвиток неможливий без забезпечення рівного доступу до зайнятості для всіх верств населення. Європейські країни активно працюють над формуванням інклюзивного ринку праці, реалізуючи комплекс заходів. Зокрема, впроваджуються програми підвищення кваліфікації та перекваліфікації, спрямовані на збільшення конкурентоспроможності вразливих категорій населення. Одночасно з цим, законодавець стимулює працевлаштування людей з інвалідністю шляхом встановлення квот, а державна політика спрямована на підтримку соціального підприємництва як ефективного інструменту інтеграції людей з обмеженими можливостями у трудові відносини. Розвиток гнучких форм зайнятості, таких як віддалена робота, доповнює цей комплекс заходів, сприяючи балансу між професійним життям та особистими потребами [1].

Державна політика відіграє важливу роль у стимулюванні інклюзивного бізнесу. Зокрема, європейські країни активно застосовують різноманітні інструменти для підтримки підприємців, які створюють робочі місця для людей з особливими потребами. Наприклад, надають податкові пільги компаніям, що працевлаштовують таких людей або створюють соціальні підприємства. Крім того, розширюється доступ до кредитних ресурсів для соціальних підприємств та малих і середніх підприємств, які займаються інклюзивними проектами.

Держава також пріоритетно залучає соціальні підприємства до державних закупівель.

Соціальне підприємництво – це потужний рушій інклюзивного розвитку. Створюючи робочі місця для людей з обмеженими можливостями та надаючи необхідні соціальні послуги, такі підприємства розширюють можливості вразливих груп, сприяючи їхній повноцінній участі в суспільному житті. Крім того, соціальні підприємства вирішують актуальні соціальні проблеми, зміцнюючи громадянське суспільство та сприяючи соціальній згуртованості.

Інклюзивний розвиток є складним і багатогранним процесом, який вимагає спільних зусиль держави, бізнесу, громадянського суспільства. Досвід Європейського Союзу демонструє, що інклюзивний ринок праці, державна підтримка інклюзивного бізнесу та розвиток соціального підприємництва є ключовими елементами успішної реалізації інклюзивних стратегій.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на порівняльний аналіз ефективності різних моделей інклюзивного ринку праці в країнах ЄС, а також на вивчення впливу соціального підприємництва на економічне зростання та соціальний розвиток регіонів. Крім того, важливим є аналіз бар'єрів для розвитку інклюзивного бізнесу в Україні та розробка пропозицій щодо їх усунення.

Список використаних джерел:

1. Інклюзивний ринок праці: методологія забезпечення добробуту для всіх. Домівка. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/22574> (дата звернення: 15.10.2024).
2. Вивчення міжнародного досвіду – Міністерство соціальної політики України. Міністерство соціальної політики України. Головна. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/vivchennya-mizhnarodnogo-dosvidu.html?PrintVersion> (дата звернення: 15.10.2024).
3. Соціальне підприємництво у Литві – у чому секрет успіху? | Громадський Простір. Громадський Простір. Усе для третього сектору в одному порталі. URL: <https://www.prostir.ua/?blogs=sotsialne-pidpryjemnytstvo-u-lytvi-u-chomu-sekret-uspihu> (дата звернення: 15.10.2024).

УДК 004.9:330.34:338(477)

*Закомірний М., студент 3 курсу
«Інженерія програмного забезпечення»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

**АДАПТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦИФРОВИХ МЕХАНІЗМІВ ДЛЯ
ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ**

Цифрові інструменти виступають фундаментом для забезпечення інклюзивного розвитку, сприяючи рівному доступу до послуг, ресурсів та інформації для всіх верств населення. Європейські країни демонструють успішні приклади впровадження таких систем, як e-Health і ProZoggo, які надають унікальні можливості для підвищення ефективності послуг і забезпечення прозорості в державному управлінні. Адаптація цих систем в Україні має значний потенціал для прискорення економічного зростання та створення інклюзивного середовища, яке забезпечує рівні умови для всіх громадян, незалежно від соціально-економічного статусу чи фізичних обмежень.

Одним із ключових аспектів інтеграції цифрових технологій є усунення бар'єрів для людей з обмеженими можливостями. Це досягається через спеціально розроблені додатки та адаптивні технології, такі як сенсорні екрани, голосові інтерфейси та технології для підтримки альтернативного доступу до інформації.

Європейський досвід з розвитку доступного інтернету, орієнтованого на всіх користувачів, є важливим прикладом для України, оскільки сприяє зменшенню технологічного розриву серед населення та забезпечує інтеграцію в цифрову економіку. Це дозволяє не лише подолати інформаційні бар'єри, а й значно покращити якість життя осіб з обмеженими можливостями, надаючи їм доступ до інформаційних, освітніх і соціальних ресурсів.

Адаптація цифрових механізмів відкриває нові можливості для залучення різних соціальних груп до освіти та професійної діяльності. Використання інструментів онлайн-освіти, автоматизації бізнес-процесів та віртуальних робочих місць дозволяє створювати індивідуалізовані умови для навчання та працевлаштування. Для української економіки, яка перебуває у процесі трансформації, впровадження подібних практик є важливим кроком на шляху до підвищення рівня зайнятості, зростання продуктивності праці та стимулювання соціальної активності різних категорій населення.

Цифрові механізми також сприяють соціальній інтеграції, розширюючи можливості для участі всіх груп населення в суспільному житті. Завдяки соціальним мережам, онлайн-сервісам та електронним послугам забезпечується ефективний зв'язок, що сприяє активній громадській участі та розвитку громадянського суспільства. Впровадження інфраструктури, адаптованої для людей з інвалідністю, зокрема, розширює можливості соціального та економічного включення, забезпечуючи доступ до ресурсів, які раніше могли бути недоступними для цих груп. Таким чином, цифрові технології виступають потужним інструментом для зміцнення соціальної рівності.

Однак, цифрова трансформація вимагає також високого рівня кібербезпеки та захисту особистих даних. Це є особливо важливим у процесі цифровізації послуг, оскільки захист інформації повинен гарантувати безпеку всіх учасників, включаючи найбільш вразливі групи. Європейські країни, розробляючи стандарти кібербезпеки, передбачають комплексний захист даних на всіх рівнях цифрового середовища, що забезпечує високий рівень довіри користувачів до цифрових рішень та знижує ризики втрати даних.

Європейські цифрові механізми, спрямовані на підтримку економічного розвитку, можуть суттєво підвищити конкурентоспроможність України на світовому ринку. Зокрема, ініціативи щодо створення інтегрованих цифрових платформ для бізнесу, автоматизації державних послуг та оптимізації процесів управління відкривають нові можливості для залучення інвестицій, стимулюючи розвиток малих і середніх підприємств та створення робочих місць. Стратегії ЄС, такі як Стратегія Єдиного цифрового ринку (Digital Single Market Strategy for Europe), Підключення до Європейського Гігабітного суспільства (Connectivity for a European Gigabit Society) і Програма Digital Europe 2025, пропонують уніфіковані підходи до цифровізації, які можуть бути адаптовані для потреб української економіки.

Таким чином, інтеграція європейського досвіду цифрової трансформації в Україні дозволить розширити економічні можливості та забезпечити соціальну інклюзію, підтримуючи інклюзивний розвиток та підвищуючи рівень соціальної згуртованості. Адаптація європейських цифрових механізмів сприятиме довгостроковій стабільності економічного зростання України, підвищуючи її конкурентоздатність та залучаючи інвестиції в критично важливі галузі.

Список використаних джерел:

1. Паккі, А. Г. “Сучасні тенденції цифрових трансформацій в умовах інклюзивного розвитку”. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2024 рік. Том 9. № 1, стор. 40-45

УДК 352.07(477)

*Ковальчук О. М. здобувач вищої освіти ступеня «доктор філософії» 2-го року навчання
Науковий керівник: Власенко Т.О. к.е.н, доц.
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Розбудова соціальної, правової та демократичної держави в умовах децентралізації та адміністративної реформи в Україні зумовлює необхідність розвитку інституту місцевого самоврядування, ключовим суб'єктом якого є територіальна громада. Основною метою розвитку територіальних громад є поліпшення соціально-економічних та екологічних умов урбанізованих територій, а також підвищення якості життя та праці їх мешканців.

Зміни в цій сфері мають базуватися на залученні додаткових фінансових ресурсів із різноманітних джерел, пришвидшенні передачі та впровадженні передового досвіду та технологій, децентралізації повноважень, зміцненні місцевого потенціалу, а також розвитку партнерства між державним і

приватним секторами та громадами. Це сприятиме покращенню інфраструктури, соціальних послуг і впровадженню екологічно орієнтованого управління. Важливим аспектом є також активна участь громадських груп та організацій у процесі прийняття управлінських рішень, що дозволить забезпечити більш збалансований та ефективний розвиток громад [1].

Місцеві бюджети є важливою одиницею бюджетної системи України, який суттєво впливає на вирішення загальнодержавних соціальних і економічних завдань. Вони забезпечують фінансування таких сфер, як енергетика, промисловість, аграрний сектор, розвиток інфраструктури, а також охорона здоров'я, освіта та соціальний захист. Однак для повноцінного розвитку територіальних громад необхідна зовнішня фінансова підтримка. Важливим інструментом регулювання економічної діяльності місцевих бюджетів є механізм отримання та розподілу державних коштів, зокрема через міжбюджетні трансферти [2].

Повномасштабне військове вторгнення РФ спричинило тимчасову окупацію частини територій України, масштабні руйнування інфраструктури, масове переміщення мільйонів людей та рекордне падіння національної економіки. За час окупації було демонтовано українську систему управління – як місцевого самоврядування, так і державної влади, припинено надання публічних послуг – освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення. На території деяких з них були спроби запустити в обіг російські гроші, в окремих закладах освіти запроваджувалися російські навчальні програми та завозилися російські підручники, були спроби видачі свідоцтва про освіту російського зразка при завершенні навчального процесу. З метою схилити жителів до співпраці, в багатьох населених пунктах було штучно створено гуманітарну кризу, зокрема у забезпеченні продуктами харчування та товарами першої необхідності.

Після деокупації постраждали громади стикаються з багатьма проблемами, найгостріші з яких є:

- ✓ відсутність доступу до базових публічних послуг (електро-, водо-, тепло-, газопостачання);
- ✓ руйнування соціальної інфраструктури та житлового фонду, адмінбудівель органів влади та інших публічних закладів, та погіршення якості та доступності публічних послуг;
- ✓ замінованість – житла, публічних будівель, сільськогосподарських земель, лісів;
- ✓ знищення дорожньої інфраструктури між населеними пунктами, що обмежує доступність базових послуг – невідкладної медицини, пожежної охорони;
- ✓ відсутність чи недостатність бомбосховищ та інших укриттів;
- ✓ зниження економічної активності через руйнування, безпеку та втрату людей.

Дані виклики ускладнюються постійними обстрілами та бомбардуваннями, оскільки частина деокупованих міст, селищ та сіл залишається в зоні досяжності ворожої артилерії. Такий стан речей вимагає врахування

особливостей деокупованих територій при розробці державної політики. Важливий крок в цьому напрямку зроблено при оновленні Державної стратегії регіонального розвитку до 2027 року, актуалізацію якої ініціювало Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України [3].

Сучасні умови, зокрема повномасштабне російське вторгнення, стали серйозним викликом для економіки України, що вплинуло на всі економічні процеси, включаючи функціонування місцевих бюджетів. В умовах війни перед ними постала проблема недоотримання планових надходжень, що загрожує виконанню законодавчо визначених повноважень. Для забезпечення економічної стабільності країни необхідно гарантувати стабільне виконання місцевих бюджетів навіть у таких непередбачуваних умовах, що підкреслює актуальність аналізу функціонування територіальних громад під час війни.

Список використаних джерел:

1. Дерун Т. М. Перспективи розвитку територіальних громад у процесі розбудови сервісно-орієнтованої держави. *Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток»* URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1679> (дата звернення 03.10.2024).

2. Колодій О. М. Проблеми розвитку територіальних громад в Україні в сучасних воєнних умовах. *Наукові перспективи* № 7(49) 2024. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/13535/13601> (дата звернення 13.10.2024).

3. Відновлення та розвиток деокупованих територіальних громад: реальність та перспективи. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3834546-vidnovlenna-ta-rozvitok-deokupovanih-teritorialnih-gromad-realnist-ta-perspektivi.html> (дата звернення 05.10.2024).

УДК 330.338

*Мальований Б.М., здобувач вищої освіти ступеня
"магістр" 2 року навчання
Лобунець Т. В., к.е.н., доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПЕРЕДУМОВИ ТА МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ СТВОРЕННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПЛАНТАЦІЙ СОСНИ ПРОМЕНИСТОЇ (PINUS RADIATA) В УКРАЇНІ

Ліси відіграють вагомую роль, як у формуванні вуглецевого балансу атмосфери, так і у збереженні біорізноманіття. Ліси важливі і як самостійна частина економіки, і для існування цілих суміжних галузей таких як сільське господарство та будівництво. Такі виклики як війна та зміна клімату вимагають

пошуку нових продуктивних рішень для підтримання та збільшення площі лісів в Україні, забезпечення промисловості ресурсом, а місцевого населення робочими місцями.

За даними Публічного звіту голови державного агентства лісових ресурсів України за 2023 р загальна площа лісових ділянок, які належать до лісового фонду України, становить 10,4 млн га, в тому числі вкриті лісовою рослинністю 9,6 млн га. Лісистість України становить 15,9%. Але, незважаючи на досить невелику лісистість території, Україна займає 9-те місце у Європі за площею лісів та 7-те місце за запасами деревини [1]. Умови для лісовирощування в Україні вкрай неоднорідні, тому ліси поширені територією держави нерівномірно (рис. 1).

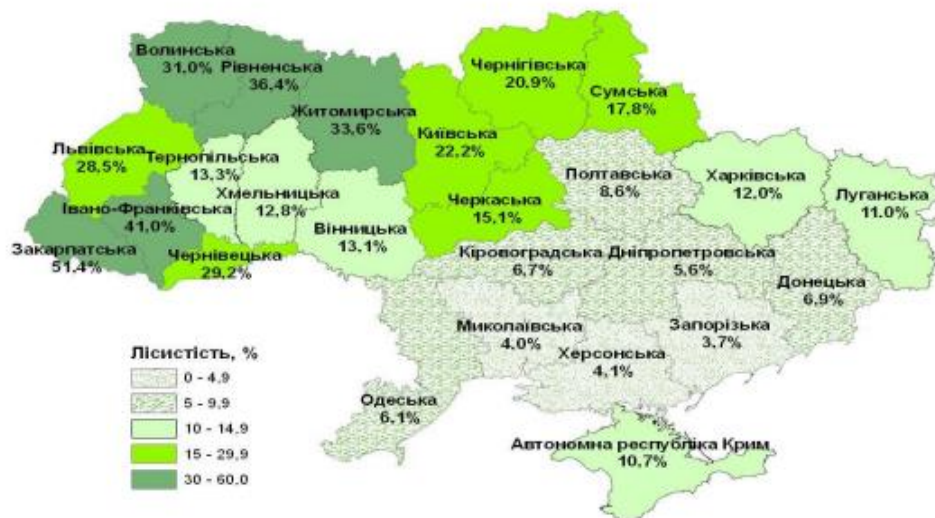

Рис. 1. Лісистість території України у розрізі адміністративно-територіальних одиниць.

Джерело: [1]

Більше половини лісів України створені людиною та потребують посиленого догляду.

У вітчизняному лісовому господарстві вирощуються понад 30 видів деревних порід, серед яких домінують сосна, дуб, бук, ялина, береза, вільха, ясен, граб, ялиця. Хвойні насадження займають 43% загальної площі, зокрема, сосна – 35%. Твердолистяні насадження становлять 43%, зокрема, дуб і бук – 37% [1].

Відповідно до Земельного та Лісового кодексів ліси України можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності. Переважна більшість лісів перебуває у власності держави. У процесі розмежування земель до комунальної власності можуть бути віднесені близько 1,3 млн га (13%) земельних ділянок лісгосподарського призначення, що знаходяться у постійному користуванні комунальних підприємств, підпорядкованих органам місцевого самоврядування. Частка лісів приватної власності складає менше 0,1% загальної площі лісових земель. Близько 800 тис. га лісових земель не надані в користування. В Україні історично сформована ситуація з закріпленням державних лісів за численними постійними лісокористувачами

(для ведення лісового господарства ліси надані в постійне користування підприємствам, установам і організаціям кількох десятків міністерств і відомств). За відомчим підпорядкуванням, найбільша площа лісових земель (близько 73%) перебуває у користуванні лісгосподарських підприємств, які належать до сфери управління Держлісагентства. Також в Україні функціонує багато природних парків, тільки у 2022 році Указами Президента України створено та розширено межі [1]:

- Національний природний парк «Холодний Яр» (6829,5 га);
- Національний природний парк «Куяльницький» (1242,5 га);
- Національний природний парк «Пуща Радзівіла» (22427,16 га);
- Карпатський біосферний заповідник (зміна меж території - 17913,6 га);
- НПП «Вижницький» (розширення меж 131 га).

В той же час, ліси, ґрунти і взагалі вся природа України потерпають від збройної агресії російської федерації. Згідно даних відкритих джерел, площа деградованих, виснажених інтенсивним веденням сільського господарства без дотримання сівозміни ґрунтів, за різними оцінками, складає 12-20 млн га. Такі землі, принаймні їх частину, доцільно було би розглянути як ареали для створення приватних лісових плантацій – продуктивних лісових насаджень, зі всіма елементами догляду, покликаних покращити якість майбутньої деревини. Використання, наприклад, сосни променистої (*Pinus Radiata*) як лісової культури для проекту створення лісової плантації дасть змогу забезпечити прибутковість інвестицій в його створення. В більш широкому контексті, з огляду на соціально-екологічні ефекти такого проекту, можна зацікавити до реалізації подібних проектів широке коло учасників – приватних інвесторів, бізнесу, місцевих адміністрацій та міжнародних організацій.

Масштабних експериментів із вирощування сосни променистої в Україні не проводилось ніколи. Поряд з цим, міжнародний досвід показує нам як малолісисті країни перетворювалися на найбільших світових експортерів деревини [2, 3, 4]. Секрет їхнього успіху має назву Сосна Промениста (*Pinus Radiata*). Вона росте в різноманітних середовищах, її легко вирощувати, вона забезпечує більший урожай придатної деревини за коротший проміжок часу, ніж сосна звичайна (*Pinus Sylvestris*), чи будь-яка інша місцева лісова культура.

Реалізація проекту створення промислових плантацій сосни променистої (*Pinus Radiata*) шляхом залучення приватних інвестицій допоможе вирішити декілька проблем: по-перше, відновлення деградованих ґрунтів, по-друге, збільшення кількості та якості українських лісових насаджень, по-третє, забезпечення промисловості якісною деревиною, по-четверте, звичайно ж, покращення екосистеми, повітря на територіях, де буде вирощуватися цей ліс. Ситуація не зміниться за один день, особливо з огляду на те, що навіть перший плантаційний ліс буде рости років 30. Але є віра в те, що навіть розуміння майбутньої конкуренції підштовхне державні підприємства і чиновників лісової галузі до більш ефективних рішень і кроків, а бізнес до масштабування таких проектів.

Список використаних джерел:

1. Публічний звіт голови державного агентства лісових ресурсів України за 2023 р. 47 с. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit_lis_%202023.pdf (дата звернення: 01.10.2024)
2. MAF. 2011. National exotic forest description. Wellington, Ministry of Agriculture and Forestry. URL: <http://www.mpi.govt.nz/news-resources/publications.aspx?title=National%20Exotic%20Forest%20Description> (дата звернення: 01.10.2024)
3. FAO. 2006. Global planted forests thematic study: results and analysis, by A. Del Lungo, J. Ball and J. Carle. Planted Forests and Trees Working Paper 38. FAO, Rome. URL: www.fao.org/forestry/site/10368/en. (дата звернення: 01.10.2024)
4. Palmer, D.J., Watt, M.S., Kimberley, M.O., Höck, B.K., Payn, T.W. & Lowe, D.J. 2010. Mapping and explaining the productivity of *Pinus radiata* in New Zealand. *New Zealand Journal of Forestry*. P. 15–19. (дата звернення: 01.10.2024)

УДК 330.34:338.124.4(477)

Мірошниченко І.С.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту авіаційної
діяльності, Льотна академія НАУ,
(м. Кропивницький, Україна)*

РИЗИКИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Інклюзивний розвиток України в умовах дії воєнного стану стикається з численними ризиками, які впливають на соціальну, економічну та політичну сфери країни. Інклюзивний розвиток передбачає створення умов для рівного доступу всіх громадян до ресурсів, послуг та можливостей, незалежно від їх соціального статусу, походження чи стану здоров'я.

У Національній економічній стратегії на період до 2030 року чітко сформовані орієнтири економічного та соціального розвитку України, а також окреслені чималі перепони досягнення визначених стратегічних цілей розвитку вітчизняної економіки [1].

Інклюзивний розвиток України в умовах війни має певні особливості та ризики, які слід враховувати, щоб забезпечити максимальну ефективність у подоланні економічних і соціальних викликів, серед яких є:

- збільшення нерівності: війна поглиблює соціальну та економічну нерівність. Найбільше постраждали люди з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи та малозабезпечені громадяни. Недостатній доступ до ресурсів, освіти та медичної допомоги може посилити маргіналізацію цих груп;
- економічні втрати та руйнування інфраструктури: значні руйнування внаслідок воєнних дій ставлять під загрозу економічний розвиток

та інвестиції в інклюзивні програми. Відновлення інфраструктури потребує значних коштів, що може відсунути на другий план соціальні проекти, спрямовані на розвиток інклюзивності;

- високий рівень еміграції та втрата людського капіталу: військові дії призвели до масової еміграції українців, що ставить під загрозу майбутнє економічне зростання та інклюзивний розвиток через втрату кваліфікованих працівників і фахівців;

- психологічні та соціальні травми: війна створює додаткові психологічні виклики для суспільства, особливо для дітей та військових. Відсутність доступу до психологічної допомоги та соціальної підтримки може спричинити тривалі соціальні проблеми;

- збільшення державного боргу: фінансування військових дій і відбудови може призвести до зростання державного боргу, що ускладнить можливість інвестування в соціальні програми та проекти з інклюзивного розвитку.

Отже, інклюзивний розвиток України в умовах війни є складним завданням, яке потребує комплексного підходу. Для подолання ризиків та максимальної реалізації можливостей потрібна координація між урядом, громадськими організаціями, міжнародними партнерами та місцевими громадами. Інклюзивність повинна залишатися одним з ключових пріоритетів, щоб забезпечити стійкий розвиток країни та зменшити негативні наслідки війни для найуразливіших груп.

Таким чином, ризики для інклюзивного розвитку України в умовах воєнного стану є значними і багатогранними. Для того щоб мінімізувати ці ризики, необхідно зосередити увагу на підтримці найбільш уразливих верств населення, забезпеченні рівного доступу до базових послуг, відновленні інфраструктури та розвитку програм соціальної підтримки. Крім того, важливо зберегти демократичні інститути, які можуть стати фундаментом для побудови інклюзивного суспільства після завершення війни.

Список використаних джерел:

1. Національна економічна стратегія на період до 2030 року. Затверджена постановою КМУ від 3 березня 2021 р. № 179. Редакція від 04.05.2023 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25> (дата звернення: 05.09.2024).

УДК 004.4:338.242:330.34(477)

*Некрашевський М.А. студент 3 курсу спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

**РОЛЬ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У РОЗРОБЦІ СТРАТЕГІЙ
ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Цифрова трансформація економічних стратегій у всьому світі відображає зміну парадигми в бік інклюзивності, де технології все частіше розглядаються як засіб зменшення нерівності та сприяння широкій економічній участі. Для України використання програмних рішень та цифрових інструментів має важливе значення для створення економічної моделі, яка не лише зростає, але й розподіляє свої вигоди серед усього суспільства. Вивчення досвіду таких країн, як Естонія, Південна Корея та Бразилія, де програмні стратегії сприяли інклюзивному економічному розвитку, може стати для України зразком для інтеграції цих технологій у власне стратегічне планування.

Країни з розвиненою цифровою інфраструктурою продемонстрували потенціал програмного забезпечення для оптимізації процесу розробки та оцінки економічної політики. Наприклад, в Естонії уряд використовує програмні рішення для підвищення прозорості та участі громадян в економічному плануванні. Естонська система цифрової ідентифікації є прикладом того, як програмне забезпечення полегшує доступ громадськості до державних послуг, створюючи більш інклюзивну економічну структуру. Цей програмний підхід дозволяє громадянам, незалежно від їхнього соціально-економічного походження, брати участь у цифровій економіці.

Для України прийняття подібної моделі, заснованої на програмному забезпеченні, могло б сприяти розробці інклюзивної економічної політики, яка б краще реагувала на суспільні потреби. Впровадження цифрової ідентифікації та платформ онлайн-участі може допомогти українським політикам розробити стратегії, які ґрунтуються на даних і користуються широкою підтримкою громадськості.

Програмне забезпечення для аналізу даних - ще один потужний інструмент, який країни використовують для виявлення та усунення економічної нерівності. Наприклад, Південна Корея використовує аналітику великих даних для оцінки ринкових тенденцій та прогнозування економічних викликів. Уряд Південної Кореї використовує програмне забезпечення для збору та аналізу даних про різні соціально-економічні показники, що допомагає в розробці цільових програм для маргіналізованих спільнот.

Використовуючи програмне забезпечення для прогнозування, Україна могла б краще зрозуміти свій унікальний економічний ландшафт та ефективніше спрямовувати свої стратегії розвитку. Аналіз даних може визначити, які регіони чи демографічні групи потребують додаткової підтримки, що уможливить політику, яка розподілятиме ресурси туди, де вони найбільше потрібні. Крім того, дані можуть допомогти Україні прогнозувати ринкові потреби та тенденції на ринку праці, допомагаючи спрямовувати інвестиції як державного, так і приватного сектору на інклюзивне економічне зростання.

На ринках, що розвиваються, фінансові технології, керовані програмним забезпеченням (фінтех), довели свою важливість для покращення доступу до банківських послуг та сприяння фінансовій інклюзії. Бразилія, наприклад, стала піонером у використанні цифрових фінансових платформ для інтеграції небанківського населення у формальну економіку. Мобільні банківські додатки

та системи онлайн-платежів, що базуються на надійних програмних платформах, дозволяють людям у віддалених районах отримати доступ до банківських послуг, сприяючи ширшій економічній участі.

Для України впровадження подібних програмних заходів з фінансової інклюзії могло б допомогти подолати розрив між міським і сільським населенням. Розробка фінтех-рішень, адаптованих до українського ринку, дозволить більшій кількості громадян брати участь в економіці, стимулюючи зростання та зменшуючи регіональні диспропорції. Забезпечуючи доступ до доступних фінансових послуг, фінтех-програми можуть підтримати малі та середні підприємства (МСП) та фізичних осіб-підприємців, які мають вирішальне значення для інклюзивного економічного розвитку України.

Країни, які надають пріоритет інклюзивному економічному розвитку, часто інвестують в освітнє програмне забезпечення, щоб забезпечити кваліфіковану робочу силу, здатну стимулювати та підтримувати зростання. Сінгапур, наприклад, впровадив навчальні програми на основі програмного забезпечення для підвищення кваліфікації своєї робочої сили у таких затребуваних сферах, як розробка програмного забезпечення, цифровий маркетинг та наука про дані. Забезпечивши доступ до цих навчальних програм для людей з усіх верств населення, Сінгапур успішно створив адаптивну робочу силу, яка може відповідати вимогам економіки, що розвивається.

Для України включення програмного забезпечення в освітні та професійно-технічні програми має вирішальне значення для формування конкурентоспроможної робочої сили. Інвестуючи в платформи, які пропонують доступні та гнучкі можливості для навчання, Україна може забезпечити своє населення навичками, необхідними для секторів з високим попитом, особливо в цифровій та технологічній галузях. Такий підхід підвищить соціальну мобільність і дасть змогу більшій кількості людей зробити свій внесок в економічний розвиток країни.

Зрештою, програмні стратегії інклюзивного розвитку пропонують Україні шлях до більш стійкої та справедливої економіки. Вивчаючи та адаптуючи передовий досвід інших країн, Україна може розробити унікальний цифровий підхід, який вирішить її економічні проблеми та сприятиме інклюзивному зростанню. Оскільки Україна продовжує свій шлях до сучасної цифрової економіки, прихильність до інклюзивності через інновації в програмному забезпеченні матиме важливе значення для її сталого економічного майбутнього.

УДК 659.1:658.8

*Нестеренко М.О., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, освітня програма «Маркетинг»
Науковий керівник: Прушківська Е. В., д.е.н., професор
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ВАЖЛИВІСТЬ РЕКЛАМНИХ АГЕНТСТВ У МАРКЕТИНГОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Рекламні агентства відіграють ключову роль у сучасному маркетинговому середовищі, виступаючи як стратегічні партнери для бізнесів, що прагнуть ефективно комунікувати зі своєю цільовою аудиторією. Їхня важливість обумовлена декількома критичними факторами, які сприяють успішності маркетингових зусиль компаній.

По-перше, рекламні агентства надають експертні знання та креативність, що є вирішальними у розробці ефективних рекламних кампаній. Вони поєднують глибоке розуміння ринку з творчим підходом до вирішення завдань, що дозволяє створювати унікальні та запам'ятовувані повідомлення. Згідно з Філіпом Котлером, креативність у рекламі є одним із ключових факторів успіху маркетингової стратегії [1]. Агентства володіють досвідом у різних галузях та можуть запропонувати свіжі ідеї, які внутрішні команди компанії можуть не врахувати.

По-друге, агентства здійснюють глибокий аналіз ринку та споживачів, допомагаючи брендам краще розуміти потреби та поведінку своєї аудиторії. В умовах швидкозмінного ринкового середовища, де споживчі уподобання можуть змінюватися під впливом нових технологій та соціальних тенденцій, таке розуміння є критичним [2]. Агентства використовують різноманітні дослідницькі методи, включаючи аналіз великих даних та соціальних мереж, для виявлення інсайтів, які можуть бути використані у стратегіях позиціонування та комунікації.

Третім аспектом є здатність агентств адаптуватися до цифрової трансформації та інтегрувати новітні технології у маркетингові стратегії. В епоху цифрових медіа важливість онлайн-присутності та використання соціальних мереж стає все більш очевидною. Рекламні агентства допомагають компаніям ефективно використовувати ці канали для залучення та взаємодії зі споживачами [3]. Вони володіють експертизою у сфері пошукової оптимізації (SEO), контекстної реклами, контент-маркетингу та інших цифрових інструментів, що дозволяє брендам залишатися конкурентоспроможними.

Важливо зазначити, що, рекламні агентства сприяють побудові та підтримці бренду, що є критичним для довгострокового успіху компанії. Вони допомагають сформувати чіткий бренд-імідж та позиціонування на ринку, що дозволяє виділитися серед конкурентів та встановити емоційний зв'язок зі споживачами [4]. Завдяки стратегічному підходу до брендингу, агентства можуть підвищити впізнаваність та лояльність до бренду, що безпосередньо впливає на прибутковість бізнесу.

Нарешті, агентства забезпечують ефективне управління ресурсами, оптимізуючи витрати на рекламу та максимізуючи повернення інвестицій. Вони мають досвід у плануванні та реалізації кампаній різного масштабу, що дозволяє досягати поставлених цілей у встановлені терміни та бюджети [5]. Це особливо важливо для компаній з обмеженими ресурсами, які прагнуть отримати максимальний ефект від своїх маркетингових інвестицій.

Роль рекламних агентств у маркетинговому середовищі є незамінною.

Вони не лише створюють креативні та ефективні рекламні кампанії, але й допомагають бізнесам розуміти та адаптуватися до складного та постійно змінюваного ринкового ландшафту. Їхня експертиза та досвід є важливими елементами успіху для компаній, які прагнуть встановити міцні та тривалі зв'язки зі своєю аудиторією. У світі, де конкуренція за увагу споживача стає все більш інтенсивною, рекламні агентства виступають як стратегічні партнери, що сприяють зростанню та розвитку бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management* (15th ed.). Pearson.
2. Belch, G. E., & Belch, M. A. (2017). *Advertising and Promotion: An Integrated Marketing Communications Perspective* (11th ed.). McGraw-Hill Education.
3. Tiago, M. T. P. M. B., & Veríssimo, J. M. C. (2014). Digital marketing and social media: Why bother? *Business Horizons*.
4. Aaker, D. A. (1996). *Building Strong Brands*. Free Press.
5. Batra, R., Myers, J. G., & Aaker, D. A. (1996). *Advertising Management*. Prentice Hall.

УДК 659.1:658.8

Пащенко Оксана к.е.н., доцент
Жарікова Олена к.е.н., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

АСПЕКТИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У зв'язку із військовими діями в Україні загострилися проблеми пов'язані із економічним розвитком країни, зростанням кризових явищ, зниженням продуктивності праці й споживчого попиту населення зумовленого зменшенням доходів населення та його бідністю. А це вимагає вироблення абсолютно інших траєкторій соціально-економічного розвитку країни, розробки довгострокових стратегій та механізмів забезпечення передумов сталого економічного зростання [1]. Нині реалії життя такі, що населення країни має неоднакові можливості у задоволенні їх життєвих благ і причиною цього є нерівномірний розподіл економічних ресурсів й суспільних благ. Вирішити це можливо за рахунок інклюзивного економічного зростання, а це рівні можливості та права населення суспільства. Головним орієнтиром у економічній політиці більшості країн світу є стабільне економічне зростання, а найновішою його концепцією є інклюзивне зростання якості життя населення, а саме справедливість, добробут, розширення можливостей людей та їх активна участь у виробництві й розподілі благ. Адже інклюзивний розвиток є поштовхом для працевлаштування, яке забезпечить умови кращого рівня життя

населення [1].

Концепції інклюзивного зростання було закладено у працях зарубіжних вчених-економістів Дж. Е. Стігліца, Д. Аджемоглу, Дж. А Робінсона, Т. Пікетті та ін. наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Поняття “інклюзивний” (від англ. inclusiveness – залученість) є новітнім трактуванням сучасного розвитку, сутність якого полягає в необхідності приєднання до вирішення проблем розвитку усіх верств населення, а також залученості до розвитку усіх територій [1]. Щодо напрацювань Світового економічного форуму інклюзивне зростання – це стратегія підвищення синергії між зростанням національної економіки та широко розповсюдженим прогресом у стандартах життя [2].

Більшість авторів вітчизняної науки дотримуються думки, що передумовою забезпечення інклюзивного зростання в країні є всебічний розвиток людського капіталу та підвищення рівня якості суспільного рівня життя.

На думку Решетило В.П. цілі стійкого інклюзивного економічного зростання полягають у «не просто збільшенні ВВП, але й всебічному розвитку людського капіталу; високому рівні зайнятості населення, інвестуванні в освіту та охорону здоров'я; скороченні нерівності та бідності, вдосконаленні системи соціального захисту населення, підвищенні якості життя громадян, особливо найбільш незахищених верств населення, розвитку соціальної активності, підвищенні участі громадян в економічному житті; захисті навколишнього середовища, підвищенні ефективності використання природних ресурсів, ... територіальному вирівнюванні та усуненні регіональних диспропорцій» [3, с. 9]. Інклюзивне економічне зростання пов'язане не лише з розвитком людського потенціалу, сталим суспільним розвитком, але й сприятливими екологічними умовами на території країни.

На думку Н. Воробйової, С. Гаврилук, Т. Литвинової індекс інклюзивного розвитку (ІІР) включає 12 параметрів, об'єднаних у три групи [1]:

1 – зростання та розвиток (ВВП на душу населення, зайнятість, продуктивність праці, очікувана тривалість життя);

2 – інклюзивність (медіанний дохід домогосподарств, рівень бідності, коефіцієнт розшарування суспільства за доходами та коефіцієнт розшарування суспільства за розподілом багатства);

3 – сталий розвиток та рівність поколінь (рівень заощаджень, демографічного навантаження, державного боргу та забруднення навколишнього середовища).

Такі групи показників показують цілісну картину економічного розвитку, метою якого є стійке підвищення рівня життя населення.

У міжнародних дослідженнях використовується термін «інклюзивні інновації» – інновації, які сформовані для різних груп населення та передбачають залучення виробників у створення інноваційних продуктів і технологій з урахуванням особливостей ринків бідних країн інновації [1].

Основною метою інновацій в економіці будь-якої країни є економічне

зростання та сприяння соціально-економічному розвитку, проте за певних обставин інновації можуть бути причиною соціальної нерівності та ізоляції. Тому у більшості країн світу постає питання про «інклюзивні» інновації та інноваційні продукти, які спрямовані на покращення добробуту малозабезпечених і маргінальних груп населення, із позицій їхнього доступу до основних послуг, а саме охорони здоров'я, освіти, інфраструктури. Сьогодні така політика все більше пов'язує інклюзивні інновації з розвитком креативності та креативних індустрій [4, 5, 6].

Інклюзія – це спроба пізнати іншого, надання можливості спеціалістам соціокультурної сфери впливати на інклюзивність в цілому, роблячи культурний продукт більш доступним, підвищувати інтерес і розуміння цієї теми серед людей та бізнес-середовища та в результаті забезпечувати інклюзивне зростання, розбудовувати креативну економіку та економіку країни в цілому [1]. Тому необхідно збільшувати продуктивність, ефективність та створювати конкурентне середовище, інвестувати в людський капітал, підвищувати рівень життя населення України через інклюзивний ріст у креативній економіці, як подушки безпеки в умовах перманентних гібридних загроз [1].

Економічний розвиток більшості країн супроводжується диференціацією доходів, збільшенням розриву між доходами різних верств населення, нерівністю у доступності до благ й послуг для різних категорій населення.

Тому важливим завданням для економіки країни є використання комплексного підходу до реалізації заходів соціально-економічної політики у контексті інклюзивного розвитку. На думку Н. Воробйової, С. Гаврилюк, Т. Литвинової реалізація концепції інклюзивного розвитку має передбачати вимірювання його рівня в країні, виявлення стримуючих факторів та обмежень, що є важливим у контексті стратегічних пріоритетів реформування державної політики та інструментів, які акцентуватимуть увагу на основних напрямках інклюзивного розвитку в умовах креативної економіки України [1].

Стратегічно важливими цілями якого є збільшенням доходів країни, всебічний розвиток суспільства, зменшення нерівності й бідності, активна участь у суспільній діяльності, забезпечення можливості працевлаштування, отримання соціальної вигоди малозахищеними верствами населення, покращення якості послуг і соціальної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Н. Воробйова, С. Гаврилюк, Т. Литвинова. Деякі аспекти інклюзивного розвитку економіки України. Вчені записки Університету «КРОК» No1(69), 2023. С. 29-37 <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/568/589>

2. The Inclusive Development Index 2018. Summary and Data Highlights. // World Economic Forum. 2018. 14 p. URL:

<https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-development-index-2018>. (Дата звернення: 04.11.2022).

3. Решетило В. П. Концепція інклюзивного сталого розвитку та її реалізація в умовах децентралізації. Інклюзивний розвиток економіки в умовах глобальних викликів сьогодення: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Харків, 1-28 лютого 2020 р. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. С. 7-10.

4. Давимук С. А., Федулов Л. І. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови : монографія ДУ “Інститут регіональних досліджень

Імені М. І. Долішнього НАН України”. Львів, 2017. 528 с.

5. Inclusive Growth Criteria and Indicators: An Inclusive Growth Index for Diagnosis of Country Progress. Terry McKinley ADB Sustainable Development Working Paper Series, June 2010.

6. Inclusive Green Growth. The Pathway to Sustainable Development. International Bank for Reconstruction and Development . International Development Association or The World Bank. 2012.

УДК

338.242:338.43(477)

Погнерибко В. С.

здобувач вищої освіти ступеня

«доктор філософії» 2-го року навчання

Науковий керівник: Шинкарук Л.В.

д.е.н, проф, Національний університет біоресурсів

і природокористування України

(м. Київ, Україна)

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку економіки, який характеризується глобалізацією, динамічними змінами та невизначеністю, питання управління ефективністю малих і середніх підприємств аграрного сектору стають надзвичайно важливими. Для досягнення успішних результатів потрібні нові підходи до управління ефективністю. Активний розвиток малого та середнього бізнесу в Україні, як і в більшості країн світу, сприяє залученню значної частини населення до підприємницької діяльності, що, у свою чергу, позитивно впливає на вирішення низки соціальних та економічних проблем. Малі та середні підприємства, швидко реагуючи на економічні виклики, допомагають знижувати соціальну напругу та забезпечують значні надходження до державного бюджету у вигляді податків.

Зазвичай не існує єдиного універсального показника, який визначав би економічну ефективність підприємства аграрного сектору. Оцінка ефективності ґрунтується на системі взаємопов'язаних показників, що включають як натуральні, так і вартісні вимірювання. Вони відображають дію та форми

прояву об'єктивних економічних законів у матеріальному виробництві аграрної галузі, з урахуванням її особливостей та впливу різних факторів на виробничий процес.

Однією з вимог до показників оцінки роботи малих та середніх підприємств аграрного сектору є їх здатність об'єктивно відображати рівень ефективності виробництва. Тому показники не можуть бути однаковими для всіх секторів сільського господарства, різних його галузей і видів продукції, а повинні враховувати специфіку кожного виробництва. Необхідність використання системи показників зумовлена різноманітністю вимірювання ефекту та різною економічною природою використовуваних ресурсів.

Одним з основних критеріїв ефективності сільськогосподарського виробництва є ступінь задоволення потреб суспільства в харчових продуктах, забезпечення промисловості сировиною та торгівлі продовольчими товарами.

До початку повномасштабного воєнного вторгнення росії найбільшим роботодавцем в Україні завжди був середній та малий бізнес (МСБ). Важливою рисою для більшості малого і середнього бізнесу є географічна прив'язка до свого споживача. Саме цей фактор став вирішальним з початком війни. Сьогодні МСБ зазнають різного впливу воєнних дій, в залежності від свого місця розташування. Регіони України діляться на чотири регіони «частково окуповані регіони», «прифронтові регіони», «опорні регіони» та «безпечні регіони» [1].

Військова агресія росії проти України створила серйозні виклики та загрози для розвитку аграрного бізнесу в країні. Внаслідок бойових дій зазнають руйнувань елеватори, зернові термінали, сільськогосподарська техніка та обладнання. Пошкоджується логістична інфраструктура, зокрема залізничні колії, автошляхи, мости, що значно ускладнює транспортування та експорт сільськогосподарської продукції. Окупація частини територій України призводить до втрати аграрними підприємствами контролю над земельними ресурсами та виробничими потужностями на цих землях.

Бойові дії, блокада портів та порушення логістичних ланцюгів значно ускладнюють експорт врожаю, що загрожує світовій продовольчій безпеці та викликає кризу всередині самої України. Через високі воєнні ризики зростає вартість кредитів, скорочуються інвестиції в аграрний сектор, спостерігається відтік капіталу з країни. Значна частина працездатного сільського населення була змушена виїхати за кордон або переміститися до безпечніших регіонів України, що призвело до дефіциту робочої сили. Війна також негативно впливає на психоемоційний стан підприємців, знижуючи їхню ділову активність, мотивацію до інвестування та розширення бізнесу [2].

Ефективне ведення бізнесу є ключовим завданням для підприємців, які працюють у ринкових умовах. Для досягнення успішних результатів необхідно впроваджувати нові підходи до управління ефективністю, зокрема, важливу роль повинні відігравати методи моделювання. Малий та середній бізнес відіграє ключову роль в економічному розвитку України. Він виступає рушієм інноваційних процесів, сприяє зниженню рівня безробіття та розвитку здорової ринкової конкуренції. Однак, без дієвої державної підтримки розвиток цього

сектору є неможливим.

Список використаних джерел:

1. Сочинська-Сибірцева І. М., Олійник М. Р. Розвиток малого та середнього бізнесу в Україні. *Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції “Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України”*, м. Кропивницький, 8 грудня 2022 р. URL: (дата звернення: 12.10.2024).

2. Ковбаса О. М. Розвиток підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки України. *Економіка та суспільство*. Випуск № 62. 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3969/3892> (дата звернення: 16.10.2024).

УДК 330.34:338.2(4)

*Прушківська Е.В., д.е.н., професор,
Брижицький І.В., студент 1 курсу магістратури
Шилов Д.Д., студент 1 курсу магістратури
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОДЕЛЕЙ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Сучасний розвиток суспільства проходить на тлі численних викликів, серед яких виділяються кліматичні зміни, швидкий темп технологічних інновацій, глобальні економічні зрушення та соціальна нерівність. Ці фактори не лише впливають на темпи економічного зростання, але й вимагають нового підходу до побудови стійких та інклюзивних суспільств. У відповідь на виклики зростає роль міжнародного співробітництва, інтеграції зелених технологій та переосмислення моделей управління, які враховують потреби різних груп населення. Орієнтованість на сталий розвиток стає пріоритетом для урядів і бізнесу, адже глобалізація та зростання взаємозалежності підсилюють вплив окремих країн і регіонів на стабільність світу в цілому.

Світові вчені переконані, що одного лише економічного зростання недостатньо для ефективного розвитку держави. Високі макроекономічні показники можуть свідчити про досягнення високого рівня розвитку, проте значна частина населення може залишатися не включеними в процес створення ВВП та не брати участь у розподілі суспільних благ, що призводить до низьких доходів. Це викликає розшарування суспільства та бідність. Тому світ сьогодні активно рухається у бік інклюзивного зростання. Провідні країни впроваджують новітні підходи, щоб забезпечити рівні можливості для всіх учасників економіки.

Інклюзивний розвиток стає ключовим фактором успіху сучасних економічних систем. Модель інклюзивного розвитку ставить людину в центр уваги, фокусуючись на її життєдіяльності в усіх сферах: культурі, освіті,

охороні здоров'я, працевлаштуванні тощо. Головна мета – забезпечити кожній людині гідні умови життя. Такий підхід передбачає створення економіки з високою зайнятістю та суспільства без значної соціальної нерівності. В ідеалі, інклюзивний розвиток має забезпечити рівні можливості для всіх, незалежно від їхніх особливостей. Кожна з цих моделей має свої переваги і недоліки.

Європейська модель інклюзивного розвитку економіки ставить за мету забезпечити рівність у розподілі благ, отриманих завдяки праці. Країни ЄС демонструють високий рівень соціально-економічного розвитку та інноваційності. На відміну від класичної економічної теорії, яка проповідує принцип абсолютної вільної конкуренції, Європейський Союз обрав модель регульованого ринку. Це дозволяє досягти балансу між економічним зростанням та соціальною справедливістю, підтримуючи як великі корпорації, так і малий та середній бізнес. Наприклад, Німеччина змогла втілити декілька програм інклюзивного розвитку орієнтованих на різні верстви населення. Програма державної підтримки «Новий старт» надає фінансову допомогу особам, які прагнуть розпочати власний бізнес. Учасник програми повинен звернутися до державної служби зайнятості та встановити свій статус безробітного. Крім того, необхідно підтвердити намір створення власного бізнесу та надати документ з описом бізнес-ідеї. Також існує німецька система класифікації роботи на «мініджоб» та «мідіджоб», яка дозволяє людям з низькими доходами зберегти більше своїх заробітків. Наприклад, працівники, що заробляють менше 450 євро на місяць, звільняються від частини соціальних внесків, що дозволяє їм зберегти більшу частину зароблених коштів.

Щодо шведської моделі розвитку, то зацентруємо увагу на ринку праці який характеризується тісною співпрацею держави та бізнесу, спрямованою на залучення всіх верств населення до трудової діяльності. Основними принципами такої інклюзивної політики є:

- постійне навчання та перекваліфікація працівників, підвищення їх кваліфікації;
- податкові пільги та фінансова підтримка для роботодавців, які працевлаштовують людей з інвалідністю чи безробітних;
- ефективна система підтримки зайнятості, яка поєднує в собі пошук роботи, співпрацю з роботодавцями та індивідуальне консультування.

Тобто, у Швеції політика підтримки зайнятості має свої особливості. Поки в більшості розвинених країн поширена практика фінансової допомоги низькооплачуваним працівникам, шведська модель робить ставку на інвестиції в людський капітал. Держава забезпечує безкоштовний доступ до професійної освіти для всіх бажаючих підвищити свою кваліфікацію.

Норвегія є однією з найрозвиненіших країн світу з точки зору економіки, соціального забезпечення та інклюзивного економічного розвитку. Її економічна модель ґрунтується на поєднанні ринкових механізмів з державним регулюванням, що забезпечує високий рівень життя для всіх громадян і мінімізує економічну нерівність. Норвегія впроваджує соціально-орієнтовану економіку, де ринок працює в поєднанні з сильними державними

програмами соціального забезпечення. Уряд бере активну участь у регулюванні ринку, забезпечуючи високі соціальні стандарти для всіх верств населення. Освіта у Норвегії є безкоштовною на всіх рівнях, що надає можливість кожному громадянину досягти високого рівня професійної підготовки. Охорона здоров'я фінансується переважно з державного бюджету, що гарантує кожному доступ до медичних послуг незалежно від його фінансового стану. У контексті даної теми доречно звернути увагу на податкові ставки Норвегії, адже податкова система країни є однією з найсправедливіших у світі, спрямованою на перерозподіл ресурсів з метою скорочення соціальної нерівності. Кошти, зібрані через податки, спрямовуються на фінансування соціальних програм, освіти, охорони здоров'я та інших послуг, які допомагають підтримувати високий рівень інклюзивності в економіці. В результаті цього Норвегія має одну з найнижчих ставок безробіття у світі. Це результат систематичної політики підтримки робочих місць і створення сприятливих умов для підприємництва та інновацій. Уряд активно інвестує в нові сектори економіки, зокрема в технології та екологічні проекти, що створює додаткові робочі місця та стимулює економічне зростання.

Слід підсумувати, що інклюзивний розвиток, стає очевидним, наскільки важливу роль він відіграє для національної економіки та економічної безпеки держави. Щоб стимулювати інклюзивний розвиток в Україні, необхідна допомога, яку можна отримати завдяки співпраці з приватним сектором. Це сприятиме ефективному виконанню державних функцій.

Подолання бідності, розширення можливостей для суспільства – все це можливо за умови ефективної реалізації покладених на державу функцій. Важливо приділити значну увагу удосконаленню процесу розробки та реалізації проектів приватно-публічного партнерства, що дозволить вирішити дві найбільші проблеми в Україні: забезпечення економічної безпеки та стабільного інклюзивного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Andersen, The Welfare State and Economic Performance, SOU 2015:53 Appendix 4 to the Long-Term Inquiry Report, 2015.
2. Головка, В. О. (2020). Дослідження європейського досвіду інклюзивного розвитку в контексті забезпечення економічної безпеки держави. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво, (1 (112)), 36-40.
3. Луцків, О. М. (2019). Світовий та європейський досвід реалізації моделі інклюзивного розвитку. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Економічна, (97), 16-20.
4. Савельєв Ю.Б. Багатовимірна сучасність: соціальне включення в оцінці суспільного розвитку: монографія. К. : ВПЦ "Київський університет", 2017. 447 с.

*Салій І.І. здобувач вищої освіти
ступеня «доктор філософії»
спеціальності 051 «Економіка»,
Науковий керівник: Деліні М.М., д.е.н., професор,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ЕЛЕКТРОМОБІЛІВ В ЄС

В рамках реалізації політики кліматичної нейтральності країни ЄС все більше переходять на електромобілі, що дозволяє зберігати навколишнє середовище та покращувати загальний добробут населення.

Аналіз останніх даних ринку ЄС відобразив, що в червні 2024 р. продовжується зростання ринку й кількість продажів склала майже 294 тис. електричних автомобілів (EV). У сегменті автомобілів із акумуляторами (BEV) спостерігається ситуація без значних стрибків росту, тоді як гібридні електромобілі (PHEV) зазнали падіння продаж.

Найбільшим автомобільним ринком Європи є Німеччина, яка зазнала падіння ринку BEV на 18%.

У табл. 1 наведемо обсяги продажу електромобілів в ЄС у червні 2024 р. Як бачимо, лідерами є Tesla Model Y, яка займає більше 8% ринку в цей місяць. Відмічається, що найбільше цей автомобіль присутній на ринку Великобританії, Німеччини, Франції, Норвегії, Швеції.

Наступною моделлю є автомобіль тієї ж марки Tesla Model 3, частка продажів якої сягнула 7% в червні місяці. Основними ринками збуту цього автомобіля стали ринки Італії, Франції, Великобританії.

Й в трійці лідерів є MG4, який значно відстає за обсягом продажів в порівнянні з першими двома позиціями. Основними ринками збуту даної моделі є Німеччина, Великобританія, Франція, Норвегія.

Як бачимо з таблиці 1, кількість моделей на ринку ЄС достатньо велика, що є позитивною характеристикою й дає можливість споживачам обирати. Ринок електромобілів в ЄС розвинений достатньо, щоб мати такі позитивні показники, які ми спостерігаємо.

Таблиця 1.

Обсяги продажу електромобілів в ЄС за марками, червень 2024 р.

Позиція	Модель	Червень 2024	% ринку
1	Tesla Model Y	23,869	8,1%
2	Tesla Model 3	20,829	7,1%
3	MG4	9,877	3,4%
4	VW ID.3	9,661	3,3%
5	Volvo EX30	9,420	3,2%
6	Audi Q4 e-tron	7,754	2,6%
7	VW ID.4	6,963	2,4%
8	Skoda Enyaq	5,688	1,9%

Продовження таблиці 1.			
1	2	3	4
9	BMW iX1	5,210	1,8%
10	Volvo XC60 PHEV	4,632	1,6%
11	Renault Megane EV	4,595	1,6%
12	Cupra Born	4,389	1,5%
13	Ford Kuga PHEV	4,313	1,5%
14	Cupra Formentor PHEV	4,264	1,5%
15	Polestar 2	3,628	1,2%
16	BMW i4	3,518	1,2%
17	Kia Niro (BEV+PHEV)	3,469	1,2%
18	Fiat 500e	3,461	1,2%
19	Mercedes GLC PHEV	3,532	1,2%
20	Hyundai Kona EV	3,424	1,2%

Джерело: [1]

За даними з січня по червень 2024 р. Tesla є найбільш продаваною маркою електромобілів, її частка дорівнює 11,4%. Другу позицію займає BMW (9,9%) та Mercedes-Benz (8,6%) [1].

Розвиток ринку електромобілів в ЄС є логічним з урахуванням курсу на кліматичну нейтральність, який зайняв ЄС. Мешканці переходять на даний вид автомобілів й демонструють свою прихильність збереженню навколишнього середовища, про що свідчать результати розвитку ринку.

Список використаних джерел:

1. Europe EV Sales Analysis: Key Insights on June 2024 Registrations.
URL : <https://alternative-fuels-observatory.ec.europa.eu/general-information/news/europe-ev-sales-analysis-key-insights-june-2024-registrations#:~:text=In%20June%202024%2C%20the%20European,modest%20growth%20of%204%25%20YoY> (дата звернення : 01.10.2024 р.).

УДК 330.338.2

*Синько К.В., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти ОП «Управління інвестиційною діяльністю та міжнародними проектами»
Науковий керівник: Гаврилюк В.П., к.е.н., доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

**ІННОВАЦІЙНІ ДОШКІЛЬНІ ЗАКЛАДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ:
ДОСВІД ЄС**

В умовах закриття малокомплектних шкіл у сільській місцевості через реформу освіти в Україні виникає нагальна потреба в створенні нових освітніх закладів. Це особливо важливо для розвитку сільських територій, де освітня інфраструктура є обмеженою. Закриття шкіл у сільських громадах у 2024 році стало фактором, що сприяє відтоку молодих сімей у міста [3].

Створення дошкільного закладу з використанням сучасних освітніх методик та інклюзивного середовища спрямоване на забезпечення якісної фундаментальної освіти дітей у сільській місцевості. Крім того, такий заклад може стати рушієм соціально-економічного розвитку громади, створивши нові робочі місця та підвищивши привабливість території для інвесторів і молодих сімей.

Більшість державних дитячих садків у сільській місцевості використовують застарілі методики, що не враховують індивідуальних потреб дитини. На противагу цьому, сучасні приватні заклади, такі як "Кіндервіль" та "Тотоша", демонструють ефективність інноваційних підходів, що забезпечують індивідуальний розвиток дітей через гру та активну взаємодію з батьками.

У дитячому садку "Кіндервіль" поєднуються методики розвитку мислення та емоційної інтелігентності через інтегровані ігрові підходи, що дозволяє краще підготувати дітей до школи. "Тотоша" використовує інноваційні підходи для розвитку логічного мислення та творчих здібностей дитини через гру, з особливим акцентом на індивідуальний підхід і залучення батьків до освітнього процесу.

Методики, що впроваджуються у Фінляндії, Японії та Сингапурі, зосереджені на розвитку дітей через інтеграцію гри, соціалізації та навчання. У Фінляндії система "EduCare" акцентує увагу на співпраці між батьками та закладом для забезпечення всебічного розвитку дітей. Японські дитячі заклади фокусуються на двомовному навчанні, філософії "освіти через середовище" та теорії "вільного навчання", що сприяє розвитку когнітивних та соціальних навичок. Сингапур, свою чергу, активно використовує двомовні програми та стимулює розвиток креативного мислення.

Запровадження сучасних дошкільних закладів у сільських місцевостях створить нові можливості для соціально-економічного розвитку. Проект сприятиме зменшенню відтоку молодих сімей з сіл, підвищенню рівня зайнятості та залученню інвестицій. Крім того, інноваційні методики дозволять краще підготувати дітей до майбутнього навчання та інтеграції у суспільство.

Європейський Союз активно просуває індивідуалізований підхід до освіти через стратегії, які є частиною Європейського освітнього простору. Основна мета цієї стратегії — забезпечити рівний доступ до якісної освіти та сприяти індивідуалізації навчання для всіх учнів, включаючи підтримку адаптованих програм навчання. Важливу роль у цьому відіграють такі ключові елементи, як інклюзивність, цифрова трансформація, а також підтримка безперервного навчання та мобільності студентів протягом усього життя [4].

Програма Erasmus+ (2021-2027) підтримує розвиток інноваційних освітніх підходів у країнах Східного партнерства, включаючи Україну. Це відкриває можливості для грантового фінансування освітніх проектів, зокрема тих, що

стосуються впровадження індивідуалізованого навчання та сучасних методик виховання [1][2].

Створення дошкільного закладу з сучасними освітніми методиками є ключовим фактором для розвитку сільських територій. Це не лише підвищить рівень освіти дітей, але й сприятиме загальному соціально-економічному зростанню громад, стимулюючи інвестиції та зменшуючи міграцію молодих сімей до міст.

Список використаних джерел:

1. Finnish National Agency for Education. *Education Finland*: веб-сайт. URL:<https://www.educationfinland.fi/what-we-offer/early-childhood-education-and-care> (дата звернення 17.10.2024).
2. Research Center for Child and Adolescent Development and Education Ochanomizu University. *Early Childhood Education Handbook*. URL: https://www.ocha.ac.jp/intl/cwed_old/eccd/report/hand_E/1-1e.pdf (дата звернення 17.10.2024).
3. Р.Вонс. Україна збирається ліквідувати школи з низькою кількістю учнів. *Главком*. веб-сайт. URL: <https://glavcom.ua/country/science/ukrajina-zbirajetsja-likviduvati-shkoli-z-nizkoju-kilkistju-uchniv-990527.html> (дата звернення 19.10.2024)
4. Commission takes action to improve lifelong learning and employability. веб-сайт. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6476 (дата звернення 19.10.2024)

УДК 658.8:364.65-056.26

*Синячок М.О. здобувачка вищої освіти,
ОС «Магістр»
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

МАРКЕТИНГОВІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СПОЖИВЧИХ НАСТРОЇВ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Соціальні групи споживачів із інвалідністю та іншими особливими потребами стають дедалі вагомішою частиною споживчого ринку, що стимулює компанії до глибшого вивчення їхніх очікувань та споживчих настроїв. Залучення людей із особливими потребами до активної участі у суспільному житті та економіці потребує розробки інклюзивних продуктів, сервісів та рекламних кампаній, а також зосередження на розширенні доступу до інформації. У цьому контексті маркетингові дослідження стають не лише засобом для отримання комерційної вигоди, а й важливим інструментом соціальної інтеграції. Аналіз споживчих настроїв і преференцій цих груп через

маркетингові методи дозволяє краще зрозуміти їхні потреби й очікування, а також формувати адаптовані стратегії, що сприятимуть підвищенню якості їхнього життя та задоволенню потреб у зручних, доступних і якісних продуктах.

Ефективні методи дослідження ґрунтуються на поєднанні якісних та кількісних підходів, які дають змогу отримати комплексну картину. Видатний вчений у галузі маркетингу Мейсон Д. зазначає, що «..у майбутньому, коли збір різноманітних даних стане простішим і легшим, дослідження, інтегроване з кількісними та якісними методами враховуватиме ширшу перспективу взаємодії споживача разом із зовнішнім середовищем» [1, с.48]. Кількісні методи, такі як анкетування та опитування, надають статистично значущі дані, що відображають загальні тенденції. Однак аналітичні цифри самі по собі не завжди передають емоційний та соціальний контекст, в якому приймаються рішення. Зокрема, експерти [2] зазначають, що використання комбінованих методів дослідження особливо важливе в умовах, коли специфічні потреби людей не можуть бути враховані традиційними способами.

Для дослідження певних особливих потреб ми не можемо використовувати звичні для нас методи. Інтерв'ю чи опитування можуть спрацювати, але варто розуміти доречність їх використання. Ефективним методом залишається спостереження. Важливе розуміння індивідуального підходу. Можна застосовувати адаптовані опитування, які написані шрифтом Брайля чи які використовують голосове керування. Для цього необхідні спеціалізовані навички і співпраця з професіоналами - для отримання їх експертної думки.

Бажання формуються під впливом соціальних, економічних та культурних факторів, які визначають як люди сприймають та оцінюють реальність. У випадку споживачів з специфічними вимогами ці фактори є особливо важливими. Ми маємо враховувати фізичну доступність товару, можливості людини на візку дотягнутися до нього, або ж у разі потреби, звернутися до спеціалізованого персоналу або замовити персоніфіковану функцію. Важливо не лише розуміти, але й втілювати споживчі вподобання. Адже це дозволяє створювати продукти і послуги, які відповідатимуть вимогам сучасності.

Досліджуючи споживчі настрої людей з інвалідністю, ми стикаємось з низкою викликів та бар'єрів. Серйозною перешкодою є недоступність традиційних методів опитування. Важливу роль відіграють етичні аспекти. Необхідно зберігати конфіденційність і бути уважним до респондентів, що іноді обмежує спілкування та ускладнює отримання об'єктивних відповідей. Крім того, люди із цих груп часто недостатньо представлені в дослідницьких проектах. В цьому контексті маркетингове дослідження зазвичай критикують за його обмежену корисність. Соціальні упередження можуть впливати на бажання респондентів брати участь у дослідженнях та їхню здатність відкрито висловлювати свої думки.

На нашу думку, не слід забувати що обмеження можуть трапитися з кожним із нас у повсякденному житті. Прикладом може слугувати зникнення

світла і ми на певний час втрачаємо свій зір. Якщо хтось зламав руку, виконання навіть звичайних справ раптово стає складним. Перебування в іншій країні і не знання мови призводить до обмеження у спілкуванні. Тому так важливо брати до уваги потреби різних груп суспільства.

Успішне втілення споживчих уподобань вимагає системного підходу. Компаніям слід активніше залучати представників різних груп до процесу розробки продуктів та послуг, адаптувати повідомлення та використовувати різні канали комунікації, розглянути різні способи представлення та візуалізації, враховуючи особливості сприйняття інформації. Окрім того, необхідно інвестувати в навчання співробітників і підвищувати обізнаність суспільства щодо проблеми в цілому, збільшувати кількість малорепрезентованих груп при проведенні маркетингових досліджень, сприяти створенню більш справедливого середовища, в якому всі споживачі відчувають свою цінність і повагу до них.

Сьогодні, коли рівність та інклюзія стають основними цінностями в суспільстві, особливої актуальності набуває вивчення проблем і вподобань людей з особливими потребами. Ця група споживачів часто залишається забутою при розробці маркетингових стратегій, хоча їх потреби можуть сильно відрізнятися від інших споживачів. Дослідження споживчих настроїв вимагає глибокого розуміння предмету та дослідження в подальшому, а також емпатії та інших не менш важливих навичок.

Список використаних джерел:

1. Maison D. Qualitative marketing research: understanding consumer behaviour. Taylor & Francis Group, 2018.
2. Google Career Certificates. Google UX design professional certificate. Coursera. URL: <https://www.coursera.org/professional-certificates/google-ux-design> (дата звернення: 04.10.2024).

УДК 658.5:338.45

*Степаньков Р. С. здобувач
вищої освіти ступеня «доктор філософії»
2-го року навчання
Науковий керівник: Власенко Т.О. к.е.н, доц.
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Постійні зміни в економіці вимагають від керівників підприємств розробки ефективної політики розвитку, яка відповідає новим умовам. Це призводить до необхідності створення механізмів підвищення ефективності виробничого потенціалу, що варіюється в залежності від специфіки кожного підприємства.

Кожне підприємство має свій унікальний рівень і стан виробничого потенціалу, який формується в процесі його діяльності. Якщо підприємство грамотно використовує наявні ресурси та ефективно організовує виробничі процеси, показник виробничого потенціалу залишається високим і стабільним. Водночас, навіть за наявності значних ресурсів, підприємство може стикатися з труднощами в організації роботи, що призводить до зниження виробничого потенціалу. Тому важливо шукати шляхи його покращення та активного розвитку.

Основою успіху підприємства в умовах економічної нестабільності є створення якісного та результативного механізму управління використанням його виробничого потенціалу, що забезпечить стабільну та конкурентоспроможну позицію на ринку.

Система менеджменту підприємства створює механізм управління його виробничим потенціалом. Ефективність цієї системи залежить від того, як розподіляються, використовуються та управляються ресурси підприємства для розвитку та формування виробничого потенціалу. Важливим аспектом є впровадження ефективних управлінських методів, які забезпечують оптимальне використання ресурсів та підвищення продуктивності аграрних підприємств.

Виробничий потенціал є показником ефективного використання ресурсів аграрного підприємства. На його розвиток значно впливає науково-технічний прогрес, який визначає зв'язок між виробничим потенціалом та технічним оснащенням. Кожне аграрне підприємство прагне максимально ефективно використовувати свою техніку та мінімізувати витрати на її обслуговування. Досягнення цих цілей пов'язане з раціональним використанням сировини, зменшенням простоїв техніки, зниженням витрат, а також з підвищенням кваліфікації працівників.

Для забезпечення високого виробничого потенціалу необхідно не тільки ефективно використовувати техніку, а й забезпечувати її належне зберігання та максимальну продуктивність кожної машини. Сучасна ринкова економіка вимагає від аграрних підприємств досягнення найкращих економічних результатів, що можливо лише за умови ефективного управління трудовими, матеріальними, фінансовими та інформаційними ресурсами [1].

В науковій літературі виділяють три основні підходи до визначення виробничого потенціалу: ресурсний, структурний та цільовий (рис.1).

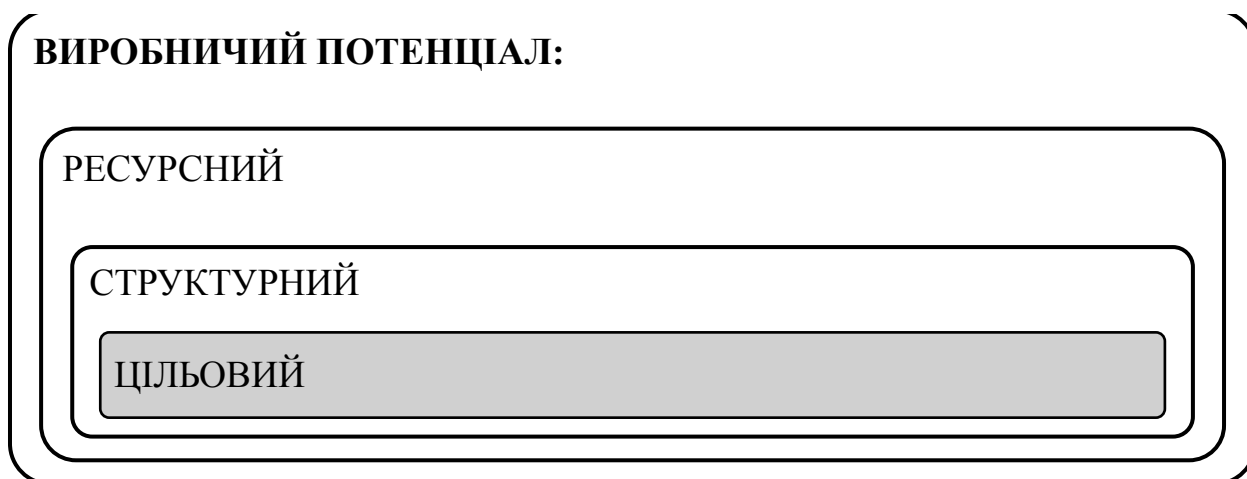

Рисунок 1. Основні підходи до визначення ресурсного потенціалу.

Виробничий потенціал є важливою складовою виробничого потенціалу підприємства та відіграє важливу роль у його діяльності. Підвищення ефективності використання виробничого потенціалу є важливим, оскільки напряму відображає використання виробничих ресурсів господарюючих суб'єктів, зумовлює результативність та ефективність їхньої діяльності [2].

Механізм управління виробничим потенціалом підприємства представляє собою складну систему, що включає в себе різні компоненти. Виробничий потенціал підприємства визначається його здатністю збільшувати обсяги випуску продукції, забезпечуючи необхідну якість, асортимент і номенклатуру, які повністю відповідають попиту споживачів. Оцінка ефективності управління виробничим потенціалом є важливою задачею для керівників. Її вирішення потребує розробки плану дій, що спрямовані на поліпшення всіх аспектів виробничого потенціалу з урахуванням їхнього впливу як на внутрішні, так і на зовнішні фактори підприємства.

Список використаних джерел:

1. Гончар М. Ф., Холявка Л. Ю. Особливості управління виробничим потенціалом промислового підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.9. URL: <file:/osoblivosti-upravlinnya-virobnichim-potentsialom-promisloвого-pidpriemstva.pdf> (дата звернення 03.10.2024).

2. Федірець О. В, Стовба В. О, Солодчук Т. В. Сутність та особливості формування системи менеджменту виробничого потенціалу підприємства. *Приазовський економічний вісник*. Випуск 1(30) 2022. URL: (дата звернення 05.10.2024)

УДК 004.056:330.34

***Троян О.В., студент 3 курсу
«Інженерія програмного забезпечення»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)***

ВИКОРИСТАННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ДАНИХ ПІД ЧАС ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

В умовах глобального інклюзивного розвитку кібербезпека набуває вирішального значення, оскільки інформаційні технології стають основою для нових можливостей та соціальної інтеграції. Важливо забезпечити захист даних, що сприятиме справедливому доступу до технологій для різних верств населення.

Сьогодні інклюзивний розвиток передбачає активну інтеграцію цифрових технологій у соціальні, освітні та економічні сфери. Однак із зростанням

використання технологій зростає і ризик кібератак, що може підривати довіру до інклюзивних ініціатив. Кібербезпека є критично важливою для збереження конфіденційності, захисту даних та сталого розвитку суспільства.

Мета дослідження – проаналізувати значення кібербезпеки для забезпечення безпеки даних під час інклюзивного розвитку та виявити стратегії захисту інформації, що враховують потреби всіх верств населення.

Інклюзивний розвиток залежить від надійної кібербезпеки, що дозволяє захистити персональні дані користувачів та уникнути негативних наслідків зловживань інформацією. Для ефективного інклюзивного розвитку необхідно адаптувати сучасні методи кібербезпеки, зокрема шляхом використання штучного інтелекту для автоматизації процесів виявлення загроз та запобігання атакам.

Дослідження базується на методології порівняльного аналізу сучасних технологій кібербезпеки та їхньої адаптації для інклюзивного середовища. Зокрема, аналізуються аспекти захисту даних в умовах масового доступу до цифрових ресурсів для того, щоб забезпечити захист уразливих верств населення.

Основні тези:

1. Захист особистих даних як ключовий аспект інклюзивного розвитку: Інформація користувачів стає цінним ресурсом, і захист конфіденційності є пріоритетним для створення безпечного цифрового середовища.
2. Інклюзивний підхід до кіберосвіти: Підвищення обізнаності населення про кібербезпеку зміцнює безпеку в суспільстві загалом, знижуючи вразливість до соціальних атак та фішингу.
3. Партнерство державного та приватного сектору у забезпеченні кібербезпеки: Співпраця між урядом, бізнесом і громадськими організаціями сприяє ефективній розробці політик і стандартів для безпечного інклюзивного середовища.
4. Зростання цифрової доступності: Кожної секунди сотні людей в регіонах, як-от субсахарська Африка, отримують доступ до Інтернету. Це відкриває нові можливості для інклюзивного розвитку та покращення життя, але також значно збільшує потребу в кібербезпеці. З цього можна підкреслити важливість рівного доступу до фінансових послуг для всіх верств населення і захисту цих послуг від кіберзагроз.
5. Фінансова інклюзія та кібербезпека йдуть поруч: Розширення доступу до фінансових послуг має супроводжуватися заходами з кібербезпеки. Наприклад, напади на фінансові установи можуть загрожувати не лише стабільності ринку, але й життю тих, хто користується цими послугами для повсякденних потреб (як-от перекази коштів чи отримання допомоги). Це підкреслює, що фінансова інклюзія потребує інтеграції з кібербезпекою для захисту інтересів найуразливіших верств населення.

Для виконання дослідження були використані методи порівняльного аналізу та огляду літератури, що охоплює останні досягнення в кібербезпеці, статистику кібератак, а також дослідження про інклюзивний розвиток у

цифрових середовищах. Основою стали роботи з соціальної безпеки, а також нормативні акти та стандарти з кібербезпеки.

Забезпечення кібербезпеки є вирішальним кроком для сталого інклюзивного розвитку, що дозволяє захистити персональні дані всіх користувачів та створити безпечне середовище для впровадження інноваційних технологій у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Cybersecurity [Електронний ресурс] // NIST. – Режим доступу: <https://www.nist.gov/cybersecurity> (дата звернення: 27.10.2024).
2. Financial inclusion and cybersecurity in the digital age [Електронний ресурс] // International monetary fund. – Режим доступу: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/12/10/sp121020-financial-inclusion-and-cybersecurity-in-the-digital-age> (дата звернення: 27.10.2024).
3. Accessible and inclusive cyber security: a nuanced and complex challenge [Електронний ресурс] // Springer nature link. – Режим доступу: <https://link.springer.com/article/10.1007/s42979-022-01239-1> (дата звернення: 27.10.2024).

УДК 330.338.2

*Щуцький А.Ю., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
ОП «Управління інвестиційною діяльністю
та міжнародними проектами»
Науковий керівник: Шинкарук Л.В., д.е.н., професор
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕО ТА ІНТЕРНЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ ТОВАРІВ ВІТЧИЗНЯНОГО ВИРОБНИЦТВА НА РИНКУ

У сучасному світі, задля досягнення високого рівня успішності бренду, необхідно активно та всебічно застосовувати інтернет технології та різноманітні формати відео для просування своєї продукції та формування стійкого іміджу бренду. Основними інструментами, що допоможуть забезпечити швидке та ефективно досягнення поставлених цілей є:

По-перше, відеоконтент – це потужний інструмент для створення емоційного зв'язку з аудиторією. Відео дозволяє демонструвати не тільки продукт, але й історію його створення, цінності бренду та емоції, які він викликає. Це допомагає створити більш глибокий зв'язок з аудиторією та підвищити лояльність до вітчизняних товарів.

По-друге, інтернет-платформи – це ефективний канал для донесення інформації про українські продукти. Соціальні мережі, відеохостинги та інші

онлайн-платформи надають безмежні можливості для просування вітчизняних товарів. Це дозволяє досягти широкої аудиторії, незалежно від географічного розташування та наявності дилерської мережі в регіоні.

По-третє, використання інфлюенсер-маркетингу для популяризації українських брендів. Співпраця з українськими блогерами та інфлюенсерами дозволяє досягти цільової аудиторії та підвищити довіру до вітчизняних товарів. Їхні рекомендації мають значно більший вплив на споживачів, ніж традиційна реклама.

По-четверте, важливість адаптації відеоконтенту під різні аудиторії та платформи. Для досягнення максимальної ефективності необхідно створювати відеоконтент, який відповідає формату та особливостям кожної платформи (TikTok, Instagram, YouTube тощо). Крім того, важливо враховувати інтереси та потреби різних сегментів аудиторії.

По-п'яте, використання аналітики для оцінки ефективності відеомаркетингу. Завдяки аналітичним інструментам можна відстежувати показники перегляду, залученості, конверсії та інші важливі метрики. Це дозволяє оцінити ефективність відеокампаній та оптимізувати подальші дії.

На сам кінець, важливість створення якісного відеоконтенту, який відповідає сучасним трендам допомагає привернути увагу, адже у світі інформаційного шуму відео виокремлюються та привертають більше уваги користувачів. Відео дозволяє передати емоції, які пов'язують продукт з певними спогадами, відчуттями та цінностями. Відео наочно показує, як продукт працює, які має переваги та як він може покращити життя споживача. Цікаве та якісне відео може стати вірусним, охопивши велику аудиторію.

Отже, щоб наглядно та інформативно розповісти потенційним клієнтам про свою продукцію, слід активно застосовувати сучасні соціальні онлайн платформи та інтернет технології, а також різноманітні трендові формати відео, спеціалізовані під кожну конкретну групу цільової аудиторії. Таким чином, вітчизняні виробники зможуть сформувати стійкий зв'язок з цільовою аудиторією та позитивний імідж бренду, що допоможе суттєво зміцнити власні позиції як на вітчизняному, так і на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. Калініна Н. Роль відеоконтенту в сучасному бізнесі. *In-project*: веб-сайт. URL: <https://inproject.org/rol-videokontentu-v-suchasnomu-biznesi/> (дата звернення: 28.09.2024).
2. Нільсен Р. К. Влада інтернет-платформ. *Європейська обсерваторія журналістики (EJO)*: веб-сайт. URL: <https://ua.ejo-online.eu/4111/tsyfrovi-media/vladainternet-platform> (дата звернення: 28.09.2024).
3. Шудрик В. Що таке influence-маркетинг і як його використовувати. *eSputnik Omnichannel CDP*: веб-сайт. URL: <https://esputnik.com/uk/blog/who-take-influence-marketing-i-yak-jogo-vikoristovuvati> (дата звернення: 28.09.2024).
4. Юренко В. Робота з відеоконтентом у соціальних мережах. *WebPromoExperts*: веб-сайт. URL: <https://webpromoexperts.net/ua/blog/roboata-z-videokontentom-u-socialnih-merezhah/> (дата звернення: 28.09.2024).

СЕКЦІЯ 2. ДОСВІД ЄС ТА МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ І ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

УДК 005.334:334.72

*Wang Yi, PhD student, Specialty “Management”,
Scientific supervisor: Dielini M.M.,
Dr. of Economics, Professor,
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine*

THREATS AND RISK MANAGEMENT IN UKRAINE UNDER THE WAR CONDITIONS

In the modern conditions of business functioning in Ukraine, there are many threats and it is necessary to form a system for protection the enterprise from the influence of external and internal factors. This becomes especially important in the conditions of uncertainty in which business has been in recent years - the COVID-19 pandemic, a full-scale invasion. Businesses are faced with the need to quickly respond to those changes for which they were not ready or insufficiently prepared. Under such conditions it is necessary to build a risk management system at enterprises, regardless of the field of activity and scale.

Summarizing the interpretation of the concept of “risk management” by ukrainian scientists, it can be defined as a strategic system of enterprise management taking into account the probability of risk occurrence and the application of certain measures to reduce the negative impact of its occurrence and the smallest deviation from the planned indicators. We see the strateginess in this case in the fact that this system is a component of the entire activity of the enterprise, making management decisions taking into account the probability of risk occurrence and possible deviations from the planned results.

The main goal of creating a risk management system at an enterprise is the maximum understanding of threats and neutralization of future risk and the reduction of the negative consequences of its impact on the activity of this enterprise. For the effective operation of the company, it is necessary to make management decisions taking into consideration the objective assessment of the occurrence of possible risks, the calculation of their impact and the accountance of this information during the operation of the enterprise. So, we can conclude thar risk management system has to become a full-fledged component of the management decision-making system.

Ukrainian scientists, studying the stages of risk management at an enterprise, distinguished from 4 stages to 5-6 stages. Depending on the number of stages, their characteristics and scope of work are indicated. Summarizing and taking into account the urgent importance of an adequate and timely response to the onset of risk and reducing its negative impact, we have identified 6 stages that must be followed when

forming and implementing a risk management system at any enterprise.

The preparatory stage involves the scope of work, which is related to the determination of the purpose and goals of the formation of the risk management system, the collection of information, and the development of relevant documentation. The development of the concept of risk management at the enterprise is of great importance, because the whole system will be based on it.

At the “Identification of risk” stage, the factors that affect the occurrence of risks should be investigated, and types of risks that can potentially arise should be determined. Some scientists consider this stage as one of the largest and includes the types of work that we have allocated for the next stages. But, in our opinion, it is worth highlighting stages 2, 3 and 4, as separate stages, as they involve the identification, analysis and assessment of risks. Each of them is important, large-scale and necessary for further effective risk management.

At the third stage - market analysis - the risks that may arise are described in more detail, their description is disclosed and the situation in the event of their occurrence is simulated.

Risk assessment involves both qualitative and quantitative assessment of it, which is very important, as it can fully assess the situation and provide an opportunity to prepare in the best way. Also, at this stage, it is necessary to identify the most significant risks and make a ranking.

One of the most important stages in the risk management system is the stage of their neutralization or minimization or optimization. It defines the methods and tools of risk management in order to reduce their negative impact, analyzes the potential of the enterprise in terms of risk management in-house or the use of external sources, evaluates the effectiveness of the work carried out, etc.

The sixth stage and one of the least represented in the works of scientists is the stage of monitoring and control. This stage involves investigation of the effectiveness of the company's decisions, monitoring the achievement of risk management goals and their adjustment depending on the changes that occur at the company, determining risk indicators and their constant calculation and analysis, which allows determining the effectiveness of the created risk management system and the resulting neutralization measures.

All these stages of the risk management process are aimed at making the company's activities as efficient as possible, making informed management decisions and minimizing economic losses from the occurrence of risk.

УДК 338.43:004.738.5:330.34(477)

*Авдієвський М.О., студент 3 курсу
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

**СТВОРЕННЯ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ФЕРМЕРІВ В УМОВАХ
ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ**

Сучасний агропродовольчий сектор має значний потенціал для розвитку в умовах глобалізації, цифровізації та інклюзивного підходу, що спрямований на інтеграцію малих і середніх фермерських господарств у загальнонаціональну економіку. Основною метою інклюзивного розвитку є забезпечення рівних можливостей для всіх учасників агропромислового ринку. Створення спеціалізованої платформи для підтримки фермерів сприятиме підвищенню ефективності їх діяльності, розширенню доступу до ринків та забезпеченню стабільного доходу.

Інклюзивний розвиток агропродовольчого сектору
Інклюзивний розвиток аграрного сектору спрямований на забезпечення рівних можливостей для малих і середніх фермерських господарств, які часто стикаються з обмеженим доступом до сучасних технологій і ринків. Інтеграція цих фермерів у цифрове середовище сприяє формуванню рівноправних відносин в аграрному секторі та зміцненню продовольчої безпеки. Спеціалізовані платформи можуть сприяти не лише підтримці дрібних виробників, а й забезпечувати екологічну стійкість, соціальну відповідальність та економічну стабільність.

Переваги створення платформи для підтримки фермерів
Запровадження платформи для підтримки фермерів передбачає низку переваг, що забезпечують стабільність та ефективність їх діяльності:

- **Доступ до інформації та технологій.** Платформа забезпечить фермерів інформацією щодо поточних ринкових цін, погодних прогнозів, агрономічних консультацій, що дозволить оптимізувати виробничі процеси.

- **Маркетингова підтримка.** Завдяки доступу до збутових мереж та нових ринків фермерські господарства зможуть ефективно реалізовувати свою продукцію, знижувати транспортні витрати та мінімізувати залежність від посередників.

- **Освіта та підвищення кваліфікації.** Платформа може використовуватися для проведення тренінгів з управління фермерським господарством, вебінарів з новітніх агротехнологій та консультацій, спрямованих на підвищення кваліфікації фермерів.

- **Фінансова підтримка та інвестиції.** Завдяки платформі фермери зможуть отримати доступ до нових джерел фінансування, таких як гранти, субсидії, мікрокредити та інвестиції, що сприятиме задоволенню потреб малих фермерських господарств.

Роль державної політики у підтримці інклюзивного розвитку
Державна політика є ключовим елементом забезпечення інклюзивного розвитку агропродовольчого сектору. Програми державної підтримки фермерів, зокрема через субсидії, податкові пільги та інфраструктурні проекти, допомагають зменшити бар'єри для малих господарств. Створення національних цифрових платформ за підтримки держави сприяє залученню нових учасників до агропромислового комплексу, розвитку сільських територій та забезпеченню стабільного економічного зростання в аграрному секторі.

Адаптація фермерів до інновацій

Процес адаптації фермерів до цифрових рішень і новітніх технологій є важливим аспектом інклюзивного розвитку. Успішне впровадження інновацій залежить від рівня підготовки фермерів, їхньої здатності освоювати нові знання та застосовувати сучасні технології. Платформа повинна забезпечити доступ до інтуїтивно зрозумілих інструментів, що сприятимуть поступовому впровадженню інновацій у виробництво.

Досвід іноземних країн

Розвиток подібних платформ у розвинених країнах свідчить про високу ефективність таких рішень. Наприклад:

- **SmartAgriHubs** у Європейському Союзі є інноваційною ініціативою, яка залучає до співпраці фермерів, науковців і бізнес, створюючи умови для інклюзивного та інноваційного розвитку.

- У США цифрова платформа **FarmLogistics** забезпечує фермерів доступом до інструментів для оптимізації сільськогосподарських процесів, аналізу даних про врожайність і контролю логістики, що є важливим для малих господарств.

Створення платформи для підтримки фермерів в умовах інклюзивного розвитку агропродовольчого сектору є важливим кроком до зміцнення національної економіки, зниження рівня бідності та підвищення продовольчої безпеки. Використання таких платформ забезпечить зростання продуктивності фермерських господарств, розширення доступу до нових ринків та сприятиме інноваційному розвитку аграрного сектору. У майбутньому розвиток таких платформ може стати основою для створення ефективніших моделей управління агропродовольчими системами.

Список використаних джерел:

1. Іванов І.В., Петров О.О. Інноваційні технології в агропромисловому комплексі: досвід ЄС // Економіка АПК. - 2022. - № 5. - С. 15-21.
2. SmartAgriHubs: Fostering digital transformation in European agriculture. - European Commission, 2023.
3. Williams J. Digital Agriculture in the United States: FarmLogistics and Its Impact // Journal of Rural Studies. - 2021. - Vol. 38. - P. 43-50.

УДК 004.8:338.43:330.34:355.4

*Андрущенко О., студент 3 курсу
спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»*

*Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

**РОЗРОБКА АЛГОРИТМІВ ДЛЯ ПІДТРИМКИ РІШЕНЬ ЩОДО
ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ПІД ЧАС ВІЙНИ**

Розробка алгоритмів для підтримки рішень щодо інклюзивного розвитку аграрного сектору під час війни є необхідною умовою для стабілізації та розвитку цього ключового сегмента економіки України. Інклюзивний розвиток аграрного сектору передбачає комплексний підхід до забезпечення рівноправного доступу до ресурсів, фінансів, інформації та ринків для всіх учасників, включаючи дрібні фермерські господарства, жінок, ветеранів, людей з обмеженими можливостями та інші вразливі категорії населення. Такий підхід сприяє соціально-економічній згуртованості сільських громад та забезпечує економічну стійкість регіонів.

В умовах війни, коли аграрний сектор стикається з численними викликами, такими як руйнування інфраструктури, обмежений доступ до фінансових ресурсів, нестача робочої сили через переміщення населення та небезпеку ведення сільськогосподарських робіт, роль інклюзивних алгоритмів для підтримки прийняття рішень стає ще більш важливою. Алгоритми можуть використовуватися для оцінки поточного стану ресурсів, розробки стратегій мінімізації втрат і оптимізації використання наявних ресурсів, а також для прогнозування можливих сценаріїв розвитку подій у сільському господарстві.

Одним із важливих аспектів розробки таких алгоритмів є врахування регіональних особливостей і потреб місцевих фермерів. Наприклад, алгоритми можуть бути налаштовані для врахування впливу військових дій на конкретні території, рівня ризику для аграрного виробництва, доступу до водних ресурсів, родючості ґрунтів та інших критичних факторів. Врахування цих особливостей дозволяє більш ефективно розподіляти обмежені ресурси та сприяти відновленню виробництва у постраждалих районах.

Сучасні методи обробки даних, такі як аналіз великих даних, штучний інтелект та машинне навчання, забезпечують можливість інтеграції різних джерел інформації — від супутникових знімків до показників стану ґрунтів — для створення комплексної картини стану аграрного сектору. Це дозволяє фермерам отримувати своєчасні рекомендації щодо покращення ефективності використання ресурсів, планування посівних робіт, зрошення та застосування добрив. Штучний інтелект також може використовуватися для прогнозування врожайності на основі поточних погодних умов, історичних даних та інформації про ринкову кон'юнктуру.

Одним із завдань інклюзивних алгоритмів є підтримка прийняття рішень з урахуванням соціальних аспектів. Це означає, що алгоритми мають сприяти рівноправному доступу до фінансових ресурсів і ринків для всіх учасників аграрного сектору, включаючи вразливі категорії, такі як жінки та молодь. Вони також можуть бути використані для моніторингу ефективності державних програм підтримки, спрямованих на допомогу фермерам у воєнний час, що сприяє забезпеченню прозорості та ефективності цих заходів. Крім того, такі алгоритми дозволяють прогнозувати потреби різних груп населення, що дає змогу краще розподіляти наявні ресурси, уникати дефіциту та запобігати соціальній напрузі.

Алгоритми для підтримки рішень мають включати і можливості з адаптивного планування, що дозволяє швидко змінювати стратегії у випадку погіршення безпекової ситуації або зміни економічних умов. Такий підхід забезпечує гнучкість і стійкість аграрного сектору в умовах нестабільності. Наприклад, у разі збільшення ризику бойових дій на певній території, фермери можуть отримувати рекомендації щодо зміни сільськогосподарських культур або використання альтернативних методів вирощування, що дозволить мінімізувати втрати.

Таким чином, розробка алгоритмів для підтримки рішень щодо інклюзивного розвитку аграрного сектору під час війни є важливим кроком для забезпечення стабільності, ефективності та соціальної згуртованості сільських громад. Використання сучасних технологій аналізу даних і штучного інтелекту дозволяє оптимізувати управління ресурсами, підтримувати рівноправний доступ до можливостей та мінімізувати вплив війни на аграрне виробництво, що є необхідним для відновлення економіки України.

Список використаних джерел:

1. Антоненко, С. Г. (2020). *Основи алгоритмічного моделювання в аграрному секторі*. – Львів: Львівський аграрний університет.
2. Баран, О. М. (2022). *Використання великих даних у сільському господарстві*. – Вінниця: ВНАУ.
3. Гутник, Ю. В., Шевченко, А. М. (2022). *Інклюзивний розвиток сільських територій: концептуальні основи та перспективи для України*. – Київ: Інститут аграрної економіки.
4. Захарченко, І. В., Кушнір, Л. І. (2021). *Інтелектуальні системи підтримки рішень в аграрній сфері*. – Київ: НУБіП.

УДК 316.334.55:502.3

*Власенко Ю.Г., к.е.н., доцент,
доцент кафедри економічної теорії
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
(м. Київ, Україна)*

ІНКЛЮЗИВНА ТРАНСФОРМАЦІЯ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗМІНИ ДОВКІЛЛЯ

Ефективне місцеве самоврядування є запорукою успішного розвитку громади. Це було неодноразово підтверджено в рамках реформ децентралізації в Україні через швидкий розвиток окремих населених пунктів і громад. Проте повномасштабна війна вплинула на всі сфери життя України. Це загострило відомі проблеми, виявило інші та затримало вирішення інших. Як наслідок, це підриває розвиток громад по всій країні.

Однією зі слабких сторін місцевого самоврядування в Україні є низький

рівень інформаційно-комунікаційних технологій, які використовуються для надання основних публічних послуг. Системи місцевого самоврядування мають розвиватися та модернізуватись відповідно до сучасних викликів, враховуючи перебої в комунікації під час війни. Органи місцевого самоврядування не були готові до термінової перебудови своїх інформаційно-комунікаційних технологій у світлі військової агресії Росії проти України. Як наслідок, війна пролила світло на той факт, що саме на органах місцевого самоврядування та чиновниках лежить відповідальність за забезпечення основи для фінансової незалежності, ефективної комунікації та постійної комунікації між владою та громадою [1].

Сьогодні політика українського уряду спрямована на розвиток цифрової економіки та суспільства. Одним із напрямків цифрового розвитку є реформування органів місцевого самоврядування в частині цифровізації. Посадовці місцевого самоврядування мають бути більш мотивованими до пізнання нових умов, які виникли в цей період військової агресії, через запровадження у свою діяльність сучасних управлінських навичок. Проте бракує системного бачення потенційних результатів таких процесів розвитку. Більше того, навіть у довоєнний період чиновники, депутати місцевих рад та представники інститутів громадянського суспільства не ставили на перше місце формування управлінської культури та належного рівня професійної компетентності у цій сфері.

Реалізація політики децентралізації, спрямованої на передачу повноважень органам місцевого самоврядування та розширення прав сільських громад, поки що не дала очікуваного позитивного ефекту. Крім того, жителі села переконані, що нова ініціатива влади є інструментом створення політичних вотчин і концентрації влади в руках одних і тих же осіб. Відсутність сприятливого економічного клімату призводить до стагнації розвитку багатьох інституцій місцевого рівня, що, у свою чергу, перешкоджає формуванню та розвитку громадянського суспільства на селі. Існує нагальна потреба в ефективному державному втручанні, спрямованому на сприяння розвитку інституцій місцевої громади, таких як місцеві агропродовольчі мережі, прямі продажі місцевих продуктів, мережі асоціацій фермерських кооперативів і асоціацій дрібних землевласників, оскільки такі організації будуть служити як потужні каталізатори економічного розвитку села.

Валерій Фіщук, віце-президент Асоціації «Інноваційний розвиток України», зазначив, що найефективнішим способом привнести міські можливості в село є підключення села до Інтернету [2]. Розподіл населення за доступом до Інтернету в сільській місцевості свідчить про те, що за останні 12 місяців послугами Інтернету скористалися 6,2 млн осіб (47,8% від загальної кількості населення) [3]. Основною проблемою використання Інтернету в сільській місцевості є обмеження технічних можливостей підключення малонаселених територій та розвитку цифрової інфраструктури. Незадовільним залишається і загальне забезпечення якісним швидкісним інтернетом по всій країні. У світовому рейтингу швидкості Інтернету Speedtest Global Index у січні 2020 року Україна посіла 84 місце зі 140 країн за швидкістю мобільного

Інтернету [4].

Зміна клімату становить серйозну загрозу збалансованому розвитку України через високу вуглецеву інтенсивність економіки, збільшення частоти екстремальних погодних явищ і пов'язані з цим ризики для здоров'я населення, засобів до існування, природних екосистем і секторів економіки, які, як очікується, скоро посиляться. Україна є частиною Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї та зобов'язана виконувати низку зобов'язань за цими міжнародними угодами [5].

Український уряд одним з перших ратифікував Паризьку угоду. У 2021 році він представив оновлений національно визначений внесок у скорочення викидів парникових газів на 65% до 2030 року порівняно з рівнем 1990 року. Крім того, екологічні наслідки нинішньої війни в Україні через військові дії поблизу ядерних реакторів, могильників радіоактивних відходів, нафтопереробних та хімічних заводів продовжують збільшувати екологічні ризики. Масштабна шкода цивільній інфраструктурі також підірвала здатність до адаптації, необхідну для подолання загрози зміни клімату. Це, як наслідок, збільшить ризик переміщення через стихійні лиха, збільшить загрозу екологічних потрясінь і стресорів для мігрантів у вразливих ситуаціях і змусить деяких людей залишатися в екологічно небезпечних районах [5].

Питання кліматичної комунікації набуває все більшої актуальності, що передбачає підвищення обізнаності широкої громадськості про серйозність проблеми, її причини, наслідки та шляхи подолання кліматичних викликів, а також сприяння залученню всіх зацікавлених сторін до дій по боротьбі з кліматом. змінити. Базуючись на концепціях глобалізму, нового гуманізму, сталого розвитку, кліматичної справедливості та теорії клімату в Україні, ми пропонуємо розглядати глобальні зміни клімату з точки зору «кліматичного гуманізму» — концепції, яка має поєднувати дві ключові ідеї: необхідність вирішення глобальних проблем клімату та важливості участі людини в цьому процесі для захисту та сприяння добробуту людини в контексті мінливого кліматичного середовища [6]. Це узгоджується з мисленням «Комунікація для розвитку», що акцентує увагу на місцевій адаптації та стійкості до змін навколишнього середовища.

Інформаційне та комунікаційне середовище є ключовим у вирішенні змін у навколишньому середовищі та створенні стійкості громади та сільської місцевості. Сильна інформаційно-комунікаційна екологія має підтримувати критичний діалог, прозору комунікацію та отримання спільнотами необхідної інформації в потрібний час. Це передбачає зосередження уваги на розвитку потенціалу та розбудові систем знань. Технічні навички та інформація мають вирішальне значення для того, щоб адаптувати сільське господарство та сільську практику, щоб продовжувати підтримувати засоби до існування в селі. Проте мережі, сильні інституції, сильне комунікаційне середовище є фундаментальними для забезпечення довгострокового комунікаційного середовища, яке може реагувати та підтримувати стійкість громад до зміни клімату та кліматичних потрясінь.

Список використаних джерел:

1. Проніна, Ольга В, О. В Семенко. 2023. сучасні тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій у місцевому самоврядуванні під час військової агресії. Вісник Херсонського національного технічного університету 1: 239–43.
2. Дубровик-Рохова, А. (2018). *‘Діджиталізація – це лише початок’* [online] day.kyiv.ua. Available at: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/didzhytalizaciya-ce-lyshe-pochatok> [Accessed 18 Oct. 2024].
3. Осипова, І. (2019). *ДОСТУП ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ ДО ІНТЕРНЕТУ у 2018 році.* [online] www.ukrstat.gov.ua. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/07/zb_Internet_2018.pdf [Accessed 18 Oct. 2024].
4. Бородіна, О. (2020). *Інклюзивний сільський розвиток в Україні : монографія.* [online] м. Київ: ДУ ‘Інститут економіки та прогнозування НАН України’, р.257. Available at: <http://ief.org.ua/docs/mg/330.pdf> [Accessed 18 Oct. 2024].
5. *Закон України про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату.* Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435/96-%D0%B2%D1%80> [Accessed 18 Oct. 2024].
6. Шевченко, О. (2023). КОМУНІКАЦІЇ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН КЛІМАТУ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ВИМІР. *Міжнародні та політичні дослідження*, [online] 36(36), pp.224–231. doi:<https://doi.org/10.18524/2707-5206.2023.36.288722>.

УДК 338.43:316.42:355.01

*Голєва М.С., PhD,
Алексеєва Марина, 3 курс,
спеціальність «Менеджмент»
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна в Україні створила безпрецедентні виклики для агропродовольчого сектору, який є основою національної економіки і ключовим елементом продовольчої безпеки. Військові дії призвели до значних руйнувань інфраструктури, порушень ланцюгів постачання, втрат родючих земель і переміщення сільського населення. Ці фактори суттєво вплинули на виробництво та доступність продуктів харчування, що поставило під загрозу не лише внутрішній ринок, але й експортні можливості України, зокрема її роль як світового постачальника.

Європейський Союз, маючи багаторічний досвід у забезпеченні продовольчої безпеки, розробив різноманітні механізми для підтримки

аграрного сектору, які можуть бути адаптовані для України в умовах війни та постконфліктного відновлення. До таких механізмів належать: системи підтримки фермерів через субсидії та дотації, впровадження екологічних стандартів, інноваційні технології, цифрові рішення, продовольча допомога та стратегічні запаси.

ЄС активно підтримує малих і середніх фермерів шляхом субсидування виробництва, інвестування в модернізацію та надання доступу до фінансових ресурсів. Інтеграція подібних програм в Україні допоможе фермерам витримати шок від втрат і забезпечить сталість виробництва.

ЄС просуває принципи сталого сільського господарства, які передбачають використання природоохоронних методів та скорочення викидів парникових газів. Впровадження цих стандартів в Україні дозволить зберегти природні ресурси, збільшити ефективність землекористування та запобігти деградації ґрунтів, що особливо важливо у воєнний та післявоєнний період, також інтеграція сучасних агротехнологій (зокрема, точного землеробства та автоматизації) сприятиме підвищенню продуктивності аграрних підприємств.

Використання дронів, супутникового моніторингу та управлінських систем дозволить ефективніше планувати виробництво та знижувати втрати врожаїв, особливо в умовах обмежених ресурсів. Європейська модель створення продовольчих резервів і стратегічних запасів дозволяє знизити ризики дефіциту продуктів в умовах кризи. Для України це може бути важливим інструментом стабілізації продовольчого ринку та забезпечення населення базовими продуктами харчування.

Інклюзивний розвиток агропродовольчого сектора передбачає рівний доступ до ресурсів, підтримку економічної активності в сільських громадах та залучення різних груп населення до виробничих процесів. Досвід Європи свідчить, що створення рівних умов для всіх фермерів, незалежно від розміру їхніх господарств, а також акцент на розвитку кооперативних форм господарювання можуть бути ефективними інструментами в умовах війни та відновлення економіки.

Зниження рівня бідності в сільських регіонах можливо через створення нових робочих місць і підтримку місцевих виробників. Відновлення сільськогосподарської продуктивності досягається завдяки забезпеченню доступу до фінансових і технічних ресурсів для малих та середніх фермерів. Запровадження кооперацій та об'єднань фермерів сприятиме забезпеченню продовольчої безпеки та зменшенню ризиків дефіциту продукції, а також сприятиме соціальній стабільності та зменшенню міграції сільського населення.

Отже, інтеграція європейських механізмів продовольчої безпеки та інклюзивного розвитку в агропродовольчий сектор України є важливим кроком на шляху до відновлення економіки та забезпечення продовольчої безпеки в умовах війни. Використання інновацій, підтримка фермерів і розвиток сталих практик сприятимуть стійкості аграрного сектору та відновленню його продуктивності, що матиме вирішальне значення для післявоєнного відновлення України.

Список використаних джерел:

1. Robles G. Antennas in Partial Discharge Sensing System. URL: https://doi.org/10.1007/978-981-4560-75-7_95-1 (дата звернення: 11.10.2024).
2. Аграрний сектор України в період війни. URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1474/1420/&ved=2ahUKEwiIp_Pp7_6IAxXyHRAIHUwK5sQFnoECC4QAQ&usg=AOvVaw1Zq6UUyaApV9S9KWLUSm_V (дата звернення: 11.10.2024).
3. Аграрний сектор України у 2023 році. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024> (дата звернення: 11.10.2024).
4. Кафедра економіки промисловості. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=http://kafe.ep.ontu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/08/monography-diduh-2020> (дата звернення: 11.10.2024).

УДК 629.73:63:33.012.42/.43

*Гуменський В.Л.,
здобувач вищої освіти ступеня «магістр»
спеціальності «Менеджмент»,
Науковий керівник: Деліні М.М.,
д.е.н., професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ АГРОДРОНІВ В УКРАЇНІ

Важливим для розвитку вітчизняного сільського господарства є використання інноваційних технологій, які зможуть значно спростити та здешевити діяльність. Одним із подібних напрямків є використання БПЛА, використання яких різко інтенсифікувалось після 2020 р., а починаючи з 2021 р. відмічається справжній бум на їхнє використання в сільському господарстві. Напрямки використання агродронів в сільському господарстві:

- виконання операцій із захисту рослин (обприскування);
- живлення (розкидання гранульованих добрив);
- посів дрібнонасієних культур (сидератів);
- проведення аналізу стану посівів, їх розвитку;
- прогнозування врожайності та інших агрономічних параметрів.

Найбільшим імпортером дронів в Україну є компанія DroneUA, яка повідомляє, що у 2022 році запити агровиробників на внесення засобів захисту рослин з БПЛА продовжили зростати: дронами-обприскувачами оброблено близько 1,2 млн га, що на 20% більше в порівнянні з 2021 роком [1]. Економічний ефект від використання агродронів для внесення засобів захисту

рослин складає приблизно 65,55 млн дол. США на площі 1 млн га, додатково включаючи 203 тис. т врожаю зернових та олійних культур [1].

Наразі відмічається розвиток ринку агродронів та описуються перспективи для розвитку та налагодження власного виробництва, але на даний час використовуються імпортні дрони. В 2021 р. Україна стала лідером у світі за швидкістю впровадження агродронів у агровиробництво.

Згідно з даними сайту оголошень OLX.UA можна встановити, що найчастіше компанії надають послуги десикації та внесенні ЗЗР дронами XAG або DJI, і пропонують в оголошеннях обробіток 800-1000 га на добу за орієнтовною ціною від 250-300 грн/га і до 680 грн/га в залежності від складності поля. Більшість компаній мають дозволи від військових адміністрацій на польоти, деякі заявляють про досвід роботи в прифронтових регіонах [1].

Дані взяті із дослідження створеного за ініціативи Олександра Хижняка, який зібрав дані, за аналітичної допомоги Agrohub, візуалізовано та опубліковано Aggeek. Обмеження та умови дослідження: у даному дослідженні використані дані за 2022 рік від 34 сервісних компаній, фізичних-осіб підприємців та 6 агропідприємств [2].

XAG є лідером на ринку агродронів, займаючи більше половини ринку. Це підкреслює їх домінування та вплив в індустрії, можливо, завдяки передовим технологіям, надійності та ефективності їх агродронів. DJI також є важливим гравцем на ринку, з часткою, яка становить третину ринку. Їх інноваційні технології та якість продукції можуть бути ключовими факторами, які сприяють їх популярності. TTAviation має меншу, але все ще значущу частку ринку. Їх спеціалізація та фокус на конкретних сегментах ринку або географічних регіонах можуть бути причинами їх ринкової присутності. Категорія саморобні агродрони відображає різноманітність та адаптивність ринку, де індивідуальні рішення та саморобні агродрони займають свою нішу. Бренди AGR, Flight Tractor мають невеликі частки ринку, що вказує на їх нішовий характер або обмежену географічну присутність. Бренди GF, GM мають найменшу частку ринку серед зазначених, що може вказувати на їх новизну на ринку або спеціалізацію в дуже конкретних сегментах.

Але з початком повномасштабного вторгнення в Україні був закритий повітряний простір для цивільних користувачів, до яких відносяться й БПЛА. Для використання дронів необхідно отримати дозвіл. Виконання агроробіт є підставою для подання на отримання такого дозволу [3]. Проте це не гарантує, що він буде отриманий. Дана ситуація ускладнює розвиток даного сектору в Україні й це є негативним, адже це є важливим для розвитку сільського господарства в країні та економіки взагалі.

Список використаних джерел:

1. Складний політ: як ринок агродронів продовжує розвиток під час війни. URL: <https://delo.ua/business/rinok-agrodroniv-prodovzuje-rozvitok-v-casiviiini-yaki-trendi-417876/> (дата звернення: 21.10.2023).

2. Перше дослідження ринку дронів в Україні URL: <https://www.aggeekagency.com/dronemarketsearch> (дата звернення: 21.10.2023).

3. Закон про польоти на дронах в Україні. URL : <https://dron-shop.com.ua/news/zakon-pro-poloti-dronom> (дата звернення: 01.10.2024).

УДК 629.7:316.42:338.45

*Дерев'ягін М.В., аспірант каф. МЕВ
Прушківський В.Г., д.е.н., професор
Національний університет
«Запорізька політехніка»
(м. Запоріжжя, Україна)*

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК АВІАБУДУВАННЯ В УКРАЇНІ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД: МОЖЛИВОСТІ ІНДУСТРІЇ 4.0

Післявоєнний розвиток України включає не лише відновлення зруйнованих інфраструктур, а й побудову інноваційної, інклюзивної економіки.

Світовий досвід провідних країн демонструє пріоритетний характер розвитку авіаційної промисловості, обумовлений її високою рентабельністю та значною часткою доданої вартості у кінцевому продукті. Ця галузь вимагає залучення висококваліфікованих фахівців з різних сфер, а інноваційні технології та розробки, що впроваджуються в авіаційній індустрії, знаходять подальше застосування в інших секторах економіки. [1]

Таким чином, авіабудування може стати однією з ключових галузей для відновлення економічного потенціалу України у післявоєнний період.

Інклюзивний розвиток у післявоєнний період спрямований на формування таких економічних умов, за яких кожен громадянин, незалежно від соціальних чи фізичних обмежень, міг би брати участь у процесах відбудови та розвитку країни. У контексті авіабудівної галузі це передбачає створення можливостей для представників різних соціальних груп реалізовувати свій потенціал через адаптацію технологій та виробничих процесів відповідно до їхніх потреб. [2]

З огляду на значний інтелектуальний і технічний потенціал, Україна має можливість інтегрувати принципи інклюзивності у розвиток авіабудування. Це є не лише питанням соціальної справедливості, а й важливим чинником економічного зростання. Розширення участі різних категорій працівників сприятиме ефективнішому використанню людського капіталу, а впровадження інноваційних технологій індустрії 4.0 забезпечить створення більш комфортних і безпечних умов праці. [2,3]

Інклюзивний підхід до відновлення авіабудівної галузі України має низку важливих переваг для економічного та соціального розвитку:

1. Розширення економічних можливостей. Широке залучення різних верств населення до авіабудівної сфери сприятиме підвищенню продуктивності та ефективності виробничих процесів, що також стимулюватиме створення

нових робочих місць, особливо в регіонах, найбільш постраждалих від воєнних дій.

2. Соціальна стабільність. Включення різних соціальних груп у процеси відновлення забезпечить соціальну стабільність, зменшить рівень нерівності та сприятиме реабілітації осіб, постраждалих від війни, шляхом їх залучення до економічної діяльності.

3. Збереження та розвиток інтелектуального капіталу. Україна володіє значним інтелектуальним потенціалом, зокрема в галузі інженерії та авіаційних технологій. Інклюзивний підхід дозволить ефективно використовувати цей потенціал, стимулюючи розвиток наукових досліджень і технологічних інновацій.

4. Підвищення конкурентоспроможності. Використання новітніх технологій та забезпечення інклюзивності у виробничих процесах сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українського авіабудування на міжнародній арені, відкриваючи нові можливості для експорту продукції та інтеграції у глобальні виробничі ланцюги. [3]

Проте, незважаючи на численні переваги, впровадження інклюзивного підходу у відновлення авіабудування в Україні стикається з низкою викликів:

1. Інфраструктурні обмеження. Відбудова та модернізація виробничої інфраструктури вимагають значних інвестицій та часу, особливо в регіонах, які зазнали найбільших руйнувань під час війни.

2. Перепідготовка кадрів. Велика частина працівників потребуватиме додаткового навчання або перепідготовки для оволодіння новими технологіями, що потребує додаткових ресурсів і часу для адаптації робочої сили.

3. Доступ до інноваційних технологій. Впровадження технологій індустрії 4.0 може виявитися дорогим процесом. Для забезпечення успішної реалізації цих технологій необхідна державна підтримка, зокрема у вигляді податкових пільг та програм стимулювання підприємств. [4]

Зважаючи на вищевикладене, можемо зробити висновок, що інклюзивний розвиток авіабудівної галузі України на основі технологій індустрії 4.0 є стратегічно важливим шляхом до відновлення економіки країни. Поєднання інноваційного підходу з соціальною відповідальністю дозволить створити умови для залучення широкого кола працівників та забезпечить стійке економічне зростання у післявоєнний період. Використання автоматизації, роботизації, штучного інтелекту та інших сучасних технологій сприятиме підвищенню ефективності виробництва та відновленню авіабудування як однієї з ключових галузей національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Дерев'ягін М.В., Прушківська Е.В. Державна координація розвитку авіаційної промисловості в ЄС та Україні. економічний вісник Дніпровського політехніки. 2023. № 3 (83) С. 21-31.

2. Лавриненко Л.М. Людський капітал та інклюзивний розвиток економіки. Scientific Collection Snterconf. 2024. № 194. С. 36-39.

3. Ясінська Т.В. Розвиток людського капіталу як основа соціально-економічного відновлення України. «Освітня аналітика України». 2022. № 2 (18). С. 88-98.

4. Красноштан А.О., Лобунець Т.В., Проблеми інклюзивного розвитку економіки України в сучасних умовах. Збірник матеріалів ві міжнародної науково-практичної конференції. С. 130-132.

УДК 338.5:339.13

*Довгій Я.О., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
освітня програма «Маркетинг»
Науковий керівник: Прушківська Е. В
доктор екон. наук, професор
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ ЗЕРНОТРЕЙДЕРІВ

Зернотрейдери відіграють ключову роль у світовій і національній економіці, забезпечуючи зв'язок між виробниками зерна та кінцевими споживачами. Ефективна цінова політика зернотрейдерів є вирішальним чинником для їхньої конкурентоспроможності на ринку. Формування цінової політики ґрунтується на багатьох зовнішніх та внутрішніх чинниках, які впливають на кінцеву вартість зернових культур. Для розуміння складності цінової політики зернотрейдерів необхідно проаналізувати основні фактори, що її формують.

Основні чинники формування цінової політики зернотрейдерів включають попит і пропозицію, валютні коливання, кліматичні фактори, економічні умови та інші аспекти. Цінова політика визначається балансом між попитом на зернові культури і пропозицією з боку виробників. Нестабільність попиту, наприклад, через зміну харчових звичок або кліматичні умови, може призводити до коливання цін [1, с. 134]. Наприклад, зростання популярності здорового харчування стимулює попит на безглютенові продукти, що, у свою чергу, підвищує ціну на відповідні види зерна.

Крім того, важливу роль відіграють коливання світових ринкових цін. Ціни на біржах (СВОТ, МАТІФ) визначають тенденції на локальних ринках. Зокрема, світова кон'юнктура ринку може суттєво впливати на ціну зерна в Україні. Наприклад, в разі глобального дефіциту зерна внаслідок несприятливих погодних умов у великих виробниках, ціни можуть значно зрости. Важливим економічним аспектом також є вартість виробництва та логістика. Рівень собівартості зерна залежить від цін на добрива, паливо, робочу силу та витрат на транспортування до місць зберігання та експорту [2, с.

76]. Підвищення цін на нафту може негативно вплинути на вартість перевезення, що, в свою чергу, позначається на ціні зерна.

Фінансові чинники також значно впливають на цінову політику зернотрейдерів. Зокрема, коливання валютних курсів мають вагомий вплив, адже для компаній, які працюють на міжнародному ринку, зміни курсу долара США можуть серйозно впливати на прибутковість [3, с. 20]. Наприклад, зміни курсу гривні по відношенню до долара можуть суттєво вплинути на витрати імпортерів, зокрема, на закупівлю імпортних добрив та обладнання. Окрім цього, важливим є рівень відсоткових ставок і доступність кредитування, які впливають на здатність інвестувати в зберігання та логістику. Високі відсоткові ставки можуть ускладнити доступ до кредитних ресурсів для зернотрейдерів, що обмежує їх можливості розширення бізнесу.

Політичні та правові чинники також є важливими. Державне регулювання, зокрема, закони, що регулюють експортно-імпортні операції, податки, субсидії та квоти, впливають на цінову політику зернотрейдерів. Введення торгових бар'єрів або змін у митних тарифах може впливати на доступ до зовнішніх ринків [4, с. 113]. Наприклад, зміни у митних тарифах можуть призвести до зменшення прибутку від експорту, що, в свою чергу, може призвести до зростання цін на внутрішньому ринку. Політична нестабільність у країнах-експортерах зерна також може призвести до збільшення цін через ризики постачання.

Кліматичні та екологічні чинники також мають значний вплив на цінову політику. Урожайність зернових культур безпосередньо залежить від погодних умов. Непередбачувані явища, такі як посухи або повені, можуть значно знизити пропозицію зерна, що призводить до зростання цін [2, с. 90]. Наприклад, у 2020 році в Україні мали місце значні посухи, які негативно вплинули на врожайність пшениці, що, в свою чергу, призвело до зростання цін на цю культуру. Крім того, підвищені екологічні вимоги до виробництва можуть збільшити витрати і вплинути на кінцеву ціну продукції. Нові норми щодо використання пестицидів та добрив можуть вимагати додаткових інвестицій у технології, що підвищить загальні витрати.

Міжнародна торгівля та процеси глобалізації також є важливими чинниками. Зростання конкуренції на світових ринках змушує зернотрейдерів адаптувати свої цінові стратегії, щоб зберегти частку ринку [5, с. 278]. Міжнародні угоди про вільну торгівлю можуть знижувати витрати на експорт, що впливає на формування цін. Наприклад, угоди про вільну торгівлю можуть зменшити митні збори, що дозволяє знижувати кінцеву ціну продукції на зовнішніх ринках. Це, в свою чергу, може стимулювати попит на українське зерно на міжнародній арені.

Інноваційні технології також мають вплив на цінову політику. Зокрема, нові методи зберігання та транспортування зерна можуть знизити втрати продукції, що дозволяє ефективніше формувати ціни [3, с. 21]. Наприклад, впровадження сучасних систем зберігання зерна може знизити ризик псування продукції, що допомагає підтримувати стабільність цін. Розвиток цифрових торгових платформ сприяє прозорості ціноутворення та знижує транзакційні

витрати для зернотрейдерів. Це, у свою чергу, може призвести до зниження цін для кінцевого споживача.

Таким чином, формування цінової політики зернотрейдерів залежить від сукупності економічних, фінансових, політичних, кліматичних та технологічних чинників. Розуміння цих факторів дозволяє компаніям залишатися конкурентоспроможними, ефективно управляти цінами і зменшувати ризики на ринку. Успішна адаптація до зовнішніх і внутрішніх змін гарантує стійкість бізнесу в умовах глобальних коливань ринків зерна.

Список використаних джерел:

1. Герасимчук З. В., Герасимчук М. В. Ринок зерна в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Київ: Інститут економіки АПК, 2018. – 384 с.
2. Федоренко В. Г., Демченко С. О. Економічні основи формування цін на зернові культури в Україні // Економіка АПК. – 2020. – № 11. – С. 16 – 24.
3. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств. Київ: КНЕУ, 2005. – 467 с.
4. Дорошенко М. М. Формування цінової політики аграрних підприємств // Вісник аграрної науки. – 2019. – № 2. – С. 54 – 59.
5. Харченко Л. В., Яворський М. В. Вплив міжнародної торгівлі на формування цін зернових // Збірник наукових праць Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2021. – С. 112–118.

УДК 330.341.1

*Дяченко А.О., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
освітня програма «Маркетинг»
Науковий керівник: Прушківська Е. В.,
д. е. н. професор, Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Агропродовольчий сектор економіки відіграє вирішальну роль у забезпеченні продовольчої безпеки, розвитку сільських територій та експортного потенціалу країни. На тлі глобальних змін, таких як кліматичні виклики та необхідність зниження вуглецевого сліду, модернізація агропродовольчого сектору набуває особливої важливості. Перспективи розвитку цього сектору включають запровадження інноваційних технологій, адаптацію до кліматичних змін, цифровізацію, а також інтеграцію у глобальні ланцюги доданої вартості.

Актуальним впровадженням в національний аграрний сектор є серед перспективних напрямів модернізації на сьогодні є: точного землеробства, використання автоматизованої техніки, та застосування біотехнологій. Завдяки сучасним технологіям аграрії можуть ефективніше використовувати природні

ресурси, знижувати витрати та підвищувати врожайність. Зокрема, дослідження Л.І. Мельник демонструє, що інтеграція таких технологій сприяє підвищенню продуктивності та екологічної стійкості аграрного виробництва.

Кліматичні зміни зумовлюють необхідність адаптації сільськогосподарських процесів. У зв'язку зі змінами клімату в Україні, передбачено зростання частоти засухи, що негативно вплине на виробництво зернових культур. Як зазначає І. В. Гладун вирішенням цієї проблеми може стати розвиток зрошувальних систем та впровадження стійких до засухи сортів рослин.

Цифровізація є основним компонентом модернізації агропродовольчого сектору в контексті Індустрії 4.0. Застосування інформаційних технологій у вигляді аналізу даних, автоматизації управління фермерськими господарствами дозволяє підвищити конкурентоспроможність виробництва та оптимізувати логістичні процеси. За дослідженням П.М. Іванченка, цифрові платформи допомагають аграріям у прийнятті більш обґрунтованих рішень.

Український агропродовольчий сектор має значний потенціал для інтеграції у міжнародні ланцюги доданої вартості, що може сприяти зростанню експорту та збільшенню валютних надходжень. Однак для досягнення цього необхідна модернізація виробничих потужностей і забезпечення відповідності продукції міжнародним стандартам. Важливим аспектом є розвиток сертифікованої продукції, що забезпечить доступ українських виробників на закордонні ринки.

Модернізація агропродовольчого сектору України є необхідною умовою для забезпечення його конкурентоспроможності та стійкості в умовах глобальних викликів. Запровадження інновацій, цифровізація, адаптація до кліматичних змін та інтеграція у глобальні ланцюги створення вартості є ключовими напрямками розвитку. Реалізація цих заходів потребує підтримки з боку держави, активізації наукових досліджень та залучення інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Мельник, Л. І. Інноваційні технології в аграрному секторі: стан та перспективи розвитку // Агроекономічний журнал. – 2020. – № 4. – С. 45-51.
2. Гладун, І. В. Адаптація аграрного сектору до кліматичних змін // Екологічний вісник України. – 2021. – № 6. – С. 15-20.
3. Іванченко, П. М. Цифрові технології в аграрному секторі: виклики та можливості // Інноваційна економіка. – 2022. – № 3. – С. 22-27.
4. Петренко, А. Глобальні ланцюги створення вартості в аграрному секторі України // Економічний простір. – 2023. – № 2. – С. 30-36.

УДК 377.4:37.014.5:338.242(477)

*Книшик А.І., студентка 4 курсу спеціальності «Професійна освіта»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ДУАЛЬНА СИСТЕМА ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

Дуальна система освіти поєднує теоретичне навчання у закладах освіти з практичним навчанням на підприємствах, що дозволяє забезпечити високу якість професійної підготовки завдяки інтеграції теоретичних знань і практичних навичок. Ця система активно використовується в багатьох європейських країнах, зокрема в Німеччині та Швейцарії, де вона зарекомендувала себе як ефективний підхід до підготовки кваліфікованих фахівців із високим рівнем практичної підготовки. Вона сприяє не тільки формуванню професійних компетенцій, а й адаптації студентів до робочих умов завдяки безпосередньому залученню їх до виробничого процесу, що полегшує перехід до працевлаштування після завершення навчання.

У Європі дуальна система освіти стала одним із основних елементів професійної підготовки кадрів, що забезпечує швидке працевлаштування випускників та їхню відповідність вимогам сучасного ринку праці. Важливим аспектом цієї системи є тісна співпраця між бізнесом та освітніми установами, яка дозволяє забезпечити актуальність освітніх програм, їхню гнучкість та адаптивність до потреб роботодавців. Гнучкість навчальних програм означає можливість швидкого оновлення змісту навчання, що робить випускників конкурентоспроможними та затребуваними на ринку праці. Європейський досвід показує, що взаємодія між роботодавцями та навчальними закладами дозволяє створити комплексну підготовку, де практичні навички і теоретичні знання взаємно доповнюють одне одного.

В Україні впровадження дуальної системи освіти почало активно розвиватися через зростаючі потреби національного ринку праці та економічні зміни. Застосування дуальної системи відповідає вимогам ринку, де необхідні кваліфіковані працівники, які мають не тільки теоретичні знання, але й практичний досвід. Основні перешкоди на шляху до повноцінного впровадження дуальної системи в Україні включають брак необхідної нормативної бази, недостатню залученість підприємств до навчального процесу, а також невідповідність між вимогами бізнесу та змістом навчальних програм. Проте з огляду на успішні моделі Німеччини, Австрії та Швейцарії, Україна має можливість адаптувати їхній досвід, зокрема організаційні структури, системи фінансування та підходи до оцінки якості освіти.

Впровадження дуальної системи освіти сприяє ефективній підготовці кваліфікованих спеціалістів, скорочує адаптаційний період для нових співробітників та підвищує конкурентоспроможність національної робочої сили на міжнародному рівні. Практичний досвід, який студенти здобувають під час навчання, дозволяє їм краще розуміти реалії своєї професії, підвищує рівень професійної мобільності та готовність до викликів сучасного робочого середовища. Активна співпраця між освітніми закладами та підприємствами є основною передумовою успішної реалізації дуальної системи. Бізнес відіграє ключову роль у розробці навчальних програм, організації стажувань та забезпеченні ресурсами для практичних занять студентів. Такий підхід дозволяє

забезпечити відповідність навчання потребам роботодавців і створити умови для безперервного професійного розвитку.

Основні виклики для впровадження дуальної системи в Україні включають недостатню інфраструктуру для організації практичного навчання, опір традиційної освітньої системи до змін, а також недосконалість правових механізмів, які регулюють співпрацю між освітніми закладами та підприємствами. Для подолання цих викликів необхідні реформи освітнього законодавства, створення стимулів для співпраці з бізнесом, а також залучення міжнародної технічної допомоги. Такі зміни можуть створити сприятливі умови для розвитку дуальної системи, яка стане основою для підготовки фахівців, здатних ефективно працювати в умовах динамічного ринку праці.

Державна підтримка є критично важливою для успішного впровадження дуальної системи освіти. Держава повинна створювати нормативно-правову базу, яка б сприяла активній співпраці між освітніми установами та бізнесом, а також розробляти стимули для підприємств, що беруть участь у навчальному процесі. Без активної державної підтримки впровадження дуальної системи буде складно реалізовувати на національному рівні. Важливими є також заходи з контролю за якістю освіти, що мають гарантувати відповідність навчальних програм потребам економіки та ринку праці.

Впровадження дуальної системи освіти позитивно вплине на розвиток економіки країни, знизить рівень безробіття серед молоді та підвищить рівень професійної мобільності працівників. Це також сприятиме розвитку інноваційної діяльності та інтеграції України в європейський освітній простір. У контексті євроінтеграційних процесів Україна може скористатися можливістю впровадження європейських стандартів в освітню сферу, що підвищить конкурентоспроможність її випускників на міжнародному ринку праці та сприятиме стійкому розвитку економіки.

Список використаних джерел:

1. Сулімов В. "Дуальна система професійної освіти: європейський досвід та перспективи для України.": <https://osvita.ua>.
2. Білоножко Н. "Дуальна система освіти в Європі: аналіз і перспективи для України" // Вісник Київського національного економічного університету, 2021. – № 5, с. 34-41.
3. Лютий А. "Державна підтримка дуальної системи освіти в Україні: проблеми та можливості" // Економіка та управління, 2021. – № 1, с. 45-53.

УДК 631.3:004.4:330.34

Кондратенко В.Д., студентка 3 курсу спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»

*Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПРОГРАМНІ РІШЕННЯ ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Агропродовольчий сектор має значний потенціал для розвитку в умовах глобалізації, цифровізації та інклюзивного підходу, спрямованого на інтеграцію малих і середніх фермерських господарств у національну економіку. Основною метою інклюзивного розвитку є забезпечення рівних можливостей для всіх учасників агропромислового ринку. Створення спеціалізованої платформи для підтримки фермерів сприятиме підвищенню ефективності їх діяльності, розширенню доступу до ринків та забезпеченню стабільного доходу.

Інклюзивний розвиток аграрного сектору забезпечує рівні можливості для малих і середніх фермерських господарств, що стикаються з обмеженим доступом до сучасних технологій і ринків. Інтеграція цих фермерів у цифрове середовище сприяє рівноправним відносинам в аграрному секторі та зміцненню продовольчої безпеки. Платформи підтримки можуть сприяти не лише дрібним виробникам, а й забезпечувати екологічну стійкість, соціальну відповідальність та економічну стабільність.

Запровадження платформи для підтримки фермерів має такі переваги:

- **Доступ до інформації та технологій.** Платформа надасть фермерам інформацію щодо ринкових цін, погодних прогнозів, агрономічних консультацій, що дозволить оптимізувати виробничі процеси.
- **Маркетингова підтримка.** Доступ до збутових мереж та нових ринків дасть можливість фермерським господарствам ефективно реалізовувати продукцію, знижувати транспортні витрати та мінімізувати залежність від посередників.
- **Освіта та підвищення кваліфікації.** Платформа використовуватиметься для тренінгів з управління фермерським господарством, вебінарів з новітніх агротехнологій та консультацій для підвищення кваліфікації фермерів.
- **Фінансова підтримка та інвестиції.** Платформа забезпечить доступ до джерел фінансування, таких як гранти, субсидії, мікрокредити, що сприятиме розвитку малих фермерських господарств.

Державна політика є ключовим елементом забезпечення інклюзивного розвитку агропродовольчого сектору. Державні програми підтримки фермерів, включаючи субсидії, податкові пільги та інфраструктурні проекти, зменшують бар'єри для малих господарств. Створення національних цифрових платформ сприяє залученню нових учасників до агропромислового комплексу, розвитку сільських територій та стабільному економічному зростанню в аграрному секторі.

Адаптація фермерів до цифрових рішень і новітніх технологій є важливим аспектом інклюзивного розвитку. Успішне впровадження інновацій залежить від рівня підготовки фермерів, їх здатності освоювати нові знання та використовувати сучасні технології. Платформа повинна забезпечити доступ до

зрозумілих інструментів, що сприятимуть поступовому впровадженню інновацій у виробництво.

Розвиток подібних платформ у розвинених країнах свідчить про високу ефективність таких рішень. Наприклад:

- **SmartAgriHubs** у ЄС залучає до співпраці фермерів, науковців і бізнес, створюючи умови для інклюзивного розвитку.
- У США цифрова платформа **FarmLogistics** забезпечує фермерам інструменти для оптимізації процесів, аналізу даних про врожайність і контролю логістики, що є важливим для малих господарств.

Створення платформи для підтримки фермерів в умовах інклюзивного розвитку агропродовольчого сектору є важливим кроком для зміцнення національної економіки, зниження рівня бідності та підвищення продовольчої безпеки. Використання таких платформ підвищує продуктивність фермерських господарств, розширює доступ до нових ринків та сприяє інноваційному розвитку аграрного сектору. У майбутньому такі платформи можуть стати основою для ефективних моделей управління агропродовольчими системами.

Список використаних джерел

1. Світовий банк. "Інклюзивний розвиток у сільському господарстві: стратегії та практики." 2024
https://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/34_73_2/6.pdf
2. FAO. "Інклюзивний розвиток у сільському господарстві: стратегії та практики." 2021.
3. Nestlé. "Nestlé Farmer Connect програма." 2022. [Sourcing our raw materials | Nestlé](#)
4. World Bank. "Інклюзивний розвиток у сільському господарстві: стратегії та практики." 2024. [Agriculture Overview: Development news, research, data | World Bank](#)

УДК 338.439.5

Кондратьєв Ю.В.

*здобувач вищої освіти ступеня «доктор філософії» спеціальності 051 «Економіка»,
Науковий керівник: Шинкарук Л.В.,
д.е.н., професор,
член-кореспондент НАН України,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР ЄС

Ринок олійних культур є важливою складовою аграрного сектору будь-якої країни, так як він робить значний вклад в розвиток економіки, задоволення

продовольчої безпеки та забезпечення надходжень грошових коштів в країну. Ця динаміка характерна й для ринку олійних культур ЄС. Так, в ЄС виробляється орієнтовно 30 млн тон олійних культур на рік. Значну частину олійних культур використовують для виробництва олії для харчових продуктів, корму для тварин або використання біопалива (що є важливим для розвитку цього напрямку й в Україні як майбутнього члена ЄС) [1].

На рисунку 1 наведемо виробництво олійних культур в ЄС в 2023-2024 та 2024-2025 маркетингових роках (МР).

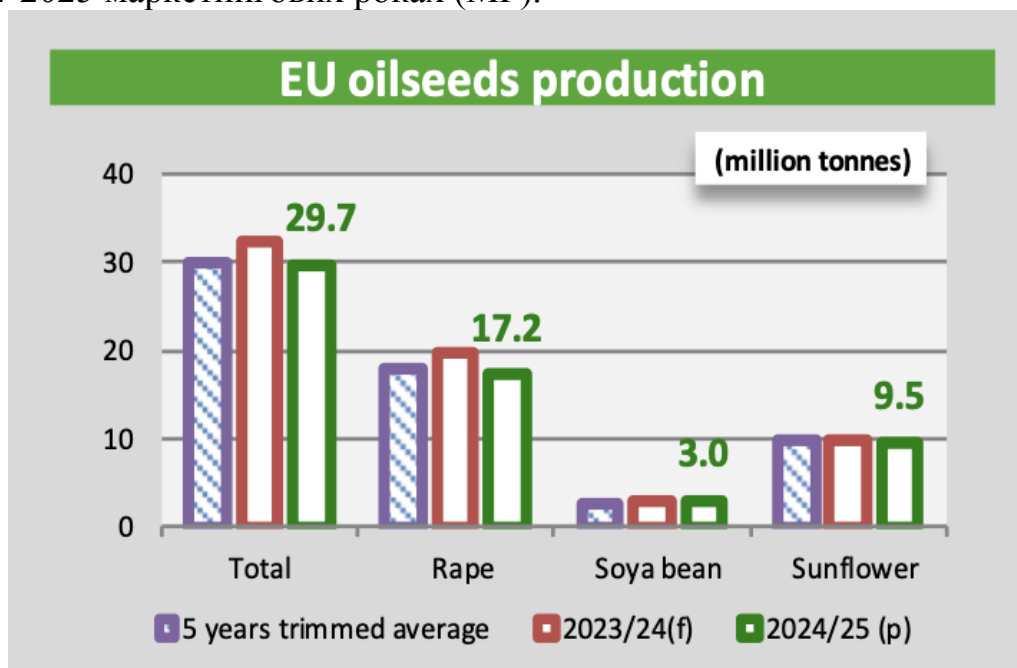

Рисунок 1. Виробництво олійних культур в ЄС, млн тонн
Джерело: [2]

Як бачимо, в 2023-2024 та 2024-2025 дані не сильно відрізняються, особливо, беручи до уваги, що маркетинговий 2024-2025 рік ще не закінчився. Дані наведено станом на початок жовтня 2024 р. Також, середня за 5 років не сильно відрізняється від показників 2024-2025 МР. В цілому, за 2023-2024 МР загальна кількість вироблених олійних культур є дещо вищою за показник 2024-2025 МР, так само як й показник вирощування ріпака. За іншими наведеними культурами, вони майже не відрізняються. Але, як ми вже зазначали, що дані за цей рік ще не кінцеві та можуть змінюватись до кінця періоду 2024-2025 МР.

Далі наведемо таблицю 1, де представимо результати імпорту в ЄС з третіх країн в порівнянні з двома попередніми маркетинговими роками.

Як бачимо, в ЄС наявний імпорт олійних культур, хоча й велика частина власного вирощування та виробництва. Основними країнами, звідки завозиться дана продукція, є Бразилія, Україна, Молдова, Великобританія та Індонезія. Україна є основним постачальником на ринок ЄС ріпака та похідних з нього товарів. З одного боку, це є позитивним для нашої країни, так як це означає отримання доходів, з іншого, ріпак відомий тим, що виснажує землі та негативним чином впливає на їхню родючість.

Таблиця 1. Імпорт олійних культур в ЄС

EU Cumulated Imports up to week 14 (1/7/2024 - 6/10/2024)	2024/25 (thousand tonnes)	Difference (%) with		Main origin of imports	share (%) in total import
		2023/24	2022/23		
soya beans	3 273.9 ▲	4%	▲ 5%	Brazil	63.7%
rapeseed	1 412.4 ▲	17%	▼ -18%	Ukraine	68.0%
sunflowerseed	122.8 ▲	62%	▼ -85%	Moldova	54.6%
soyameal	4 628.7 ▲	8%	▲ 12%	Brazil	49.6%
rapemeal	123.7 ▼	-60%	▼ -19%	Ukraine	81.8%
sunmeal	476.1 ▼	-32%	▼ -27%	Ukraine	54.1%
soyaoil	70.9 ▼	-66%	▼ -33%	United Kingdom	35.6%
rapeoil	80.8 ▼	-47%	▼ -43%	Ukraine	80.2%
sunoil	439.6 ▲	47%	▼ -4%	Ukraine	93.1%
palm oil	721.5 ▼	-32%	▼ -29%	Indonesia	36.1%

Джерело: [2]

Як бачимо, виробництво олійних культур достатньо розвинене в ЄС та відрізняється стабільністю, хоча й наявний імпорт. Основними імпортерами є як країни Європи (Україна, Молдова, Великобританія), так й країни Південної Америки та Азійські.

Список використаних джерел:

1. Oilseeds and protein crops. Market data on production and trade for rapeseed, soya beans, sunflower seeds, broad beans and peas. URL : <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DataPortal/oilseeds-protein-crops.html> (дата звернення: 30.09.2024 р.)
2. DG Agri dashboard: oilseeds. URL : https://circabc.europa.eu/sd/a/2c8378ab-c686-449d-9dd1-65371ab30889/Oilseeds-dashboard_en.pdf (дата звернення: 08.10.2024 р.)

УДК 004.4:631:338.43:005.94

Кузьменко Д.О., студент 3 курсу спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»

Науковий керівник: Кендус Д.І., Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПРОГРАМНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО УПРАВЛІННЯ В АГРОПРОДОВОЛЬЧОМУ СЕКТОРІ

В останні десятиліття агропродовольчий сектор зазнав значних змін під впливом технологічних інновацій та впровадження інклюзивних підходів в управління. Інклюзивне управління у цьому контексті передбачає залучення всіх зацікавлених сторін — фермерів, працівників, бізнесу, державних органів

та громад — до процесу прийняття рішень. Одним із ключових факторів успіху в досягненні інклюзивності та підвищенні ефективності агропродовольчого сектору є використання програмних рішень.

1. Значення інклюзивного управління в агропродовольчому секторі

Інклюзивне управління сприяє більшій участі зацікавлених сторін у виробничих процесах, що дозволяє створювати стійкі системи управління. Це стає особливо важливим в агропродовольчому секторі, де маломасштабні фермери часто не мають доступу до передових технологій і ресурсів. Залучення цих фермерів до сучасних методів управління може забезпечити рівний доступ до можливостей, сприяти зростанню їхніх доходів та покращити загальну продуктивність.

Серед основних викликів, з якими стикається агропродовольчий сектор в Україні, є брак цифрової інфраструктури, недостатня інтеграція новітніх технологій у виробничі процеси та обмежені можливості для навчання малих фермерів. Саме тому програмні рішення для підвищення ефективності інклюзивного управління набувають все більшої ваги.

2. Програмні рішення для інклюзивного управління

Застосування цифрових технологій та програмних рішень в агропродовольчому секторі сприяє не лише підвищенню продуктивності, а й розширенню можливостей для малих фермерів. Існує декілька категорій програмного забезпечення, що можуть бути використані для цієї мети:

Програмне забезпечення для управління сільськогосподарськими підприємствами (FMS - Farm Management Systems): ці програми дозволяють автоматизувати процеси планування, моніторингу та аналізу даних. Завдяки використанню FMS малі фермери можуть ефективніше управляти своїми ресурсами, відслідковувати витрати та доходи, а також прогнозувати врожайність на основі історичних даних та кліматичних умов.

Цифрові платформи для обміну інформацією: інклюзивне управління передбачає постійний обмін знаннями між усіма учасниками агропродовольчого ланцюга. Важливу роль у цьому процесі відіграють платформи, що дозволяють об'єднувати фермерів, постачальників та споживачів на єдиній цифровій платформі. Наприклад, платформи на основі блокчейн-технологій допомагають відслідковувати походження продуктів харчування, забезпечуючи прозорість і надійність ланцюгів постачання.

Програми для моніторингу та оцінки стану земель і врожаю: використання датчиків, супутникових знімків та інших технологій дистанційного зондування дає можливість фермерським господарствам отримувати точні дані про стан ґрунтів, врожаю та метеорологічних умов. Це дозволяє ефективно управляти ризиками та приймати обґрунтовані рішення, що підвищують загальну ефективність господарства.

Навчальні платформи та програми для підвищення кваліфікації: інклюзивність передбачає забезпечення рівного доступу до знань і можливостей. Сучасні програмні рішення дозволяють створювати платформи для онлайн-навчання фермерів і працівників агропродовольчого сектору, що

сприяє їхньому професійному розвитку та підвищенню продуктивності.

3. Інклюзивний розвиток та технологічні виклики

Інклюзивне управління вимагає використання таких технологій, які дозволяють забезпечити доступ до ринків, фінансів і знань для всіх учасників агропродовольчого сектору, включаючи найбільш вразливі групи населення. Однак, впровадження таких програмних рішень стикається з рядом проблем, серед яких можна виділити:

Низький рівень цифрової грамотності фермерів: багато малих фермерів не мають необхідних навичок для використання сучасних цифрових інструментів, що обмежує їхній доступ до програмного забезпечення.

Відсутність доступу до Інтернету: особливо в сільській місцевості проблема недостатньої інфраструктури стримує впровадження сучасних технологій.

Висока вартість програмних продуктів: для багатьох фермерів вартість сучасних програмних рішень є надто високою, що обмежує можливості їхнього впровадження.

Інклюзивне управління є ключовим елементом стійкого розвитку агропродовольчого сектору. Використання сучасних програмних рішень може значно підвищити ефективність управління та створити рівні можливості для всіх учасників ринку. Однак, для досягнення цього необхідно вирішувати питання цифрової грамотності, доступу до інфраструктури та забезпечення доступних технологій для малих фермерів.

Список використаних джерел

1. Жуков В. М. Інклюзивне управління в аграрному секторі: перспективи розвитку / В. М. Жуков // Економіка і управління. – 2020. – № 3. – С. 45-56.
2. Ковальчук І. В. Цифрові технології в агропродовольчому секторі / І. В. Ковальчук // Аграрна економіка. – 2021. – № 4. – С. 102-112.
3. Бойко Л. П. Стратегія розвитку агропродовольчого сектору України / Л. П. Бойко // Сталий розвиток економіки. – 2019. – № 5. – С. 23-35.

УДК 330.338.2

*Кшановська М.О., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
освітня програма «Менеджмент організації та
адміністрування», факультет аграрного менеджменту
Науковий керівник: Дергач А.В., к. держ. упр., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Одним із найбільших викликів для агропромислового комплексу стало порушення налагоджених логістичних ланцюгів. Бойові дії спричинили серйозні руйнування інфраструктури, що була критично важливою для переміщення продукції всередині країни та за її межами. Блокада морських портів, через які раніше здійснювалася значна частина експорту, виявилася одним із найбільш руйнівних факторів. Залізничні й автомобільні шляхи, що забезпечували внутрішні перевезення, також зазнали значних пошкоджень або опинилися під загрозою через бойові дії. Це призвело до серйозних затримок у постачанні сировини, продуктів харчування та експортних товарів, що, своєю чергою, посилює економічний тиск на аграріїв і продовольчі підприємства.

У таких умовах агровиробники вимушені переглядати звичні маршрути та шукати нові способи забезпечення стабільних поставок. Це може включати перехід на альтернативні транспортні засоби, зміни в географії експортних ринків, а також співпрацю з міжнародними партнерами для подолання наслідків логістичних обмежень [1]. Така адаптація потребує значних фінансових та організаційних зусиль, оскільки кожен новий маршрут або метод транспортування тягне за собою додаткові витрати. Крім того, затримки в доставці продукції стають причиною фінансових втрат та зниження конкурентоспроможності українських аграрних продуктів на світовому ринку.

Отже, порушення логістичних ланцюгів стало одним із ключових факторів, що впливає на розвиток агропродовольчого сектору в умовах війни, та вимагає від підприємств швидкої адаптації до нових реалій і пошуку нових шляхів для підтримки безперебійного функціонування галузі.

Крім проблем з логістикою, значний вплив на розвиток галузі має дефіцит ключових ресурсів. Агровиробники стикаються з нестачею палива, добрив і засобів захисту рослин, що викликано обмеженнями на імпорт та руйнуванням місцевих виробничих потужностей. Збільшення вартості цих ресурсів безпосередньо позначається на собівартості виробництва, що, в свою чергу, підвищує ціни на продукцію. Такі умови ставлять під загрозу стабільність постачання продуктів харчування на внутрішній ринок.

Паралельно з економічними проблемами відчувається дефіцит робочої сили. Багато працівників, які забезпечували функціонування аграрних підприємств, були мобілізовані або змушені евакуюватися через воєнні дії. Втрата людського капіталу змушує підприємства шукати альтернативи, зокрема інвестувати в автоматизацію та впроваджувати новітні технології, що дозволяють компенсувати відсутність робітників [2].

Значною мірою на агропродовольчий сектор впливає і фінансова нестабільність. Воєнний стан створює труднощі з доступом до кредитів та інвестицій, необхідних для підтримки виробництва на належному рівні. У той час, коли бізнес потребує додаткових ресурсів для модернізації та відновлення, банки та інші фінансові інституції змушені обмежувати доступ до кредитування, що ускладнює планування та розвиток галузі.

Однак, попри всі виклики, агропродовольчий сектор демонструє певну стійкість, адаптуючись до нових умов. Підприємства активно впроваджують

сучасні технології, такі як точне землеробство та цифрові рішення, що дозволяють підвищити ефективність виробництва навіть за умов обмежених ресурсів. Технологічна адаптація стає критично важливою, особливо в контексті зміни геополітичної ситуації, що впливає на ринки збуту та можливості експорту.

Соціальні наслідки воєнного конфлікту також накладають свій відбиток на розвиток сектору [3]. Зменшення внутрішнього попиту на продукти в постраждалих регіонах та збільшення потреб у гуманітарній допомозі створюють нові реалії, до яких повинні пристосуватися виробники. Цей контекст вимагає гнучкості та швидкої реакції на нові потреби суспільства.

Отже, можна зробити висновок, що агропродовольчий сектор України в умовах війни перебуває у стані постійної трансформації, стикаючись з низкою серйозних викликів. Порушення логістики, дефіцит ресурсів, втрата робочої сили та фінансова нестабільність створюють значні перешкоди для розвитку галузі. Проте, завдяки впровадженню новітніх технологій, пошуку нових ринків і адаптації до змін, сектор продовжує функціонувати і відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни. Така стійкість дає підстави для обережного оптимізму щодо подолання поточних викликів і відновлення стабільності в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Майбородюк К. С. Інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств як фактор розвитку аграрного сектора економіки України. *Norwegian Journal of Development of the International Science* 51-4 2020. С. 56-62.
2. Власенко Т. А. Ревенко О.В. Особливості економічної безпеки аграрних підприємств у сучасних умовах: перспективи та зв'язок з технологічним менеджментом. Український журнал прикладної економіки та техніки, 2023. Т. 8. № 2. С. 16 – 21.
3. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. 2024. URL : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahraryy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta> (дата звернення: 20.09.2024).

УДК: 338.4

Литвинчук Я. М. здобувач вищої освіти ступеня
"магістр" 2року навчання
Науковий керівник: Лобунець Т. В., к.е.н., доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м.Київ, Україна)

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕРНА ТА ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ

У Європі та Америці пшениця є основою щоденного раціону харчування. Світовий попит на пшеницю весь час зростає, що пов'язано не лише зі

збільшенням населення планети, а й, зокрема, зі збільшенням її споживання. Сьогодні світовий обсяг виробництва пшениці та попит на неї збалансовані: вирощування дорівнює споживанню. Їжа на основі злакових набуває дедалі більшої популярності також серед населення країн, які нещодавно досягли високого рівня індустріального розвитку, таких як Китай або Південна Корея. У зв'язку з цим експерти прогнозують збільшення реальної вартості зерна пшениці до 2050 р. на 40-70% порівняно з його теперішньою ціною. Зважаючи на це, припускають, що людям у багатьох частинах світу складно буде платити таку велику ціну за їжу. Збільшення обсягів виробництва пшениці є надзвичайно складним завданням, що потребує великих зусиль. У всьому світі фермери борються зі шкідниками та наслідками несприятливих погоднокліматичних умов, що набуває ще більшого значення, коли на меті поставлено збільшення рівня продуктивності культури на гектар. Відповідно до експертної оцінки, через зростання середньорічних температур фермерські господарства у Південній Азії можуть зазнати збільшення втрат урожайності до 2050 р. у межах 21-34%. Під впливом складних погодних умов перебувають і регіони традиційного вирощування пшениці у Північній півкулі. Такі злакові, як пшениця, є головною складовою для виробництва хліба та здобної випічки і становлять основу щоденного раціону для багатьох людей. На думку науковців світу гібриди пшениці зможуть забезпечити більший урожай, особливо в умовах перебування під стресовими факторами середовища протягом сезону. Крім того, вони будуть потужнішими, аніж звичайні сорти, забезпечуючи стабільнішу врожайність із року в рік. Це, своєю чергою, допоможе задовольнити потребу у продовольчій пшениці у всьому світі.

Фахівці в рамках продовольчої безпеки виділяють основні причини зростання цін на продовольство, включаючи хліб та хлібні продукти:

- зростання доходів населення у найбільших країнах, що динамічно розвиваються, насамперед Китаї та Індії;

- зростання цін на нафту і газ збільшує витрати на виробництво мінеральних добрив, отже й їх ціну;

- підвищення ставок за фрахт. Продовжуючи зростати, ціни на паливо разом зі збільшенням тоннажу флоту і протяжності торгових шляхів підштовхнули вгору ціни на транспортування продовольства морськими суднами. Це викликало переорієнтацію в географічній структурі торгівлі: ряд країн вважають за краще задовольнити свої потреби в імпорті продовольства від найближчих сусідів, щоб заощадити на транспортних витратах;

- глобальне потепління, яке призводить до збільшення площ, уражених посухами. За прогнозами, глобальне потепління зменшить світове сільськогосподарське виробництво приблизно на 1/6 до 2030 року.

Глобальна проблема всього світу – якість зерна. Українська пшениця не повинна поступатися за якістю світовим брендам. Продажі зерна на світових біржах постійно обмежуються через нестачу високопротеїнової пшениці. Хліб майбутнього повинен бути збалансованим за всіма корисними елементами і мати не лише енергетичне, але й лікувальне значення. Тому на сьогодні для оздоровчого харчування найбільше уваги заслуговує споживання житнього хліба та хліба з цільнозмеленого зерна.

В Міжнародній асоціації виробників хліба вважають, що у галузі ще дуже

багато проблем і завдань, що вимагають рішення. Серед цих завдань - питання екології, енергозбереження, екологічності. На світовому ринку хлібобулочних виробів число запусків нових продуктів продовжує зростати з року в рік. Проте, за даними Innova Market Insights, збільшення кількості новинок в сегменті функціонального хліба дещо сповільнилося, що пояснюється посиленням законодавства в цій області в ЄС і Північній Америці. Проте хліб і хлібобулочні вироби, що мають властивості, корисні для здоров'я, склали більше 42% загального числа хлібних новинок у 2020 році. Цей показник значно відрізняється за регіонами - зростання на 75% в США і Австралії, на 70% – в Латинській Америці, але зниження більш ніж на 30% на ринку хліба в Азії.

Порівнюючи вітчизняну хлібопекарську галузь із закордонною фахівці відмічають наступне: масові сорти українського хліба приблизно в п'ять-шість разів дешевші за хліб, що виробляється за кордоном. Проте іноземний хлібобулочний продукт відрізняється не лише ціною, а рядом якісних показників, які набагато вищі, ніж у вітчизняного. Крім цього, структура європейського хлібобулочного ринку повністю відрізняється від українського: в країнах ЄС немає хлібо заводів, які випікають хліб для цілого міста чи регіону. Кожний район міста або навіть вулиця має невеличку міні-пекарню, в якій печуть хліб та булочні вироби відповідно до найвищих стандартів якості та повністю задовольняють попит місцевого населення.

Список використаних джерел:

1. Сайт об'єднання підприємств хлібопекарної промисловості «Укрхлібпром». веб-сайт: URL: <http://ukrhlibprom.org.ua>
2. Індекс цін на продукти. веб-сайт: URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/wares/index/bakery/>
3. Сайт Харчових технологій. Веб-сайт: URL: <https://foodtechnology.pro/tehnologiya-virobnitstva-hliba>
4. Мюллер, К. "Інновації у виробництві хлібобулочних виробів: світовий досвід та перспективи для України". – Харків: Видавництво Харчових технологій, 2023.
5. "Ukraine's Bread Industry under Crisis: Insights and Statistics" // Ukrainian Bakers Association (UBA). – Київ: UBA, 2023. URL: vap.org.ua

УДК
338.43:316.42(477)

Макарчук О.Г.
к.е.н., доцент, доцент кафедри статистики та економічного аналізу

Шиманська Т.С.
студентка 3 курсу НУБіП України, м. Київ, Україна

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Сільське господарство є основою забезпечення продовольчої безпеки країни та досягнення глобальних і національних цілей сталого розвитку. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва за одночасних

умов збереження балансу чинників навколишнього середовища і всіх учасників даного процесу є ключовим для покращення рівня добробуту населення, яке проживає на сільських територіях і формування основ для підвищення показника якості життя населення країни. Врахування та задоволення інтересів усіх учасників та представників агробізнесу вимагає видозмінення його традиційних моделей за умови гарантування справедливого розподілу ризиків, можливостей та винагород для створення привабливих ціннісних пропозицій для всіх [2]. На сьогодні створення таких нових моделей господарювання лежить у площині інклюзивного сільського господарства, який у свою чергу характеризується свідомим формуванням основних бізнес-процесів, що задовольняють інтереси і потреби всіх його представників й формують справедливі цінності для всіх учасників. Незважаючи на соціально-економічні проблеми та виклики і загрози, викликані війною, сільське господарство України демонструє ознаки сталості і результативності розвитку діяльності.

Впровадження ідеї сталого розвитку в аграрній сфері у глобальному вимірі можна охарактеризувати тезою, яка відображається у баченні Продовольчої та сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй (ФАО), яке спрямоване на підвищення продуктивності й стійкості сільського господарства: «Світ, вільний від голоду та недоїдання, де продовольство та сільське господарство сприяють покращенню стандартів життя усіх верств, особливо найбідніших, зокрема економічно, соціально та екологічно сталим чином» [1]. Водночас ФАО розробила п'ять ключових принципів, завдяки яким досягається баланс соціальних, економічних і екологічних вимірів сталого розвитку в аграрній сфері: 1) підвищення ефективності використання ресурсів; 2) збереження, захист й покращення природних екосистем; 3) захист і підвищення якості життя та соціального добробуту сільського населення; 4) підвищення стійкості у відношенні населення, громад і екосистем; 5) сприяння ефективному управлінню як природними, так і людськими системами [3].

Забезпечення сталого сільськогосподарського господарства - це постійний процес з огляду на появу нових зовнішніх і внутрішніх викликів перед виробниками сільськогосподарської продукції, місцевими громадами, владою тощо. У процесі функціонування агропродовольчої виробничої системи, екосистем, соціуму часто реалізуються протилежні цілі або ж такі, які хоч і кардинально не суперечать одна одній, але реалізація однієї із них певною мірою зменшує ефективність реалізації іншої. Водночас дані цілі по-різному узгоджуються із принципами сталого розвитку [3].

Таким чином, у перспективі аграрний сектор може стати домінантом відродження національної економіки, здобуття конкурентних переваг на світовому рівні. У той же час вирішення цих завдань сприятиме пошук ефективних інклюзивних моделей подальшого розвитку вітчизняного сільського господарства й обґрунтування механізмів відносно їх імплементації у практичну діяльність.

Список використаних джерел

1. Building a common vision for sustainable food and agriculture. Principles and approaches. URL: <http://www.fao.org/3/a-i3940e.pdf>

2. Степаненко С. В. Форми та переваги інклюзивних моделей розвитку агробізнесу. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2023. Т. 34 (73), № 2. С. 19–24.

3. Фраєр О.В. Концептуальні засади сталого розвитку та їх реалізація у сільському господарстві в сучасних умовах. Український соціум, 2018, № 2 (65). С. 96-105. <https://doi.org/10.15407/socium2018.02.096>

УДК
332.1:330.322(477.85)

*Маланчук Андрій, здобувач вищої освіти ступеня
"бакалавр" з курсу спеціальність «Менеджмент»
Науковий керівник: Лобунець Т. В., к.е.н., доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м.Київ, Україна)*

ІНВЕСТИЦІЙНІ РЕСУРСИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ФІНАНСУВАННЯ

Сучасні процеси глобалізації спонукають регіони покращувати вимоги до конкуренції за інвестиційні ресурси. Їх залучення і використання прямо впливає на рівень сталого розвитку територій і добробут населення. Найбільшими перешкодами для залучення інвестиційних ресурсів в Україну є корупція, незахищеність інвесторів, адміністративні перепони та тіньова економіка на шляху здійснення підприємницької діяльності. Тому позитивні очікування інвесторів нерідко змінюються на негативні. В той же час Україна приваблює інвесторів своїм географічним положенням. Багато зарубіжних компаній і фірм прагнуть закріпитися на українському ринку, отримувати прибуток на перспективу, одержувати доступ до порівняно недорогих джерел сировини й ресурсів, користуватися відносно дешевими, але одночасно кваліфікованими людськими ресурсами. Тому на центральному рівні необхідно сформувати цілісний системний підхід для залучення інвестиційних ресурсів, прикладом якого є досвід низки країн Східної Європи. Крім коштів з державного бюджету, додатковим вагомим джерелом фінансування у громадах стали власні доходи, а це кошти місцевих функціонуючих підприємств і організацій на їхніх територіях.[1]

В сьогоденній ситуації, на жаль, наша держава не може здійснювати масштабне фінансування і інвестування територіальних одиниць, у зв'язку із російською агресією. Тому керівництво територіальних одиниць повинне створювати необхідні умови та знаходити нові шляхи для одержання як внутрішньої, так і зовнішньої фінансової допомоги.

Важливим напрямом дослідження інвестиційного розвитку є аналіз інвестиційного забезпечення територіальної одиниці за джерелами фінансування.

Вагомим джерелом фінансування капіталовкладень як в Україні та в її областях залишаються власні кошти підприємств й організацій, за допомогою яких реалізується понад половину всіх капітальних інвестицій. Сума інвестиційних ресурсів, що формуються за рахунок власних коштів підприємств та організацій, прямо відображає динаміку інвестиційної діяльності у країні, та її територіальних одиницях й залежить від стабільності економічної ситуації. Так, у часи економічних криз та занепаду економіки, коли інвестиційна привабливість проектів щодо залучення коштів у державі зменшується, надходження з інших інвестиційних джерел, а саме від зарубіжних інвесторів, бюджетів стають обмеженими, інвестувати в розвиток суб'єкти господарювання змушені тільки власними силами. [2] [3]

Тому в такі періоди частка капіталовкладень за рахунок власних коштів збільшується. На підтвердження цього інвестування за рахунок власних коштів підприємств і організація за досліджувані роки збільшилося на 168,8 млн. грн., а найменше вони становили у 2021 році (1066,4 млн. грн.).

Отже, проаналізуємо капітальні інвестиції за джерелами фінансування у Чернівецькій області (табл. 1 та рис. 1). Як свідчать дані табл. 1 та рис. 1, що загальний обсяг капіталовкладень за джерелами фінансування збільшився протягом 2018–2022 рр. на 405,1 млн. грн.

У 2022 року основним джерелом фінансування капіталовкладень в Чернівецькій області були власні кошти підприємств та організацій (38,2%), в Україні це джерело було 68,6%. [4]

Кошти державного та місцевих бюджетів, спрямовувались на економічне призначення. Інвестування за рахунок коштів державного бюджету було з 2018–2022 рр. збільшено на 151,0 млн. грн. і в структурі капіталовкладень вони займають третє місце (12,6%).

Таблиця 1.

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування в Чернівецькій області за 2018–2022 рр. (млн. грн.)

Показник	2018	2019	2021	2022	Відхилення 2022/2018
Кошти державного бюджету	277,7	498,6	153,7	428,7	+151,0
Кошти місцевих бюджетів	577,1	608,6	394,3	294,6	-282,5
Власні кошти підприємств та організацій	1128,8	1328,2	1066,4	1297,6	+168,8
Кредити банків та інші позики	67,7	170,8	55,9	30,1	-37,6
Кошти іноземних інвесторів	0,8	1,8	-	-	-
Кошти населення на будівництво житла	840,0	968,1	636,6	739,0	-101
Інші джерела фінансування	100,0	144,5	-	-	-
Усього	2992,1	3720,6	2433,7	3397,2	+405,1

За рахунок коштів місцевих бюджетів було освоєно капітальних інвестицій у 2022 р. на суму 294,6 млн. грн. Але даний показник у 2022 р. він був самим найнижчим за досліджуваний період і його частка склала 8,7%, що на 10,9 в.п. менше ніж у 2018 р. Кредити банків та інші позики також мали місце при фінансуванні капітальних інвестицій в Чернівецької області, але їх частка у структурі склала 0,9% у 2022 р. проти 2,3% у 2018 р.

У структурі капіталовкладень за джерелами фінансування знизилася питома вага інвестицій за рахунок коштів населення на індивідуальне житлове будівництво – 28,1% у 2018 р, 26,0% у 2019, 26,2% у 2021 і 21,7 у 2022-му р. Незважаючи на негативну динаміку, кошти населення на індивідуальне житлове будівництво лишаються другим за обсягом джерелом капіталовкладень, і значно переважають обсяг інвестицій, що надходять від кредитів й інших позик. Достатня питома вага фінансування капіталовкладень у будівництво житла за рахунок власних заощаджень населення області – це позитивне явище, оскільки активізація житлового будівництва збільшує виробничий потенціал області та країни за рахунок росту попиту на продукцію пов'язаних сфер діяльності, а також покращує соціальний ефект від освоєння інвестицій.

Негативним фактом в Чернівецькій області є те, що практично відсутнє фінансування капіталовкладень за рахунок коштів іноземних інвесторів, що зумовлене низкою внутрішніх проблем та несприятливим інвестиційним кліматом в країні. З 2018 року по 2022 рік фінансування інвестицій за рахунок джерела скорочувалося, а в 2021–2022 рр. і взагалі припинилося в область. Але загальна сума внесених з початку інвестування в область прямих іноземних інвестицій становило за 2022 рік 63,6 млн. дол. США. [5]

Висновки

Таким чином, інвестиційний розвиток області–незаперечний фактор стійкого соціально-економічного розвитку територіальної одиниці, області, регіону та держави. Тільки у співпраці суб'єктів господарювання та органів влади центрального та місцевого рівнів і органів місцевого самоврядування в змозі досягти максимально ефективних результатів.

Список використаних джерел:

1. Бланк І. А. Інвестиційний менеджмент. Київ : МП «ІТЕМ» ЛТД «Юнайтед Лондон трейд Лімітед» <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f25fbb8d-a641-4b32-be01-764af6df2c/content>

2. Васильченко З. М., Васильченко І. П. Оцінка ефективності інвестиційних проектів у економічній діяльності https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/02/SYLABUS_Investuvannia-2020.pdf

3. Воскобійник С.І. Політика органів місцевого самоврядування щодо залучення інвестицій. http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=njuu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S2

4. Державна служба статистики України
https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html

5. Лактіонова О. А. Навчальний посібник з дисципліни «Інвестування»
https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/183/1/24_Лактіонова%20О.%20А._посібник%20Інвестування%202019_24.05.2019%281%29%20-%20Сору.pdf

УДК 635.9:631.544

Маркевич В. П.

здобувач вищої освіти ступеня «Магістр»

2-го року навчання

Науковий керівник:

Власенко Т.О. к.е.н, доц.

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗСАДНИКА ДЕКОРАТИВНИХ РОСЛИН

В Україні нараховується близько 600 розсадників декоративних рослин, більшість з яких є приватними. Понад третину зосереджено в Київській області через високий попит на садивний матеріал у столиці та її околицях, де активно ведеться забудова. Території розсадників, як правило, невеликі - близько 5 гектарів. Вони переважно використовуються для короткострокового дорошування або тимчасового утримання імпортованих саджанців, а також для вирощування квіткових культур, що ускладнює створення колекцій великих дерев, як це практикують з ХІХ століття [1].

Декоративний розсадник – це свого роду невелике підприємство, котре займається вирощуванням високоякісного садивного матеріалу, необхідного для озеленення територій. У розсадниках вирощують наступні види садивного матеріалу: з закритою кореневою системою, котра знаходиться всередині грудки землі та з відкритою кореневою системою саджанці, сіянці. При виборі місця під розсадник, необхідно звертати увагу на ґрунтово-гідрологічні умови, рельєф, розташування ділянки, територія під розсадник повинна бути рівною. Ґрунти повинні бути родючі, структурні, свіжі, добре дреновані. Значення рН – від 5,6 до 7,0.

Хорошими ґрунтами для вирощування садивного матеріалу на Поліссі є дерново-підзолисті і слабокідзолисті свіжі супіщані і легкосуглинкові ґрунти, в лісостепу – сірі, легкосуглинкові, чорноземні супіски, у степу – чорноземи і лугово-чорноземні ґрунти легкого механічного складу. Малопродатні безструктурні піщані ґрунти, вони маловологомісткі. Непродатними є торф'яністі, заболочені, кам'яністі ґрунти. Глибина залягання грантових вод на супіщаних ґрунтах повинна бути не менше 2,5 м, на суглинкових – не менше 3,5 м. Розсадники потрібно закладати на ділянках не заселених

шкідниками, поблизу водоймищ, населених пунктів. в місцях поблизу доріг. Найчастіше розсадники мають форму квадрата або прямокутника, також допускається й інша форма.

Організація декоративного розсадника – це розподіл його території на певні частини, що мають різне призначення(посівний відділ, шкілька, маточна плантація, господарські споруди).

Головними частинами площі декоративного розсадника є продуктивна та допоміжна. Продуктивна частина призначена для вирощування садивного матеріалу. Допоміжна – призначена для обслуговування відділів продуктивної частини, виконання захисних та організаційно-господарських функцій. До продуктивної частини відноситься посівний, шкільковий, маточний відділи.

В посівному відділі розсадника вирощують з насіння 1-3 річні сіянці деревних рослин. Цей відділ повинен займати площу 40-45 % усієї площі розсадника.

Шкільковий відділ – призначений для вирощування саджанців декоративних рослин, він займає 20-25% площі розсадника.

Маточний відділ розсадника займає невелику площу, призначений для вирощування цінних, інтродукованих і місцевих дерев з метою отримання від них живців і насіння для посівного та шкількового відділів.

Допоміжна частина розсадника складається з ділянки для прикопування садивного матеріалу, компостника, водоймищ, будівель.

Основою для організації розсадника є організаційно-господарський план, котрий складається з таких частин:

- ✓ загальна частина (рельєф, ґрунт, опис ділянки, кліматичні умови);
- ✓ виробничі потужності розсадника. асортимент щорічно вирощуваного матеріалу;
- ✓ організація території розсадника, його відділів;
- ✓ агротехніка вирощування садивного матеріалу;
- ✓ організація праці, штат, потреба в кадрах, транспорту техніко-економічні розрахунки, показники виробничої діяльності розсадника.

В індустрії моди існує професія баєра, який відвідує виставки, вибирає найкращі моделі, організовує угоди та доставку. Сучасний садівник може виконувати схожу функцію, але обирає найякісніші й наймодніші рослини – як для асортименту розсадника, так і для потреб ландшафтних дизайнерів. Якісні дерева також є ексклюзивним товаром: той, хто першим забронював потрібні види, отримує перевагу.

Список використаних джерел:

1. Ландшафтні архітектори формують тренди та моду на рослини. Ефектно використане в якомусь ландшафті поєднання стає взірцем для наслідування. *Pragmatika.Media. Великий мультимедіатор.*
URL: <https://pragmatika.media/prodavci-chasu-kozhnomu-landshaftnomu-arhitektorovi-svij-sadivnik/> (дата звернення: 12.09.2024).

2. Технічна складова: як працює один із найбільших розсадників України. *Agroportal*. URL: <https://agroportal.ua/publishing/lichnyi-vzglyad/tekhnicheskaya-sostavlyayushchaya-kakoi-tekhnikai-rabotaet-odin-iz-krupneishikh-pitomnikov-ukrainy> (дата звернення: 16.09.2024).

УДК 159.922.7-056.34:355.02

*Матвієнко Юлія, 3 курс
Науковий керівник: Голєва М.С., PhD,
Національний університет біоресурсів і
природокористування
України (м. Київ, Україна)*

РОЛЬ ОСВІТИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ.

Освіта відіграє вирішальну роль у забезпеченні інклюзивного розвитку економіки, сприяючи створенню умов для рівного доступу до можливостей для всіх громадян. Важливим аспектом цього процесу є адаптація досвіду європейських країн для реалізації подібних ініціатив в Україні. Інклюзивний розвиток економіки розуміється як процес, у якому соціально-економічні переваги та доступ до них розподіляються рівномірно між різними групами населення.

Європейський досвід у розвитку інклюзивної освіти. Європейський Союз активно впроваджує політики, які сприяють інклюзивності на всіх рівнях освіти. Зокрема, в країнах Західної Європи практикуються програми професійної та особистісної підтримки для соціально незахищених груп населення, а також впроваджуються стипендії та гранти для малозабезпечених. Такий підхід дозволяє подолати освітню нерівність та зменшити соціальну дискримінацію.

Роль освіти у створенні рівних можливостей для молоді. Європейські ініціативи спрямовані на створення освітніх можливостей для молоді з різних верств населення, що забезпечує рівні умови для входу на ринок праці. Програми професійної освіти, дуальної освіти та тренінгів для підвищення кваліфікації сприяють розвитку навичок, необхідних для сучасного ринку праці.

Інклюзивність у сфері вищої освіти. В Європі багато університетів впроваджують інклюзивні практики, які включають підтримку студентів з особливими освітніми потребами та забезпечення гендерної рівності. Це дозволяє формувати інклюзивне суспільство, де кожен громадянин може реалізувати свій потенціал незалежно від особливостей чи обмежень.

Європейські програми фінансування освіти та їхній вплив на економічний розвиток. Європейський Союз фінансує освітні проекти через такі програми, як Erasmus+ та Horizon 2020, які сприяють розвитку науки, досліджень та інновацій. Ці програми забезпечують інтеграцію нових технологій та інновацій

у навчальний процес, що підвищує економічну конкурентоспроможність країн ЄС.

Перспективи впровадження європейського досвіду в Україні. Україна вже має приклади застосування європейських освітніх програм, але для ефективного забезпечення інклюзивного розвитку потрібна комплексна адаптація європейських практик до українських реалій. Зокрема, важливо розвивати державні програми, що сприяють рівному доступу до освіти та інтегрувати підтримку для вразливих категорій населення.

Основні виклики на шляху до інклюзивної освіти в Україні. Українська система освіти стикається з низкою проблем, включаючи обмежене фінансування, недостатню підготовку викладачів та брак інклюзивної інфраструктури. Для успішної імплементації європейського досвіду необхідні реформи, які підвищать якість освіти та її доступність для всіх груп населення.

Роль інклюзивної освіти у формуванні інноваційної економіки. Інклюзивна освіта сприяє розвитку інноваційної економіки через підготовку кваліфікованих кадрів, здатних працювати в сучасних умовах. Освітня система, орієнтована на інклюзію, стимулює креативність та новаторські підходи, що є основою для стійкого економічного зростання.

Взаємодія з міжнародними організаціями. Україна може скористатися підтримкою таких організацій, як ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ та Світовий банк, які сприяють впровадженню інклюзивної освіти. Співпраця з міжнародними партнерами може допомогти прискорити розвиток інклюзивних практик та полегшити доступ до необхідних ресурсів.

Підготовка кадрів для інклюзивної освіти. Для забезпечення ефективного навчання та підтримки інклюзивної освіти необхідно забезпечити підготовку фахівців, здатних працювати з різними групами населення, включаючи людей з інвалідністю. Інвестиції в підготовку кадрів є важливим кроком для створення інклюзивного освітнього середовища.

Інклюзивна освіта є основою для формування рівноправного суспільства та сталого економічного розвитку. Європейський досвід показує, що інклюзія сприяє соціальній стабільності, розвитку людського капіталу та підвищенню конкурентоспроможності. Для України адаптація таких підходів є важливою умовою для досягнення економічного зростання та соціальної рівності. Однак успіх залежить від комплексних реформ, які мають на меті створення доступного, якісного та справедливого освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. European Commission. Education and Training for Inclusive Growth. European Union, 2023.
2. OECD. Inclusive Education in OECD Countries: Key Findings. OECD Publishing, 2022.
3. Міністерство освіти і науки України. Розвиток інклюзивної освіти в Україні: поточний стан та перспективи. Київ, 2023.

4. World Bank. Inclusive Economic Growth and Education: A Global Perspective. World Bank Report, 2022.

5. Аналітичний центр CEDOS". Інклюзія в освіті та ринку праці в Україні. Київ, 2022.

УДК 339.13: 688.72

*Мороз І.В.,
здобувач вищої освіти ступеня «магістр»
спеціальності «Менеджмент»,
Науковий керівник: Деліні М.М., д.е.н., професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ДИТЯЧИХ ТОВАРІВ В УКРАЇНІ

Розвиток ринку дитячих товарів в Україні знаходиться в умовах, що й інший бізнес, тобто умовах невизначеності та турбулентності. Але даний ринок є важливим з огляду на своє соціально-психологічне значення для суспільства, а також для економіки країни, так як цільова аудиторія є достатньо численною.

Згідно з оцінками Української Асоціації Іграшкової Індустрії (УАІІ) [1], обсяг ринку іграшок в Україні за 2020 рік зменшився на 9% у порівнянні з 2018 роком, досягнувши позначки в \$242 млн. Основною причиною такого падіння стала пандемія COVID-19, яка суттєво вплинула на економічну активність та споживчі настрої. Проте вже за перше півріччя 2021 року ринок почав відновлюватися, показавши приріст на 6,2%, до \$256 млн. Не зважаючи на виклики 2022 р. у 2023 р. ринок виріс на 20% в порівнянні з попереднім роком. За прогнозами експертів в 2024 р. очікується зростання ринку на 10%, що є позитивним прогнозом [2].

Ці цифри враховують не лише традиційні продажі іграшок, але й такі категорії, як Happy Meal в McDonald's та програми лояльності в супермаркетах, що також включають елементи іграшок.

Проблеми залишків товарів також вплинули на ринок, оскільки багато товарів, завезених наприкінці попереднього року, залишалися нереалізованими, незважаючи на досить хороші роздрібні продажі у 2021 році.

Щодо каналів продажів, то структура суттєво не змінилася в 2021 році. Основну частку ринку зайняли спеціалізовані магазини (57%), які трохи зміцнили свої позиції за рахунок скорочення часток супермаркетів (19,5%), ринків (11,5%) та інтернет-магазинів (12%). Після зменшення локдаунів інтернет-магазини втратили 1% своєї частки продажів, що свідчить про поступове повернення покупців до офлайн-каналів.

Відмічається скорочення ринку іграшок для дітей від 0 до 3 років, тоді як активно зростає сегмент продажу іграшок для дітей від 10 до 13 років. Наразі розвиток іграшкового ринку відмічається такими трендами:

-зростання попиту на іграшки з національною тематикою;

-тренд на настільні ігри та преміальні. Особливо зростає роль іграшок, в які можна грати всією родиною;

-підвищення попиту на іграшки-антистрес;

-знижується попит на сезонні іграшки. Особливо це стосується іграшок, якими слід грати на свіжому повітрі тощо [2].

Динаміка виробництва іграшок також була досліджена на основі даних про виробництво окремих типів іграшок в Україні за останні 10 років, що дає змогу аналізувати тенденції розвитку галузі в довгостроковій перспективі [3].

Таблиця 1. Динаміка виробництва іграшок в Україні за період 2013-2022 роки

Найменування товару	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Іграшки, що зображують тварин та інших істот, крім людей	429,6	241,7	257,5	254,5	261,8	454,7	233,2	228,6	281,3	164,9
Ігри-головоломки	5170,6	4693,8	6225	3783,8	3156,9	2741,3	2328,9	2464,9	к/с	к/с

Джерело: Державна служба статистики [3]

Динаміка виробництва іграшок в Україні за останні 10 років демонструє тенденцію до зниження показників, що особливо стало помітним й за останні три роки. Ці труднощі були спричинені кількома ключовими факторами:

1. Пандемія COVID-19, яка завдала значного удару по виробництву та ланцюгах постачання, викликала скорочення виробничих обсягів і зменшення попиту на внутрішньому ринку.

2. Російське повномасштабне вторгнення в 2022 році ще більше погіршило ситуацію, знижуючи працездатність індустрії та підриваючи стабільність як ринку праці, так і економіки загалом. Військові дії призвели до втрати виробничих потужностей, порушень логістичних ланцюгів і зниження експорту.

3. Зниження попиту на продукцію індустрію через значну міграцію населення, в т.ч. у виїзд з країни.

Незважаючи на ці виклики, ринок дитячих іграшок залишається важливою складовою розвитку української економіки. Тісна співпраця з країнами-партнерами відкриває можливості для зростання, особливо на ринках, де попит на якісні іграшки залишається високим.

Список використаних джерел:

1. Ринок іграшок України в 2021 році в цифрах. URL : <https://ua-retail.com/2021/11/rinok-igrashok-ukra%D1%97ni-v-2021-roci-v-cifrax/> (Дата звернення : 01.09.2024)

2. У 2024 році ринок дитячих іграшок може зрости на 10%. URL : <https://delo.ua/business/u-2024-roci-rinok-dityacix-igrasok-moze-zrosti-na-10-434242/> (Дата звернення : 11.09.2024)

3. Державна служба статистики України. URL : <https://ukrstat.gov.ua> (Дата звернення : 11.09.2024)

УДК 629.113:658.588

*Новичков С. В. здобувач вищої освіти ступеня
«Магістр» 2-го року навчання
Науковий керівник: Власенко Т.О. к.е.н, доц.
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ АВТОСЕРВІСУ

Кількість автомобілів на дорогах постійно зростає, і кожен із них потребує регулярного технічного обслуговування та ремонту. Для успішного відкриття автосервісу з нуля необхідно підготувати детальний бізнес-план. Практика показує, що створити власний автосервіс цілком реально практично в будь-якому населеному пункті України.

Перед тим як відкрити автосервіс необхідно зібрати досить велику кількість реєстраційних та дозвільних документів, без яких робота станції техобслуговування не буде знаходитися в правому полі:

- витяг про реєстрацію як підприємця;
- ліцензія;
- дозвіл на роботу від голови адміністрації району;
- свідоцтва про реєстрацію в пенсійному фонді та фонді соціального страхування;
- договір оренди на що використовується приміщення, або документ, що підтверджує право власності на вже наявне приміщення;
- санітарно-епідеміологічна документація.

Деякі документи з цього списку можна оформити досить швидко, але для отримання дозвільної документації потрібно буде пройти ряд численних бюрократичних процедур.

Для отримання ліцензії потрібно зібрати такий пакет документів:

- заявка;
- витяг про реєстрацію;
- договір оренди або документи, що підтверджують право власності на приміщення та обладнання;
- свідоцтво про профпридатність (диплом або трудова книжка, яка підтверджує кваліфікацію). [1].

Вибір приміщення для автосервісу – це важливий крок, який вимагає уважного підходу, адже від його розташування залежить потік клієнтів і можливість отримати сертифікацію. Тому варто почати з визначення типу

автосервісу, який ви плануєте відкрити: гаражний, дилерський, незалежний або спеціалізований. До відповідного приміщення потрібно використовувати ряд критеріїв:

- ✓ площа приміщення повинна становити не менше 5 кв.м на одного працівника, без урахування обладнання;
- ✓ відстань до житлових будинків та громадських місць (парків, водойм) має бути не менше 50 метрів;
- ✓ приміщення повинно мати підключення до електро- та водопостачання, каналізації;
- ✓ необхідно забезпечити природне та штучне освітлення з вибухобезпечним обладнанням;
- ✓ вентиляція та опалення – обов'язкові;
- ✓ облицювання приміщення має бути виконане з маслобензостійких матеріалів, таких як масляна фарба або керамічна плитка [2].

Купівля обладнання є обов'язковою умовою до відкриття автосервісу. До найпоширеніших видів обладнання відносять:

Підйомники: Це основне обладнання для підняття автомобілів. Варіанти включають чотиристовпові, двохстовпові, наклонні та роликові підйомники.

Діагностичні стенди: комп'ютерна діагностична система, сканери для виявлення несправностей автомобіля, осцилографи та інші пристрої для відшукування проблем автоелектроніки.

Інструменти для ручної роботи: Набір ключів, гайковерти, молотки, викрутки, ножиці для обтікання, паяльне обладнання та інші інструменти для ручної роботи та механічних ремонтів.

Витратні матеріали: масла різного призначення, фільтри, гальмівна рідина, антифриз, мірна місткість, автокосметика, різні аксесуари.

Обладнання для ремонту двигуна: Компресори повітря, стенди для випробування двигуна, верстати для ремонту циліндрів та поршнів, гільзи, преси для видалення та встановлення підшипників.

Обладнання для шиномонтажу: Балансувальні стенди, демонтажні та монтажні преси, насоси для накачування шин, пневматичні гайковерти та інше спеціалізоване обладнання для роботи з шинами.

Стенди регулювання розвал-сходження коліс: ця послуга є дуже популярною, тож купівля обладнання для цієї операції є необхідною.

Обладнання для зварювання: Зварювальні апарати, газові факели, тигельні печі, різакі, детектори протікання газу та інше обладнання для здійснення зварювальних робіт.

Система автоматизації та обліку для впорядкування та пришвидшення бізнес-процесів.

Асортимент послуг автосервісу є ключовим фактором, що впливає на кількість клієнтів. Чим ширший спектр послуг, тим більше відвідувачів, а отже, і вищий прибуток. Різноманітність обслуговування залежить від наявності необхідного обладнання, кваліфікованих фахівців і моделей автомобілів, які обслуговуються на станції.

Список використаних джерел:

1. Як відкрити автосервіс з нуля – бізнес план відкриття СТО. *Franyk*. URL: <https://franyk.com/ua/article/232630-yak-vidkryty-avtoservis-z-nulya-biznes-plan-vidkryttya-sto> (дата звернення: 13.09.2024).
2. Як відкрити СТО в Україні. *Моє Право*. URL: <https://moe-pravo.com.ua/publications/yak-vidkryty-sto-pryncyipy-ta-porady-zrazok-dogovoru-pro-spivpracyu-z-vidkryttya-stancziyi-tehnicnogo-obslugovuvannya-sto/> (дата звернення: 18.09.2024).

УДК 339.9:664.1

*Пархоменко Л. М., к.е.н., провідний науковий співробітник ННЦ «Інститут аграрної економіки»,
(м. Київ, Україна)*

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ РИНКУ ЦУКРУ В УКРАЇНІ

Інклюзивний розвиток вітчизняного агропромислового сектору економіки, та ринку цукру зокрема, набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану та потенційної світової продовольчої кризи. Перехід до інклюзивного розвитку в Україні вимагає формування сприятливого інституційного середовища і здійснення відповідних регуляторних, економічних та інфраструктурних заходів. Нормативно-правове його забезпечення потребує імплементації у національне правове поле глобальних Цілей сталого розвитку, досягнення яких у сільській місцевості передбачає ще й адекватне врахування цих цілей та завдань щодо їх досягнення в державній аграрній політиці та державній політиці сільського розвитку [1].

Слід відмітити, що бурякоцукрове виробництво - важлива сфера агропромислового комплексу, джерело сировини для виробництва цукру, цукровмістних продовольчих продуктів, продуктів технічного призначення, фактор підвищення родючості ґрунтів у сівозмінах, забезпечення робочими місцями жителів сіл більшості регіонів та зростання надходжень в бюджет.

Зменшення виробництва цукру в Україні, зниження її частки в загальному світовому обсязі виробництва, експорту, споживання, зумовлені комплексом причин, серед яких слід відмітити:

- відсутність дієвих економічних механізмів державної підтримки підприємств галузі та захисту й регулювання внутрішнього ринку цукру, зниження рівня платоспроможності більшості населення й підприємств харчової й переробної промисловості, втрата традиційних зовнішніх ринків збуту цукру;

- виведення виробничих потужностей цукрових заводів без їх відновлення на новій техніко-технологічній основі, що призвело до деспеціалізації багатьох бурякосіючих підприємств, скорочення посівних площ під цукровими буряками, зменшення виробництва цукру, ускладнення

соціально-економічної ситуації на селі.

Завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам вітчизняне бурякоцукрове виробництво спроможне задовольнити внутрішню потребу у цукрі та мати достатні обсяги для формування експортних ресурсів. При цьому для послаблення залежності України від імпорту рідкого палива необхідно здійснювати диверсифікацію бурякоцукрового виробництва на основі організації виробництва біоетанолу, біогазу та інших супутніх продуктів [2].

Організація ефективного функціонування і розвиток притаманних ринку товарно-грошових відносин посилює інтерес до виробництва кінцевих товарних продуктів, формування соціально-орієнтованих, організаційно-виробничих структур, в яких органічно поєднується сільське господарство і промислове виробництво та маркетингова діяльність. Поглиблення поділу праці у відповідності з розвитком продуктивних сил зумовлює, з одного боку, підвищення рівня концентрації спеціалізованого виробництва, з другого - посилює взаємозалежність, взаємопроникнення економічних структур сільського господарства, промисловості, торгівлі та інших організацій і служб, їх ефективний розвиток може здійснюватись лише взаємоузгоджено на основі органічного синтезу. Це посилює необхідність комплексної організації виробничого процесу і управління ним, значимість пропорційного розвитку суміжних галузей і товарного обміну між ними й підприємствами, налагодження чітких виробничо - економічних взаємовідносин сільського господарства з промисловістю та торговельними і обслуговуючими підприємствами й організаціями.

Форми економічних взаємовідносин в бурякоцукровому виробництві можуть бути різні і багатогранні залежно від форм та відносин власності в об'єднаних складових цукробурякового підкомплексу. Відповідно до цього на всіх рівнях будуть формуватися різні аграрно - промислові структури, які різняться за організаційно - виробничою формою, напрямами інтеграційного процесу та економічними умовами міжгалузевих відносин.

Виходячи з вищезазначеного варто на державному рівні бурякоцукровий підкомплекс визначити одним з пріоритетних в системі АПК;

стимулювати розширення ємності внутрішнього ринку продукції бурякоцукрового виробництва, цукристих продовольчих продуктів та супутніх продуктів цукроваріння;

активізувати зовнішньоекономічну діяльність та розширити географію його експорту;

розробляти і впроваджувати новітні технології виробництва цукрових буряків, їх промислової переробки та використання цукру і супутньої продукції цукроваріння на технічні цілі;

диверсифікувати цукрові заводи та поглибити переробку цукрових буряків, продукції цукроваріння, наростити обсяги виробництва й розширити асортимент високоякісних продовольчих товарів та продуктів технічного призначення;

відновити виробничі потужності цукрових заводів у бурякосіючих регіонах на основі інноваційної моделі їх функціонування;

вкладати кошти у розвиток людини, підвищення її ділової активності, професійних і підприємницьких знань, духовності;

виділити кошти з Державного бюджету України фінансової підтримки підприємств бурякоцукрової галузі через механізм здешевлення кредитів, що надаються підприємствам даної галузі на закупівлю насіння цукрових буряків, мінеральних добрив, засобів захисту рослин, пально-мастильних матеріалів, цукрових буряків та підготовки цукрових заводів до виробництва.

Швидкі зміни кон'юнктури на ринку цукру, що зумовлені виробництвом з цукру та цукровмісної продукції альтернативних видів пального, потребують розробки інвестиційної стратегії галузі, опрацювання моделі її розвитку з врахуванням досягнень науково-технічного прогресу та набутого досвіду ведення буряківництва як в історичному плані, так і в умовах трансформації відносин власності й організації сучасної системи господарювання у вітчизняній і зарубіжній практиці.

Інклюзивний розвиток вітчизняного ринку цукру в сучасних умовах має відповідати наявному природно-кліматичному та трудовому потенціалу, національним інтересам і бути гарантом продовольчої безпеки держави.

Список використаних джерел:

1. Бородіна О.М., Прокопа І.В. Інклюзивний сільський розвиток: науковий дискурс. Економіка і прогнозування. 2019, № 1. С. 70-85.
2. Цінова ситуація на ринках продукції рослинництва з урахуванням економічних реалій часу / С.Г. Черемісіна, І.А. Сало, Л.М. Пархоменко; за ред. С.Г. Черемісіної. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2024. – 60 с.

УДК 697.328:728

Пищенко Ю. В.

здобувач вищої освіти ступеня «Магістр»

2-го року навчання

Науковий керівник: Шинкарук Л.В. д.е.н, проф.

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ БУДИНКІВ

Сучасне будівництво житла та промислових об'єктів передбачає обов'язкове використання енергоощадних технологій. З кожним роком з'являються нові матеріали, які допомагають підвищити ефективність енергозбереження під час будівництва. Проте важливо враховувати такі рішення ще на етапі проектування. Сучасні архітектори активно впроваджують ці підходи у свої проекти. У цій статті розглянемо особливості проектування та будівництва енергоефективних будинків.

Існує безліч видів тимчасового житла, проте ідеального рішення

проблеми ще не знайдено. Однією з причин цього є різноманітність призначень: таке житло може використовуватися від кількох тижнів до років. Тип конструкції і вибір матеріалів залежать від передбаченого терміну служби будівлі, що значно впливає на її екологічність на етапі проектування. Досвід показує, що тимчасові будівлі можуть використовуватися десятиліттями. Тимчасове житло поділяється на два типи: збірні комплекти та готові конструкції. Обидва мають свої переваги та недоліки, зокрема виклики у стійкості й адаптації до умов.

Для створення благополуччя (епідемічного та санітарного) людей, які перебувають тимчасових місцях треба дотримуватися певних вимог про розміщення, харчування, водопостачання, здійснення лабораторного контролю харчових продуктів та питної води, проведенням комплексу профілактичних та протиепідемічних заходів щодо попередження занесення, виникнення та поширення інфекційних захворювань серед осіб в місцях тимчасового перебування, а також надання медичної допомоги.

Виявлені підходи до організації житла для мігрантів в умовах виникнення кризових ситуацій об'єднані у два напрями, що включають:

- підходи до організації житла для біженців, які можуть бути реалізовані на сучасному етапі технологічного розвитку суспільства;
- прогностичні концепції, орієнтовані на розвиток технологій будівництва у майбутньому, з допомогою яких стане доступна реалізація новітніх конструктивних систем.

Незмінними принципами мобільного житла залишаються його універсальність, легкість транспортування та швидкість збирання. Головною метою є забезпечити тимчасовий комфорт і безпеку, незалежно від того, де житло буде розташовано та як довго його використовуватимуть. Мобільне житло повинно бути адаптованим до різних умов, легко монтуватися та демонтуватися, а також забезпечувати ефективне використання простору і ресурсів. Стійкість таких конструкцій має враховувати екологічні, економічні та соціальні фактори.

Основна частина створення таких умов (екологічний комфорт) реалізується за допомогою правильного інженерного підходу: вентиляція та кондиціонування, опалення. Рівень екологічного комфорту створюється заявленим оптимальним для тіла людини поєднанням температури та показника вологості, швидкості руху повітря та випромінювання світла. Наприклад, у стані спокою температура в зимовий період не повинна перевищувати 18° - 22° , а влітку відповідно 23 - 25° C; швидкість руху повітря взимку має бути $0,15$ м/с, а влітку $0,2$ - $0,4$ м/с; відносна вологість 40 - 60% . Інсоляція (рівень освітленості) повинна тривати не менше 3 х годин на день. В приміщеннях має підтримуватися належний рівень очищення повітря.

Щоб досягти комфорт функціональний необхідно передбачити необхідне устаткування та меблі. Функція меблів відповідає за зручність експлуатації, відсутність додаткових подразників психоемоційного стану, відчуття безпеки процесів, таких як прийом їжі, сон, відпочинок, піклування за особистою гігієною [1]. При оформленні інтер'єру маленьких площ важливо

використовувати оптимальну колірну гаму та малюнок оздоблювальних матеріалів. Холодні та світлі кольори мають властивість візуально видаляти об'єкти, а теплі та темні кольори – наближати [2].

Одним із ключових напрямів у будівництві енергоефективних будинків є впровадження відновлюваних джерел енергії. Використання сонячних панелей, теплових насосів та систем збору дощової води сприяє зниженню витрат на утримання будинку й забезпечує його енергонезалежність.

Список використаних джерел:

1. Неровний В. В., Конодюк М. С. Вплив сприйняття кольору на організм людини. Theses. 2017. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/54234>. (дата звернення: 12.09.2024).
2. Кацевич О. Вплив кольору на формування інтер'єрного простору. Almanac "Culture and Contemporaneity". 2019. № 2. URL: <https://doi.org/10.32461/2226-0285.2.2019.191838>. (дата звернення: 16.09.2024).

УДК 339.97

*Полянська А.С., д.е.н., професор Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (м. Івано-Франківськ, Україна)
Псюк Р.М., доктор філософії з менеджменту, начальник відділу начальник відділу митного оформлення та поставок піролізної сировини ТОВ «Карпатнафтохім» (м. Калуш, Україна)*

УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Одним із завдань сучасного розвитку є якісна утилізація відходів та збереження навколишнього середовища. Як повідомляє Асоціація управління відходами в Україні станом на 2021 р. 94% побутових відходів потрапляло на сміттєзвалища, менше 5% відходів перероблялось, 1% спалювався. Таким чином, сучасні виклики наближають Україну до Європейських стандартів утилізації відходів. Зокрема, у 2023 році набув чинності Закон України «Про управління відходами». Цей документ запустив реформу управління відходами та наблизив наше законодавство до законодавства ЄС. У новому Законі України «Про управління відходами» [1] є важливі нововведення, які безпосередньо стосуються управління сільськогосподарськими відходами. Цей закон є частиною гармонізації законодавства України з європейськими нормами у сфері відходів, зокрема Директиви ЄС щодо відходів [2], що передбачає більш чіткі й сучасні підходи до управління відходами, включаючи сільське господарство. Закон впроваджує принципи циркулярної економіки, де відходи розглядаються як ресурси, які можуть бути перероблені та використані

повторно. Наприклад, органічні відходи можуть бути використані для компостування або виробництва біогазу. Циркулярна економіка спрямована на мінімізацію відходів і оптимізацію використання ресурсів, що може суттєво покращити управління сільськогосподарськими відходами [3]. Вона підтримує перехід від лінійної моделі економіки (виробництво, використання, викидання) до циклічної, де ресурси і матеріали використовуються багаторазово. Відповідно до засад циркулярної економіки пріоритетом управління сільськогосподарськими відходами є зменшення обсягу відходів через запобігання їх утворенню, повторне використання, переробку та відновлення ресурсів [4].

Можемо виділити такі напрями управління с/г відходами на засадах циркулярної економіки:

- зменшення обсягу відходів, що досягається за рахунок удосконалення аграрних процесів через оптимізацію використання добрив, води та пестицидів, а також переробки органічних залишків, таких як рослинні відходи, гній і харчові відходи, для створення додаткових продуктів (біогазу, добрив, кормів для тварин);

- перетворення відходів на ресурси шляхом розвитку біоенергетики, яка переробляє сільськогосподарські відходи на біогаз або біопаливо через процеси анаеробного зброджування або піролізу, що забезпечує чисту енергію та зменшує залежність від викопного палива, та біокомпостування, що передбачає перетворення відходів на органічні добрива, які покращують родючість ґрунту, знижуючи потребу в хімічних добривах;

- закриття циклу матеріалів, що в умовах циркулярної економіки дозволяє ефективно використовувати поживні речовини з сільськогосподарських відходів шляхом компостування або ферментації, що сприяє поверненню поживних речовин у ґрунт, а також продукувати альтернативні продукти з відходів, наприклад, з рослинних залишків можуть виготовляти біопластик, екологічні будівельні матеріали, текстиль тощо;

- управління ресурсами на місцевому рівні шляхом заохочення локальних громад використовувати сільськогосподарські відходи для генерації енергії, виробництва компосту або створення кормів для тварин, що зменшує витрати на транспортування та управління відходами і створення біогазових установок чи невеликих біоенергетичних станцій на фермерських господарствах, що дозволяє використовувати відходи на місці;

- стимулювання інновацій та нових бізнес-моделей розвитку технологій переробки біомаси, таких як біогазові установки або ферментаційні процеси та сервісні моделі, на основі яких фермери можуть взаємодіяти через нові бізнес-моделі, де підприємства або організації надають послуги зі збору, переробки і повторного використання відходів (наприклад, через стартапи, що спеціалізуються на управлінні відходами);

- скорочення викидів парникових газів шляхом зменшення впливу на довкілля завдяки використанню органічних відходів як біомаси, що знижує обсяги метану, який виділяється під час розкладу органіки на звалищах, а також зменшує викиди CO₂ за рахунок заміни викопного палива біопаливом;

– підвищення енергоефективності шляхом удосконалення технологій використання відходів для енергетичних потреб (біогаз, біопаливо), що дозволяє досягати вищих коефіцієнтів корисної дії (ККД) в енергетичних системах;

– підтримка сталого сільського господарства, що досягається шляхом впровадження циклічних систем, які дозволяють відновлювати ґрунти, зберігати воду, зменшувати втрати врожаїв і використовувати відходи як ресурси, а також зниження витрат на утилізацію відходів та отримання додаткових джерел доходів через продаж біогазу, компосту або інших продуктів з відходів.

Зазначені положення знайшли своє втілення у моделях розвитку циркулярної економіки в окремих країнах. Для прикладу, Німеччина формує циркулярну економіку за рахунок поживлення матеріальних потоків і доступності матеріалів для компаній, Нідерланди - за рахунок інновацій, Шотландія - завдяки спеціального інвестиційного фонду, який фінансує проекти циркулярної економіки, Китай - інтегрує циркулярну економіку у створення та розвиток нових індустріальних парків, які повинні дотримуватися вимог циркулярної економіки. Фінляндія першою у світі розробила національну дорожню карту з переходу до циркулярної економіки. [5].

Відмітимо проблеми управління сільськогосподарськими відходами, які перешкоджають успішній реалізації зазначених вище положень циркулярної економіки:

1. Логістика, яка розглядає збір і транспортування відходів, які є вартісною та складною задачею, особливо на великих відстанях.

2. Сезонність, оскільки відходи сільського господарства можуть бути доступними тільки в певні сезони, що ускладнює їх постійне використання як джерело енергії.

3. Екологічні проблеми, породжені неправильним управлінням відходами, що може призвести до забруднення ґрунтів і водних ресурсів, зокрема через витікання органічних речовин у водойми.

4. Низька енергетична щільність у багатьох сільськогосподарських відходів, таких як солома чи листя, що знижує ефективність їх використання як палива.

5. Емісія парникових газів, що відбувається під час зброджування або спалювання відходів може виділятися вуглекислий газ, метан або інші шкідливі гази, що сприяє глобальному потеплінню.

6. Економічні бар'єри через відсутність фінансових стимулів або підтримки для фермерів може обмежити використання відходів для виробництва енергії.

7. Технологічні обмеження через недостатність інфраструктури та технологій для ефективної переробки біомаси у віддалених регіонах.

Незважаючи на ці проблеми, використання сільськогосподарських відходів як біомаси на засадах циркулярної економіки є перспективним напрямком, оскільки воно сприяє скороченню викидів парникових газів і повторному використанню ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про управління відходами». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 17, ст.75. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>
2. Директива 2008/98/ЄС про відходи. URL: <https://compass27.info/dyrektyva-2008-98-yes-pro-vidhody/>
3. Христина-Ірина В. Євчук. Концептуальні засади механізму реформування управління відходами сільського господарства. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 3 (273). DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-273-96-106
4. Горбаль Н.І., Мазурик М.М., Микитин О.З. Впровадження циркулярної економіки на основі європейського досвіду. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2021. № 2 (6). С. 280-289.
5. Баюра Д. Циркулярна економіка — майбутнє успішної України. URL: <https://e-b.com.ua/cirkulyarna-ekonomika-maibutnje-uspisnoyi-ukrayini-2167>

УДК
004:338.43:330.15:355.4

Поступмент Д.А., студент 3 курсу спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»

*Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

Сталий розвиток аграрного сектору є важливою складовою економічного розвитку будь-якої країни, особливо в умовах глобальних викликів, зокрема кліматичних змін, військових конфліктів і економічної нестабільності. В умовах військових дій аграрний сектор зазнає значних втрат, включаючи руйнування інфраструктури, обмежений доступ до ресурсів і проблеми з логістикою. Однак, інформаційні технології (ІТ) можуть стати ключовим інструментом для підтримки і навіть відновлення сталого розвитку сільського господарства під час та після конфліктів.

Ця доповідь розглядає, як інформаційні технології можуть підтримати аграрний сектор в умовах військових конфліктів, зосереджуючи увагу на цифрових інноваціях, системах управління ресурсами, дистанційному моніторингу та підтримці прийняття рішень.

Військові конфлікти мають руйнівний вплив на сільське господарство. Зокрема, серед основних проблем можна виділити:

1. **Руйнування сільськогосподарської інфраструктури:** Це включає знищення полів, складів, систем зрошування та транспорту. Аграрні

підприємства втрачають можливість ефективно працювати та забезпечувати населення продуктами харчування.

2. **Порушення ланцюгів постачання:** Логістика стає складнішою через блокування шляхів, небезпеку на територіях, що перебувають під обстрілами, та відсутність доступу до основних постачальників.

3. **Нестача робочої сили:** Мобілізація населення для участі у військових діях знижує кількість працівників, доступних для сільськогосподарських робіт, що також негативно позначається на виробництві продуктів.

4. **Деградація ґрунтів і екологічних систем:** Військові дії спричиняють забруднення ґрунтів і водних ресурсів, що ускладнює сталий розвиток сільського господарства.

Інформаційні технології мають величезний потенціал для вирішення цих викликів і забезпечення сталого розвитку аграрного сектору навіть в умовах військових конфліктів. Основні напрямки, де ІТ можуть бути корисними, включають:

1. **Дистанційний моніторинг сільськогосподарських угідь:** Технології дистанційного зондування та використання безпілотників дають можливість моніторити стан посівів та ґрунтів на великих територіях без фізичної присутності людини. Супутникові знімки можуть допомогти визначити масштаби пошкоджень, оцінити врожайність та виявити проблемні ділянки для оперативного втручання.

2. **Геоінформаційні системи (ГІС):** ГІС-технології дозволяють створювати інтерактивні карти, які надають інформацію про стан полів, кліматичні умови та водні ресурси. Це допомагає фермерам приймати оптимальні рішення щодо управління посівами та вибору сільськогосподарських культур залежно від умов у регіоні.

3. **Системи управління фермерськими господарствами (FMS):** Ці системи дозволяють оптимізувати роботу фермерських господарств шляхом автоматизації багатьох процесів, таких як управління ресурсами, фінансами та логістикою. FMS допомагає в координації постачання та контролі витрат, що особливо важливо під час конфліктів, коли доступ до ресурсів обмежений.

1. **Підвищення ефективності виробництва:** Завдяки ІТ-інструментам, аграрії можуть оптимізувати процеси виробництва, навіть якщо мають обмежений доступ до ресурсів. Це особливо важливо в умовах військових конфліктів, коли ресурси часто стають дефіцитом.

2. **Безпека працівників:** Дистанційний моніторинг і автоматизація процесів дозволяють мінімізувати фізичну присутність на небезпечних територіях, що знижує ризики для працівників аграрного сектору.

3. **Забезпечення продовольчої безпеки:** Технології допомагають підтримувати виробництво продовольства в умовах війни, що є ключовим фактором для забезпечення населення необхідними продуктами харчування.

4. **Швидке реагування на зміни:** Інформаційні системи дозволяють швидко адаптувати стратегії управління господарствами до нових умов, будь то

зміни клімату, руйнування інфраструктури або обмежений доступ до ринків збуту.

Попри очевидні переваги, існує низка викликів, пов'язаних із впровадженням ІТ в аграрному секторі під час військових конфліктів. Основними з них є:

1. **Обмежений доступ до інтернету та електроенергії:** Військові дії можуть знищити інфраструктуру, що ускладнює використання цифрових інструментів для управління аграрними процесами.

2. **Нестача кваліфікованих кадрів:** В умовах військових конфліктів частина кваліфікованого персоналу може бути мобілізована, а нові кадри не завжди мають достатні навички для роботи з технологіями.

3. **Фінансові бар'єри:** Впровадження інформаційних технологій потребує значних інвестицій, що може бути проблематичним для аграріїв в умовах війни та економічної кризи.

Інформаційні технології мають величезний потенціал для підтримки сталого розвитку аграрного сектору в умовах військових конфліктів. Вони допомагають підвищити ефективність виробництва, забезпечити продовольчу безпеку та знизити ризики для працівників сільського господарства. Однак, для успішного впровадження цих технологій необхідно подолати ряд викликів, зокрема, пов'язаних з інфраструктурою, фінансами та підготовкою кадрів.

Список використаних джерел

1. FAO (Food and Agriculture Organization). "Information and communication technology (ICT) in agriculture: A primer for agricultural innovation systems." 2019.

2. Березюк, М. "Роль інформаційних технологій у сталому розвитку аграрного сектору." Журнал аграрної економіки, 2021.

3. "Сталий розвиток аграрного сектору в умовах військових конфліктів: роль інформаційних технологій." Електронний ресурс [URL: <https://agritech.info>]

УДК 338.461.11:332.67

*Присяжнюк Б.М., здобувач вищої освіти ступеня
«доктор філософії» 2-го року навчання
Національного університету біоресурсів
та природокористування України*

СУЧАСНИЙ СТАН ІНВЕСТИЦІЙ В СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО: ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА СТАБІЛІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Сільське господарство, як одна з найважливіших галузей економіки, потребує постійного розвитку та модернізації. Сучасні реалії, такі як зміна клімату, зростання населення та глобалізація, висувають нові вимоги до аграрного сектору. Інвестиції є рушійною силою цих змін, забезпечуючи впровадження інноваційних технологій, підвищення продуктивності та

конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Метою даного дослідження є аналіз сучасного стану інвестицій у сільське господарство, оцінка їх ефективності та розробка рекомендацій щодо стабілізації розвитку аграрних підприємств.

Незважаючи на значний потенціал сільського господарства, в Україні спостерігається ряд проблем, пов'язаних з недостатнім рівнем інвестицій, застарілими технологіями та низькою конкурентоспроможністю продукції.

Актуальність дослідження полягає в необхідності оцінити відповідність інвестиційних потоків пріоритетам державної політики, визначити напрямки, що потребують додаткового фінансування, а також розробити пропозиції щодо створення сприятливого інвестиційного клімату в аграрному секторі.

Інвестиції в сільське господарство України є важливим драйвером розвитку аграрного сектору та економіки загалом. Однак, цей процес супроводжується як позитивними тенденціями, так і значними викликами.

Позитивними тенденціями можемо виокремити: зростання інтересу інвесторів, модернізація виробництва та розвиток переробної промисловості. Останні роки спостерігається зростання інтересу як вітчизняних, так і іноземних інвесторів до аграрного сектору України, це пов'язано зі значним потенціалом українських земель, лібералізацією земельного ринку та державною підтримкою аграрного сектору. Інвестиції спрямовуються на модернізацію виробництва, впровадження нових технологій, механізацію та автоматизацію процесів. Це сприяє підвищенню продуктивності праці, якості продукції та конкурентоспроможності українських аграрних підприємств. Інвестори все більше уваги приділяють розвитку переробної промисловості, що дозволяє додавати вартості до сільськогосподарської продукції та забезпечувати її глибоку переробку.

Основними ж викликами інвестицій в сільське господарство є нестабільність інвестиційних потоків, оскільки вони характеризуються високою мінливістю, що пов'язано з політичними ризиками, економічною нестабільністю та міжнародними санкціями. Низький рівень інвестицій у порівнянні з іншими секторами економіки, адже обсяги інвестицій в аграрний сектор залишаються недостатніми для забезпечення сталого розвитку галузі. Застаріла інфраструктура, зокрема системи зрошення, доріг, зберігання та переробки продукції, обмежує можливості для ефективного використання інвестицій.

Більшість інвестицій в аграрний сектор мають короткостроковий характер, що ускладнює реалізацію довгострокових інвестиційних проєктів. Невирішені питання землеустрою та оформлення прав власності на землю створюють додаткові бар'єри для інвесторів.

Отже, інвестиції є основою розвитку підприємств, окремих галузей та економіки країни в цілому. Стан інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України знаходиться на низькому рівні, а інвестиційний клімат є несприятливим для інвесторів. Сам інвестиційний процес розглядається як довгострокове вкладення коштів з метою створення нових і модернізації

діючих сільськогосподарських підприємств, а бар'єри і ризики для інвестицій, як і раніше, залишаються високими. Для того щоб поліпшити інвестиційний клімат в аграрному секторі економіки України, необхідно стабілізувати ситуацію, яка склалася в країні, вдосконалити законодавство, підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва, посилити роль держави у банківській системі зі створенням державного спеціалізованого банку (земельного, іпотечного, інвестиційного тощо), через який держава могла б регулювати кредитний ринок і кредитні відносини в сільському господарстві. Вирішення цих та інших питань дасть змогу раціональніше використовувати залучені кошти, контролювати їх рух і своєчасне повернення. А виважена державна інвестиційна політика в аграрній сфері має стати одним з найголовніших напрямів виходу з фінансової і матеріально-технічної кризи, в якій опинилося сільське господарство країни.

Список використаних джерел:

1. Нечипорук О.В. Проблема залучення іноземних інвестицій в Україні під час війни. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-6>
2. Білоус С.П., Новотний С.В. Проблеми інвестування регіонального АПК в умовах воєнного часу. Економіка та суспільство. 2023. Вип.48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-49>
3. Кучеренко Ю.А. Особливості інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2018. Вип. 7. С.82-85. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2018/18.pdf
4. Багорка М.О. Формування маркетингової стратегії розвитку екологічно спрямованих інновацій в аграрному виробництві. Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. 2015. № 1. С. 65-68.
5. Філіпенко А.С. Особливості розвитку іноземного інвестування в економіку України. Фінанси України. 2005. № 2. С. 79-82.

УДК 339.564:633.23

*Прушківська Е.В., д.е.н., професор,
Ганущак А.М., магістр 2-го року навчання
факультету аграрного менеджменту
спеціальності «Управління інвестиційною
діяльністю та міжнародними проектами
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКСПОРТУ РЕВЕНЮ

На сучасному світовому ринку овочів та зелені спостерігається

динамічний розвиток, який обумовлений зростаючою популярністю різноманітних видів продукції, орієнтованої на здорове харчування та екологічну стійкість. Ревінь займає особливе місце серед культур, що використовуються як у свіжому вигляді, так і в харчовій промисловості. Цей овоч цінний не лише завдяки своєму унікальному смаку, а й високому вмісту поживних речовин, антиоксидантів і вітамінів, які відповідають сучасним тенденціям до споживання органічних продуктів. Попит на ревінь в останні роки зріс на багатьох ринках, особливо в країнах Європи, Північної Америки та Азії, де споживачі цінують його за низьку калорійність та можливість використання в кулінарії, фармацевтиці й косметології.

Ревінь, румбамбар, рамбамбар, ромбамбар (*Rheum L.*, нім. *Rhabarber*) – рід багаторічних зіллястих рослин з родини гречаних. Батьківщина ревеню – Південно-Східна Азія, Північна Монголія, Північний Китай, Алтай, Сибір. Налічує більше 30 видів. Деякі види ревеню з давніх часів культивують як городні, лікарські й декоративні рослини [1]. В Європі з цим овочем познайомились у середні віки, коли його завезли монахи-паломники з Індії.

В Україні вирощування ревеню демонструє кілька характерних тенденцій, що вказують на зростання інтересу до цієї культури в контексті як внутрішнього ринку, так і експорту. Ревінь набуває популярності серед українських фермерів завдяки зростаючому попиту на нішеві, менш традиційні продукти. Споживачі дедалі частіше вибирають ревінь через його корисні властивості, високу вітамінну та мінеральну цінність. Така ситуація відповідає загальній тенденції збільшення інтересу до здорового харчування та органічної продукції.

Вирощування ревеню в Україні розвивається як перспективний сегмент аграрного сектору з високим потенціалом для задоволення потреб внутрішнього ринку та розширення експортних можливостей. З розвитком міжнародної торгівлі та посиленням українських позицій у ЄС, ревінь стає перспективною культурою для експорту. Попит на український ревінь зростає, зокрема в країнах Європейського Союзу, де ревінь популярний як інгредієнт для кондитерських виробів, напоїв і салатів. Українські виробники змагаються на ринку, пропонуючи продукцію високої якості за конкурентними цінами.

У зв'язку з падінням внутрішнього попиту в Україні, багато компаній, які раніше працювали суто на внутрішній ринок, почали задумуватись над експортом та вбачають у цьому один із варіантів подолання кризи, спричиненою повномасштабним вторгненням росії в Україну. У цьому їм може допомогти ціла низка інструментів та порад від Офісу з розвитку підприємництва та експорту[2], команда якого вже понад 6 років допомагає українським компаніям завойовувати міжнародні ринки.

У МінАПК зазначають, що через блокаду портів традиційні напрями експорту української сільгосппродукції було втрачено, і вона фактично змусила аграріїв шукати нові напрями. 2021 року український аграрний експорт мав таку структуру:

– країни Азії – 49,1% (13,7 млрд доларів), у тому числі Китай – 15% усього експорту (4,286 млрд доларів);

- Європейський Союз – 30,1%;
- країни Африки – 13,3%;
- країни колишнього пострадянського простору (окрім Балтії) – 5%.

Загалом ці чотири регіони закупають понад 97% аграрної продукції українського виробництва [3].

За експертними оцінками ринок збуту ревіню в Україні не значний, а за кордоном. Варто зазначити, що це значна частка країн ЄС, Великої Британії, Канади, США, Нідерландів.

Важливо зазначити, що сучасному світі та в Україні великим попитом користуються органічні овочі – це овочі, вирощені із сертифікованого насіння на сертифікованій землі, без застосування хімічних добрив і засобів захисту. Сертифікацію за органічними стандартами в Україні проводять приватні компанії, такі як «Органік Стандарт» (Україна), «Інститут ринкової екології» (ІМО, Швейцарія), Ecosert SA (Франція). Пройти сертифікацію на органічні продукти це дуже тривала і кропітка робота, проте національні виробники органічної продукції ретельно проходять її і постачають цю продукцію, як на національні так і зарубіжні ринки. В Україні органічні продукти можна придбати в мережах супермаркетів «Сільпо», Billa, Metro, «Мегамаркет», «Фуршет», «Чумацький шлях», «Велика Кишеня», «Наш Край», «Еко-маркет», Fozzy, Novus, «Караван», «Амстор» [1] та ін. Мережі супермаркетів «Сільпо» і «Фора» навіть наводять на своїх веб-сайтах перелік органічної городини, яка є у них в продажу.

Слід підкреслити, що вирощування органічних овочів в Україні та їх частка у загальній площі сільськогосподарських земель з органічним статусом складає 4,4 % (0,9 тис. га), зокрема кавунів – 8,6 %, гарбузів – 7,5 %, динь – 8,6 %, капусти – 1,6 %, ревіню – 1,3 %, моркви – 1,0 %, цибулі – 0,6 %, селери, свіжих трав – по 0,2 %, огірків, корнішонів, часнику, салату-латука, пастернаку, редису, солодкого перцю, томатів – по 0,1 %, інших – 0,2 [4]. Однак, урожайність іноді у 2–4 рази нижча цих культур через відмову від використання мінеральних добрив та хімічних засобів захисту рослин. Для їх вирощування, збирання, зберігання та транспортування необхідно більше ручної праці, додаткові витрати на біологічні засоби захисту рослин та добрива, спеціалізовану сільськогосподарську техніку, пакування, складські приміщення тощо. Це призводить до високих цін на органічні овочі та фрукти, їх недоступність для більшості споживачів, що, відповідно, знижує кількість виробників цієї продукції.

Доцільно відзначити, що ґрунтово-кліматичні умови України є досить сприятливими для вирощування багатьох видів продукції рослинництва, насамперед овочів. Саме тому, згідно з рішенням Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО), Україну віднесено до числа держав, які у недалекому майбутньому мають стати донорами продовольства у світі. Безперечно, цей висновок відноситься і до можливостей України у галузі овочівництва, оскільки сьогодні за валовим виробництвом овочів відкритого ґрунту Україна входить до числа світових лідерів.

Попри зростання популярності ревіню на міжнародній арені, його

експорт стикається з низкою викликів, пов'язаних із сезонністю, вимогами до якості та екологічними стандартами. Проте існують значні перспективи розширення ринків збуту для цієї культури, зокрема завдяки можливостям вирощування у закритих грантах і розвитку переробної галузі. Україна, володіючи сприятливими кліматичними умовами та аграрними ресурсами, може відігравати важливу роль у забезпеченні світового ринку якісним ревінем, що відкриває додаткові можливості для диверсифікації національного експорту та збільшення доходів агросектору. Закордонний ринок ревіню потребує подальшого дослідження та оцінки, оскільки мінливий попит споживачів та глобальні потрясіння вносять постійні корективи у кон'юнктуру усіх ринків.

Список використаних джерел:

1. Ярина Руднік. Ревінь як бізнес. З однієї сотки можна зібрати до 6 центнерів ревеню. 24.06.2022. Журнал СонцеСад. URL: <https://soncesad.com/statti/ovochi/pryanoshhi/revin-yak-biznes.-z-odniei-sotki-mozhna-zibrati-do-6-czentneriv-revenyu.html> (дата звернення 30.09.2024).
2. ЄС відкрив двері. Як українським підприємцям експортувати свою продукцію в Європу. Журнал NV. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/eksport-doyes-yak-viznachitisya-kudi-postachati-yaki-diyut-pravila-ta-yak-pochati-poradi-eksperta-50290902.html> (дата звернення 30.09.2024).
3. Олександр Децик. Аграрний фронт: як зібрати, а головне – продати врожай у час війни. 17.05.2022. Дорослий погляд на світLB.ua. URL: https://lb.ua/economics/2022/05/17/517047_agrarniy_front_yak_zibrati_golovne.html (дата звернення 30.09.2024).
4. Чайка Т. О. Перспективи розвитку органічного овочівництва в Україні. Вісник ЖНАЕУ. 2013. №1–2. С. 349–355.

УДК 338.43:316.42:334.722(477)

*Прушківська Е.В., д.е.н., професор
Ковальова С.А., студентка 4 курсу
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

СУЧАСНІ ФОРМИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО БІЗНЕСУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ В УКРАЇНІ

Сільське господарство і продовольчий сектор лежать в основі забезпечення продовольчої безпеки країни та досягнення глобальних і національних цілей сталого розвитку. Підвищення ефективності агробізнесу є основою для підвищення рівня загальної якості життя населення країни.

«Ліквідація голоду» – це ціль Сталого Розвитку [5], яка безпосередньо пов'язана з продовольчою безпекою та розвитком аграрного бізнесу. Основна мета цієї цілі полягає у забезпеченні доступу до достатньої кількості

продовольства для всіх людей. У контексті національного аграрного бізнесу, це означає: підвищення продуктивності сільського господарства, розвиток інфраструктури та ринків тощо. Для досягнення національної продовольчої безпеки аграрний сектор повинен використовувати інноваційні технології, зокрема точне землеробство, стале використання ресурсів і новітні агротехнології. Розвиток інфраструктури та ринків має забезпечити належний доступ до ринків, підтримку фермерів через фінансові інструменти. Модернізація транспортної та логістичної системи допоможе зменшити продовольчі втрати і тим самим збільшити обсяг виробництва продуктів. Національний аграрний сектор має бути націлений на ефективне використання води, добрив та енергії для мінімізації впливу на довкілля. Важливими також для розвитку національного аграрного бізнесу є забезпечення стабільного економічного зростання і створення нових робочих місць, особливо в сільській місцевості.

В загальному, інклюзивний бізнес — це модель ведення бізнесу, яка передбачає активне залучення всіх соціальних груп до економічної діяльності, незалежно від їхнього соціального статусу, статі, фізичних можливостей, етнічної належності, зокрема вразливих груп населення, таких як люди з обмеженими можливостями, внутрішньо переміщені особи, малозабезпечені громадяни або ті, хто знаходиться в скрутному становищі через різні обставини, як, наприклад, війна. В умовах воєнного стану в Україні інклюзивний бізнес стає особливо актуальним і важливим з кількох причин, таких як підтримка вразливих груп населення, соціальна згуртованість та створення нових ринків.

Інклюзивні моделі агробізнесу в Україні орієнтовані на нарощування потенціалу стійкості розвитку сільського господарства та сільських територій за рахунок створення умов рівності та економічної доцільності участі всіх учасників агропродовольчих ланцюгів вартості, а особливо враховуючи війну в Україні. Дослідження світових та національних вчених, практиків реалізації агробізнесу дозволяють нам визначити, основні форми інклюзивного агробізнесу. Зокрема, моделі контрактного фермерства, інклюзивні моделі соціального фермерства, сільськогосподарські кооперативи, договори про оренду земель сільськогосподарського призначення та агроменеджмент.

Важливо зазначити, що моделі контрактного фермерства ґрунтуються на механізмі договірних партнерських відносин між крупними агрокомпаніями та дрібними фермерськими господарствами та ОСГ. Відповідно до таких домовленостей агрокомпанія надає сільгоспвиробникам доступ до використання виробничих ресурсів, інформації, логістичних ланцюгів, забезпечує консультативну та дорадчу підтримку, технічно-сервісну підтримку ресурсів. Основними зобов'язанням дрібних сільгоспвиробників є постачання агрокомпанії визначених обсягів якісної сільськогосподарської продукції[1].

Інклюзивні моделі соціального фермерства – передбачають більш соціальний контекст залучення до партнерських відносин окремих соціальних груп та сільських спільнот (до прикладу жінок, молоді, населення з низьким рівнем доходів, людей з обмеженими можливостями тощо). "Лавка Традицій"[4]

— це соціальне фермерське господарство, яке знаходиться у Київській області. Воно спеціалізується на органічному вирощуванні також пропонує різні екологічні продукти місцевого виробництва. Основною місією цього проєкту є залучення соціально вразливих груп до фермерської діяльності та підтримка сталого розвитку місцевих громад.

Сільськогосподарські кооперативи, організації та їх групові форми – форми самоорганізації дрібних сільгоспвиробників для спрощення доступу до ринків ресурсів і капіталу та нарощування фінансового-організаційного потенціалу координації їх використання. Прикладом даної моделі інклюзивного агробізнесу є кооператив "Рівноправність"[2], що розташований у Львівській області та об'єднує понад 100 малих фермерів. Основна діяльність кооперативу спрямована на вирощування молочних корів, переробку молока та виготовлення молочних продуктів (сирів, масла, сметани). Члени кооперативу спільно використовують доїльне обладнання, мають доступ до сучасних технологій переробки молока та здійснюють спільний збут продукції.

Договори про оренду земель сільськогосподарського призначення та агроменеджмент. Для досягнення своєї головної мети – сприяння сталому розвитку сільського господарства шляхом подолання наявних та потенційних інклюзивних розривів у агросфері, інклюзивні моделі агробізнесу мають забезпечити вирішення одного з ключових завдань – покращення фінансування сільгоспвиробників. До прикладу, "МХП"[3](Миронівський хлібопродукт) — одна з найбільших аграрних компаній в Україні, яка займається вирощуванням зернових та виробництвом курячого м'яса. Дана компанія застосовує сучасний агроменеджмент, включаючи системи точного землеробства, моніторинг врожайності та аналіз ґрунтів для підвищення продуктивності, та інноваційні технології зберігання та переробки продукції. Компанія також укладає довгострокові договори оренди земельних ділянок з фермерами інвестуючи в інфраструктуру та розвиток сільських територій.

Новітні форми інклюзивного бізнесу в сільських територіальних громадах є важливою складовою сталого розвитку цих територій, особливо в умовах постконфліктного відновлення та глобальних викликів. До прикладу такі форми інклюзивного бізнесу як цифрові платформи для аграрного бізнесу, мікрофінансування та агроекотуризм можуть сприяти розвитку сільського господарства та сільських господарств України в найближчому майбутньому. Розв'язання стратегічно важливих для економіки України питань підвищення рівня добробуту та якості життя населення нерозривно пов'язані з підвищенням рівня ефективності та інклюзивності розвитку аграрного сектору і сільських територій. Інклюзивний розвиток сільського господарства – одних з напрямів досягнення завдань сталого розвитку національної економіки та базис подальшого відновлення економіки країни. Перехід на інклюзивні моделі розвитку агробізнесу спроможні сформувавши стратегічні переваги для всіх учасників агропродовольчих ланцюгів вартості та суспільства у цілому.

Список використаних джерел:

1. Степаненко С. В. Форми та переваги інклюзивних моделей розвитку агробізнесу / С. В. Степаненко // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. – 2023. – Т. 34 (73), № 2. – С. 19–24.

УДК 338.43(4)

*Прушківська Е. В., д.е.н., професор,
Шишкіна В. С., студентка 1 курсу магістратури
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ ТА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ В АГРОПРОДОВОЛЬЧОМУ СЕКТОРІ ЄС

Кліматичні зміни часто називають глобальним потеплінням, сама назва яких вже дає відповідь на те, з чим вони пов'язані. Існує багато причин, які можуть впливати на зміни клімату, серед яких зміна орбіти Землі, підвищення активності сонячної поверхні, рухи тектонічних плит тощо. Однак, більшість дослідників вважають першопричиною катастрофічних змін саме антропогенний фактор, і пов'язують початок кліматичних змін із промисловою революцією в Англії XVIII ст., коли ручну працю замінили тисячі парових машин і необхідне для їх роботи вугілля.

Киотський протокол був першою міжнародною угодою, яка встановила юридично обов'язкові цілі щодо скорочення парникових газів. Він був прийнятий 11 грудня 1997 р. і ратифікований 192 сторонами. Він зобов'язав промислово розвинені країни зменшити викиди парникових газів відповідно до узгоджених індивідуальних цілей. Іншою важливою віхою в спробах стримати зміни клімату було прийняття в грудні 2015 р. на 21-й Конференції сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату в Парижі нової угоди. Її ціллю було утримання зростання глобальної середньої температури [5].

Проте, не дивлячись на всі зусилля світової спільноти, ситуація все ще залишається відносно критичною. Світ потерпає від катаклізмів та аномальної спеки. Європа та Європейський Союз не стали виключенням. Спектр проблем, пов'язаних з продовольчою безпекою, тут є чи не найбільш різноманітним, враховуючи особливе географічне розташування європейського регіону.

В одному з брифінгів Європейського парламенту, присвяченому питанню впливу кліматичних змін на вироблення харчових продуктів і продовольчу безпеку в цілому, було зазначено, що через глобальні зміни погодних умов північні країни зможуть значно розширити список агропромислової продукції. Водночас із цим, країни на півдні Європи потерпатимуть від нестачі власного рослинництва, оскільки аномальна спека змінить природні умови і унеможливить подальше вирощування певних типів культур. Взяти до уваги той же солод, який є основою для виробництва пива. Світові новини вже давно лякають людство гучними заголовками про те, що з часом звичне нам пиво

зникне з прилавків магазинів через глобальне потепління і, як наслідок, зникнення деяких сортів солоду [3].

Для боротьби зі змінами клімату та задля стримування їх наслідків країнам ЄС було запропоновано спеціалізовану програму під назвою Європейський зелений курс (The European Green Deal) спрямовану на перелаштування економіки європейських країн в «зеленому» напрямку, модернізацію виробництв, промисловості, певних житлових і господарських будівель та підлаштування їх під нові реалії. Таким чином, можна сказати, що Європейський зелений курс встановлює чітку планку не тільки для власників бізнесу, а й, в деякому сенсі, навіть для пересічних громадян [5].

Конкретними прикладами екологічних стратегій європейських країн, можуть стати здобутки кропіткої роботи Франції та Німеччини. Франція зобов'язалась до 2030 р. скоротити викиди парникових газів на 40% і до 2050 р. досягти повної вуглецевої нейтральності. В 2020 р. було прийнято Національну стратегію низьковуглецевого розвитку, яка постійно переглядається згідно зі змінами в загальноєвропейських цілях по зниженню рівня забруднення атмосфери. У «зелені» інвестиції вкладаються десятки мільярдів євро. Кліматичне фінансування Франції можна умовно розбити на три сектори: будівництво, транспорт та виробництво енергії. На кожен з них виділяються не менше 10 мільярдів євро, аби модернізувати та підігнати їх під існуючі вимоги і стандарти Європейського Союзу [4].

Федеральний уряд Німеччини також розробив свою програму боротьби зі змінами клімату, базуючись на встановлених ЄС обмеженнях. Він зобов'язався до 2030 р. скоротити викиди парникових газів на 55%, використовуючи Програму дій щодо клімату до 2030 р. та Закон про охорону клімату (Klimaschutzgesetz) [2]. Зазначено про поступовий відхід від використання вугілля, реновацію будівель задля підвищення їх енергоефективності та збільшення кількості електротранспорту. Також наголошено на необхідності збереження лісів та просування органічного землеробства, модернізації підприємств та заохоченні «зелених» інвестицій.

Чи можна назвати беззаперечно успішною боротьбу країн ЄС із кліматичними змінами, спираючись на вищенаведені приклади? Відповідь на дане питання залежить від точки зору. Завдяки спільним діям відповідні показники дійсно покращуються чи продовжують триматись в конкретному діапазоні без відчутних погіршень, проте економічно ми все ще маємо доволі жорстку картину: великі підприємства та корпорації завдяки своїм наявним потужностям і фінансам продовжують триматись на плаву, тоді як малі та середні підприємці не можуть собі дозволити таку розкіш, як власноруч щоденно утилізувати відходи чи власним коштом модернізувати виробництво для зменшення рівня шкідливих викидів в атмосферу.

На нашу думку, підтримувати малі та середні бізнеси є дуже важливою задачею, оскільки їх кількість є показником залученості громадян до розвитку державної економіки. Оптимальним варіантом є накладання своєрідних «санкцій» на великі підприємства та їх власників, які, не дивлячись на фінансову допомогу, продовжують забруднювати довкілля, а також тимчасове

зниження загальної планки для малого та середнього бізнесу відповідно до рівня їх актуальних можливостей. Також можна підвищити рівень фінансової допомоги підприємцям з метою пришвидшення їх влиття в загальну систему.

Перед тим, як підсумувати сказане, звернемося до найбільш очевидного прикладу боротьби за екологію, за якою ми можемо спостерігати на власні очі. Це буде приклад нашої з вами України. Війна шкодить не тільки людям, а й довкіллю. Через воєнні дії за два роки викиди парникових газів сягли приблизно 180 мільйонів тонн, що є більше за річні викиди найбільших індустріально розвинених країн. Знищені гектари лісів, під загрозою зникнення опинились понад 600 видів тварин і 750 видів рослин та грибів [1]. Ще однією трагедією став підрив Каховської ГЕС, через що затопленими виявились понад 63 тисячі гектарів лісів. Війна в Україні впливає фактично на весь світ, тому захист її екосфери має стати проблемою №1 в порядку денному. Доки тривають бойові дії, неможливо в повній мірі зайнятись відновленням екології, але відповідні стратегії вже розробляються та активно обговорюються експертами.

Проблема змін клімату для країн Європи та Європейського Союзу загалом не є настільки критичною, як для, наприклад, країн Африки, але все одно вплив глобального потепління відчувається в усіх її куточках земної кулі. Найбільше від цього страждає агропромисловість. Для боротьби зі змінами клімату створюються та підписуються різноманітні угоди, узгоджуються стратегії, проте їх успіх є відносним. Певні позитивні моменти для екології перебиваються труднощами для малих та середніх підприємців. Аби викоренити це явище, необхідно спрямувати зусилля на підтримку таких підприємців та їх бізнесів. Це матиме позитивний вплив не тільки на клімат, а й на економіку в цілому. Крім того, допомогти країнам ЄС у боротьбі зі змінами клімату може і досвід України.

Список використаних джерел:

1. Заскальна А. Еко відновлення. Стратегії для подолання екологічних наслідків війни. Рубрика, 2024. URL: <https://rubryka.com/blog/eko-vidnovlennya/>
2. Climate Action Programme 2030. The Federal Government of the Federal Republic of Germany. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-en/issues/climate-action#:~:text=The%20Federal%20Government%20will%20make,push%20climate%20friendly%20mobility%20forward.>
3. Climate change and its impact on food and nutrition security. Briefing requested by the ENVI committee. European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/658209/IPOL_BRI\(2020\)658209_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/658209/IPOL_BRI(2020)658209_EN.pdf)
4. French policies to tackle climate change. Key figures on climate: France, Europe and Worldwide. Data Lab. Ministry of the Energy Transition, 2023. URL: <https://www.statistiques.developpement-durable.gouv.fr/edition-numerique/chiffres-cles-du-climat-2023/en/19-french-policies-to-tackle->

тощо [4].

Інклюзивний розвиток у ЄС забезпечуються через фінансування програм, які спрямовані на зменшення соціальної нерівності та покращення умов життя вразливих прошарків населення. Також активно підтримуються ініціативи, які сприяють розвитку малого та середнього бізнесу, створенню нових робочих місць й економічній диверсифікації, що є важливим аспектом сталого розвитку. Однією з ключових програм є EU4Youth, яка спрямована на підвищення можливостей для молоді через освіту, професійне навчання, підприємництво та працевлаштування. Вона підтримує соціальну інтеграцію молодих людей, особливо з уразливих груп населення, та сприяє розширенню їх економічних можливостей. Основні компоненти програми включають: навчальні та тренінгові заходи для розвитку навичок і компетенцій; підтримку молодіжного підприємництва та стартапів; партнерство з місцевими та міжнародними організаціями для створення робочих місць [4]. Програма є частиною ширшої ініціативи EU4Ukraine, яка охоплює різні аспекти соціально-економічного розвитку та підтримки реформ в Україні.

Попри позитивні здобутки співпраця України з ЄС у сфері сталого розвитку стикається з низкою проблем, серед яких найскладнішою є війна, яка породжує політичну, соціальну та економічну нестабільність на усьому Європейському континенті. Крім того європейські партнери вказують на наявність корупції практично на всіх щаблях влади та недостатню ефективність управлінського апарату в Україні. Складним питанням є відсутність необхідних фінансових ресурсів для впровадження євроінтеграційних реформ. Проте ЄС продовжує надавати військову, технічну та фінансову підтримку, сприяючи не лише інтеграції України в європейську спільноту, а й фактично її фізичному виживанню в умовах широкомасштабних воєнних дій. Спільні проєкти та ініціативи допомагають Україні не лише вистояти, але й поступово впроваджувати європейські стандарти у сферах екології, енергетики, соціального розвитку тощо.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода Україна від 27.06.2014 р. : станом на 30 листоп. 2023 р. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 18.06.2024).

2. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами : Угода Україна від 14.06.1994 р. : станом на 1 верес. 2017 р. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text (дата звернення: 18.06.2022).

3. Угоди мерів – Схід. Інформаційний портал. URL: <http://com-east.eu> (дата звернення: 23.08.2024).

4. Україна – EU4ENVIRONMENT. URL: <http://www.eu4environment.org> (дата звернення: 23.08.2024).

РОЗРОБКА ВЕБ-ДОДАТКУ ДЛЯ АНАЛІЗУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ У АГРОПРОДОВОЛЬЧОМУ СЕКТОРІ

Розробка веб-додатку для управління соціально-економічними ризиками у фермерських господарствах значно підвищить їхню стійкість, дозволить ефективніше планувати діяльність та мінімізувати можливі втрати. Цей інструмент надасть можливість фермерам швидко адаптуватися до зовнішніх викликів і змінних умов, забезпечуючи їм більшу стабільність у веденні бізнесу.

Сільське господарство – одна з найбільш ризикованих галузей економіки, що потребує від фермерів прийняття рішень у непередбачуваних обставинах. Зміни клімату, нестабільність цін на продукцію, дефіцит робочої сили, зношення обладнання, а також коливання у державній політиці створюють невизначеність, яка суттєво впливає на прибутковість. В умовах зростання ризиків ефективне управління стає визначальним чинником для збереження стабільності, довгострокової конкурентоспроможності та розвитку фермерських господарств.

Основними ризиками в сільському господарстві є виробничо-технічні, маркетингові, фінансові, інституційні та людські. Виробничо-технічні ризики пов'язані з непередбачуваними змінами клімату, шкідниками та хворобами, які можуть вплинути на врожайність і продуктивність господарства. Маркетингові ризики обумовлені коливанням цін на продукцію через зміну попиту, пропозиції та витрат, що суттєво впливає на дохід фермера. Фінансові ризики виникають внаслідок залежності від кредитів і коливань відсоткових ставок, тоді як інституційні ризики пов'язані зі змінами в державній політиці, які впливають на субсидії та регулювання. Людські та особисті ризики стосуються нестачі робочої сили, міграції, хвороб та інших обставин, що можуть порушити роботу господарства.

Веб-додаток для управління ризиками у сільському господарстві надає фермерам доступ до інструментів, які допомагають приймати обґрунтовані рішення. Прогнози погоди, моніторинг стану культур, прогнозування врожайності та управління ресурсами допомагають зменшити вплив виробничих ризиків. Дані про ринкові ціни та тенденції дозволяють краще планувати збут продукції та зменшувати маркетингові ризики, а функції бюджетування та фінансового планування допомагають ефективніше розпоряджатися ресурсами та уникати фінансових втрат. Окрім цього, інструменти для отримання актуальної інформації про державну політику та

нормативні вимоги сприяють кращому управлінню інституційними ризиками, а можливості планування і керування робочою силою дозволяють краще контролювати людські ризики.

Додаток також може включати функції для аналізу даних та звітності, мобільну адаптацію для зручності використання у віддалених місцевостях, підтримку різних мов та інтеграцію з локальними системами, що робить його більш зручним для користувачів. Такий інструмент допомагає фермерам ефективніше керувати господарством, збільшує їхню стійкість до зовнішніх змін і сприяє сталому розвитку аграрного сектору. Завдяки інтеграції технологій управління ризиками фермерські господарства отримують змогу зміцнювати свою конкурентоспроможність і підвищувати прибутковість у довгостроковій перспективі.

УДК 330.338.2

*Семенова О.М., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
освітня програма «Менеджмент організації та
адміністрування»*

*Науковий керівник: Дергач А.В., к. держ. упр., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПРОСУВАННЯ ТОВАРІВ НА РИНОК

Інтернет-технології докорінно змінили підхід до просування товарів на ринок, відкривши нові можливості для компаній, які бажають досягти успіху у взаємодії з клієнтами. Одним із ключових аспектів використання Інтернет-технологій є цифровий маркетинг, зокрема пошукова оптимізація (SEO). За допомогою SEO компанії можуть підвищити видимість своїх сайтів у пошукових системах, таких як Google. Це має важливе значення, оскільки більшість користувачів зосереджують свою увагу лише на перших кількох результатах пошуку. Висока позиція в пошукових системах не лише збільшує трафік на сайт, але й підвищує ймовірність конверсії, тобто перетворення відвідувачів на покупців. Поряд із SEO компанії використовують і пошуковий маркетинг (SEM), який включає платні рекламні кампанії, такі як Google Ads. Це дозволяє компаніям швидко з'являтися в пошукових результатах за потрібними ключовими словами, орієнтуючись на цільову аудиторію.

Соціальні мережі, такі як Facebook, Instagram, TikTok та інші, також стали потужними платформами для просування товарів. Вони надають унікальні можливості для прямої взаємодії з аудиторією, що дозволяє брендам створювати тісніші зв'язки з потенційними клієнтами. Таргетована реклама в соціальних мережах є надзвичайно ефективною, оскільки дозволяє компаніям орієнтуватися на конкретні сегменти ринку за допомогою аналізу інтересів та поведінки користувачів. Важливою частиною цієї стратегії є співпраця з

інфлюенсерами — лідерами думок, які можуть рекламувати товари серед своїх підписників. Така рекомендація з боку відомих людей підвищує довіру до бренду та впливає на рішення покупців [1].

Контент-маркетинг також відіграє значну роль у просуванні товарів через Інтернет. Створення корисного та цікавого контенту, такого як статті, відео, блоги або інфографіки, сприяє формуванню позитивного іміджу бренду та підвищенню його впізнаваності. Компанії, які регулярно публікують релевантний контент, можуть залучати більшу кількість потенційних клієнтів і формувати довготривалі стосунки з існуючими клієнтами. Важливо зазначити, що контент має бути не лише якісним, але й адаптованим до потреб цільової аудиторії. В умовах високої конкуренції бренди, які пропонують корисний контент, можуть виділитися на фоні конкурентів [2].

Email-маркетинг залишається одним із найбільш ефективних інструментів для взаємодії з клієнтами. Незважаючи на розвиток новіших технологій, електронна пошта все ще дозволяє компаніям ефективно персоналізувати свої пропозиції та підтримувати регулярний контакт із клієнтами. Сегментація бази даних клієнтів та індивідуалізація повідомлень дають можливість зробити електронні листи більш цільовими та релевантними для кожного отримувача, що знижує ймовірність потрапляння в папку зі спамом. За допомогою електронних листів компанії можуть інформувати клієнтів про новинки, спеціальні акції та пропонувати ексклюзивні знижки, що стимулює повторні покупки та підвищує лояльність до бренду [3, 4].

Ще однією важливою перевагою Інтернет-технологій є можливість збору та аналізу великих обсягів даних про поведінку клієнтів. Аналітичні інструменти дозволяють компаніям відслідковувати, як клієнти взаємодіють із сайтом, які товари їх цікавлять, та які покупки вони здійснюють. Використання Big Data допомагає не лише краще зрозуміти потреби споживачів, але й адаптувати маркетингові кампанії, роблячи їх більш персоналізованими. Завдяки аналізу поведінкових даних компанії можуть точно визначати сегменти ринку, що дозволяє більш ефективно планувати рекламні кампанії та оптимізувати асортимент продукції [5].

Загалом Інтернет-технології докорінно змінили процес просування товарів, надаючи компаніям унікальні інструменти для взаємодії з клієнтами та підвищення ефективності маркетингових кампаній. Використання таких інструментів, як SEO, соціальні мережі, контент-маркетинг, email-маркетинг та аналітика даних, дозволяє компаніям швидко адаптуватися до змін ринку та зберігати конкурентоспроможність. У сучасних умовах успішне використання Інтернет-технологій є ключем до довготривалого успіху бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Chaffey, D., & Ellis-Chadwick, F. (2019). *Digital Marketing: Strategy, Implementation and Practice*. Pearson.
2. Ryan, D. (2016). *Understanding Digital Marketing: Marketing Strategies for Engaging the Digital Generation*. Kogan Page Publishers.

3. Kingsnorth, S. (2019). *Digital Marketing Strategy: An Integrated Approach to Online Marketing*. Kogan Page Publishers.
4. Kotler, P., & Keller, K. (2016). *Marketing Management*. Pearson Education.
5. Strauss, J., & Frost, R. (2016). *E-Marketing*. Routledge.

УДК 504.06

*Стежко Н.В., д.е.н., професор Київський
національний економічний університет
ім. В. Гетьмана
(м. Київ, Україна)*

ЕКОЛОГІЧНИЙ СЛІД: ОЦІНКА ВПЛИВУ ЛЮДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ДОВКІЛЛЯ ТА СТРАТЕГІЇ ЙОГО ЗМЕНШЕННЯ

У сучасному світі, де спостерігається стрімке зростання споживання ресурсів та екологічні проблеми, зумовлені людською діяльністю, важливо розуміти вплив, який ми маємо на навколишнє середовище. Екологічний слід дає можливість оцінити та виміряти цей вплив, а також спрямувати зусилля на його мінімізацію.

Екологічний слід — це показник, що дозволяє виміряти обсяг природних ресурсів, необхідних для забезпечення нашого способу життя. Він включає такі аспекти, як споживання енергії, води, продуктів харчування та використання земельних ресурсів. Екологічний слід дає можливість порівнювати, скільки ресурсів ми використовуємо порівняно з тим, що планета може відновити.

Концепцію екологічного сліду вперше запропонували канадський економіст Вільям Різ [1] та швейцарський еколог Маттіс Вакернагель у 1992 році. Вони шукали спосіб оцінити екологічний вплив людської діяльності на Землю в умовах, коли ресурси були обмеженими, а населення зростало. Після своєї появи, концепція екологічного сліду швидко стала популярною серед науковців, екологів, а також політиків. У 1996 році Маттіс Вакернагель та Вільям Різ опублікували книгу під назвою *"Our Ecological Footprint: Reducing Human Impact on the Earth"* [2], яка детально описувала їх метод та пропонувала шляхи зменшення екологічного сліду. Значний внесок у дослідження екологічного сліду також зробили Йорген Рандерс [3] він є одним із авторів звіту «Межі зростання» (The Limits to Growth) у рамках Римського клубу, який допоміг привернути увагу до обмеженості ресурсів і впливу людської діяльності на планету. Невінду Маті [4], займався вивченням регіональних відмінностей екологічного сліду, зокрема впливом урбанізації та економічного зростання на екологічний слід країн, що розвиваються. Тім Джексон [5] відомий своєю працею над питаннями сталого розвитку та економічного росту в межах планетарних можливостей, аналізує, як можна зменшити екологічний слід без шкоди для людського благополуччя та ін. Разом із тим, аналіз зазначених джерел свідчить про те, що низка питань, пов'язаних з дослідженням екологічного сліду залишаються невирішеними, що і зумовило

вибір теми і змістовну спрямованість дослідження.

Сьогодні екологічний слід відіграє важливу роль у розробці політики сталого розвитку на національному та міжнародному рівнях. Він також використовується для підвищення екологічної свідомості серед населення та для мотивації до дій, спрямованих на зменшення споживання ресурсів. Різні організації та уряди в усьому світі активно використовують дані про екологічний слід для оцінки ефективності своїх екологічних програм і планів.

Параметри екологічного сліду включають вуглецевий слід, водний слід і земельний слід.

Вуглецевий слід є важливим компонентом екологічного сліду, що вимірює обсяг викидів парникових газів (переважно вуглекислого газу — CO_2) у результаті діяльності людини. Європейська зелена угода є потужним інструментом для зниження вуглецевого сліду в Європейському Союзі. Її реалізація не лише допомагає зменшити викиди парникових газів, а й підтримує перехід до стійкого розвитку, створюючи нові можливості в економіці та захищаючи навколишнє середовище. Зелена угода встановлює чіткі цілі щодо скорочення викидів парникових газів. Наприклад, мета зменшити викиди на 55% до 2030 року порівняно з рівнями 1990 року.

Вуглецеві викиди в ЄС мають тенденцію до зниження завдяки політикам у сфері зміни клімату та переходу на відновлювані джерела енергії. За даними Європейського агентства з охорони навколишнього середовища, викиди CO_2 в ЄС зменшилися приблизно на 25% з 1990 року по 2020 рік.

До країн з найбільшими викидами належать: Німеччина, але з 2015 року спостерігається зниження викидів завдяки енергетичним реформам; Франція, зниження викидів завдяки широкому використанню ядерної енергії; Італія та Польща: викиди залишаються високими, особливо в Польщі, де вугілля залишається основним джерелом енергії. Вуглецевий слід на душу населення варіюється від 4 т CO_2 у Латвії до 9 т CO_2 у Німеччині.

Станом на 2024 рік викиди CO_2 є стабільними, але докладаються зусилля до їх зниження внаслідок нових політик ЄС, спрямованих на досягнення мети кліматичної нейтральності до 2050 року.

Водний слід є важливим показником, що відображає вплив діяльності людини на водні ресурси та екосистеми. Європейська зелена угода прагне зменшити водний слід і забезпечити сталий розвиток, що забезпечує збереження водних ресурсів та підтримку екосистем. Це є важливим кроком у боротьбі зі змінами клімату та забезпеченні екологічної стійкості в Європі. Середній водний слід на душу населення у країнах ЄС поступово зменшується з 2015 року. Це може свідчити про зростаючу ефективність використання водних ресурсів і впровадження технологій водозбереження. Політики, спрямовані на зменшення споживання води, зокрема ініціативи з покращення управління водними ресурсами та збереження природних водних екосистем також внесли свій внесок у цю тенденцію. Незважаючи на зменшення водного сліду, ЄС все ще стикається з викликами, такими як зміна клімату, яка може вплинути на доступність прісної води в майбутньому.

Земельний слід вимірює площу землі, необхідну для забезпечення

споживчих потреб людей, включаючи продукти харчування, житло, енергію та інші ресурси. Цей показник важливий для оцінки впливу людської діяльності на навколишнє середовище та відновлювальні можливості планети. В рамках Європейської зеленої угоди передбачено, що країни-члени ЄС повинні вжити заходів для зменшення земельного сліду через: сталий розвиток сільського господарства, зменшення споживання, відновлення природних середовищ, екологічну свідомість.

Земельний слід є важливим індикатором для оцінки сталого розвитку і безпосередньо пов'язаний з цілями Європейської зеленої угоди. Заходи, спрямовані на зменшення земельного сліду, можуть сприяти досягненню екологічних цілей і забезпеченню ресурсів для майбутніх поколінь. Країни з розвиненими економіками, такі як Німеччина, Франція, Великобританія та Італія, зазвичай мають вищий земельний слід на душу населення через високий рівень споживання. Країни Східної Європи, такі як Польща, Румунія та Угорщина, мають нижчий земельний слід внаслідок менших рівнів споживання, але інтенсивного сільського господарства. У багатьох країнах спостерігається тенденція до зменшення земельного сліду, що пов'язано зі зростанням обізнаності щодо екологічних проблем та переходом на більш стійкі практики. Країни з високим споживанням м'яса та молочних продуктів, як Данія та Німеччина, часто мають більший земельний слід через потребу в землі для вирощування кормів. Рослинна дієта або зниження споживання м'яса в країнах, таких як Швеція, сприяють зменшенню земельного сліду. Інтенсивне сільське господарство та промисловість у Німеччині та Франції призводять до збільшення земельного сліду. Програми з охорони навколишнього середовища та сталого сільського господарства в країнах, таких як Фінляндія та Норвегія, допомагають зменшити земельний слід.

У сучасному світі усвідомлення екологічного сліду стає важливим фактором у формуванні сталого способу життя. Цей показник дає змогу оцінити, наскільки використання природних ресурсів перевищує здатність планети до їх відновлення. Результати досліджень вказують на те, що попри поступові зусилля у зменшенні впливу людської діяльності на довкілля, необхідно активізувати зусилля як на індивідуальному рівні, так і на рівні урядів та бізнесу. Ефективне використання ресурсів, підтримка екологічних ініціатив та зміна споживчих звичок — ключові складові зниження екологічного сліду. Впровадження політик сталого розвитку, зокрема в рамках Європейської зеленої угоди, є критично важливим для досягнення екологічної стабільності та забезпечення ресурсів для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Rees, W. E. (1992). "Ecological Footprints and Appropriated Carrying Capacity: What Urban Economics Leaves Out." *Environment and Urbanization*.
2. Wackernagel, M., & Rees, W. (1996). *Our Ecological Footprint: Reducing Human Impact on the Earth*. New Society Publishers
3. Meadows, D. H., Randers, J., & Meadows, D. L. (2004). *Limits to Growth:*

The 30-Year Update. Chelsea Green Publishing

4. Maiti, N., & Agrawal, S. (2005). "Regional Disparities in Ecological Footprint: A Comparative Study of Urban and Rural Areas." *Ecological Economics*.

5. Jackson, T. (2009). *Prosperity Without Growth: Economics for a Finite Planet*. Earthscan

УДК 338.43:004.738.5:330.34(477)

*Стрішенець А.О., студентка 3 курсу
спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

РОЛЬ ІТ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Інклюзивний розвиток — це процес, що орієнтований на зростання добробуту всіх верств населення, незалежно від соціального статусу, географічного положення та економічних можливостей. У контексті продовольчої безпеки інклюзивний розвиток означає забезпечення доступу до достатньої кількості якісної їжі для кожної людини. Такий підхід враховує потреби як міських, так і сільських громад, зокрема, малозабезпечених груп. Саме інклюзивний підхід дає можливість забезпечити продовольчу безпеку на глобальному рівні, де технології відіграють ключову роль у забезпеченні доступності та ефективного використання ресурсів.

Продовольча безпека залишається однією з найбільших проблем сучасного світу, зокрема в умовах швидкого зростання населення та зміни клімату. Світова організація з продовольства (FAO) прогнозує, що до 2050 року потреба у продуктах харчування збільшиться на 60%. Це змушує звертати увагу на ефективне управління продовольчими ресурсами, щоб зменшити залежність від традиційного сільського господарства, яке часто стикається з кліматичними загрозами. Зміни клімату, глобальні пандемії та економічні кризи ставлять під загрозу продовольчу безпеку, а тому важливість інклюзивних стратегій продовольчого забезпечення зростає.

Інформаційні технології відіграють надзвичайно важливу роль у забезпеченні доступу до точних даних, ефективного управління продовольчими ресурсами та впровадження інноваційних рішень. Використання великих даних (Big Data), штучного інтелекту (ШІ) та аналітичних інструментів дозволяє покращити процеси прогнозування, управління та забезпечення прозорості в ланцюгах постачання. Це сприяє вирішенню проблем нестачі їжі, дає можливість оптимізувати використання ресурсів та створює умови для справедливого розподілу продуктів харчування.

Аналітичні інструменти, такі як штучний інтелект і машинне навчання,

значно допомагають у прогнозуванні попиту на продукти харчування та покращенні управління ланцюгами постачання. Вони дозволяють аналізувати величезні обсяги даних щодо кліматичних змін, погодних умов, попиту на продукти в різних регіонах, а також визначати ризики. Наприклад, супутникові знімки у поєднанні з алгоритмами штучного інтелекту допомагають прогнозувати врожайність сільськогосподарських культур, що дозволяє заздалегідь виявляти потенційні проблеми у виробництві та запобігати кризам продовольчої безпеки. В результаті, виробники можуть завчасно планувати свою діяльність, а дистриб'ютори — оптимізувати запаси та логістичні операції, що зменшує втрати продукції та підвищує її доступність.

Цифрові платформи надають фермерам доступ до актуальної інформації щодо методів вирощування, ціноутворення та стану ринку. Сучасні платформи можуть об'єднувати фермерів з різних регіонів, даючи змогу обмінюватися досвідом, отримувати поради та доступ до сучасних рішень. Наприклад, мобільні додатки дозволяють фермерам отримувати інформацію про погоду, кращі практики для зменшення використання води та хімічних добрив. Такі платформи забезпечують інформаційний доступ як для великих агрохолдингів, так і для малих фермерів, надаючи їм рівні можливості. Зокрема, у регіонах з низьким доступом до технологій, цифрові інструменти можуть бути адаптовані під потреби конкретних груп користувачів, підвищуючи їхню конкурентоспроможність.

Інформаційні технології здатні зменшити нерівність, забезпечуючи рівний доступ до інформації та ресурсів. Завдяки цифровим платформам, малі фермери можуть отримати такі ж знання та ринковий доступ, як і великі аграрні компанії, що сприяє інклюзії. Крім того, ІТ допомагають нівелювати географічні бар'єри, дозволяючи навіть віддаленим спільнотам доступ до новітніх агротехнологій, що підвищує їх продуктивність та дохідність. Це створює нові можливості для сільських громад, підтримуючи їхній розвиток, зменшуючи міграцію населення у великі міста та знижуючи рівень бідності.

Інформаційні технології сприяють вирішенню проблем продовольчої безпеки завдяки покращенню управління ресурсами, підвищенню прозорості ринків, створенню доступу до інформації та зниженню нерівності. ІТ є ключовим елементом у забезпеченні інклюзивного розвитку, адже вони забезпечують рівні можливості для всіх учасників продовольчого ринку, незалежно від їхнього соціально-економічного статусу.

У майбутньому розвиток ІТ та інновацій буде продовжувати забезпечувати стабільність продовольчої безпеки. Використання штучного інтелекту, великих даних та блокчейну дозволить підвищити прозорість ланцюгів постачання, поліпшити прогнозування, що дозволить забезпечити доступ до продуктів харчування для всіх верств населення. ІТ стануть важливою складовою стратегії сталого та інклюзивного розвитку світової продовольчої системи.

МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В АГРОПРОДОВОЛЬЧОМУ СЕКТОРІ

Сучасний агропродовольчий сектор активно застосовує цифрові технології, що є ключовим чинником підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств. Однак це також підвищує актуальність питання інформаційної безпеки, яка стає центральною для забезпечення сталого та інклюзивного розвитку галузі. Інклюзивний розвиток передбачає створення рівного доступу до інформаційних ресурсів для всіх учасників сектору, включаючи малі та середні підприємства, фермерів, кооперативи і місцеві громади. Проте впровадження цифрових технологій в агропродовольчий сектор несе не лише можливості, а й ризики, пов'язані з кіберзагрозами, витоком даних і шахрайством.

У цьому контексті механізми захисту інформації є важливим інструментом для підтримки безпеки і стабільності функціонування агропродовольчих підприємств, а також забезпечення безперервного розвитку на основі справедливих і прозорих умов. Це дослідження зосереджується на сучасних підходах та методах захисту інформації, які можуть сприяти інклюзивному розвитку агропродовольчого сектору, мінімізуючи ризики і забезпечуючи безпеку даних.

Кібербезпека є невід'ємною частиною цифрового розвитку агропродовольчого сектору, особливо коли підприємства покладаються на цифрові рішення. Основні методи захисту включають фаєрволи та антивірусні програми, які забезпечують базовий рівень захисту від вірусів, троянських програм і несанкціонованого доступу. Шифрування даних є важливим засобом для забезпечення конфіденційності, особливо при обміні чутливою інформацією між учасниками агропродовольчого ланцюга. Системи виявлення та запобігання вторгненням (IDS/IPS) допомагають швидко реагувати на загрози, відстежуючи підозрілу активність у мережі. Використання мультифакторної автентифікації (MFA) забезпечує додатковий рівень безпеки, особливо для віддаленого доступу до інформаційних систем.

Захист персональних даних стає надзвичайно важливим у процесі інклюзивного розвитку, оскільки до обробки значних обсягів інформації залучені різні учасники агропродовольчого сектору. Принципи конфіденційності, цілісності та доступності персональних даних дозволяють обмежити доступ лише для авторизованих користувачів, запобігти несанкціонованим змінам даних і забезпечити оперативний доступ для відповідальних співробітників. Дотримання стандартів захисту персональних

даних сприяє виконанню законодавчих норм і підвищує рівень довіри до підприємств з боку інших учасників ринку.

Хмарні технології стали важливим інструментом для агропродовольчих підприємств, що дозволяє ефективно зберігати та обробляти дані в режимі реального часу. Використання хмарних рішень потребує посиленних заходів захисту, таких як контроль доступу, який обмежує права користувачів, та резервне копіювання, що зменшує ризик втрати інформації. Крім того, чіткі політики безпеки забезпечують відповідність законодавству і знижують ризики витоків даних.

Хоча галузь кібербезпеки демонструє значний прогрес, агропродовольчий сектор стикається із суттєвими викликами, такими як брак кваліфікованих фахівців, що ускладнює забезпечення безпеки, особливо для малих і середніх підприємств. Висока вартість впровадження заходів безпеки є додатковим обмеженням, а розвиток законодавства потребує створення комплексної правової бази для захисту інформації в агропродовольчому секторі з урахуванням специфіки інклюзивного розвитку. Інновації, включаючи штучний інтелект, створюють нові загрози, що потребують адаптивних підходів до безпеки.

Механізми захисту інформації в агропродовольчому секторі мають вирішальне значення для забезпечення безпеки та стабільності галузі, особливо в умовах інклюзивного розвитку. Інтеграція сучасних технологій, таких як шифрування, багаторівнева автентифікація та хмарні рішення, підвищує рівень безпеки даних, зменшує ризики кіберзагроз і сприяє ефективному розвитку підприємств. Основними завданнями на майбутнє є розвиток законодавства, що регулюватиме кібербезпеку в агропродовольчому секторі, та підготовка кваліфікованих кадрів, що забезпечить безпечне і стале зростання галузі.

Список використаних джерел

1. Айвазян, С. А. (2019). Кібербезпека в агропромисловому секторі: виклики та рішення. *Вісник кібербезпеки*, 10(2), 45–60.
2. Барташевич, О. М. (2021). Проблеми захисту інформації в агропромислових підприємствах. *Економічна безпека та кіберзахист*, 5(1), 22–36.

УДК 338.439:631.11(477)

*Тищенко Ф.О., здобувач вищої освіти ступеня «доктор філософії» 2-го року навчання
Власенко Ю. Г., к.е.н., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

РОЛЬ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Аграрний сектор економіки відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки України. Продовольча безпека означає наявність стабільного та безпечного доступу населення до достатньої кількості харчових продуктів, які відповідають їхнім харчовим потребам та дієтичним стандартам [1].

Продовольча безпека визначається двома складовими – економічною і фізичною доступністю. Доступність продовольства реалізується через можливість його придбання з врахуванням купівельної спроможності, ціни та його наявності у відповідній кількості та необхідної якості [2].

Забезпечення продовольчої безпеки є постійною проблемою як країн з низьким рівнем економічного розвитку, так і розвинутих країн, які постійно вдосконалюють механізми підтримки продовольчої безпеки. Продовольча безпека країни на макроекономічному рівні – це гарантоване забезпечення суспільства, незалежно від обставин, що можуть скластися, повним необхідним набором повноцінних продуктів харчування. На мікроекономічному рівні – це впевненість окремо взятої особи або домогосподарства у можливості задовольнити, з доступних джерел, свої фізіологічні потреби і своєї сім'ї в продуктах харчування. А це можливо лише за умови виробництва в господарствах і підприємствах аграрно-промислового комплексу країни конкурентоспроможної продукції [2 С.74].

Виробничий потенціал – це інтегрована система функціонуючих та потенційних можливостей структурованої сукупності виробничих ресурсів промислового підприємства, яка сформована на основі системного підходу та здатна забезпечити розширене виробництво конкурентоспроможної продукції, отримувати максимальний ефект від операційної діяльності підприємства за допомогою підприємницьких здібностей персоналу з метою забезпечення сталого економічного розвитку промислового підприємства та задоволення корпоративних і суспільних інтересів [3].

У структурі продовольчої безпеки України виробнича система складається із сільськогосподарського виробництва та переробної промисловості, тобто передбачається сукупність наявних та потенційних ресурсів підприємства, які забезпечують досягнення ним поставлених цілей під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників.

Забезпечення продовольчої безпеки значною мірою залежить від потенціалу агропродовольчого сектора. Сільськогосподарський потенціал без сумніву є, головною основою зростання національного доходу і забезпечення продовольчої безпеки країни. Аграрний сектор забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність країни, формує її 17-18% валового внутрішнього продукту, проте вторгнення російських військ на територію суверенної держави ставить під сумнів продовольчу безпеку не лише України, а й всього світу [4]!

Гарантування продовольчої безпеки стане можливим лише за умови припинення агресії Російської Федерації проти України та повернення окупованих територій.

Список використаних джерел:

1. Томашук І.В., Борболук Є.А. *Значення аграрного сектора економіки у забезпеченні продовольчої безпеки України*. Економіка та суспільство. Випуск # 58 / 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3282/3206>

(дата звернення: 16.10.2024)

2. Колісник Г.М. *Продовольча безпека України та особливості її розвитку*. Науково-аналітичний журнал «НАША ПЕРСПЕКТИВА». Випуск 5 (115). URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20155\(115\)/sep20155\(115\)_072_KolisnykHM.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20155(115)/sep20155(115)_072_KolisnykHM.pdf)

(дата звернення: 16.10.2024)

3. Метленко Н.Г. *Виробничий потенціал як фактор забезпечення розвитку внутрішнього господарського механізму промислових підприємств*. Ефективна економіка. 2010. № 7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=261> (дата звернення: 16.10.2024)

4. Гойчук О.І. *Продовольча безпека*. Монографія. / О.І. Гойчук. – Житомир: Полісся, 2004. – 348 с.

УДК 338.439:316.42:338.1(477)

*Титаренко Максим, здобувач вищої освіти
Власенко Ю. Г., к.е.н., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ І ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Інклюзивні моделі розвитку агробізнесу в Україні можуть створюватись у різних форматах, проте, зосереджуються вони, як правило, у таких ключових напрямках, як: підвищення продуктивності середнього та малого агробізнесу і підприємницьких структур агросервісного обслуговування, покращення доступу до виробничих ресурсів, фінансів, інформаційного забезпечення, ринків збуту, створення рівних можливостей кооперації і інтеграції, формування більш стабільних і справедливих умов торгівлі і розвитку бізнесу. За будь-якого формату інклюзивних моделей базовими принципами їх діяльності є:

- рівність та справедливість доступу до ресурсів;
- стійкі та справедливі комерційні операції;
- рівність можливостей, ризиків і рівня доходності всіх учасників інклюзивних бізнеспроцесів;
- партнерські відносини з однаковою вигодою для всіх стейкхолдерів;
- гнучкість організаційних структур управління усередині моделей;

врахування соціально-економічних та екологічних пріоритетів, інтересів і потреб суспільства [1].

Підвищення інклюзивності економічних систем є необхідною умовою забезпечення їх сталого та гармонійного розвитку на основі залучення людського капіталу на умовах співучасті у розподілі результатів економічного зростання. Базисом для коректної побудови ефективної системи інклюзивного розвитку є уточнення її цілей, які подекуди мають суперечливий характер щодо необхідності забезпечення економічного росту чи розподілу накопиченого добробуту на основі соціалістичних принципів, концентрації на добробуті особистості чи формуванні засад інклюзивного розвитку економічних систем.

Інклюзивна парадигма є відповіддю на несправедливість існуючої системи суспільних відносин, для якої характерні кілька вад:

- 1) несправедливий розподіл ресурсів, який є надто нерівномірним;
- 2) криза довіри та недосконалість економічних, фінансових інструментів, які в умовах транспарентності показують, що не всі ринкові контрагенти поведуть себе чесно та справедливо, тому і подальше проведення економічних операцій в таких умовах є ускладненим;
- 3) наявність бар'єрів для економічного розвитку [3 С.25].

В основі концепції інклюзивного розвитку є теза, що коли людство інвестує в те, що зробить економіку більш справедливою від низу до верху, економічне зростання, ймовірно, буде більш високим та стабільним для всіх протягом більш тривалого часу. Тобто несприятливі фундаментальні фактори економічного розвитку в умовах кризи спонукають до пошуку нової економічної моделі, яка має забезпечити подолання кризових тенденцій і вихід на стійку посткризову траєкторію економічного зростання.

Запропоновано поняття «патерналістська система інклюзивного розвитку» та «ринкова модель інклюзивного розвитку», а також показані відмінності між ними, які полягають у різних рольових моделях держави та громадян щодо створення суспільних благ та їх розподілу. Обґрунтовано необхідність впровадження саме ринкової моделі інклюзивного розвитку з урахуванням інституційної слабкості держави, сутнісних принципів інклюзивної парадигми та особливостей агропродовольчої сфери України.

Поняття інклюзивності використовується в тих випадках, коли існує диференціація людей, зумовлена обмеженими можливостями частини з них виконувати якісь функції чи задовольняти свої потреби, що, у свою чергу, є причиною їх економічного або/та соціального відторгнення. Можливості людей, які проживають у сільській місцевості та/чи пов'язані із сільським господарством, щодо задоволення своїх життєвих потреб (у веденні економічної діяльності і відповідно, отриманні доходів, у доступі до суспільних благ тощо) дійсно обмежені порівняно з іншими членами суспільства. Це підтверджують не тільки публікації з питань аграрного і сільського розвитку, але й роботи, присвячені проблемі соціального відторгнення [3].

Показано, що в АПК впровадження підходів інклюзивного та сталого розвитку потребує удосконалення механізму взаємодії між суб'єктами даної сфери на основі безпрограшного принципу «win-win» та підвищення рівня

взаємної довіри, відсутність якої обумовлює цілу низку структурних дисбалансів [2].

Список використаних джерел:

1. Степаненко С.В. Концептуальні засади формування моделі інклюзивного управління ресурсним потенціалом суб'єктів агробізнесу. *Економічний простір*, №181, 2022. С.151-157. <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1167/1126> (дата звернення: 17.10.2024)
2. Дідух С. М. *Державне регулювання інклюзивного розвитку агропродовольчої сфери*. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2020. № 4. http://apie.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/apie_2020_r04_a03.pdf (дата звернення: 18.10.2024)
3. *Інклюзивний розвиток агропродовольчих вертикально-інтегрованих компаній України*: монографія / С. М. Дідух. — Одеса : Астропринт, 2020. — 316 с. <http://kaf.ep.ontu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/08/monogaphy-diduh-2020.pdf> (дата звернення: 18.10.2024)

УДК 330.338.2

Фещенко К.С., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
ОП «Управління інвестиційною діяльністю
та міжнародними проектами»
Науковий керівник: Шинкарук Л.В.,
д.е.н., професор
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ВИРОЩУВАННЯ ТОМАТІВ У ЗАКРИТОМУ ГРУНТІ: МОЖЛИВІ ЗАГРОЗИ МАЙБУТНЬОГО БІЗНЕСУ

Вирощування томатів у закритому ґрунті стає все більш популярною практикою, особливо в умовах погіршення кліматичних умов та нестабільності традиційного сільського господарства. Проте, як і будь-яка інноваційна галузь, цей бізнес стикається з низкою ризиків та загроз. Аналіз основних викликів допоможе виробникам заздалегідь врахувати потенційні труднощі та успішно адаптуватися до мінливих умов.

Однією з основних загроз є економічні виклики, пов'язані з високими початковими інвестиціями у створення закритих тепличних систем. Вартість обладнання, монтажу та підтримки життєздатності теплиць вимагає значних фінансових вкладень. Для малих та середніх фермерів це може стати бар'єром для входу на ринок.

Крім того, нестабільність ринкових цін на продукцію, зокрема на помідори,

може впливати на прибутковість бізнесу. Світові ціни на продовольство варіюються залежно від численних факторів, включаючи коливання попиту, зміни в логістиці та конкуренцію з іншими виробниками. Закриті системи вирощування томатів вимагають великих обсягів енергії для обігріву, освітлення, вентиляції та зволоження повітря. Це призводить до високих витрат на енергію, особливо у країнах з обмеженими ресурсами чи високими тарифами на електроенергію. Вплив зростаючих цін на енергію може підвищити операційні витрати і зробити цей бізнес менш привабливим з фінансової точки зору [1].

Також важливо враховувати екологічний аспект вирощування томатів у закритому ґрунті. Викиди парникових газів, спричинені споживанням енергії, можуть стати значним джерелом негативного впливу на довкілля, що суперечить глобальним тенденціям до екологізації сільського господарства. Збільшення вимог до екологічності може стати додатковим регуляторним тиском на бізнес.

Зміна клімату впливає на теплиці двояко. З одного боку, зростання температури та нерегулярні погодні умови можуть збільшити попит на вирощування томатів у закритому ґрунті. З іншого боку, екстремальні погодні явища (бурі, зливи, посухи) можуть створювати загрози для інфраструктури теплиць та збільшувати ризик втрат врожаю через збої в системах клімат-контролю.

Швидкий розвиток технологій у сфері вирощування сільськогосподарських культур створює як можливості, так і ризики для бізнесу. Постійна необхідність у вдосконаленні систем автоматизації, моніторингу умов та управління ресурсами вимагає постійних інвестицій у технології. Компанії, які не здатні своєчасно адаптувати свої виробничі процеси, ризикують втратити конкурентоспроможність. Конкуренція на глобальному рівні також може стати загрозою для бізнесу. Виробники томатів з регіонів із сприятливішими кліматичними умовами та дешевшими ресурсами можуть запропонувати продукцію за нижчими цінами, що створить тиск на ринки збуту [2].

Хоча вирощування томатів у закритому ґрунті дозволяє краще контролювати умови, такі як температура, вологість і світло, існують ризики поширення хвороб та шкідників, які можуть швидко поширюватися в замкнених просторах. Неправильне управління системами або несвоєчасне виявлення проблем може призвести до серйозних втрат урожаю. До того ж, інтенсивне використання хімічних засобів захисту рослин у закритих системах може призвести до розвитку стійких до хімікатів штамів шкідників.

Законодавче середовище також може становити загрозу для бізнесу. Відсутність гармонізованих стандартів щодо вирощування у закритому ґрунті, зростаючі вимоги до екологічності та сертифікації продукції можуть ускладнити діяльність компаній. Різноманітні нормативні акти, зокрема у сфері безпеки харчових продуктів, можуть створювати додаткові бар'єри для виробників томатів [3].

Отже, вирощування томатів у закритому ґрунті пропонує значні

можливості для підвищення врожайності та забезпечення стабільних поставок продуктів харчування. Однак цей бізнес стикається з низкою загроз, які можуть вплинути на його прибутковість та стійкість. Економічні виклики, енергетичні витрати, технологічні зміни, кліматичні ризики та законодавчі вимоги є ключовими факторами, що потребують постійної уваги та адаптації.

Список використаних джерел:

1. Дергун Р. До єдиної краплі. *Agro-Times*: веб-сайт. URL: <https://agrotimes.ua/article/do-yedynoyi-krapli/> (дата звернення 01.10.2024).
2. Як кліматичні зміни впливають на сільське господарство та стратегії адаптації для забезпечення майбутнього. *Landlord*: веб-сайт. URL: <https://landlord.ua/agrolife-en/vpliv-klimatichnix-zmin-na-silске-gospodarstvo-yak-adaptuvatisya-ta-zabezpechiti-majbutne/> (дата звернення 01.10.2024).
3. Немцева Ю. Передові технології вирощування забезпечують стійкість культур до погодних викликів. *Kurkul. Онлайн-асистент фермера*: веб-сайт. URL: <https://kurkul.com/news/36323-peredovi-tehnologiyi-viroschuvannya-zabezpechuyut-stiykist-kultur-do-pogodnih-viklikiv--visotskiy> (дата звернення 01.10.2024).

УДК 338.24:620.9

*Цикунов В.В., здобувач вищої освіти
ступеня «доктор філософії»
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

СУЧАСНИЙ СТАН ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Енергетичний сектор є ключовою складовою економічної системи, чия надійна та стабільна робота забезпечує безперервне функціонування всіх галузей господарства України на щоденній основі.

Енергетична безпека України зіштовхується з численними перешкодами, що вимагають безперервного нагляду та оновлення підходів до їх вдосконалення. У світі, де енергетична галузь зазнає стрімких змін через геополітичні, технологічні та екологічні фактори, енергетична безпека стає фундаментальним елементом державної стратегії розвитку.

Україна, враховуючи її географічне положення та зв'язки з провідними енергетичними гравцями, стикається з комплексом проблем у сфері енергетичної безпеки. Серед головних викликів - залежність від зовнішніх поставок енергоресурсів, технологічна відсталість окремих секторів, неефективне використання енергії у виробництві, а також потенційні ризики, пов'язані з агресивною політикою росії. Ці фактори становлять серйозну загрозу для стабільного функціонування та подальшого розвитку держави.

Енергетична безпека аграрного сектору є критичним фактором для забезпечення продовольчої безпеки та економічного розвитку України. В умовах глобальних викликів, внутрішніх трансформацій та сталого розвитку, питання енергетичної стійкості сільського господарства набуває особливої актуальності.

Аграрний сектор України характеризується значною залежністю від імпортованих енергоресурсів. За даними Центру досліджень продовольства та землекористування, частка енергетичних витрат у структурі собівартості сільськогосподарської продукції становить близько 10-15 % за 2022-2023 роки [1]. Ця залежність робить галузь вразливою до коливань цін на світових енергетичних ринках та геополітичних факторів.

Сільське господарство споживає близько 3% від загального обсягу споживання електроенергії країни [4]. Основними видами енергії, що використовуються в аграрному секторі, є:

- дизельне паливо та бензин для сільськогосподарської техніки;
- електроенергія для систем зрошення, тваринницьких комплексів та переробки продукції;
- природний газ для сушіння зерна та опалення теплиць.

Агропромисловий комплекс є одним з найбільших споживачів нафтопродуктів (дизель та бензин) в Україні. За 2021-2022 роки частка споживання нафтопродуктів агропромисловим комплексом склала 31% та 21% від загального споживання [5].

Російське вторгнення в Україну у 2022 році мало катастрофічні наслідки для енергетичної безпеки країни в цілому та аграрного сектору зокрема. За інформацією 2022-2023 років, українські аграрії зіткнулися зі значним зростанням витрат на паливо. Це спричинено комплексом чинників, включаючи здорожчання нафти, знецінення національної валюти та збільшення витрат на логістику. Порівняно з 2022 роком, у 2023 році вартість пального піднялася ще на 20-25%. В цілому, за вказаний період видатки на дизпаливо та бензин для сільгоспвиробників зросли приблизно на 40-50%. [6]. Це призвело до значного збільшення собівартості сільськогосподарської продукції та ускладнило проведення посівних та збиральних кампаній.

Позитивною тенденцією є зростання використання відновлюваних джерел енергії в аграрному секторі. За період з 2018 по 2023 рік спостерігався суттєвий розвиток біоенергетичного сектору в українському сільському господарстві. Потужність біогазових установок зросла майже втричі - з 46 МВт у 2018 році до 124 МВт у 2023 році. Це свідчить про активне впровадження біоенергетичних технологій агропідприємствами, які ефективно перетворюють власні відходи на біогаз [2]. Крім того, все більше сільськогосподарських підприємств встановлюють сонячні панелі для забезпечення власних потреб в електроенергії.

Підвищення енергоефективності є ключовим напрямком покращення енергетичної безпеки аграрного сектору. Дослідження показують, що український аграрний сектор має значний потенціал для економії енергії - від 30% до 40%. Ця оцінка свідчить про суттєві можливості скорочення

енерговитрат шляхом впровадження новітніх енергоефективних технологій. Серед таких технологій виділяють виробництво біогазу та використання альтернативних енергоджерел. Ці висновки ґрунтуються на аналізі як міжнародного досвіду, так і практичних аспектів застосування енергозберігаючих рішень в умовах України. Впроваджуються програми з модернізації сільськогосподарської техніки та обладнання, що дозволяє значно знизити енергоспоживання.

Уряд України приділяє значну увагу питанням енергетичної безпеки аграрного сектору. У 2019 році була затверджена «Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України до 2026 року», яка включає заходи з енергетичної модернізації галузі [3]. Крім того, розробляються програми підтримки впровадження енергоефективних технологій та відновлюваних джерел енергії в сільському господарстві.

Сучасний стан енергетичної безпеки аграрного сектору України характеризується як викликами, так і можливостями. З одного боку, галузь стикається з проблемами енергетичної залежності та наслідками спричиненими війною. З іншого боку, спостерігається позитивна динаміка у розвитку відновлюваної енергетики та підвищенні енергоефективності. Для забезпечення стійкого розвитку аграрного сектору необхідно продовжувати реалізацію комплексної політики, спрямованої на диверсифікацію джерел енергії, підвищення енергоефективності та стимулювання інновацій в енергетичній сфері.

Список використаних джерел:

1. Агровигляд України 2024-2033. 2024 рік. *KSE. Центр досліджень продовольства та землекористування*. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/Agroviglyad-2024-2033.pdf>.
2. Біогазові установки в Україні переважно будують аграрні підприємства. *GrowHow.in.ua* • [Як вирощувати]. URL: <https://www.growhow.in.ua/biohazovi-ustanovky-v-ukraini-perevazhno-buduiut-ahrarni-pidpriemstva/>.
3. Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 10.07.2019 р. № 588-р: станом на 12.05.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-p#Text>.
4. Моїсєєв В. Хто в Україні споживає найбільше електроенергії. *The Page*. URL: <https://thepage.ua/ua/economy/spozhivannya-elektroenergiyi-v-ukrayini-ta-yak-formuyutsya-grafiki-vidklyuchen>.
5. Моніторинг ринку нафтопродуктів в Україні. 2023 рік. *Аналіз ринку Pro-Consulting*. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-nefteproduktov-v-ukraine-2023-god-1>.
6. Ціни на пальне: на скільки зростуть витрати до жнив 20.05.2022 - UkrAgroConsult. *UkrAgroConsult* - Агроконсалтинг світового рівня.

УДК 377.1:631:338.43

*Шановал Є. В., студент 4 курсу спеціальності «Професійна освіта»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

РОЗВИТОК АГРОПРОДОВОЛЬНОГО СЕКТОРУ ЧЕРЕЗ ПРОФЕСІЙНУ ОСВІТУ

Розвиток агропродовольчого сектору є одним з ключових аспектів економічного зростання України, що безпосередньо впливає на забезпечення продовольчої безпеки та експортний потенціал країни. Професійна освіта в цьому секторі відіграє вирішальну роль, оскільки впровадження сучасних технологій та інноваційних підходів потребує кваліфікованих кадрів. Європейський Союз має багаторічний досвід у впровадженні ефективних механізмів підготовки фахівців для аграрної галузі через програми на зразок Erasmus+, Horizon Europe та національні стратегії держав-членів ЄС. Вивчення цих європейських механізмів надає можливість адаптувати їх у національну освітню систему України, створивши сприятливі умови для професійного зростання і розвитку агропромислових кадрів.

В європейських країнах розвиток аграрної професійної освіти відбувається через інноваційні програми, що поєднують навчання в університетах з підвищенням кваліфікації на базі науково-дослідних інститутів. Важливим компонентом є дуальна освіта, де теоретичні знання поєднуються з практичним досвідом, здобутим безпосередньо в агрокомпаніях та на фермах. Також широко застосовуються цифрові технології, що включають агротехнічні симуляції, дистанційне навчання та віртуальні лабораторії, що дозволяє майбутнім фахівцям адаптуватися до сучасних вимог агросектору. Стандартизація та сертифікація професійних навичок, яку забезпечують єдині стандарти оцінювання, є додатковою перевагою європейської моделі.

Українська система аграрної професійної освіти стикається з викликами, серед яких недостатня інтеграція навчальних закладів з реальним аграрним сектором, відсутність зв'язку з агропідприємствами, а також недостатнє фінансування, що обмежує можливості модернізації технічної бази. Окрім цього, існує дефіцит уніфікованих стандартів сертифікації професійних компетенцій, що створює бар'єри для встановлення високих освітніх стандартів. Дуальна освіта, попри успіхи в Європі, в Україні тільки починає розвиватися і потребує підтримки на рівні державної політики.

Впровадження європейських механізмів у національний контекст може стати ключем до розвитку української професійної аграрної освіти. Запровадження партнерських програм між аграрними підприємствами та

навчальними закладами дозволить розвивати дуальну освіту і зробіть освітній процес більш практично орієнтованим. Використання цифрових освітніх інструментів, таких як симуляції та віртуальні лабораторії, дозволить студентам опанувати сучасні навички, які відповідають актуальним потребам агровиробництва. Залучення міжнародних грантів і підтримка європейських фондів сприятимуть розширенню можливостей професійної аграрної освіти, а розробка національних стандартів сертифікації на основі європейських вимог допоможе підвищити якість підготовки кадрів.

Розробка національної стратегії розвитку професійної аграрної освіти з урахуванням європейського досвіду сприятиме формуванню сучасної та ефективної системи підготовки кадрів для агросектору України. Впровадження новітніх методик викладання підвищить привабливість аграрних професій серед молоді, що є критично важливим для оновлення кадрів і підтримки стабільності агропромислового сектору. Розширення науково-дослідної співпраці між університетами, науковими установами та агропідприємствами створить нові можливості для застосування інноваційних підходів у сільському господарстві.

Запозичення європейських механізмів розвитку професійної аграрної освіти може суттєво підвищити якість та актуальність української освітньої системи в цьому секторі, забезпечивши її адаптацію до сучасних викликів. Це, у свою чергу, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектору України та його здатності відповідати міжнародним стандартам, забезпечуючи стале економічне зростання і продовольчу безпеку країни.

Список використаних джерел

1. Міністерство освіти і науки України, "Розвиток професійної аграрної освіти: сучасні виклики та перспективи," Київ, 2023.
2. Петров О.Ю., "Дуальна освіта в аграрному секторі: можливості для України," Журнал "Професійна освіта", 2021.
3. УкрНДІП АПК, "Аналіз ефективності аграрної освіти в Україні," Київ, 2022.

УДК 331.5

*Шаповал С. Л., к. т. н., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСВІТА ЯК КЛЮЧОВА КОМПОНЕНТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Освіта є основним рушієм економічного розвитку та соціальної згуртованості, що має особливу вагу в сучасних реаліях. Війна генерує нові виклики у сфері національної економіки, що відображається у її інклюзивному спрямуванні. Згідно канонів інклюзивної економіки кожна людина повинна мати доступ до основних потреб для підтримки життєдіяльності, серед яких

провідне місце займає освіта [3].

Трансформації, що відбуваються в сучасній економіці, ґрунтуються на складних і глибоких процесах. Такі фактори, як перехід до цифрової економіки, зміна пріоритетів споживання, розширення глобалізації та зміни демографічних тенденцій, обумовленні військовими діями на території України, вимагають переоцінки стратегій функціонування ринку праці та розвитку робочої сили. Цифрова трансформація змінює суть фахових завдань та вимагає від працівників набуття нових компетенцій. Цей перехід вимагає переоцінки змісту освіти у відповідності до задоволення актуальних запитів ринку праці.

З цієї точки зору освіту доцільно розглядати як один із головних інструментів забезпечення доступу до знань, навичок і технологій, які є основою сталого економічного розвитку та соціальної гармонії. Зважаючи на обмежені ресурси, поточні та потенційні наслідки війни, які впливають на кожен державний сектор, реформа системи освіти та впровадження інклюзивності виявляється обов'язковою передумовою для відновлення країни та відродження економічної сфери.

Інклюзивна освіта є життєво важливим механізмом для просування соціальної справедливості, особливо для зростаючої кількості ветеранів. Чинне законодавство передбачає, що інклюзивне освітнє середовище повинно мати ефективний підхід до осіб з інвалідністю, які потребують надання освітніх послуг у розширеному форматі. У освітньому середовищі повинні створюватися умови, що сприяють навчанню та цілісному розвитку ветеранів, які мають різноманітні потреби щодо власного здоров'я та освіти.

Ринок праці зазнав значних змін, тому значна частина колишніх військовослужбовців потребує набуття нових навичок для підтримки конкурентоспроможності. Інклюзивна освіта пропонує можливості для професійного навчання, учнівства та програм наставництва, адаптованих до конкретних потреб і вподобань у навчанні. Щоб досягти успішної реінтеграції, важливо запропонувати широку підтримку, яка охоплює можливості працевлаштування, психологічну допомогу, просування інклюзивних освітніх ініціатив, соціальну інтеграцію та заохочення підприємництва. Такий підхід дозволяє ветеранам розвивати навички та впевненість, необхідні для отримання роботи та кар'єрного прогресу [4, с. 65].

Розвиток інклюзивного ринку праці для шукачів роботи з інвалідністю вимагає творчих рішень та інновацій в економічних механізмах. Традиційне залучення до ринку праці має бути узгоджене з іншими наявними альтернативними варіантами, які сприяють самореалізації та підприємницькій діяльності.

Одним із перспективних напрямів є заохочення стартапів, які працюють у напрямку інклюзивності. Такі компанії стають ключовими учасниками в сучасній інклюзивній економіці, оскільки поєднують соціальну місію з бізнес-можливостями, створюють простір, у якому особи з інвалідністю, залучаються до створення ідей, ініціатив і навіть нових проектів.

Стартапи, які віддають перевагу інклюзивності, демонструють значні економічні перспективи в сфері соціального підприємництва. Поєднуючи

комерційні цілі з метою надання користі вразливим групам, ці підприємства створюють нові шляхи для соціальних перетворень. Інклюзивні стартапи посилюють соціальну інтеграцію та підвищують якість життя людей з інвалідністю, безробітної молоді, переміщених осіб та інших; створюють можливості для професійного зростання, навчання та отримання прибутку, тим самим зміцнюючи незалежність і гідність цих груп населення [2, с. 39].

Людський капітал та інновації – це сфери, у яких більшість провідних учасників ринку збільшили конкурентні переваги над соціальними інноваціями. Стартапи застосовують розроблені бізнес-практики, спрямовані на довгостроковий позитивний соціально-економічний ефект, а також підтримують і зміцнюють позиції як інноваційних і конкурентоспроможних суб'єктів ринку, що означає перспективу масштабування інклюзивного підприємництва та його вбудовування в глобальні економічні процеси, які забезпечують сталість на всіх рівнях.

Досить значна частка успіху цих починань пов'язана з наявністю належної освітньої бази, яка дає змогу готувати фахівців із компетенціями у сфері ведення інклюзивного бізнесу та впровадження соціальних інновацій. Стартапи – це технологічні та підприємницькі команди, які також потребують досвіду в соціальному секторі, інклюзивній педагогіці, а також управлінні соціальними процесами.

Для підтримки стартапів доступні консультації та експертне керівництво від спеціалістів. Освітні програми, тренінги та семінари можуть організовувати як державні, так і неурядові організації для інклюзивних підприємців. Подібні ініціативи допомагають розвивати основні навички, пов'язані з управлінням бізнесом, маркетингом, фінансами та різними іншими аспектами підприємницької діяльності. Це акцентує увагу на необхідності інвестицій в освітню інфраструктуру для підготовки кадрів, здатних реалізовувати завдання інклюзивної економіки.

Слід зазначити, що формування освітніх програм із соціального підприємництва може значною мірою забезпечити сталий розвиток стартапів, орієнтованих на інклюзивність. Інвестиції в освітню інфраструктуру охоплюють значну частину забезпечення майбутнього економічного зростання шляхом модернізації закладів освіти, впровадження дистанційного навчання та започаткування нових освітніх програм для інклюзивного підприємництва.

Поєднання розвиненої інфраструктури та високого рівня людського капіталу створює синергійний ефект, що призводить до покращення економічних і соціальних показників. Інфраструктура формує необхідні умови для розвитку людського капіталу, забезпечуючи доступ до якісної освіти, медичних послуг і робочих місць. Водночас, кваліфіковані працівники здатні ефективно використовувати наявні ресурси та впроваджувати інноваційні рішення, що покращує стан інфраструктури [1, с. 1255].

Інвестиції в інфраструктуру відіграють вирішальну роль у стимулюванні економічного зростання та розвитку. Однак справжній потенціал інфраструктурних інвестицій розкривається тоді, коли вони спрямовані не лише на досягнення короткострокових економічних результатів, а й на вирішення

довгострокових викликів, таких як сталий розвиток та соціальна інклюзивність.

Поєднання інвестицій в інфраструктуру з довгостроковим плануванням сталого розвитку має перспективу стати каталізатором глибоких трансформацій в економіці та суспільстві. Інфраструктурні проекти, які враховують екологічні стандарти, енергоефективність та потреби соціально вразливих груп, здатні не тільки забезпечити економічне зростання, але й сприяти більш справедливому розподілу ресурсів і можливостей. Наприклад, розвиток інклюзивної освітньої інфраструктури або створення доступних громадських просторів для людей з інвалідністю робить економіку більш стійкою та адаптивною до сучасних викликів.

Отже, освіта є одним із фундаментальних компонентів створення інклюзивної економіки під час та по завершенню війни в Україні, маючи потенціал сприяти соціальній згуртованості, економічній мобільності та інтеграції. Освіта залишається високостійкою та лабільною в умовах реформування навіть у часи соціально-політичної нестабільності. У воєнний час інвестиції в освіту є ефективним стратегічним ресурсом для забезпечення сталого економічного розвитку, інституційної стабільності та підготовки країни до післявоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Омеляненко В. А., Омеляненко О. М. Інфраструктура розвитку людського капіталу та вибір пріоритетних проектів смарт-рішень для громад. *Суспільство та національні інтереси*, 2024. №4 (4). С. 1252–1269.
2. Сушарник Я. А. Стартапи з інклюзивною спрямованістю: економічний потенціал у секторі соціального підприємництва. *Інклюзивна економіка*, 2023. №1. С. 34–40.
3. Тріпак М. М. Прагматика та реалії інклюзивної економіки в Україні. *Інклюзивна економіка*, 2023. №2. С. 40–47.
4. Уніга О. Інклюзивна освіта як ключовий елемент реінтеграції ветеранів на ринку праці. *Реінтеграція ветеранів у цивільне суспільство та перспективи відбудови України: збірник тез доповідей VII Міжнародної благодійної науково-практичної конференції (Луцьк, 17 травня 2024 р.)*. Луцьк, 2024. С. 64–69.

УДК 635.82:338.43(477):339.9

Шевченко М. І.

здобувач вищої освіти ступеня «Магістр»

2-го року навчання

Науковий керівник: Власенко Т.О. к.е.н, доц.

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

(м. Київ, Україна)

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗИ
ГРИБІВНИЦТВА В УКРАЇНІ**

Більшість грибних ферм, які діяли до початку повномасштабного вторгнення, відновили свою роботу та продовжують виробництво продукції. Обсяг виготовленої продукції достатній для задоволення потреб внутрішнього ринку, тому потреби в імпорті грибів наразі немає. Розвиток вирощування їстівних та цілющих грибів є необхідним і актуальним з кількох причин. По-перше, гриби відзначаються високою продуктивністю, адже вони є однією з найвроджайніших сільськогосподарських культур. По-друге, вони є цінним джерелом високоякісного білка, а також містять багато вітамінів, мікроелементів і ферментів, що робить їх поживним та корисним продуктом.

Промислове грибівництво в Україні є однією з відносно нових галузей сільського господарства. На відміну від країн Європи, ця галузь ще не отримала окремого статусу. Сьогодні в штучних умовах вирощується близько 15 видів грибів. У світовому грибному бізнесі лідирують печериці, на які припадає приблизно 85% виробництва, та гливи, частка яких складає близько 12%. За даними виробників, середня урожайність грибів в Україні становить 25% від маси компосту, або 22 кг/м кв.

В 2014 році в Україні налічувалося близько 300 господарств з вирощування грибів, деякі господарства були дуже маленькими та не зареєстрованими, деякі – сезонними. В 2021 року їхня кількість зменшилася до 250 господарств. Внаслідок повномасштабного вторгнення десятки господарств, що опинилися в зоні бойових дій, припинили діяльність [1].

Ринок повністю забезпечений внутрішнім виробництвом, і попит на гриби залежить від ціни. Наразі ціна досить висока, і за такої вартості виробники постачають достатньо продукції для задоволення попиту. Влітку та на початку осені 2023 року через низький урожай ціни зросли, що створило умови для імпорту. Тоді близько 500 тонн грибів було ввезено з Польщі, після чого ціна знизилася, і поставки з-за кордону припинилися.

Основними факторами, що впливали на ринок грибів в Україні протягом є:

➤ карантинні обмеження, запроваджені 2020 року для боротьби з пандемією коронавірусу, призвели до падіння обсягів збуту популярної цільової продукції через супермаркети та заклади громадського харчування; водночас утричі зріс попит на екзотичні гриби: ерінги та шиїтаке. Вам також може стати в нагоді аналітика готового аналізу ринку HoReCa в Україні або готовий аналіз роздрібної торгівлі продуктами харчування та товарами широкого асортименту в Україні;

➤ широкомасштабне вторгнення Росії в лютому 2022 року призвело до припинення діяльності половини виробників ринку грибів в Україні до березня місяця; відмічено випадки втрати майна фермерів через бойові дії та на окупованих територіях;

➤ переміщення населення країни, що рятувалося від війни, а також проведення мобілізаційних заходів призвели до дефіциту кваліфікованих кадрів у виробників;

➤ негативно впливають на вирощування грибів тривалі відключення електроживлення ферм; виробники змушені зменшувати площі грибниць, використовувати альтернативні джерела енергії, збільшувати навантаження на працівників;

➤ у липні 2023 року закрилося найбільше підприємство на ринку грибів в Україні, яке вирощувало печериці та виготовляло компост.

Унаслідок форс-мажору, що виник на ринку грибів в Україні після початку великої війни, випуск цільової продукції в натуральному вираженні за підсумками 2022 року скоротився на 41,2% порівняно з 2021 року.

Експортний аналіз ринку грибів в Україні показує, що потенціал поставок цільової продукції за кордон слабо реалізовано в даній сфері бізнесу. На експорт відправляється близько 4% від загального обсягу вирощених грибів. Найбільшої шкоди експорту товарів ринку грибів з України було завдано бар'єрами в міжнародній торгівлі, що виникли внаслідок карантину 2020 року. Обвал експорту в грошовому вираженні становив мінус 83% порівняно з 2019-м. Подальшому відновленню поставок грибів за кордон завадила російська агресія [2].

Ринок грибів в Україні переважно складається з печериць, які займають 98% від загального обсягу продукції. У 2022 році галузь пережила серйозні потрясіння через повномасштабну війну. Деякі ферми опинилися в зоні окупації, а інші змушені були працювати лише на 60-70% від своєї звичайної потужності. Війна також призвела до дефіциту компосту, який є основною сировиною для вирощування грибів. Молдова залишається найбільшим імпортером українських грибів, здебільшого купуючи саме печериці. За базовими прогнозами обсяги вирощування грибів можуть скоротитися в 1,7 рази через зменшення площ ферм. Дефіцит грибів також позначиться на виробництві продуктів переробки.

Список використаних джерел:

1. Виробництво відновилося, але деякі гравці пішли з ринку. *AgroPortal*. URL: <https://agroportal.ua/publishing/lichnyi-vzglyad/vidnovlennya-gribnoji-industriji-rinok-ne-potrebuye-importu> (дата звернення: 12.09.2024).
2. Ринок грибів в Україні: основні фактори впливу. *Pro-Consulting*. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/rynok-gribov-v-ukraine-osnovnye-factory-vliyaniya> (дата звернення: 16.09.2024).

УДК 658.012.1

***Шинкарук Л.В., д.е.н., професор,
член-кореспондент НАН України,
Деліні О.С., здобувач вищої освіти ступеня
«магістр» спеціальності «Маркетинг»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)***

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах війни окрім військових дій та загроз життю населення держава стикнулася з проблемою продовольчої безпеки. Це пов'язано з тим, що частина територій України знаходилась й знаходиться досі під окупацією, що унеможливило постачання продукції тваринництва й рослинництва на ринки збуту, відповідно, це знижує пропозицію на ринку та спричиняє підвищення цін. Також є території, на яких ведуться бойові дії, що також робить практично неможливим проведення сільськогосподарських робіт. Це все негативно впливає на продовольчу безпеку в нашій державі.

Є декілька шляхів з вирішення цієї проблеми, одним з яких є соціальна відповідальність підприємства в частині допомоги населенню. Взагалі, варто визначити, що соціальна відповідальність сільськогосподарських підприємств в умовах повномасштабної війни в Україні може бути реалізована в декількох напрямках:

1. Виробництво продукції, яка потребується на ринку й яку менше постачають через війну (окупацію, активні військові дії, заміновані території тощо).

2. Допомога населенню та громадам в частині надання необхідних продуктів у вигляді благодійної допомоги.

3. Допомога постраждалим фермерам та дрібним сільгоспвиробникам у вигляді надання насінневого матеріалу тощо.

4. Соціально-відповідальні практики, які притаманні усім видам підприємств в умовах війни в Україні.

До останнього можна віднести допомога в евакуації населення, працівників підприємства, надання житлових помешкань для працівників, релокація бізнесу та збереження робочих місць тощо.

До проблем бізнесу в сільському господарстві можна віднести важкість його релокації, так як навіть поголів'я тварин можна перевезти, але якщо мова йде про плодові сади чи ягідні насадження, то в такому випадку перевезти підприємство в нове місце та швидкий його запуск є майже неможливим. Тому підприємства наразі розглядають різні форми садівництва, які б були більш придатні до транспортування, але вони вимагають значних капіталовкладень.

Однією з необхідних соціально-відповідальних практик в умовах війни є виробництво цієї продукції, яка є необхідна на ринку. В такому випадку деяким підприємствам варто орієнтуватись також на вирощування рослин чи тварин, на які є попит. З рослинництвом можуть виникнути проблеми, адже це вимагає іноді більше часу, деінде від 2 років й більше. Наприклад, значна частина території України, яка є лідером з вирощування черешні, знаходиться під окупацією. Дана ягода є дуже корисною, багатою на вітамін С та користується попитом в сезон, але виробників її не так багато. Тому важливим є вирощування цієї ягоди на інших територіях України. Але варто пам'ятати, що плодоношення дерев починається не одразу, що уповільнює насичення ринку.

Також вирощування тієї продукції, яка є потрібна на ринку є важливим з точки зору врівноваження попиту та пропозиції їй, відповідно, це утримує значне зростання цін на дефіцитну продукцію. Що має позитивний вплив на соціально-економічне становище в країні.

Благодійна допомога з боку підприємств під час війни є також важливою соціально-відповідальною практикою. Наведемо приклад відомої компанії МХП, яка за останні 2 роки разом із Благодійним фондом «МХП-Громаді» допомагає громадам та тим, хто особливо потребують допомоги. Так, ця компанія вже підтримала більше 250 проєктів в громадах, що чисельно виражається у 21 млн грн; реалізувала 550 культурних проєктів на 78 млн грн; підтримали понад 150 бізнесів, які вже сплатили більше 3 млн грн податків [1]. Як бачимо, це є прикладом активної соціально-відповідальної позиції компанії, яка допомагає як окремим людям, так й громадам та підприємствам. Це має значний соціально-економічний ефект як для населення, так й для держави взагалі.

Також важливим прикладом допомоги дрібним фермерам та домашнім домогосподарствам, які постраждали від окупації та активних бойових дій, стала допомога від інших сільгоспвиробників у вигляді надання насінневого матеріалу для можливості відновлення своєї фермерської діяльності. Це є важливим для підтримання аграрної сфери, економіки держави та населення країни, так як надає можливості для самозабезпечення фермерів продуктами харчування, а також для виробництва продукції для продажу на ринок.

Список використаних джерел:

1. МХП. Офіційний сайт МХП. URL: <https://mhp.com.ua/uk/glorytoUkraine> (дата звернення: 30.09.2024)

УДК 631.363:633

*Щербатюк Я. В. здобувач вищої освіти ступеня
«Магістр» 2-го року навчання
Науковий керівник: Власенко Т.О. к.е.н, доц.
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЧИЩЕННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

Очищення зернових культур є важливим етапом післязбиральної обробки, що впливає на якість кінцевої продукції, збереження врожаю та його придатність для подальшої переробки. Технологічний процес очищення спрямований на видалення домішок, зменшення вологи та поліпшення фізико-хімічних властивостей зерна. При очищенні зернових культур видаляються сторонні домішки, такі як бур'яни, насіння інших рослин, пошкоджене зерно, камінці, пил, пісок тощо. Домішки можуть погіршувати якість продукції, викликати розвиток шкідливих мікроорганізмів та знижувати харчову цінність.

Варіанти очищення насіння можуть бути різними. Класична схема очищення зерна включає 3 етапи:

1. Підготовчий етап. Зерновий матеріал обробляють не пізніше, ніж через добу після збору – щоб уникнути проростання, самозігрівання й підвищення вологості зібраного збіжжя. На підготовчому етапі грубими решетами, скальператорами та потоком повітря видаляють з вороху найбільші домішки.

2. Первинний (основний) етап. Первинне очищення зерна проводиться після попереднього очищення й сушіння. Вологість маси не повинна перевищувати 18%, а вміст сміттєвих домішок – 8%. Для обробки матеріалу потрібні решітні машини, аеродинамічні або трієри (машини для очищення зерна, що відокремлюють домішки: вівсюга й лялькаря, відсівають зерна по довжині), каменевідбірники. Тут важливо відсіяти якнайбільше механічного сміття при мінімальній втраті матеріалу (ефективність відділення домішок дрібної і крупної фракції – 60% і вище).

3. Вторинний (остаточний) етап. Остаточне очищення зерна ще називають фінішною доробкою зерна. Для обробки використовується складне устаткування для очищення зерна від домішок: сепаратори, вібропневмостоли, фотосепаратори. Вони остаточно відокремлюють домішки й розділяють зерно на фураж і насінневе. Останнє, у свою чергу, сепарують на посівний і продовольчий матеріал [1].

У зібраному врожаї зустрічаються два види домішок: бур'яна та зернова. Потрапити в масу можуть на будь-якому з етапів: прибиранні, перевезенні, зберіганні. Домішки по-різному впливають якість кінцевої зернової маси.

Зернова домішка за своїми хімічними властивостями практично не відрізняється від основного зерна. Її вплив на кормові якості та продукти переробки незначний.

До зернової відносяться насіння:

- ✓ пророслі, у яких коріння та паростки виходять назовні;
- ✓ пошкоджені (биті, з'їдені);
- ✓ незрілі (мають зелений колір, деформуються при натисканні);
- ✓ тискові;
- ✓ легковагі та зморщені.

Крім того, до зернової домішки відносять культурні зерна, відмінні від основної культури. Вона має бути близька до якісного зерна за хімічним складом, технологічними параметрами.

Насіння інших культур, що відрізняються від основних зерен розміром, формою відносять до бур'яну. До бур'яну домішка включають хімічні та органічні забруднення. Вони підлягають обов'язковому видаленню. До бур'янів також відносять прохід, що залишається при просіюванні. Пісок, земля, галька шлак – це мінеральна домішка. Шерсть, шматочки стебел, листя, зерна дикорослих трав – це органічна домішка.

Вміст домішок у зерні регламентується стандартами. У разі перевищення допустимої норми зерно не допускають до переробки. Іноді зернова маса пшениці містить важковидалені домішки, які залишаються навіть після повторного очищення. Це можуть бути насіння двійники, дефектні зерна та бур'яни. У таких випадках застосовуються спеціальні методи очищення.

Метод очищення за щільністю епідермісу здійснюється на пневматичних столах. Поділ за формою та розміром проводиться на змійкових або гвинтових

гірках. Для видалення бур'янів, схожих на культурні рослини, використовують електромагнітне обладнання [2].

Вимоги до якості зерна з кожним роком стають жорсткішими. Тому до процесу очищення треба підходити дуже відповідально. Дотримання технологічних процесів дозволяє підвищити якість кінцевого продукту. Технологічні особливості очищення зернових культур визначають кінцеву якість продукції та економічну ефективність підприємств. Використання сучасних технологій, автоматизованих систем і енергозберігаючих рішень дозволяє оптимізувати процес очищення, підвищити якість та безпечність зернової продукції, що має вирішальне значення для аграрної промисловості.

Список використаних джерел:

1. Технології очистки зерна: етапи і обладнання. *Агробізнес Україна*. URL: <https://agrobusiness.com.ua/tekhnolohiia-ochystky-zerna-etapy-i-obladnannia> (дата звернення: 12.09.2024).
2. Очищення зерна. *Аеромех*. URL: <https://ua.aeromeh.com.ua/> (дата звернення: 16.09.2024).

УДК 330.338.2

Юрченко А.С., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
ОП «Управління інвестиційною діяльністю
та міжнародними проектами»
Науковий керівник: Дергач А.В., к.держ.упр., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Агропродовольчий сектор економіки України традиційно вважається її локомотивом, який забезпечує зростання ВВП, вагомі експортні надходження, слугує сферою зайнятості значної частини населення країни. Економічне зростання агропродовольчого сектору України залежить від багатьох факторів, серед яких ключовими є розширення експорту, державна підтримка і субсидії та співпраця з міжнародними організаціями. Розглянемо кожен із факторів більш детально.

Розширення експорту.

«У 2023 році частка агропродовольчої продукції в загальному експорті України збільшилася до 62% порівняно з 53% 2022 року», – про це розповів заступник директора Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», академік НААН Микола Пугачов. Зокрема, за підсумками календарного 2023 року зафіксовано найбільші в історії України обсяги експорту заморожених ягід та інших фруктів – 87 тис. т, який перевищив рекорд 2022 року в обсязі у 84 тис. т. Загалом, ключовими продуктами вітчизняного аграрного експорту традиційно стали зернові культури, олії та жири, різні олійні, залишки харчової і переробної промисловості, а також м'ясо

та субпродукти [1].

Державна підтримка та субсидії.

6 березня 2024 року Комітет Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики провів комітетські слухання на тему: «Державна підтримка аграрного сектору 2024. Державні та недержавні фонди і механізми». Учасники комітетських слухань обговорили дієвість бюджетних програм, направлених зокрема на: підтримку сільгосптоваровиробників, які використовують меліоровані землі, а саме на компенсацію агропідприємцям закупівлі обладнання для зрошення, на забезпечення функціонування Фонду розвитку підприємництва, на надання грантів для створення або розвитку бізнесу, у тому числі для надання грантів на розвиток садівництва, ягідництва та виноградарства, а також тепличного господарства, для агропідприємств через державну програму «Доступні кредити 5-7-9%», підтримку фермерських господарств та інших виробників сільськогосподарської продукції, на надання окремої бюджетної субсидії на 1 гектар оброблювальних угідь сільськогосподарського призначення для провадження сільськогосподарської діяльності на територіях, на яких завершені бойові дії та тимчасова окупація, часткову компенсацію вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва, компенсацію витрат за гуманітарне розмінування с/г земель тощо [2].

Співпраця з міжнародними організаціями

Верховна Рада ратифікувала рішення щодо приєднання України до Угоди про заснування Міжнародного фонду сільськогосподарського розвитку (законопроект № 0282). Про це повідомляє пресслужба Мінагрополітики. У міністерстві зазначають, що приєднання України до Міжнародного фонду сільськогосподарського розвитку сприятиме доступу агровиробників до нових фінансових ресурсів для розвитку сільського господарства. Йдеться, зокрема, про можливість отримання українськими агровиробниками недорогих фінансових ресурсів, а саме, позик під низький відсоток або грантів, що спрямовуються Фондом на дослідження та впровадження інноваційних технологій для підтримки сільськогосподарського розвитку. Також аграрії матимуть доступ до бази даних Фонду та використання його останніх міжнародних інтелектуальних та технічних розробок у сфері агропромислового комплексу.

Крім того, українські агровиробники отримають кращі можливостей для участі в тендерах Фонду на закупівлю товарів та послуг для реалізації програм. За словами першого заступника Міністра аграрної політики та продовольства Тараса Висоцького, приєднання до Угоди сприятиме розширенню міжнародного співробітництва України в агропродовольчій сфері, залученню додаткових фінансових ресурсів на розвиток сільського господарства, розширенню застосування новітніх технологій в аграрному виробництві, підвищенню продовольчої безпеки держави [3].

Таким чином, незважаючи на складні сучасні умови, вітчизняний АПК продовжує розвиватися. Підтвердженням цьому є наступні аспекти:

- український агропромисловий комплекс є одним із найбільших експортерів зерна, соняшникової олії та інших продуктів. Відкриття нових ринків збуту та укладання міжнародних угод можуть сприяти зростанню сектору;

- програми державної допомоги, податкові пільги для аграріїв, кредити на розвиток сільськогосподарських підприємств стимулюють розвиток;

- спільні проекти з міжнародними партнерами допомагають розвивати сектор через фінансову підтримку та консультації.

Список використаних джерел:

1. Частка агропродукції в загальному експорті України зросла до 62%. *Укрінформ*: веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3820712-castka-agroprodukcii-v-zagalnomu-eksporti-ukraini-zrosla-do-62-iae.html> (дата звернення 24.09.2024).

2. Відбулись комітетські слухання на тему: «Державна підтримка аграрного сектору 2024. Державні та недержавні фонди і механізми». Верховна Рада України: офіційний веб-портал. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/247281.html (дата звернення 24.09.2024).

3. Присяжна Л. Україна приєднується до Міжнародного фонду сільськогосподарського розвитку: які переваги отримають агровиробники. *ligazakon.net*: веб-сайт. URL: https://biz.ligazakon.net/news/230328_ukrana-pridnutsya-do-mzhnarodnogo-fondu-slskogospodarskogo-rozvitku-yak-perevagi-otrimayut-agrovirobniki (дата звернення 24.09.2024).

УДК
316.77:323.1:373.3

*Яценко О.Ю., аспірант,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

З погляду на сьогоднішні буремні події в нашій державі, в освітній системі розробляється все більше методик та стандартів, які відповідатимуть можливості надання освітніх послуг в умовах надзвичайних ситуацій та воєнного стану. Звісно, що це є вимушена необхідність задля збереження інтелектуального потенціалу України.

Актуальною є тема національно-патріотичного виховання та національно-патріотичних цінностей, впровадження методик в навчально-виховний процес шкільної освіти та вишів. Проте, маємо звернути увагу на ще один освітній напрямок - інклюзію. нас цікавить питання інклюзивного середовища та особливостей формування національно-патріотичних цінностей саме у вищій школі. Насамперед, маємо зауважити, що на даний час є чимало дослідників, які займаються питанням інклюзії, серед них: І.Гевко, О.Петренко, А.Барбінова, Т.Франчук, Г.Давиденко та ін.

Виникає гостра потреба у особливій підготовці справжнього фахівця, адже окрім створення індивідуальних умов для учасників освітнього процесу, які цього потребують, ми маємо зауважити, що потрібно позбутися моментів не толерантного ставлення з боку інших студентів, позбутися проявів булінгу та дискримінації. Т. Франчук дійшла висновку, яка має бути підготовка фахівця в

галузі інклюзивної освіти:

- глибоке розуміння студентами теорії і практики інклюзивної освіти, її сучасних тенденцій та технологій розвитку;

- оволодіння проектними технологіями не лише в навчанні, а і у власному соціальному, життєвому просторі, виявлення власних, особистісно зорієнтованих підходів до організації діяльності на основі проектів;

- домінування практико-орієнтованих видів організації навчання, які починаються з усвідомлення цінності отримання кінцевого результату, можливості його практичного використання не лише у навчанні, а й у житті;

- збільшення потенціалу дослідницької, пошукової, творчої, рольової складової в структурі організації навчання, залучення студентів до процесу проектування при вивченні конкретних тем з різних навчальних дисциплін;

- збільшення питомої ваги неформальних, інформальних видів навчання, які сприяють підвищенню компетентності з проблем використання проектних технологій в умовах інклюзивної освіти, посилення функцій самоуправління, самоконтролю, самооцінки.[1]

Окрім того, маємо зауважити, що формування національно-патріотичних цінностей в системі інклюзивної освіти є необхідною складовою навчально-виховного процесу, адже під час формування цінностей таких як: національна ідентичність, любов до рідної землі, любов до власної родини, друзів, допомагають все більше позбутись певних бар'єрів у спілкуванні з однолітками, які можуть виникати. Під час навчально-виховного процесу з'являються також можливість розвитку не лише громадянських компетентностей, вивчення культури народу, історії, але і використання здоров'язберігаючих технологій та нових методик, які здатні покращити здорову і доброзичливу атмосферу в колективі, де перебувають студенти з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел:

1. Франчук, Т. Й. (2022). Проекти в системі інклюзивної освіти: якість реалізації контролюючих функцій. У Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-методичної конференції «Забезпечення якості вищої освіти: підвищення ефективності використання інформаційних технологій у здійсненні освітнього процесу» (с. 391). Одеса.

2. Франчук, Т. Й., & Миронова, С. П. (2022). Взаємозалежність розвитку інклюзивної освіти та інклюзивного середовища в університеті. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота», 1(50), 290-292.

СЕКЦІЯ 3. ПРИНЦИПИ ЄС ЩОДО РІЗНОМАНІТНОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНОСТІ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

УДК 330.341

*Олешко А. А., д.е.н., професор,
Будякова О. Ю., к.е.н., доцент
Київський національний університет
технологій та дизайну
(м. Київ, Україна)*

ПРИНЦИПИ ТА КРИТЕРІЇ БІОЕКОНОМІКИ ДЛЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

У Стратегії розвитку Європейського Союзу «EUROPE 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth» [1] викладено бачення соціальної ринкової економіки ЄС у 21 столітті з трьома взаємодоповнюючими пріоритетами:

(1) Розумне зростання: розвиток економіки, заснованої на знаннях та інноваціях.

(2) Стале зростання: сприяння створенню більш ресурсоефективної, екологічно чистої та конкурентоспроможної економіки.

(3) Інклюзивне зростання: сприяння економіці з високим рівнем зайнятості, що забезпечує соціальну й територіальну згуртованість.

Стратегія, яка передбачає підвищення рівня зайнятості, виділення 3% ВВП на дослідження та інновації, скорочення викидів парникових газів на 20%, збільшення частки відновлюваних джерел енергії до 20%, підвищення рівня освіти та зниження рівня бідності на 25%, передбачає нові підходи до управління соціально-економічними системами.

Цілями Стратегії є розвиток економіки, що базується на знаннях та інноваціях, сприяння більш ефективній, екологічній та конкурентоспроможній економіці, а також сприяння економіці з високим рівнем зайнятості, що забезпечує економічну, соціальну та територіальну єдність. Ця політика визначає стратегії для (I) підвищення рівня зайнятості, (II) покращення умов інвестування досліджень і розробок приватним сектором, (III) скорочення викидів парникових газів, збільшення частки відновлюваної енергії та підвищення енергоефективності, (IV) підвищення рівня освіти та (V) зменшення бідності [1].

Ключовим наративом інклюзивного розвитку є формування політики сталого економічного зростання, що передбачає створення гідних умов праці, акумулювання фінансових ресурсів держави для їхнього подальшого інвестування у природоохоронні заходи, науку, освіту, культуру і спорт, охорону здоров'я, інфраструктуру, соціальне забезпечення і соціальний захист [2].

У межах глобального та європейського зеленого курсу формуються новітні сфери, що стимулюватимуть інклюзивний розвиток економіки, зокрема, smart-економіка, біоекономіка, циркулярна та зелена економіка [2].

Біоекономіка є парадигмою та інструментом досягнення цілей сталого розвитку [3].

Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO) визначає 10 принципів та 24 критерії для сталої біоекономіки, які забезпечують досягнення Цілей сталого розвитку (рис. 1).

<p>Принцип 1</p> <p>•СТАЛА БІОЕКОНОМІКА повинна підтримувати продовольчу безпеку та безпеку харчування на всіх рівнях</p> <ul style="list-style-type: none"> • Критерій 1.1 Підтримується продовольча безпека • Критерій 1.2 Стимулюється стала інтенсифікація виробництва біомаси • Критерій 1.3 Гарантується право на землю та інші природні ресурси • Критерій 1.4 Забезпечується безпека харчових продуктів 	<p>Принцип 2</p> <p>•СТАЛА БІОЕКОНОМІКА повинна забезпечити збереження та захист природних ресурсів</p> <ul style="list-style-type: none"> • Критерій 2.1 Забезпечується збереження біорізноманіття • Критерій 2.2 Продовжується пом'якшення наслідків зміни клімату, адаптація до них • Критерій 2.3 Зберігаються та покращуються якість та ресурси води • Критерій 2.4 Запобігаються процеси деградації землі, ґрунту та лісів 	<p>Принцип 3</p> <p>•СТАЛА БІОЕКОНОМІКА повинна підтримувати конкурентоспроможне та інклюзивне економічне зростання</p> <ul style="list-style-type: none"> • Критерій 3.1 Стимулюється економічний розвиток • Критерій 3.2 Посилюється інклюзивне економічне зростання • Критерій 3.3 Збільшується сталість економіки у містах та сільських регіонах 	<p>Принцип 4</p> <p>•СТАЛА БІОЕКОНОМІКА повинна зробити громади більш сталими та використати соціальну стійкість</p> <ul style="list-style-type: none"> • Критерій 4.1 Підвищується сталість міських центрів • Критерій 4.2 Розвивається та посилюється сталість та стійкість виробників біомаси, сільських громад та природних екосистем 	<p>Принцип 5</p> <p>•СТАЛА БІОЕКОНОМІКА повинна підвищувати ефективність використання ресурсів та біомаси</p> <ul style="list-style-type: none"> • Критерій 5.1 Підвищується ефективність використання ресурсів, запобігається утворення відходів методом повторного використання • Критерій 5.2 Зменшення втрат харчових продуктів та відходів до мінімуму методом повторного використання або переробки
<p>Принцип 6</p> <p>•СТАЛА БІОЕКОНОМІКА повинна відповідати ефективним механізмам управління</p> <ul style="list-style-type: none"> • Критерій 6.1 Гармонізуються нормативні акти та інституційні структури • Критерій 6.2 Залучаються усі відповідні сектори суспільства у інклюзивні консультаційні процеси, прозорий обмін інформацією • Критерій 6.3 Запроваджуються системи оцінки та управління ризиками, моніторингу та звітності 	<p>Принцип 7</p> <p>•СТАЛА БІОЕКОНОМІКА повинна використовувати знання, технології та кращі практики й просувати дослідження та інновації</p> <ul style="list-style-type: none"> • Критерій 7.1 Підтримується цінність отриманих знань та заохочуються апробація сталих технологій • Критерій 7.2 Стимулюється генерація нових знань та інновацій 	<p>Принцип 8</p> <p>•СТАЛА БІОЕКОНОМІКА повинна підтримувати та сприяти сталій торгівлі та ринковим практикам</p> <ul style="list-style-type: none"> • Критерій 8.1 Розширюється регіональна економіка через торгівлю сировиною та переробленою біомасою й пов'язаними з нею технологіями 	<p>Принцип 9</p> <p>•СТАЛА БІОЕКОНОМІКА повинна задовольняти суспільні потреби суспільства та заохочувати сталі споживання</p> <ul style="list-style-type: none"> • Критерій 9.1 Моделі споживання товарів відповідають сталому рівню постачання біомаси • Критерій 9.2 Покращуються ринкові механізми з боку попиту та пропозиції продовольчих та непродовольчих товарів 	<p>Принцип 10</p> <p>•СТАЛА БІОЕКОНОМІКА повинна сприяти співпраці та обміну між зацікавленими сторонами в усіх відповідних сферах та на усіх рівнях</p> <ul style="list-style-type: none"> • Критерій 10.1 Посилення співпраці та обміну ресурсами, навчаннями та технологіями

Рис. 1. Принципи та критерії сталої біоекономіки для досягнення ЦСР

Джерело: сформовано на основі [4]

Принципи та критерії FAO наголошують на аспектах, які необхідно враховувати під час переходу до сталої біоекономіки [4].

З точки зору суспільства, принцип 1 – продовольча безпека та безпека харчування на всіх рівнях є найважливішими критеріями. Разом із принципами

4 – соціальна та економічна сталість, та 9 – сталими моделями споживання вони сприяють досягненню ЦСР 1, 2, 3, 11, 12.

Забезпечення принципів: 3 – конкурентоспроможного та інклюзивного зростання, 7 – використання наявних знань та просування нових технологій, 8 – практики сталої торгівлі сприяє досягненню ЦСР 4, 5, 7, 8, 9, 10.

Щодо екологічної стійкості, FAO наголошує на необхідності впровадження принципу 5 – підвищення ефективності та циркулярності, а також 2 – збереження та захист екосистем для досягнення ЦСР 6, 13, 14, 15.

Досягнення цих ЦСР розвитку залежить від застосування принципів: 6 – гармонізованих, інклюзивних та прозорих практик управління, які сприяють 10 – співпраці на регіональному, національному та міжнародному рівнях.

Отже, біоекономіка – це нова економічна парадигма та один із інструментів і механізмів вирішення глобальних проблем сталого розвитку [5].

Таким чином, біоекономіка, яка створює нові робочі місця, забезпечуючи зайнятість, сприяє зростанню доданої вартості та перерозподілу доходів, що допомагає в боротьбі з бідністю, передбачає інвестиції в освіту та розвиток навичок, нові моделі, незалежні від невідновлених викопних ресурсів, що пом'якшує наслідки зміни клімату, координується з цілями Стратегії smart, сталого та інклюзивного розвитку, передбачає принципи та критерії, які сприяють досягненню Цілей сталого розвитку.

Дослідження проведено за підтримки Європейського Союзу в рамках проекту Жана Моне [номер гранту ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH, 101127252 – «Просування європейських навичок та підходів до сталої біоекономіки в умовах сучасних викликів в Україні» (PESAB)].

«Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні орган, що надає гранти, не можуть нести за них відповідальності».

This research has been conducted with the support of the European Union within Jean Monnet project [grant number ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH, 101127252 – “Promoting of European skills and approaches for sustainable bioeconomy in the conditions of Ukrainian acute challenges” (PESAB)].

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them”.

Список використаних джерел:

1. COM(2010) 2020. EUROPE 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth.

2. Олешко А.А., Будякова О.Ю., Саратов О. В. Публічне управління інклюзивним розвитком економіки України. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 9. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.9.4>

3. Олешко А. А., Ольшанська О. В., Будякова О. Ю., Бебко С. В. Розвиток стійкої біоекономіки: досвід Європейського Союзу та можливості для України. *Агросвіт*. 2022. № 3. С. 64–69. DOI: 10.32702/2306-6792.2022.3.64

4. FAO. 2021. Aspirational principles and criteria for a sustainable bioeconomy. Rome.

5. Олешко А. А., Будякова О. Ю. Європейські знання для сталої біоекономіки в Україні : навч. посіб. Київ: КНУТД, 2024. 156 с. https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/26220/1/EZSBU_NP_2024.pdf

УДК 37.091.12:331.5:376

*Град Н., студент 4 курсу
спеціальності «Професійна освіта»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

РОЛЬ ПЕДАГОГІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ КАДРІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

Інклюзивний розвиток освіти є ключовим напрямком сучасної педагогіки, оскільки він сприяє створенню рівних можливостей для всіх учнів незалежно від їхніх індивідуальних потреб і можливостей. У контексті професійної освіти роль педагогів стає особливо важливою, адже вони не лише передають технічні знання та навички, але й допомагають формувати соціальні й емоційні компетенції, необхідні для адаптації на ринку праці. Це питання є особливо актуальним в Україні, де тривають реформи системи освіти в напрямку інклюзії, що вимагає від педагогів нових підходів, постійного професійного розвитку та здатності ефективно реагувати на виклики сучасного навчального середовища.

Педагоги професійної освіти відіграють ключову роль у створенні інклюзивного освітнього середовища, яке забезпечує рівні можливості для навчання студентів з різними освітніми потребами. Вони мають володіти сучасними методиками, що сприяють адаптації студентів з особливими освітніми потребами, включаючи спеціальні дидактичні методи та використання технологій для індивідуалізації навчального процесу. Наприклад, інтерактивні освітні платформи дозволяють налаштувати темп і складність завдань під рівень конкретного студента, що підвищує ефективність навчання та забезпечує повноцінну участь у навчальному процесі. Крім того, педагоги зобов'язані надавати підтримку не лише в академічному, але й у соціальному аспекті, допомагаючи студентам з інвалідністю або іншими особливими потребами інтегруватися в колектив, розвивати комунікативні навички та відчувати власну значущість.

Підготовка педагогів до роботи в інклюзивному середовищі є важливою складовою успішного впровадження інклюзивної освіти. В Україні цей процес

включає професійну підготовку викладачів через курси підвищення кваліфікації, тренінги та семінари з інклюзивної педагогіки. Під час таких заходів педагоги здобувають знання щодо психологічних і фізичних особливостей студентів з інвалідністю, навчаються використовувати спеціальні технології для полегшення доступу до навчання, а також оволодівають методами управління інклюзивними класами. Впровадження індивідуальних навчальних планів для студентів з особливими потребами також є суттєвим аспектом підготовки педагогів. Це вимагає від них не лише здатності розробляти такі плани, але й навичок їхнього подальшого моніторингу та адаптації до змінних потреб студентів.

Індивідуалізація навчання є одним із основних інструментів інклюзивної освіти. Педагоги повинні адаптувати навчальний процес під індивідуальні потреби кожного студента, використовуючи різноманітні стратегії викладання. Це включає розробку спеціальних навчальних матеріалів, використання допоміжних технологій, а також адаптацію методів оцінювання знань. Такий підхід сприяє забезпеченню повноцінної участі студентів в освітньому процесі, підвищенню їхньої мотивації до навчання та успішній інтеграції в професійне середовище. Індивідуалізація навчання також дозволяє забезпечити відповідність освітнього процесу сучасним вимогам ринку праці, оскільки кожен студент отримує можливість розвивати ті навички, які є актуальними для його подальшої кар'єри.

Соціальна інтеграція студентів є важливим аспектом інклюзивної освіти. Педагоги повинні допомагати студентам інтегруватися в суспільство та професійне середовище, забезпечуючи розвиток комунікаційних навичок, вміння працювати в команді та формування лідерських якостей. Інклюзивна освіта ставить перед педагогами завдання не лише передавати професійні знання, а й навчати студентів навичкам, необхідним для успішної соціальної взаємодії. Соціальна інтеграція сприяє розвитку толерантності та взаєморозуміння у студентському колективі, що є важливим для формування інклюзивного суспільства.

Для забезпечення ефективності інклюзивної освіти педагоги мають активно співпрацювати з іншими фахівцями, зокрема психологами, соціальними працівниками, логопедами та медичними працівниками. Така міждисциплінарна співпраця дозволяє забезпечити комплексну підтримку студентів з особливими потребами, що сприяє їхньому всебічному розвитку. Особлива увага повинна приділятися співпраці з батьками, які є невід'ємними учасниками навчального процесу і можуть значно впливати на успішність адаптації студентів до навчання. Спільні зусилля педагогів, інших фахівців та батьків створюють умови для формування інклюзивного освітнього середовища, в якому кожен студент отримує підтримку, необхідну для реалізації свого потенціалу.

Одним із головних викликів інклюзивного навчання в Україні є недостатня підготовленість педагогів до роботи з різними категоріями студентів, зокрема студентами з інвалідністю або іншими освітніми потребами. Це вимагає розробки більш широких програм професійного розвитку педагогів,

а також державної підтримки у забезпеченні матеріально-технічної бази навчальних закладів. Інклюзія в професійній освіті відкриває перспективи для розвитку суспільства, оскільки сприяє створенню робочих місць для людей з особливими потребами та дозволяє ефективніше використовувати потенціал кожного члена суспільства. Створення інклюзивного освітнього середовища вимагає від педагогів постійного вдосконалення професійних знань, гнучкості та готовності до змін у навчальному процесі.

Роль педагогів у підготовці кваліфікованих кадрів в умовах інклюзивного розвитку є надзвичайно важливою, оскільки вони виступають провідниками інклюзії, створюючи умови для навчання та соціальної інтеграції студентів з різними освітніми потребами. Для досягнення цієї мети необхідно продовжувати вдосконалювати систему підготовки педагогів, розробляти нові методи та інструменти навчання, що відповідають сучасним викликам, а також забезпечувати міждисциплінарну співпрацю. Інклюзивна освіта є важливим інструментом для досягнення соціальної справедливості, тому роль педагогів у цьому процесі важко переоцінити.

Список використаних джерел:

1. Knowles, M. S., Holton, E. F., & Swanson, R. A. (2015). *The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development*. New York: Routledge.
2. Синявська, І. «Роль педагогів у формуванні інклюзивного середовища». Вісник педагогічних наук, 2022.

УДК 330.338.2

*Дергач А.В., к.держ.упр., доцент
Альошин С.С., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
ОП «Управління інвестиційною діяльністю
та міжнародними проектами»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Транспортний сектор відіграє важливу роль у функціонуванні та розвитку економіки держави, забезпечуючи зв'язок виробництва і споживання, є каталізатором активності економіки й руху товарно-матеріальних потоків, підтримує мобільність робочої сили та задовольняє потреби населення у перевезеннях. Розвинена транспортна інфраструктура формує «каркас» території і є базою для територіального розподілу праці, обумовлює

динамічність і ефективність соціально-економічного розвитку як окремих регіонів, так і країни в цілому.

Під транспортною послугою варто розуміти процес переміщення вантажів та пасажирів зареєстрованою в установленому законодавством порядку юридичною особою (суб'єктом підприємницької діяльності) згідно з договором переміщення за допомогою будь-якого виду транспорту (автомобільного, водного, залізничного, повітряного), а також комплексу супутніх операцій та робіт, що пов'язані з його підготовкою та здійсненням.

До транспортних послуг в загальному вигляді можна віднести:

- безпосередньо перевезення пасажирів і вантажів;
- вантажно-розвантажувальні роботи;
- зберігання вантажів на складах станцій;
- обслуговування і підготовку рухомого складу до перевезень;
- надання засобів перевезення в оренду або напрокат;
- інші послуги.

Ринок транспортних послуг визначається особливостями транспортних послуг і потреб, що задовольняються ними, а також особливостями виробників і споживачів транспортних послуг [1].

Розглянемо ринок автотранспортних послуг, який є специфічним ринком, що становить систему соціально-економічних відносин в усіх галузях економіки країни, в якому, подібно до інших соціальних інститутів, організації утворюють правила, що обмежують або створюють нові можливості для їх взаємодії.

В квітні 2024 року Комітет з питань транспорту та інфраструктури схвалив до другого читання розгляд урядового законопроекту №4560. Законопроект розроблений Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури. Ключова мета документа – врегулювати ринок послуг автомобільного транспорту та його діяльність відповідно до норм Європейського Союзу. Фактично, йдеться про євроінтеграцію послуг цієї сфери та адаптацію норм українського законодавства до актів ЄС.

Ухвалення законопроекту в цілому дозволить:

- підвищити рівень надання послуг з перевезень;
- забезпечити відповідність українських автомобільних перевізників вимогам ЄС;
- підвищити конкурентоспроможність національних перевізників на європейському ринку автомобільних перевезень;
- забезпечити цифровізацію державних послуг на автомобільному транспорті.

Схвалена редакція законопроекту визначає особливості ліцензування на автомобільному транспорті відповідно до положень Регламенту (ЄС) № 1071/2009. Важливою нормою також є запровадження системи отримання свідоцтв професійної компетентності менеджерів (управителів) з перевезень.

Окрім цього, йдеться про впровадження механізму підтвердження бездоганної ділової репутації автомобільних перевізників. Остання – це сукупність підтвердженої інформації про перевізника щодо відповідності його

діяльності вимогам законодавства. Наприклад, відсутність порушень, штрафів чи інших санкцій до перевізника.

Підтримана Комітетом редакція також встановлює заходи впливу на автомобільних перевізників та норми, які регулюватимуть усі аспекти щодо адміністративних правопорушень у сфері внутрішніх та міжнародних автомобільних перевезень пасажирів та вантажів [2].

Дані зміни повинні значно підвищити рівень надання автотранспортних послуг в країні. Ще на початку 2000-х рр. оренда автомобілів в Україні була послугою, що абсолютно не користувалась популярністю. Розширення бізнес-можливостей у країні та збільшення туристичного потоку кардинально змінило ситуацію. Тепер послуга авто на прокат у Києві та у всіх великих містах України стала важливим елементом туристичної індустрії та бізнес-сегменту.

Оренда автомобілів в Україні є відносно новою послугою, тонкощі використання якої відомі далеко не всім. З початку 2000-х рр. на ринку оренди автомобілів у нашій країні спостерігається стрімке зростання конкуренції. А дохід від цього бізнесу в середньому протягом року збільшується на 8-9,5% щорічно. За прогнозами експертів, до 2026 року дохід від оренди автомобілів для бізнесу щорічно збільшуватиметься на 0,17 млн. грн., а від оренди дозвільного транспорту на 0,1 млн. грн.

З такими темпами до 2027 року обсяг ринку складе 10,55 млн. у.о. Такі перспективи сприяють тому, що автопрокатні послуги прагнуть підвищити якість обслуговування клієнтів та розширити свої автопарки. Тепер на українському ринку автопрокату можна взяти машину на прокат будь-якого класу. Це може бути як економ авто, так і преміум-моделі. Такий широкий асортимент автомобілів для оренди робить доступним ринок для клієнтів із будь-яким бюджетом.

Автопрокатні сервіси вже встигли адаптуватися до місцевих умов і можуть запропонувати клієнтам автомобілі в оренду, які забезпечать комфортне та безпечне пересування українськими дорогами. Також компанії вже досконало вивчили потреби своїх клієнтів та пропонують їм послуги на додаток до оренди автомобіля, які зможуть їх задовольнити. Індивідуальний підхід і транспорт, адаптований до місцевих дорожніх умов, роблять оренду автомобілів привабливою послугою, як для місцевих жителів, так і для іноземців, які приїхали в країну в бізнес або туристичних цілях [3].

Отже, ринок транспортних послуг активно розвивається і є невід'ємною частиною суспільної інфраструктури, і, звісно, він продовжуватиме розвиватися, незважаючи на різні перешкоди, оскільки поки що неможлива торгова угода ні на мікро, ні на макрорівні.

Список використаних джерел

1. Гальона І., Махлай А. Ринок транспортних послуг: поняття та ознаки. Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення: матеріали інтернет-конференції. URL: <http://www.konferenciaonline.org.ua/ru/article/id-1386/> (дата звернення:

18.09.2024).

2. Євроінтеграція ринку послуг автомобільного транспорту: урядовий законопроект №4560 схвалено до другого читання. Урядовий веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/yevrointehratsiia-rynku-posluh-avtomobilnoho-transportu-uriadovyi-zakonoproekt-4560-skhvaleno-do-druhoho-chytannia> (дата звернення: 18.09.2024).

3. Повний гайд з оренди автомобіля в Україні: Що потрібно знати? NarsCars: веб-сайт. URL: <https://narscars.com.ua/ua/blog/nuzhnoznat/povnij-gajd-z-orendi-avtomobilya-v-ukrayini> (дата звернення: 18.09.2024).

УДК 330.338.2

*Дергач А.В., к.держ.упр., доцент
Ванджура В.В., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
ОП «Управління інвестиційною діяльністю
та міжнародними проектами»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СФЕРІ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ

В умовах сьогодення бізнес-планування є необхідною складовою при реалізації проектів і невід'ємною частиною стратегічного планування. Особливістю бізнес-планування є те, що тут має бути творчий підхід, який одночасно пов'язаний з рутинними операціями: детальними розрахунками та аналізом, інтеграцією різних аспектів бізнес-плану.

Саме планування – це один із ключових процесів, який визначається цілим набором факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх. Вже минулі часи, коли більшість керівників вважали, що бізнес-план їм не потрібен, вони звикли ґрунтуватися на своєму минулому досвіді і не витратити час на такі «дрібниці». Сучасні керівники, які, прагнуть розвивати свій бізнес, розуміють, що бізнес-план є необхідним і розуміють, що він потрібен не тільки для того, щоб отримати визначену частку інвестицій для реалізації проектів. Якісне бізнес-планування дозволяє виявити наявні проблеми, покращує координацію дій, сприяє більш раціональному розподілу ресурсів, покращує контроль, допомагає захистити проект від ризиків та загроз.

Варто відмітити, що бізнес-план належить до розряду стратегічних планів організації і допомагає не тільки більш точно та якісно розробляти бізнес-проекти, а й оцінювати перспективи ведення бізнесу, визначати мету та шляхи досягнення успіху підприємства. Вкрай важливо розробляти дієвий бізнес-план саме для інвестиційного проекту, виходячи із основних завдань бізнес – планування, а саме:

- виявлення слабких сторін проекту та процедури планування ще до

початку розробки бізнес-плану;

- оцінка потенційних можливостей;
- визначення ефективності;
- виявлення загроз;
- планування функціональних завдань;
- забезпечення швидкого реагування на зміни середовища.

Основні завдання бізнес-планування представлено на рис. 1.

Рис. 1. Основні завдання бізнес-планування

Джерело: [1]

Компанії повинні стежити за тенденціями стратегічного планування, незалежно від того, чи це процеси чи технології, які будуть використовуватися, методи управління чи засоби, які будуть використані для своїх працівників. Ось 5 актуальних трендів, які допоможуть керівнику проекту оптимізувати свої робочі плани:

1. Важливість гнучкості. Стратегічне планування повинно бути розроблено таким чином, щоб дозволити компаніям швидко й ефективно адаптуватися. Компанії стають більш гнучкими з кількох причин: адаптація до змін, підвищення продуктивності, зменшення витрат тощо.

2. Врахування технологічних трендів.

3. Важливість співпраці. Стратегічне планування має бути роботою команди із залученням усіх зацікавлених сторін компанії. Організації повинні заохочувати співпрацю між командами, щоб створити більш ефективну загальну стратегію та уникати роботи в розрізненому режимі.

4. Врахування екологічного та соціального впливу. Все більше і більше компаній інтегрують екологічні та соціальні чинники у своє стратегічне планування. Під час планування для забезпечення сталого розвитку компанії повинні враховувати вплив своєї діяльності на навколишнє середовище та суспільство.

5. Використання даних в реальному часі. Аналітика даних є ключовим компонентом стратегічного планування.

Отже, бізнес-планування виступає робочим інструментом при стратегічному плануванні, який описує процес реалізації проекту та демонструє, яким чином керівник проекту намагається досягти реалізації своїх

цілей та завдань.

Список використаних джерел

1. Волошина-Сідей В.В., Нестеренко В.В. Теоретичні аспекти розробки бізнес-плану інвестиційного проекту підприємства. ECONOMIC SCIENCES / «Colloquium-journal» №28(187), 2023. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1895861> (дата звернення: 18.09.2024).

УДК 330.338.2

*Дергач А.В., к.держ.упр., доцент
Полєжаєв О.О., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
ОП «Управління інвестиційною діяльністю
та міжнародними проектами»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗАКОРДОННОГО РИНКУ АВТОПОСЛУГ

Автомобільний транспорт – основний елемент транспортної системи будь-якої країни й головний її перевізник. Він становить основу транспортної системи й забезпечує виробничо-економічні зв'язки різних галузей, розміщення продуктивних сил по території країни, технологію виробництва, соціально-економічні й культурні потреби населення та економічний розвиток за рахунок комплексу послуг і робіт, виконуваних у галузі автотранспортної діяльності. У загальному обсязі робіт усіх видів транспорту в 2019 р. саме на частку автомобільного доводилося близько 72% вантажних та 42% пасажирських перевезень.

Продукція автомобільного транспорту не існує в матеріально-речовинній формі і являє собою послуги з переміщення вантажів і пасажирів, зміні їх місцезнаходження у часі й у просторі.

Від ефективності роботи транспорту, у тому числі й автомобільного, значною мірою залежать результати діяльності багатьох інших галузей в країні. Найбільш потужним фактором, що визначає загальну умову й ефективність функціонування ринку автотранспортних послуг, є ступінь розвитку на ньому конкурентних відносин [1].

Розглянемо індустрію автомобільного обслуговування та ремонту в США, яка сегментована за наступними показниками:

- типом транспортного засобу: легкові та комерційні автомобілі,
- типом обслуговування: механічне, зовнішнє та структурне, електричне та електронне,
- типом обладнання: шини, сидіння, акумулятори та інші типи обладнання.

Обсяг ринку автомобільних послуг США оцінюється в 188,13 млрд. доларів США в 2024 році і, як очікується, досягне 251,52 млрд. доларів США до 2029 року, при цьому середньорічний темп зростання складе 5,98% протягом прогнозованого періоду (2024-2029). pp.

Пандемія COVID-19 змусила близько 95% усіх компаній, пов'язаних із автомобілебудуванням, призупинити роботу своїх співробітників під час карантину у 2020 році. Однак у Сполучених Штатах карантин тривав лише кілька тижнів порівняно з іншими країнами світу. Високий попит на автомобілі у країні стимулює активну автомобільну промисловість. Роздрібна торгівля автотранспортними засобами та запчастинами швидко оговталася від пандемії COVID-19, приносячи дохід понад 1,5 трильйони доларів США. З іншого боку, глобальний дефіцит автомобільних чіпів є проблемою для галузі, а щомісячне співвідношення запасів до продажу падає з квітня 2020 року.

У довгостроковій перспективі автосервісні компанії все частіше використовуватимуть технологію автоматичного огляду транспортних засобів на основі штучного інтелекту для розширення своєї клієнтської бази. Наприклад, у лютому 2022 року американська технологічна фірма Score Technology у співпраці з хмарними обчисленнями Microsoft Azure розробила технологію автоматизованого огляду транспортних засобів за допомогою штучного інтелекту. Цей візуальний огляд займає менше 5 хвилин та заощаджує 50% витрат.

Збільшення віку транспортних засобів сприятиме зростанню галузі, оскільки старі автомобілі вимагають більш частого обслуговування та заміни запчастин. Крім того, зростання попиту на спільну мобільність є одним з ключових факторів, що збільшують щорічні витрати на технічне обслуговування таксі або транспортних засобів спільного користування через більш високий щорічний пробіг. Проникнення електромобілів, що росте, вплине на зростання ринку. Швидке впровадження електромобілів можна пояснити урядовими ініціативами та підтримкою покращення якості довкілля з метою зниження залежності від сирової нафти. Загалом очікується, що витрати на ремонт та технічне обслуговування акумуляторних електромобілів будуть приблизно на 40% нижчими, ніж витрати на автомобілі з ДВЗ.

Підприємства зазвичай включають різні сервісні майданчики для надання послуг з ремонту і технічного обслуговування широкого спектру транспортних засобів, включаючи хетчбеки, седани, мінівени і позашляховики, а також двоколісні транспортні засоби. Зниження накладних витрат значною мірою сприяє зниженню загальної вартості послуг. Ефективне спілкування та незалежні механіки покращують відносини з клієнтами та сприяють їх доброзичливості. Можливість обслуговування автомобілів різних марок та легша доступність запасних частин ще більше підвищують ринковий попит.

Отже, розвиток транспортної інфраструктури та формування ринку транспортних послуг є найважливішими завданнями найближчого майбутнього. Від їх рішення багато в чому залежить розвиток всієї економіки та її окремих галузей.

Список використаних джерел

1. Шинкаренко В.Г., Мамедов М.А. Особливості конкуренції на ринку автотранспортних послуг. *Економіка транспортного комплексу*. Вип. 37, 2021. URL: <https://etk.khadi.kharkov.ua/article/view/234205/232848> (дата звернення: 21.09.2024).

УДК 330.338.2

*Дергач А.В., к.держ.упр., доцент
Поліщук М.А., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
ОП «Управління інвестиційною діяльністю
та міжнародними проектами»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Агропромисловий комплекс України займає друге місце в структурі всього господарства держави, після індустріального виробництва. Крім того, сільськогосподарська продукція є однією з найбільших складових сучасного українського експорту. Варто відмітити, що Україна знаходиться в сприятливих кліматичних та природних умовах для розвитку аграрної галузі і на сьогоднішній день входить в перелік найсильніших виробників аграрної продукції, та займає провідні позиції серед сучасних світових експортерів.

Агропромисловий комплекс України має високі показники інвестиційної привабливості, оцінюється як перспективний, і навіть під час війни викликає зацікавленість іноземних та українських інвесторів. Крім того, галузі, що входять в сектор АПК, станом на 2021 рік забезпечували майже 14% зайнятості населення.

Опитування, проведене міжнародними маркетинговими фахівцями серед представників фермерської галузі показало позитивну оцінку власних перспектив представниками агро бізнесу, незважаючи на всі проблеми сьогодення.

Головною потребою фермерів є створення стабільного середовища та збереження показників бізнесу на необхідному рівні. Серед основних проблем, які існують, фахівці окреслюють, перш за все – це кадровий дефіцит, відсутність працівників відповідної кваліфікації та ризику простою виробництва через різні фактори, серед яких вимкнення електроенергії.

Близько 80% фермерів мають потребу в отриманні допомоги в веденні бізнесу. Серед них 78,3% потребують безпосередньо фінансової допомоги, отримання кредитів чи використання різних програм донорства. Існує потреба в отриманні експертних консультацій, в таких сферах як інвестування, розподіл і

використання фінансів, організація належного постачання та збуту, пошук нових каналів продажу, пошук вигідного партнерства. Також, окремо необхідно окреслити питання побудови ефективного діалогу з владою на різних рівнях [1].

Аграрна сфера зіштовхнулася з серйозними наслідками війни в Україні, та зазнала значних втрат внаслідок повномасштабного вторгнення. За даними Міністерства аграрної політики України, а також дослідження, проведеного Київською школою економіки, повна вартість збитків, що нанесені **галузі сільського господарства** внаслідок повномасштабного вторгнення, станом на 2022 рік складала 6,6 мільярдів доларів США [2].

Варто зазначити на негативному впливі на галузі АПК руйнування інфраструктури. Через військові дії постраждали або були повністю знищені об'єкти сільськогосподарського призначення, склади, важливі енергетичні вузли, виробничі цехи переробної промисловості, транспорт та ключові транспортні сполучення. Фіксуються втрати спеціалізованої техніки, внаслідок пошкодження або викрадення.

На даний момент можна виокремити перелік рішень, які очікують представники аграрних компаній, зокрема фермери з різних областей держави:

- тимчасове позбавлення потреби сплачувати єдиний податок для четвертої групи;

- ефективне рішення проблем, що виникають внаслідок блокування податкових накладних, повернення презумпції невинуватості щодо платників податків;

- розвиток зрошення, що може бути вирішено шляхом створення організацій водокористувачів;

- відтермінування введення мінімального навантаження податків на один гектар;

- ефективні рішення, що дозволять продовжити безмитний режим з Європейським Союзом, та зберегти квоти на період ще кількох років;

- розробка ефективної системи регулювання взаємодії виробників та мереж, використовуючи європейську модель;

- проведення процедур децентралізації систем енергетики, розвиток джерел та систем альтернативної енергетики.

Дивлячись на вище наведений перелік необхідно зауважити, що досягнення вирішення даних питань можливе при сприянні аграріям з боку держави. Мова, в першу чергу, йде про імплементацію нормативних актів ЄС в українське законодавство, з урахуванням поточного стану та ухваленням законодавчих актів з відтермінуванням, в тих випадках коли їх впровадження ускладнено для власників бізнесу в період військових дій. Це також і запровадження грантових та донорських програм за сприяння міжнародних партнерів для розвитку АПК України тощо.

Отже, враховуючи реалії сьогодення, існує ряд ключових питань, рішення яких знизить ризики для сектору АПК та підвищить економічні показники виробництва та профільних підприємств.

Список використаних джерел

1. Агропромисловий комплекс України, огляд ніші та реалії сьогодення. UC Market: веб-сайт. URL: <https://blog.youcontrol.market/aghropromislovii-komplieks-ukrayini-oghliad-nishi-ta-riealiyi-soghodiennia/> (дата звернення: 25.09.2024).

2. Міністерство аграрної політики та продовольства України: офіційний веб-сайт. URL: <https://minagro.gov.ua/> (дата звернення: 25.09.2024).

УДК 330.338.2

*Дергач А.В., к.держ.упр., доцент
Цурпаленко В.В., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
ОП «Управління інвестиційною діяльністю
та міжнародними проектами»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ В УКРАЇНІ

Перехід людства до фази інформаційного суспільства зумовив стрімкий розвиток телекомунікаційних технологій та збільшення їх частки у структурі ВВП у всьому світі. Це надає низку нових можливостей для світової економіки та створює надійний фундамент для сталого розвитку. Мобільний зв'язок – це сегмент телекомунікаційної галузі, що найбільш активно прогресує, як у світі в цілому, так і в Україні. На сьогоднішній день національний ринок мобільного зв'язку стрімко розвивається та змінюється, що забезпечує йому високу привабливість для інвесторів.

1 липня 1993 року вважається датою, коли в Україні було запроваджено мобільний зв'язок і здійснено перший дзвінок з мобільного телефону. Першою компанією на ринку мобільного зв'язку стала компанія «УМС» (Ukrainian Mobile Communications – Український мобільний зв'язок, зараз – «Vodafone Україна»). На сьогоднішній день на ринку є «три кити»: ПрАТ «Київстар», ПрАТ «Vodafone Україна» та ТОВ «Лайфселл». На ринку також діють і інші оператори, але їх частка дуже мала, тому вони не складають суттєвої конкуренції операторам-лідерам.

За останні роки мобільний зв'язок стає невід'ємною складовою життя сучасного соціуму, що дуже позитивно впливає на різноманітні аспекти життя, а саме:

- забезпечує зручне, доступне спілкування між абонентами незалежно від їх місцезнаходження (в межах зони покриття);
- спрощує крос-культурні комунікації;
- прискорює бізнес-процеси, скорочує час на прийняття управлінських рішень та ділові комунікації.

Неможливо не визнавати економічну важливість цього ринку. Так, саме на галузь мобільного зв'язку стабільно припадає понад 55% доходу від усіх послуг

зв'язку в Україні [1].

Протягом першого півріччя **2024 року доходи у сфері електронних комунікацій зросли майже на 12%**, про що свідчать дані від 4060 провайдерів. Найбільший внесок у загальну суму зробили мобільні оператори, а фіксований зв'язок (голосові послуги) став найменш прибутковим сегментом.

Згідно із результатами дослідження ринку, яке здійснила Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері електронних комунікацій (НКЕК), за перші шість місяців 2024 року дохід від надання послуг електронних комунікацій досяг **52,4 млрд грн, що на 11,7% більше порівняно з аналогічним періодом 2023-го** [2].

Попри повномасштабну війну, оператори мереж продовжують розвивати інфраструктуру.

Капітальні інвестиції в сектор електронних комунікацій у першій половині **2024 року склали 8,8 млрд грн, що на 11,4%** перевищує показники попереднього року. Це свідчить про зусилля операторів не лише зберігати стабільність роботи мереж, але й забезпечувати модернізацію обладнання з побудовою нових мереж.

У першому півріччі 2024 року доходи від мобільного зв'язку склали 61% від загальної структури доходів, що на 4% менше порівняно з аналогічним періодом минулого року. Основна причина цього – кібератака на одного з найбільших операторів – «Київстар», яка відбулася у грудні 2023 року. Вплив цього інциденту оцінили у **3,6 млрд грн**, і це значно позначилося на результатах компанії у першому кварталі 2024-го. Однак це не значно вплинуло на загальний ринок мобільних операторів, а реальні наслідки можна буде побачити наприкінці 2024 року [3].

Отже, перші шість місяців 2024 року продемонстрували помірне зростання доходів у галузі електронних комунікацій, особливо в сегментах мобільного зв'язку та фіксованого інтернету. Попри виклики, як-от кібератаки та економічні труднощі, оператори продовжують інвестувати в інфраструктуру та підтримувати стабільність послуг.

Серед ключових тенденцій: зростання абонентської плати та витрат на підтримку енергонезалежності, а також зменшення абонентської бази через відмову від українських SIM-карт. Ринок залишається динамічним, і подальші зміни будуть залежати від економічних і технічних факторів, які формуватимуть попит на послуги в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Болгов В., Рязанов М. Ринок мобільного зв'язку України: тенденції, проблеми та перспективи. *Економіка і організація управління*. №2(26), 2017. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/4778> (дата звернення: 18.09.2024).

2. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері електронних комунікацій: офіційний веб-сайт. URL: <https://nkrzi.gov.ua/> (дата звернення: 18.09.2024).

3. Гмиря А. Як змінився ринок зв'язку у 2024 році: мобільні оператори,

інтернет-провайдери та фіксований голосовий зв'язок. Економіка України: веб-сайт. URL: <https://thepage.ua/ua/economy/yak-zminivsyia-rinok-zvyazku-v-pershij-polovini-2024-roku> (дата звернення: 18.09.2024).

УДК 377.1:338.45:338.43:355.4

*Дуда А.Я., студентка 4 курсу спеціальності «Професійна освіта»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ВІДНОВЛЕННІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ: АГРАРНИЙ ТА ПРОМИСЛОВИЙ СЕКТОР

У період відновлення після війни економіка країни стикається з необхідністю швидкої реабілітації та адаптації до нових умов розвитку. Професійна освіта стає критично важливим інструментом для забезпечення робочої сили необхідними знаннями й навичками, що дозволить ефективно підтримувати відновлення аграрного та промислового секторів. У цьому контексті актуальним є врахування специфічних потреб кожного з цих секторів, що обумовлює важливість адаптації освітніх програм до практичних завдань післявоєнного відродження економіки.

Аграрний сектор є основою продовольчої безпеки та відіграє важливу роль у стабілізації економічного стану країни. Професійна освіта може суттєво підвищити продуктивність сільського господарства через підготовку фахівців, здатних використовувати новітні агротехнології, зокрема, точне землеробство, системи автоматизованого контролю та органічне виробництво. Серед критично важливих спеціальностей є агрономія, агроінженерія та екологічне землеробство, які сприяють сталому розвитку галузі, зважаючи на екологічні виклики та зміну клімату. Професійні програми мають охоплювати методи адаптації до посухи, відновлення родючості ґрунтів та управління біорізноманіттям для збереження екологічного балансу.

Промисловий сектор потребує кваліфікованої робочої сили для відновлення та модернізації виробничих об'єктів та інфраструктури. Професійна освіта в цьому напрямі сприяє підготовці фахівців у сферах будівництва, ремонту та експлуатації промислових потужностей. У сучасних умовах промисловість орієнтується на інновації та високотехнологічне виробництво, тому підготовка кадрів повинна охоплювати вивчення новітніх технологій, таких як автоматизація виробничих процесів, робототехніка та інновації в IT-сфері. Це не лише сприятиме відновленню промислового потенціалу, але й підвищить конкурентоспроможність галузі на глобальному ринку. Критичним аспектом є також можливість для підвищення кваліфікації та перепідготовки існуючих працівників, що дозволяє зберегти трудові ресурси та адаптувати їх до нових виробничих стандартів.

Для забезпечення ефективності професійної освіти в післявоєнний період необхідна тісна співпраця з підприємствами, що дозволить адаптувати навчальні програми до актуальних потреб ринку праці. Державна політика повинна сприяти розвитку професійної освіти через цільове фінансування освітніх програм, підтримку створення сучасних навчальних центрів, впровадження новітніх методик навчання та цифрових технологій. Крім того, доступність професійної освіти для різних верств населення є важливим фактором, що сприяє соціальній справедливості та стабільності в суспільстві.

Таким чином, професійна освіта є невід'ємним елементом відновлення післявоєнної економіки, особливо в аграрному та промисловому секторах. Вона забезпечує підготовку кваліфікованих спеціалістів, що відповідають сучасним вимогам ринку праці, сприяє впровадженню інновацій і підвищенню продуктивності праці. Досягнення цих цілей можливе лише за умов активної взаємодії між навчальними закладами, бізнесом та державними органами, що забезпечить сталість та ефективність процесів відновлення.

Список використаних джерел:

1. Негрей М., Тараненко А., Костенко І. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. Економіка та суспільство. 2022.

УДК 377.3:316.422:330.34

*Живушко С., студентки 4 курсу спеціальності «Професійна освіта»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ІНКЛЮЗІЇ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Післявоєнний період характеризується значними викликами для суспільства, включаючи необхідність реінтеграції вразливих категорій населення, таких як внутрішньо переміщені особи, ветерани та молодь, яка залишилася без належної підтримки. У цих умовах професійна освіта відіграє ключову роль у забезпеченні соціальної та економічної інклюзії, адже вона дозволяє здобувати навички, що сприяють працевлаштуванню, підвищують рівень економічної безпеки та забезпечують соціальну стабільність. Дослідження також підтверджують, що забезпечення доступу до якісної професійної освіти є критичним чинником для відновлення економіки та посилення соціальної інтеграції в післявоєнний період.

Професійна освіта є важливим інструментом інтеграції людей, що постраждали від конфлікту, в соціальні процеси. Особливу увагу приділяють

навчанню осіб, які зазнали фізичних та психологічних травм, а також членам їхніх родин, які втратили основні джерела доходів. Соціальна інклюзія через професійну освіту забезпечується за допомогою наступних механізмів:

- Адаптивні освітні програми. Програми, які враховують особливі потреби ветеранів і людей із фізичними обмеженнями, сприяють поверненню до активного трудового життя.

- Соціально-психологічна підтримка під час навчання. Спеціальні тренінги та психологічна підтримка допомагають у подоланні посттравматичних синдромів та адаптації до нових умов життя.

- Інклюзивне навчання. Спільне навчання осіб різного віку та з різних соціальних груп допомагає формувати підтримуюче середовище та сприяє соціальній згуртованості.

Економічна інклюзія у післявоєнний період є критичною для зменшення бідності та забезпечення стійкого розвитку. В умовах дефіциту робочих місць та зростання вимог до кваліфікації працівників, професійна освіта дозволяє знизити рівень безробіття серед осіб, які постраждали від війни. Основними аспектами економічної інклюзії через професійну освіту є:

- Перепідготовка та підвищення кваліфікації. Надання можливості здобути нові навички для адаптації до сучасного ринку праці, що дозволяє працівникам зберігати конкурентоспроможність.

- Підтримка підприємництва. Освітні програми, спрямовані на розвиток підприємницьких навичок, є важливим інструментом самозайнятості та стимулювання економічного розвитку на локальному рівні.

- Цифрові навички та інформаційні технології. У післявоєнний період значною мірою зростає попит на ІТ-фахівців та спеціалістів у сфері цифрових технологій, що відкриває нові можливості для працевлаштування та дистанційної роботи.

Уряди та неурядові організації країн, які пройшли через військові конфлікти, впроваджують різноманітні ініціативи з професійної освіти, спрямовані на інклюзію. Наприклад, у країнах Європи активно діють програми перепідготовки для біженців і ветеранів, що включають підготовку за затребуваними спеціальностями, такими як медичний персонал, робітничі професії та ІТ. У свою чергу, локальні програми в країнах, що розвиваються, спрямовані на підтримку розвитку малих бізнесів серед переміщених осіб та місцевого населення, що сприяє створенню нових робочих місць і стабілізації економіки.

Професійна освіта є дієвим інструментом для відновлення соціальної та економічної стабільності у післявоєнний період. Вона сприяє інтеграції вразливих груп населення в економічну діяльність, підвищує рівень соціальної згуртованості та зміцнює стійкість громад. Інвестиції в професійну освіту є не лише інвестиціями в людський капітал, але й основою для довгострокового відновлення та розвитку післявоєнної економіки.

Список використаних джерел

1. Артеменко О.М. Професійна освіта в умовах постконфліктного

відновлення // Науковий вісник. – 2020. – №4. – С. 33-41.

2. Савченко І.О. Соціальна інклюзія через професійну освіту в сучасних умовах // Педагогічні науки. – 2021. – №5. – С. 55-62.

3. Коломієць В.І. Економічна інклюзія та роль професійної освіти // Економічні дослідження. – 2019. – №2. – С. 29-37.

4. Головка Л.П. Інтеграція вразливих груп у ринок праці через професійну освіту // Вісник освіти. – 2018. – №3. – С. 21-27.

5. Державна служба статистики України. Соціальні та економічні показники в післявоєнний період. – Київ, 2022.

УДК 376-056.26:377.3

*Каленков І. студент 4 курсу
спеціальності «Професійна освіта»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ІНКЛЮЗИВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ: ВИКЛИКИ ТА ДОСЯГНЕННЯ

Інклюзивна професійна освіта для людей з особливими потребами є важливою складовою сучасної освітньої системи, спрямованої на забезпечення рівних можливостей для всіх громадян незалежно від фізичних, інтелектуальних чи психосоціальних обмежень. Інклюзія у професійній освіті передбачає створення доступного й адаптованого освітнього середовища, яке враховує індивідуальні потреби осіб з інвалідністю та сприяє їхньому професійному й особистісному розвитку. Сучасні освітні практики визнають значення інклюзивного підходу як чинника соціальної справедливості й економічної стабільності, адже залучення людей з особливими потребами в економічну активність сприяє їхній незалежності й інтеграції в суспільство.

Основними викликами для забезпечення інклюзивної професійної освіти є недостатнє фінансування, яке обмежує можливість створення адаптованої інфраструктури та спеціалізованих навчальних програм. Брак підготовлених педагогів, здатних ефективно працювати з людьми з особливими потребами, а також нестача ресурсів, зокрема доступних технологій і навчальних матеріалів, створюють додаткові бар'єри для повноцінної інтеграції осіб з інвалідністю. До цього додаються культурні та соціальні стереотипи, які часто обмежують можливості для професійного зростання та самореалізації таких осіб.

Міжнародний досвід свідчить про ефективність гнучких підходів до навчання в рамках інклюзивної освіти. Наприклад, у Німеччині та Франції активно впроваджуються індивідуальні освітні програми, що враховують потреби кожного учня, забезпечуючи їм підтримку та доступ до необхідних ресурсів. Ці країни приділяють особливу увагу підготовці педагогів до роботи з особами з інвалідністю, розвитку інклюзивної інфраструктури та інтеграції

адаптивних технологій, таких як допоміжні пристрої, мобільні додатки для навчання і засоби альтернативної комунікації.

Серед значних досягнень у сфері інклюзивної професійної освіти є розробка спеціалізованих навчальних програм і методик, орієнтованих на підтримку студентів з особливими потребами. В Україні інклюзивне освітнє середовище активно розвивається на державному рівні: у 2021 році було затверджено план дій, спрямований на інтеграцію інклюзії на всіх рівнях професійної освіти, включаючи розробку індивідуальних освітніх траєкторій, інклюзивних освітніх центрів та інституційної підтримки. Університети та професійно-технічні навчальні заклади поступово вводять спеціалізовані курси для майбутніх педагогів, що забезпечують необхідну підготовку з інклюзивного навчання, та оснащують навчальні простори сучасними допоміжними засобами.

Інклюзивна професійна освіта є не лише способом забезпечити якісну освіту для всіх, але й важливим чинником соціального й економічного розвитку. Інклюзивні освітні середовища сприяють розвитку толерантності та співпраці, формуючи у студентів цінності взаємоповаги і взаємодопомоги, що є основою для побудови інтегрованого суспільства. Досвід інклюзивної освіти демонструє, що наявність різноманітності в навчальних колективах позитивно впливає на навчальні процеси та загальну культуру установи.

Таким чином, забезпечення інклюзивної професійної освіти вимагає системного підходу, що включає інституційну підтримку, фінансування, підготовку кваліфікованих кадрів і суспільну обізнаність. Успішна реалізація цього підходу сприятиме соціальній та професійній інтеграції осіб з особливими потребами, що не тільки підвищує їхній добробут, але й посилює загальну стійкість суспільства та економіки.

Список використаних джерел:

1. Крамаренко, О. В., Ляшенко, О. І., Голуб, Н. Б. (2019). Інклюзивна освіта: теоретичні та методичні основи. Київ: Освіта України.
2. Локшина, О. І. (2020). Інклюзивна педагогіка: інноваційні підходи та досвід. Київ: Генеза.

УДК 377.3:316.42

*Карпенко Л.П., студентка 4 курсу спеціальності «Професійна освіта»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДЛЯ РОБОТИ З ІНКЛЮЗИВНИМИ ГРУПАМИ

На сучасному етапі українська система професійної підготовки

стикається з проблемою реструктуризації інклюзивної компетентності майбутніх фахівців спеціальної освіти. Це пов'язано з оновленням ключових професійних компетенцій педагогів. Практика показує, що значна частина фахівців має низький рівень психолого-педагогічної підготовки та відчуває відсутність мотивації до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Це може бути зумовлено страхом, розпачем та бажанням уникнути такої діяльності. Тому важливо забезпечити дітям з особливими потребами можливість вільно обирати заклад освіти, при цьому кожен педагог має відповідати певному рівню професійно-педагогічної підготовки, адаптованої до умов інклюзивного навчання.

Формування компетентностей у майбутніх фахівців для роботи з інклюзивними групами є складним процесом, який вимагає системного підходу до професійної підготовки, зокрема розвитку професійних знань, емоційного інтелекту та комунікативних навичок. В сучасних умовах освітня система має забезпечити підготовку фахівців, які здатні ефективно працювати з особами з особливими освітніми потребами та створювати комфортне, інклюзивне середовище для розвитку та навчання всіх учасників.

Окремі суб'єктивні риси, поєднані з об'єктивними знаннями та вміннями, є важливими для продуктивної роботи педагога. Серед таких рис можна виділити педагогічну чуйність, яка полягає в здатності помічати навіть незначні зміни в психічному стані, поведінці та загальному самопочутті дитини і відповідно на них реагувати; терпіння та наполегливість у досягненні визначеної мети; твердість і послідовність, організованість, а також педагогічну тактовність.

Інклюзивна освіта не обмежується лише шанобливим ставленням до дітей з особливими освітніми потребами. Педагог, який працює в інклюзивних умовах, повинен мати високий рівень самоконтролю у своїй діяльності.

Важливо сформувати вміння, які дозволяють впоратися з негативними емоціями, навички релаксації, а також вміння зберігати самообладання і адаптуватися в складних, несподіваних ситуаціях. Самоконтроль педагога, його врівноваженість і емоційна стійкість сприяють запобіганню конфліктам між дітьми та педагогом. У цьому процесі значну роль відіграє витримка, доброзичливість педагога та його здатність підтримувати діяльність учня.

О. Кучерук визначає інклюзивну компетентність учителя як інтегративно-особистісне утворення, яке визначає здатність виконувати професійні функції під час інклюзивного навчання. Це передбачає врахування різних освітніх потреб учнів з обмеженими можливостями здоров'я, забезпечення їх включення в загальноосвітнє середовище та створення умов для розвитку, саморозвитку й повноцінної соціалізації. Інклюзивна компетентність учителів відноситься до спеціальних професійних компетентностей. Для оцінки стану сформованості інклюзивної компетентності вчителя важливо аналізувати рівень розвитку її основних елементів.

Вітчизняна дослідниця Л. Бабенко наводить трьохкомпонентну структуру інклюзивної компетентності вчителя, яка включає:

- 1) мотиваційно-ціннісний компонент (наявність ціннісного ставлення до

професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання, сформованість відповідних якостей особистості інклюзивного вчителя);

2) когнітивно-операційний компонент (наявність інклюзивно-необхідних знань та вмінь, а також способів їхнього вдосконалення та оновлення);

3) рефлексивно-оцінний компонент (здатність до саморефлексії та самоуправління)

Результатом сформованості кожного компоненту є розвиток ціннісно-смыслових орієнтацій, знань, умінь, навичок, якостей педагога інклюзивного класу, а результатом сформованості сукупності наведених компонентів виступає здатність учителя здійснювати професійну інклюзивну діяльність.

У висновку можна підкреслити, що формування інклюзивної компетентності у майбутніх фахівців спеціальної освіти є невід'ємною складовою сучасної освітньої системи, що прагне забезпечити рівні можливості для всіх учнів, незалежно від їхніх особливостей. Визначення інклюзивної компетентності, як інтегративно-особистісного утворення, акцентує увагу на необхідності врахування різних освітніх потреб дітей з обмеженими можливостями здоров'я, що, у свою чергу, сприяє їх соціалізації та розвитку в загальноосвітньому середовищі. Для досягнення цих цілей важливо не лише оновлення професійних стандартів і програм підготовки, але й постійна оцінка рівня сформованості інклюзивної компетентності вчителів. Це дозволить забезпечити високий рівень професійної підготовки фахівців, здатних успішно працювати в інклюзивному навчальному середовищі, сприяючи розвитку кожної дитини та формуючи толерантне і підтримуюче суспільство.

Список використаних джерел:

1. Бевзнюк М.С Підготовка майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах інклюзивного навчання як педагогічна проблема. С(14).
2. Кузарова І. Формування інклюзивної компетентності майбутніх фахівців спеціальної освіти. 2024. С.(2).
3. Литвин І.М., В.В. Басик., та ін. Розвиток професійних компетентностей педагогічних працівників, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами. Науково-методичний посібник. Черкаси 2020. С. (8)

УДК 330.34

*Кригульська Т. Б. к.і.н., доцент
Національний університет
«Запорізька політехніка»
(м. Запоріжжя, Україна)*

ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ІНКЛЮЗИВНИХ ПРОЄКТІВ СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Швидкоплинні зміни та стрімкі трансформаційні процеси у світі викликали нагальну потребу переосмислення підвалин економічного розвитку.

Пріоритети економічного зростання, що традиційно склалися у господарському розвитку XX століття, вичерпали себе, породжуючи посилення нерівності у доходах та добробуті, умовах та якості життя різних верств населення та, відповідно, дестабілізуючи економічну ситуацію у країнах з різним рівнем розвитку. Інклюзивне зростання сьогодні пропонується як реальна можливість вирішення складних соціально-економічних завдань, що стоять перед урядами не лише бідних країн, але й тих, що вважаються економічно розвиненими.

Базові положення концепції інклюзивного сталого зростання (inclusive sustainable growth) були викладені у звіті Комісії зі зростання і розвитку ООН «The growth report. Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development», який створено на засадах людиноцентричності. Його підходи передбачають, що кожен суб'єкт економіки є важливим, унікальним, цінним для суспільства і має рівні можливості, щоб задовольнити свої потреби. Усі люди гідні соціальної справедливості та реалізації рівних можливостей у задоволенні своїх потреб. Необхідність вижити, зберегти біосферу Землі від руйнівних впливів та катаклізмів підсилює важливість інклюзивного розвитку.

Професор-економіст Рикардо Хаусманн, який очолював Центр міжнародного розвитку в Школі держуправління ім. Д. Кеннеді при Гарвардському університеті, підкреслював, що «незбалансованість економічного зростання стала досить серйозною проблемою, оскільки значна частина населення не бере участі у зростанні глобального ВВП, що робить його нестійким... Якщо ми не знаємо, як змусити економіку зростати, отже, ми не знаємо, як змусити її зростати інклюзивним і стійким шляхом. Інклюзивне економічне зростання забезпечує стабільне і довгострокове поліпшення життя усіх верств населення, що стимулює прискорення зростання ВВП»[1].

Глобалізаційні впливи значно ускладнюють та змінюють характер господарювання в усіх без винятку країнах. Замість підвищення продуктивності виробництва товарів і послуг, а також нарощування темпів економічного зростання, ключовим складником економічного розвитку стає удосконалення людського капіталу.

Для України проблема інклюзивного зростання актуалізується руйнівним впливом на соціально-економічний стан країни та життя людей виснажливих широкомасштабних воєнних дій РФ, що поглибили кризовість української економіки та посилили зубожіння населення, зумовивши екзистенційні загрози для його існування.

Важливою проблемою у здійсненні інклюзивних перетворень в Україні є створення відповідних інклюзивних економічних інститутів у період повоєнної відбудови, здатних сприяти і заохочувати участь великих груп людей у різних видах економічної діяльності, що приносять найкраще використання їхніх талантів та майстерності. Розвиток інклюзивних ринків в Україні може стати важливим напрямком скорочення безробіття та зростання зайнятості серед малозабезпеченого населення.

Господарська практика економічно розвинених соціально орієнтованих країн показує, що саме інклюзивні інститути надають можливість людям робити той вибір, який вони бажають, можуть своєчасно та чутливо реагувати

на існуючі суспільно-громадські проблеми, формуючи пріоритети інклюзивного розвитку та проекти щодо їхнього втілення. Основною метою будь-якого інклюзивного проекту має бути залучення незахищених вразливих верств населення до спільної роботи, інтеграція молоді, жінок, людей з інвалідністю, людей похилого віку в ринок праці, надання їм можливості одержання соціальної й економічної вигоди від участі в таких проектах.

Пріоритетами, які здатні суттєво посприяти інклюзивному зростанню в Україні, на наш погляд, мають стати: підтримка соціальної та національної згуртованості, ініціативи й активності громадян у суспільстві; забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, незалежно від соціального статусу, мови, віри, переконань; створення та реалізація довгострокових програм реабілітації та підтримки учасників бойових дій та їхніх сімей, підтримки вразливих категорій населення; створення спеціальних інвестиційних фондів відновлення; поширення інновацій у суспільстві та забезпечення інноваційної моделі розвитку; стимулювання підприємницької активності; реалізація програм масової зайнятості; гідна оплата праці; доступність і якість освітніх та медичних послуг для всіх категорій населення тощо.

Отже, людиноцентричноспрямовані інклюзивні проекти здатні стати дієвим інструментом сталого розвитку українського суспільства у повоєнний час.

Список використаних джерел

1. Хаусманн Р. Экономика нуждается в инклюзивном росте. [Електронний ресурс] - URL: <http://www.vestifinance.ru/articles/49179> (дата звернення: 25.09.24)

УДК: 159.922.7-056.34:355.02

*Кудря Анастасія, здобувач
першого(бакалаврського)
рівня вищої освіти, 3 курс
Науковий керівник: Голева М.С., PhD,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ІНКЛЮЗІЯ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Інклюзія в закладах середньої освіти є важливою складовою сучасної освітньої системи, що забезпечує рівні можливості для всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних чи інтелектуальних особливостей. Кожна людина має право на освіту, яка не відрізняється за якістю від освіти здорових дітей. Цей принцип закріплений у міжнародних документах, таких як Конвенція ООН про права дитини та Конвенція про права осіб з інвалідністю. Інклюзивне навчання має на меті реалізацію права дітей на вибір навчального закладу та форми навчання, з гарантією всіх необхідних умов для цього.

У міжнародній практиці, зокрема в США, інклюзивна освіта є невід'ємною частиною системи освіти. Закони, такі як Закон про освіту осіб з інвалідністю (IDEA), зобов'язують школи надавати послуги дітям з особливими потребами в загальноосвітніх класах. Важливим аспектом є архітектурна доступність шкіл, де пандуси, ліфти та автоматичні двері полегшують доступ маломобільним учням. У Скандинавських країнах, таких як Швеція і Норвегія, інклюзивна освіта сприймається як право всіх дітей, а педагоги проходять спеціальну підготовку для роботи з дітьми з особливими потребами. У Канаді реалізуються індивідуальні освітні програми, які адаптуються під потреби кожного учня, а співпраця між школами, батьками та спеціалістами є обов'язковою.

В Україні, незважаючи на прогрес у реалізації інклюзивної освіти, існує ряд викликів. Багато дітей з особливими потребами все ще навчаються в спеціалізованих закладах або інтернатах, що обмежує їхні можливості для соціалізації. Згідно з даними, у 2005/06 навчальному році в Україні налічувалося понад 54 тисячі дітей, які здобували освіту в спеціально організованих умовах. Це свідчить про те, що інклюзія ще не стала нормою, і що існує необхідність у глибокій реформі освітньої системи.

Недостатня підготовка педагогів для роботи з такими дітьми залишається серйозною проблемою. Багато вчителів не мають належної кваліфікації та ресурсів, щоб впоратися з потребами дітей з особливими освітніми потребами. Це може призводити до нерозуміння їхніх потреб, недостатньої уваги та підтримки, що в свою чергу негативно впливає на навчальний процес.

Крім того, не всі заклади освіти забезпечують архітектурну доступність. Хоча в окремих університетах уже починають з'являтися пандуси та інші елементи доступності, багато шкіл залишаються недоступними для учнів з обмеженими можливостями. Це свідчить про те, що державні програми і фінансування, спрямовані на покращення інклюзивної освіти, потребують подальшої уваги та розвитку.

Громадські організації, такі як Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», активно працюють над створенням умов для навчання дітей з особливими потребами та залученням батьків до освітнього процесу. Місія фонду спрямована на забезпечення рівного доступу до якісної освіти, що підтримує процеси демократизації та гуманізації системи освіти в Україні. Ініціативи таких організацій мають важливе значення для підвищення обізнаності суспільства про права дітей з особливими потребами і можуть стати каталізатором змін.

Незважаючи на виклики, в Україні спостерігається зростаюча усвідомленість суспільства про права дітей з особливими потребами. Підвищення обізнаності громадськості, зміни в законодавстві та прогресивні ініціативи можуть суттєво покращити умови навчання. Важливо також звернути увагу на розвиток співпраці між державними органами, освітніми закладами та громадськими організаціями, оскільки лише спільними зусиллями можна досягти реальних змін.

Інклюзія в закладах середньої освіти є ключовим елементом для

створення справедливого та рівноправного суспільства. Вона відкриває двері для дітей з особливими потребами, надаючи їм можливість не лише отримувати освіту, але й соціалізуватися, будувати дружні стосунки та активно брати участь у суспільному житті. Міжнародний досвід свідчить про те, що належна архітектурна доступність, індивідуальні освітні програми та активне залучення громадськості можуть суттєво поліпшити умови навчання для дітей з особливими потребами.

Однак Україні ще потрібно пройти довгий шлях, щоб забезпечити всебічну інклюзію в освіті. Важливо продовжувати реформувати освітню систему, підвищувати кваліфікацію педагогів, забезпечувати доступність шкіл і створювати умови, за яких кожна дитина отримує шанс на успіх. Лише через спільні зусилля держави, суспільства та навчальних закладів ми зможемо побудувати освітню систему, де кожна дитина, незалежно від своїх можливостей, матиме право на якісну освіту і повноцінну участь у житті суспільства. Інклюзивна освіта не лише сприяє розвитку дітей з особливими потребами, але й формує більш толерантне і справедливе суспільство для всіх.

Список використаних джерел:

1. Дослідження інклюзивного навчання в США: URL: Інклюзивне навчання у США: погляд практики з України (дата звернення: 25.10.2024).

2. Методичні матеріали щодо інклюзивної освіти: Методичні рекомендації з інклюзивної освіти (дата звернення: 25.10.2024).

УДК 330.34.014

*Лобунець Т. В., к.е.н., доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

КОНЦЕПТУАЛЬНА СИСТЕМА ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Інклюзивний розвиток є моделлю, яка забезпечує зростання економіки, соціальну справедливість та захист навколишнього середовища. У контексті агропродовольчого сектору це означає створення умов для всебічного розвитку аграріїв, забезпечення доступу до фінансування та інвестицій, а також підтримку стійких методів ведення сільського господарства. Концептуальна система інклюзивного розвитку включає в себе сукупність взаємопов'язаних елементів. Вітчизняний науковець Дідух С.М. виділив чотири із них: технологічну, ресурсну, фінансову інклюзивність та інклюзивність людського капіталу [1], залишивши поза увагою екологічну складову, яка є важливим компонентом інклюзивного розвитку [2].

Концептуальна система інклюзивного розвитку – це стратегічний підхід до забезпечення сталого та всебічного розвитку галузі або сектора, який

враховує потреби всіх учасників і спрямований на створення рівних можливостей для економічного, соціального та екологічного зростання. У випадку агропродовольчого сектору, така система має об'єднувати ряд компонент: економічну, соціальну, екологічну, інституційну, інноваційну та фінансово-інвестиційну складові для досягнення збалансованого розвитку, підвищення якості життя сільського населення та захисту природних ресурсів.

Ця система спрямована на подолання нерівностей, забезпечення доступу до фінансових та інвестиційних ресурсів, підтримку інновацій та екологічно чистих практик, а також стимулювання участі всіх зацікавлених сторін у розвитку агропродовольчого сектору. Вона забезпечує взаємозв'язок між державними політиками, ринковою інфраструктурою, соціальною інтеграцією та охороною навколишнього середовища.

Таблиця 1

Компоненти концептуальної системи інклюзивного розвитку агропродовольчого сектора України

Компонента	Склад компоненти концептуальної системи інклюзивного розвитку
Економічна складова	<ul style="list-style-type: none"> • Протекція малого та середнього бізнесу: особлива увага до підтримки малих і середніх підприємств, фермерських господарств як основних учасників агропродовольчого сектору. • Залучення людей до активної економічної діяльності: стимулювання підприємництва, в т.ч. через відкриття пунктів приймання вирощеної сільськогосподарської продукції для її подальшої переробки та реалізації.
Соціальна складова	<ul style="list-style-type: none"> • Підвищення рівня життя сільського населення: Створення робочих місць, підвищення доходів і соціальних стандартів для мешканців сільських територій. • Розвиток людського капіталу: Інвестиції в освіту, тренінги, підвищення кваліфікації аграріїв та навчання з фінансової грамотності. • Соціальна інтеграція вразливих груп населення: Підтримка молоді, жінок та інших соціально вразливих груп у доступі до фінансових ресурсів та агробізнесу.
Екологічна складова	<ul style="list-style-type: none"> • Сталий розвиток сільського господарства: Застосування екологічно чистих технологій, збереження біорізноманіття, раціональне використання природних ресурсів. • Впровадження зеленої енергетики: Застосування відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергетика, у виробничих процесах. • Захист ґрунтів і водних ресурсів: Застосування методів органічного землеробства та ефективних технологій зрошення

<p>Інституційна складова</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Удосконалення державного регулювання та політики: Розробка та впровадження законодавчих ініціатив, спрямованих на підтримку інклюзивного розвитку агропродовольчого сектора. • Підтримка на рівні місцевого самоврядування: Залучення регіональних і місцевих органів влади, активних громадян ОТГ до реалізації проєктів та програм розвитку сільських територій. • Розвиток фінансово-кредитної інфраструктури: Створення сприятливих умов для діяльності банківських і небанківських фінансових установ, які спеціалізуються на обслуговуванні аграріїв
<p>Інноваційна складова</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Впровадження інноваційних технологій в агровиробництво: Залучення сучасних технологій, таких як точне землеробство, автоматизація процесів, використання агродронів тощо. • Розвиток аграрного стартап-руху: Створення умов для розвитку стартапів, що пропонують новітні рішення для агропромисловості. • Інтеграція цифрових фінансових послуг: Використання цифрових платформ для забезпечення доступу до фінансових послуг, таких як онлайн-кредитування, мобільні платежі та страхування.
<p>Фінансово-інвестиційна складова</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечення доступу до фінансування: Розширення можливостей агропідприємств для отримання кредитів, інвестицій та фінансових ресурсів. Залучення інноваційних фінансових інструментів, таких як мікрофінансування, краудфандинг, грантового фінансування. • Розвиток страхування в агросекторі: Впровадження інноваційних страхових продуктів для захисту аграріїв від ризиків, пов'язаних зі стихійними лихами або змінами ринкових умов. • Доступ до капіталу для інклюзивного розвитку: Створення механізмів для полегшення доступу аграрних підприємств до капіталу, зокрема через державну підтримку, гарантійні фонди та субсидії.

Джерело: сформована автором

Складові компоненти, представлені в таблиці 1 є взаємопов'язаними та спрямовані на створення цілісної концепції інклюзивного розвитку агропродовольчого сектора України, що забезпечуватиме економічне зростання, соціальну справедливість і екологічну стійкість. Першочерговою задачею держави у сприянні інклюзивного зростання агропродовольчого сектору є розвиток інфраструктури для створення належних умов підприємницької діяльності на сільських територіях.

Модернізація агропродовольчого виробництва має охоплювати не лише

інноваційне оновлення виробничих процесів, а й створення нового підходу до розвитку, з акцентом на інклюзивні моделі, що базуються на підвищенні якості людських ресурсів, раціональному використанні природних ресурсів, збереженні екології та створенні середовища, орієнтованого на суспільне благо.

Список використаних джерел:

1. Дідух С. М. Інклюзивний розвиток агропродовольчих вертикально-інтегрованих компаній України: монографія. Одеса: Астропринт, 2020. 335 с.
2. Harris J.M. Basic Principles of Sustainable Development. Medford: Global Development and Environment Institute, Tufts University, 2000. 26 p.

УДК: 376-056.24:37.03-057.875

*Мамонтова Катерина, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 3 курс
Науковий керівник: Голева М.С., PhD,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В ШКІЛЬНИХ КОЛЕКТИВАХ

Формування толерантного ставлення до дітей з інвалідністю у шкільних колективах є важливим аспектом виховного процесу. У сучасному суспільстві питання інклюзії набуває все більшого значення, оскільки школи мають створювати безпечне та дружнє середовище для кожної дитини, незалежно від її можливостей. Нижче викладено основні тези щодо цього питання.

Інклюзія в освіті передбачає рівний доступ до якісної освіти для всіх дітей, зокрема й для дітей з інвалідністю. Однією з ключових перешкод на шляху до ефективної інклюзії є відсутність толерантного ставлення з боку учнів та педагогічного колективу. Формування толерантності – це довготривалий процес, який передбачає не тільки усвідомлення необхідності прийняття інвалідності, а й активну підтримку таких дітей у колективі.

Психологічні дослідження свідчать про те, що дитина засвоює соціальні норми і моделі поведінки через спостереження за дорослими та взаємодію з однолітками. Толерантне ставлення у шкільному колективі може формуватися за допомогою:

Виховання емпатії – розвиток у дітей здатності розуміти почуття інших та підтримувати їх.

Навчання навичок комунікації – створення можливостей для дітей з інвалідністю активно спілкуватися з однокласниками.

Демонстрація позитивного прикладу – учитель як ключова фігура у колективі має показувати модель толерантної поведінки.

Школа має бути не тільки навчальним, а й виховним простором, де

поважають права кожної дитини. Педагоги відіграють ключову роль у формуванні культури толерантності. Для досягнення цієї мети можуть бути застосовані такі підходи:

Проведення класних годин та тематичних занять, присвячених темі інвалідності та толерантного ставлення до дітей з особливими потребами.

Організація тренінгів для педагогів, які б допомогли їм краще розуміти психологічні потреби таких учнів.

Співпраця з батьками для формування толерантного середовища як у школі, так і вдома.

У різних країнах рівень толерантності до дітей з інвалідністю значно відрізняється, що може бути пов'язано з культурними, релігійними або соціальними особливостями. Однак сучасна освіта все більше орієнтується на глобальні тенденції, спрямовані на розвиток інклюзивної культури. Важливою складовою цього процесу є соціалізація дітей з інвалідністю у звичайних класах, що сприяє їхньому розвитку та адаптації.

Щоб формувати толерантне ставлення до дітей з інвалідністю, у шкільних колективах можуть застосовуватися такі методи:

Інтеграція інклюзивних технологій у навчальний процес, зокрема спільні проекти, де кожна дитина може реалізувати свої здібності.

Створення груп підтримки серед учнів для допомоги дітям з інвалідністю. Регулярні обговорення та перегляд документальних або художніх фільмів про людей з інвалідністю, що можуть сприяти зміні стереотипів.

Використання ігор та активностей, які сприяють командній роботі, взаємопідтримці та розвитку толерантності.

Інклюзія – це не лише інтеграція дітей з інвалідністю в навчальний процес, але й створення умов, за яких кожна дитина може відчувати себе частиною спільноти. Толерантність має бути невід'ємною складовою шкільного виховання, оскільки вона сприяє розвитку суспільства, заснованого на взаємоповазі та рівності.

Формування толерантного ставлення до дітей з інвалідністю у шкільних колективах вимагає комплексного підходу. Важливими є не лише освітні заходи, а й створення середовища, в якому кожна дитина відчуватиме підтримку та розуміння. Це завдання для всіх учасників освітнього процесу: вчителів, батьків, адміністрації шкіл та самих учнів.

Таким чином, школа повинна стати місцем, де розвивається не тільки інтелект, а й моральні якості, що сприяють побудові справедливого та гармонійного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 5 вересня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 30.09.2024).

2. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 30.09.2024).

3. Головченко І. П., Борова Т. А. Інклюзивна освіта: досвід і перспективи. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019.

*Мошко Владислав, здобувач
першого(бакалаврського)
рівня вищої освіти, 3 курс
Науковий керівник: Голева М.С., PhD,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

АДАПТАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Пандемія COVID-19 та пов'язані з нею карантинні обмеження суттєво вплинули на систему освіти у всьому світі, включно з Україною. Однією з найуразливіших груп у цих умовах стали діти з обмеженими можливостями. Відсутність фізичного доступу до шкіл, інклюзивних класів та інших ресурсів, які були доступні до пандемії, створила нові виклики для цієї категорії учнів. Водночас війна в Україні додала додаткового тиску на систему освіти, посиливши потребу в розвитку ефективних механізмів дистанційної освіти для дітей з інвалідністю.

Метою цих тез є аналіз адаптації навчальних програм для дітей з обмеженими можливостями в умовах дистанційної освіти та розгляд чинників, що впливають на її ефективність, з урахуванням українських реалій.

Дистанційна освіта має як позитивні, так і негативні сторони для дітей з обмеженими можливостями:

Переваги:

- Можливість навчатися в зручному для себе темпі та умовах.
- Зменшення фізичних бар'єрів (відсутність необхідності транспортування до навчальних закладів).
- Доступ до великої кількості електронних ресурсів та технологій, які можна адаптувати до індивідуальних потреб.

Недоліки:

- Відсутність соціальної взаємодії та підтримки в реальному часі.
- Проблеми з адаптацією технічних засобів навчання до особливих потреб дітей.
- Недостатність спеціальної підтримки з боку вчителів та фахівців з інклюзивної освіти.
- У багатьох випадках, відсутність інтернету та обладнання у дітей з інвалідністю, особливо в сільських районах, ускладнює дистанційне навчання.

Адаптація навчальних програм для дітей з обмеженими можливостями є ключовим елементом забезпечення ефективності дистанційного навчання. Основні аспекти адаптації включають:

- **Індивідуалізація навчального процесу:** Успішне навчання дітей з обмеженими можливостями залежить від здатності педагогів індивідуалізувати програми навчання. Це включає розробку спеціальних методик викладання, що відповідають потребам учнів.

- **Застосування спеціальних технологій:** Сучасні технології, такі як програми для перетворення тексту в аудіо або тактильні дисплеї, можуть суттєво полегшити навчання дітей з різними видами інвалідності.

- **Педагогічна підтримка:** Важливо, щоб педагоги були підготовлені до роботи з дітьми з обмеженими можливостями в дистанційній формі, використовуючи індивідуальні плани розвитку та методи моніторингу успішності.

- **Співпраця з батьками:** У дистанційній освіті роль батьків набуває вирішального значення. Вони повинні бути включені у навчальний процес, допомагаючи дитині орієнтуватися в навчальних матеріалах, взаємодіяти з вчителями і користуватися технологіями.

Існує кілька ключових викликів у процесі адаптації навчальних програм для дітей з інвалідністю в умовах дистанційної освіти:

- **Технічні та матеріальні обмеження:** Багато сімей з дітьми, що мають обмежені можливості, не мають доступу до комп'ютерів або стабільного інтернет-зв'язку. Це особливо актуально для сільських регіонів.

- **Недостатня кількість кваліфікованих педагогів:** В Україні досі існує проблема з підготовкою вчителів, здатних працювати з дітьми з особливими потребами дистанційно. Це також стосується психологічної підтримки та реабілітації в процесі навчання.

- **Інституційні бар'єри:** Бюрократичні перепони і відсутність централізованої системи для координації інклюзивного дистанційного навчання також ускладнюють процес адаптації.

Адаптація навчальних програм для дітей з обмеженими можливостями в умовах дистанційної освіти є важливим напрямком для забезпечення рівного доступу до освіти для всіх учнів. Для досягнення цієї мети необхідно розробляти індивідуальні підходи до навчання, активно використовувати сучасні технології, забезпечувати належну підготовку вчителів та залучати батьків до навчального процесу. Успішна реалізація цих заходів може значно покращити якість освіти для дітей з обмеженими можливостями та їх інтеграцію в суспільство, навіть у складних умовах війни та пандемії.

Список використаних джерел:

1. Бондар В. І. Інклюзивне навчання: теорія і практика. Київ: Либідь, 2017.
2. Васильченко Л. П., Іванова, О. М. Дистанційна освіта в умовах пандемії: виклики та перспективи для дітей з особливими потребами. *Наукові праці Національної академії педагогічних наук України*, 2021, №4, с. 45–56.
3. Колесник О. О. Інклюзивна освіта в Україні: сучасні виклики та перспективи. *Освітній дискурс*, 2020, том 12, №5, с. 112–120.

4. Петренко, С. Г. Технології інклюзивного навчання в умовах дистанційної освіти. *Вісник педагогічних інновацій*, 2021, №2, С. 34–40.

УДК 377.3:331.5:378.4(477)

*Подгаєцька О., студентки 4 курсу спеціальності «Професійна освіта»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

РОЛЬ СПІВПРАЦІ МІЖ РОБОТОДАВЦЯМИ ТА ЗАКЛАДАМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАЙНЯТОСТІ ВИПУСКНИКІВ

Співпраця між закладами професійної освіти та роботодавцями є одним із ключових факторів, що впливає на рівень зайнятості випускників. Особливо в умовах сучасної економіки, де змінюються вимоги до професійних навичок, важливо, щоб заклади освіти відповідали потребам ринку праці [1].

Випускники професійних навчальних закладів часто стикаються з проблемами працевлаштування через невідповідність отриманих знань та навичок вимогам роботодавців. Це може бути наслідком розриву між теоретичною підготовкою та практичними потребами ринку праці [1].

Для зменшення розриву між освітою і ринком праці необхідна тісна співпраця між освітніми установами та бізнесом [2]. Це може включати:

- Проведення спільних заходів, таких як ярмарки вакансій та майстер-класи;
- Стажування для студентів у компаніях-партнерах;
- Актуалізація навчальних програм відповідно до вимог ринку праці;
- Залучення практикуючих фахівців до навчального процесу.

Національний університет біоресурсів і природокористування України (НУБіП) активно співпрацює з багатьма провідними агропромисловими компаніями [3]. Ця співпраця включає:

- Організацію стажувань для студентів на базі аграрних підприємств;
- Розробку спільних навчальних програм з урахуванням специфіки аграрного ринку;
- Спільні наукові дослідження, спрямовані на інноваційний розвиток аграрного сектора;
- Залучення випускників НУБіП до працевлаштування у компаніях-партнерах.

Для освітніх закладів співпраця з роботодавцями дозволяє адаптувати навчальні програми, підвищуючи конкурентоспроможність випускників на ринку праці [2].

Для роботодавців це можливість отримати підготовлених фахівців, які вже знайомі з практичними аспектами їхньої діяльності. Студенти отримують

можливість здобути практичні навички та досвід ще під час навчання, що збільшує їх шанси на успішне працевлаштування[3].

Виклики та перспективи співпраці. Попри очевидні переваги, співпраця між закладами професійної освіти та роботодавцями стикається з певними викликами. Основні з них[4]:

- Недостатня гнучкість освітніх програм;
- Відсутність мотивації у деяких роботодавців до активної участі в освітньому процесі.
- Проте розвиток дуальної освіти та збільшення кількості стажувань може стати основою для більш ефективної співпраці в майбутньому.

Співпраця між роботодавцями та закладами професійної освіти є важливим чинником для забезпечення зайнятості випускників. На прикладі НУБіП України можна спостерігати ефективну модель співпраці, яка сприяє працевлаштуванню молодих фахівців. Для подальшого розвитку співпраці необхідно адаптувати навчальні програми до потреб ринку праці та посилювати взаємодію між університетами і бізнесом.

Список використаних джерел:

1. Гарашук О. В. Проблеми працевлаштування випускників аграрних закладів вищої освіти в умовах ринкової економіки. *Аграрна економіка*. 2022.
2. Кудряшов В. М. Актуальні питання співпраці університетів та підприємств у підготовці фахівців для аграрного сектора // *Вісник НУБіП*. – 2023.
3. Офіційний сайт НУБіП України: URL: <https://nubip.edu.ua/node/153708>.
4. Ткаченко П. О. Взаємодія закладів освіти і бізнесу в умовах сучасного ринку праці // *Наукові праці Національного університету «Львівська політехніка»*. – 2021.

УДК 377.3:37.091.12:355.4

*Присяжна А.О., студентка 4 курсу спеціальності «Професійна освіта»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ В УМОВАХ КРИЗИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Актуальність теми впровадження інноваційних методів викладання у професійній освіті значно зросла на тлі глобальних викликів, таких як пандемія COVID-19, економічні кризи, а також військові конфлікти, які глибоко впливають на суспільство. Особливо це стосується країн, що перебувають в стані війни або відновлюються після неї, коли збереження та розвиток освітньої

системи стає критично важливим елементом стійкого розвитку суспільства. В таких умовах інноваційні методи викладання є не тільки інструментом забезпечення безперервності освітнього процесу, а й важливою складовою формування нових компетенцій, необхідних для післявоєнного відновлення економіки та суспільства.

В основу педагогічної освіти покладено формування у студентів навичок креативного, інноваційного мислення. Технологія, як виробничий процес, складається з системи взаємопов'язаних елементів: ціль – зміст – дії та операції – результат. Будь-яка технологія повинна відповідати основним критеріям технологічності:

- 1) системності – цілісність, наявність логіки процесу, взаємозв'язку частин;
- 2) керованості – можливість діагностики досягнення цілей, планування процесу навчання;
- 3) ефективності – технологія повинна обиратися відповідно до результатів і отриманих затрат, досягнення певного стандарту навчання;
- 4) відтворюваності – можливості застосування у навчальних закладах іншими суб'єктами.

Під час кризових ситуацій, таких як пандемія або війна, традиційні підходи до навчання часто стають малоефективними через обмеженість фізичної присутності, порушення інфраструктури або нестабільність соціального середовища. Одним з найбільш ефективних рішень у таких умовах стає дистанційне навчання, яке вже зарекомендувало себе як важлива інноваційна технологія. Використання платформ для онлайн-освіти, таких як Moodle, Google Classroom, Zoom, дозволяє забезпечити гнучкість освітнього процесу та мінімізувати втрати в якості навчання.

Організація процесу навчання за допомогою кейс-методу пов'язана, з чітким визначенням його цілей, а також усвідомленням і прийняттям їх студентами. Цільові установки спричиняють розуміння студентами суті й способів організації навчально-пізнавальної діяльності, суттєво впливаючи на її активізацію. Як у процесі навчання, так і при проведенні кожного навчального заняття за допомогою кейс-методу реалізуються три основні групи взаємопов'язаних цілей.

До першої з них належать цілі навчальні (оволодіння знаннями, уміннями, навичками);

до другої – цілі розвиваючі (розвиток інтелектуальної, емоційно-вольової, діяльнісно-поведінкової сфери особистості);

до третьої – цілі виховні (формування наукового світогляду, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури) тощо.

Це означає, що, проектуючи проведення навчального заняття, викладач повинен чітко визначити завдання навчання.

Цифрові ресурси та технології доповненої (AR) і віртуальної реальності (VR) відіграють важливу роль у професійній освіті, забезпечуючи інтерактивність і візуалізацію складних концепцій. В умовах кризи, коли доступ до лабораторій і майстерень обмежений, цифрові симуляції та

віртуальні тренажери стають важливим інструментом для розвитку практичних навичок студентів.

Дистанційні технології також сприяють персоналізованому навчанню, враховуючи індивідуальні потреби студентів. Це особливо важливо під час криз, коли студенти можуть стикатися з обмеженням ресурсів та різними умовами для навчання.

Сутність сучасного розуміння технології навчання полягає у визначенні найбільш раціональних способів досягнення поставлених навчальних цілей. Виклики криз вимагають від освітніх установ не тільки швидкої реакції, але й довгострокової адаптації. Одним із ключових аспектів є впровадження гнучких освітніх моделей, що забезпечують безперервне навчання навіть при фізичній відсутності студентів. В умовах обмеженого доступу до виробничих баз інноваційні методи, такі як віртуальні тренінги та симуляції, дозволяють переносити практичне навчання в онлайн-середовище, зберігаючи професійну підготовку студентів.

Гнучкі навчальні програми, які діляться на модулі, полегшують адаптацію освітнього процесу до нових реалій, дозволяючи студентам здобувати навички навіть при частковій участі.

Роль інновацій у післявоєнному відновленні полягає в швидкій підготовці фахівців для відбудови інфраструктури. Інноваційні методи, такі як проблемно-орієнтоване навчання та проектна робота, допомагають студентам вирішувати реальні задачі, пов'язані з відновленням. Дистанційні технології підвищують мобільність програм, залучаючи фахівців з різних країн, що сприяє обміну досвідом.

Виклики включають технологічну нерівність та недостатню підготовку викладачів. Важливо розвивати інфраструктуру, підвищувати кваліфікацію педагогів і впроваджувати нові підходи, щоб ефективно використовувати інноваційні методи в умовах кризи та післявоєнного відновлення.

Інноваційні методи викладання у професійній освіті відіграють важливу роль в умовах кризи та післявоєнного відновлення. Вони не тільки забезпечують безперервність освітнього процесу, але й сприяють підготовці фахівців, здатних ефективно реагувати на виклики сучасності. Використання дистанційних технологій, інтерактивних інструментів, віртуальної реальності та інших інноваційних рішень робить освіту більш адаптивною, гнучкою та доступною, що є необхідною умовою для успішного розвитку суспільства в умовах нестабільності.

Список літературних джерел:

1. Ковальова, С. М. Застосування методики «кейс-методу» у професійній підготовці майбутніх учителів у Великій Британії : монографія / С. М. Ковальова ; Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2014. – 259 с. – Бібліогр.: с. 186–221. 2703. Ковальова, С. М. К

2. Левіна М. М. Технології професійної педагогічної освіти : [навч. посібник для студ. вищих пед. навчальних закладів] / М. М. Левіна. – М. : Видавничий центр "Академія", 2001. – 272 с.

3. Ліпінська, А. В. Інформаційно-комунікаційні технології у підготовці майбутніх документознавців / А. В. Ліпінська, О. В. Струтинська // Пед. процес: теорія і практика : зб. наук. пр. / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 287 Благод. фонд ім. Антона Макаренка. – Київ : Едельвейс, 2012. – Вип. 3. – С. 151–162.

УДК 339.92:305

*Прушківська Е.В., д.е.н., професор,
Куцоласька А.Ю., студентка I курсу
магістратури
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ПРИНЦИПИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В КРАЇНАХ ЄС

Сучасний світ наповнений великою кількістю трендів, як в соціальному житті, так і у сферах права та економіки. Їхнього впливу неможливо уникнути, бо першочергово будь-яка сфера має залишатися гнучкою аби не зустріти власний занепад. Одним із сучасних нагальних питань слід вважати інклюзивний розвиток, що посів важливе місце у формуванні майбутньої політики розвинутих держав таких як, наприклад країни Європейського Союзу. Однак, слід зауважити, що поняття “інклюзивність” не завжди розуміється у його повному форматі та дуже часто асоціюється лише з людьми з обмеженими можливостями.

Чудовим варіантом визначення поняття “інклюзія”, на мою думку, можна вважати наступне - це процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі.[4] Тобто саме завдяки розповсюдженню інклюзії, розвитку та поширенню вплив головних ідей, можна залучити більше людей із вразливих категорій до всіх сфер соціально-економічного буття. В центрі розгляду даного аналізу, увагу слід зосередити на інклюзивних процесах, що стосується жінок і досягненню гендерної рівності в політиці та економіці.

Питання гендерної рівності стало доволі пріоритетним та актуальним для всього Європейського Союзу, що завжди обирає шлях толерантності при прийнятті рішень. Це підтверджується тим, що ще з 80-х років ХХ століття Європейський Союз визнав пріоритетність політики рівних можливостей чоловіків і жінок.[2] Підтвердженням цьому слугує періодичне затвердження Програм ЄС щодо забезпечення стандартів гендерної рівності в Європейському союзі з обов’язковим контролюванням з боку Ради Міністрів Європи і Європейського Парламенту за їх виконанням. Також слід зауважити, що чотири головні засади гендерної політики Європейського Союзу сформульовано в «Дорожньому атласі рівності чоловіків та жінок» [2], сюди входить: досягнення

економічної рівності жінок і чоловіків, а саме скорочення розриву в оплаті праці, розвиток жіночого підприємництва, соціальний захист і боротьба з бідністю; гармонізація робочої, особистої та сімейної сфер, а саме гнучкість трудових контрактів, розширення послуг з догляду за дітьми та літніми людьми, рівна сімейна політика; рівна участь чоловіків і жінок у прийнятті рішень у політиці, економіці, бізнесі, науці й технологіях та усунення гендерних стереотипів, особливо на ринку праці.

Беззаперечно слід згадати також ще один важливий документ, що надалі став потужною базою для розвитку нових заходів із дотримання гендерної політики. Strategic Engagement for Gender Equality 2016–2019 (SEGE) - це документ, яким керувався Європейський Союз у формуванні гендерної політики. Він зібрав у собі головні на момент свого існування виклики та сприяв підвищенню інклюзивності європейського суспільства. За результатами діяльності даного документу, вдалося досягнути рекордної кількості жінок, а саме 41% від загальної кількості, що посіли місця в Європейському парламенті у 2019 році. Важливо зазначити, що в цьому році сталася визначна подія для всього Європейського Союзу, коли головами Європейської Комісії та Європейського Центрального Банку вперше були призначені жінки.[1] Подібні зміни у важливих інституціях ЄС якнайкраще демонструють ефективність політики, яка впроваджувалась внаслідок документа SEGE, що є поштовхом до створення оновленого формату програми для охоплення більш широкого кола питань.

Йдеться про Стратегію гендерної рівності 2020–2025рр., яка продовжила засади минулої програми, охопивши нові аспекти впровадження гендерної рівності. Серед них можна виділити: визначення важливості питання включення гендерної експертизи в формування політик та процесів ЄС для досягнення гендерної рівності та розгляд проблеми рівного пенсійного забезпечення[5]. Тобто, принципи гендерної політики Європейського союзу почали відходити від загальних понять рівності, почавши дослідження інших аспектів, про які початково навіть не замислюється. Звичайно, всі вони важливі, але не потрібно нехтувати одними пунктами заради інших. На наше переконання, головне діяти в комплексі з регулюванням власної політики.

Переходячи до конкретних прикладів гендеру, слід згадати досвід Норвегії, Швеції, Фінляндії, Литви, Німеччині, Словенії, які запровадили посаду омбудсмена з рівних прав і можливостей для правового захисту та контролю за виконанням гендерних законів [3]. Саме завдяки цьому визначається залученість держав до демократичного розвитку, які чітко розуміють роль гендерної рівності у власному розвитку. Завдяки подібним уведенням, контрольованість всіх створюваних заходів зможе надати максимальний результат, не затримуючи сталий інклюзивний розвиток на територіях вище зазначених держав.

Не можливо не згадати гендерну політику нашої держави, що з кожним роком набирає обертів. Враховуючи негативні аспекти нашої реальності, важливо відзначити, що від початку повномасштабної війни, гендерна рівність в ЗСУ значно покращилась. Велика кількість жінок добровільно вступили до

лав війська аби захистити власну державу, а вона в свою чергу, почала впроваджувати заходи для їх підтримки. Наприклад, для жінок стали доступними більше посад та скасовані вікові обмеження. Однак не менш важливо відзначити європейський вектор, який стосується просування гендерних квот у сферу політики. Завдяки запровадженню додаткового фінансування для партій, вдалося досягти дотримання норм та збільшити загальну кількість жінок на політичних посадах.

Із вище зазначеного, слід зробити висновок, що гендерна рівність є невіддільною частиною інклюзивного розвитку в країнах ЄС, які впроваджують дану політику доволі інтенсивно, отримуючи значні результати. Варто наголосити, що проблема гендерної рівності доволі делікатна і не всі охоче її підтримують, вважаючи, що дана справа марна і не має жодного сенсу у своєму існуванні. Однак, подібна думка зазвичай буде виражена чоловіками, що не потерпали від “утисків” чи будь-якого роду проблем у соціальному середовищі, з якими стикаються жінки, що й робить їх групою людей, які стосуються інклюзії. Досягнення гендерної рівності - це один із головних принципів Європейського Союзу, який цілковито відданий демократії, перед якою кожен громадянин рівний та вільний у власній державі. Саме тому ми, українці, маємо аналізувати та приймати досвід, який вже продемонстрований країнами Європи. Це зробить наш шлях до гендерної рівності простішим та допоможе уникнути «гострих» питань, що в будь-якому випадку виникатимуть.

Список використаних джерел:

1. Антонюк Л. Гендерна рівність у Європейському Союзі у цифрах та фактах // EuroQuiz. URL: <https://euroquiz.org.ua/network-eu/blogs/view/1528>
2. Дашковська О. Р. Гендерна рівність в праві Європейського Союзу / О. Р. Дашковська // Актуальні проблеми сучасного міжнародного права : зб. наук. ст. за матеріалами II Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова, Харків, 21 листоп. 2016 р. : у 2 ч. – Харків, 2016. – Ч. 1. – С. 46–49.
3. Дітчук К. Гендерна політика: як це відбувається в країнах Європейського союзу? // Uplan. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/henderna-polityka-iaak-tse-vidbuvaietsia-v-krainakh-ievropeiskoho-soiuzu/>
4. Стенцель Є. Що таке інклюзивність та безбар'єрність? Інклюзія в Україні // Beetroot Academy. URL: <https://beetroot.academy/blog/inklyuzivnist-ta-bezbariernist>
5. Таран А. Шлях до рівності: Стратегія гендерної рівності Європейського Союзу 2020 – 2025 (ч.1) // ЮрФем.ua. URL: <https://jurfem.com.ua/shlyah-do-rivnosti-strategia-gendernoi-rivnosti-2025-ch-1/>

УДК 316.42:330.34:355.48(477)

*Прушківська Е.В., д.е.н., професор,
Тимошук К.О., студентка 4 курсу бакалаврату
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗИВНОСТІ, ЯК ОСНОВНИЙ ПРІОРИТЕТ У ПІСЛЯВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

З початком повномасштабної війни, розв'язаної російською федерацією проти України, кількість людей з особливими потребами значно зросла. Військові дії, руйнування інфраструктури та масові поранення призвели до появи нових викликів для соціальної сфери. Проблеми, що існували до початку війни, зокрема недостатнє забезпечення доступності та соціальної підтримки для людей з особливими потребами, стали ще більш гострими та очевидними. В цих умовах постає необхідність не лише термінових рішень, але й системного підходу до інтеграції людей з особливими потребамив суспільне життя.

Метою інклюзивної відбудови України є створення умов, що сприятимуть комфортному та гідному життю для всіх членів суспільства. Це процес, який охоплює забезпечення повної доступності та безбар'єрності в усіх сферах життя: від фізичного середовища до інформаційної, цифрової, соціальної, освітньої та економічної інфраструктури. Така відбудова має на меті не тільки адаптувати простір для людей з особливими потребами, а й створити інклюзивне середовище для всіх громадян, сприяючи рівноправній участі у суспільному житті та розвитку. Адже соціальна інклюзія полягає у рівному доступі людей до освіти, медицини, працевлаштування, житла, безпеки тощо незалежно від будь-яких факторів.

На сучасному етапі нам слід орієнтуватися на підхід Європейського Союзу до розуміння соціальної інклюзії: «як процесу, який гарантує, що ті, хто знаходиться під загрозою бідності та соціальної ізоляції, отримують можливості та ресурси, необхідні для повної участі в економічному, соціальному та культурному житті, а також для того, щоб користуватися рівнем життя та добробуту, який вважається нормальним у суспільстві, в якому вони живуть». [2]

Базові принципи для зміни стандартів та підходів у питаннях захисту прав людей з особливими потребами повинні ґрунтуватися на кількох ключових аспектах.

По-перше, необхідно забезпечити рівний доступ до освіти, роботи та соціальних послуг для людей з обмеженими можливостями шляхом створення інклюзивних програм та адаптованих навчальних середовищ. Одним із прикладів є Фінляндія, де інклюзивні програми впроваджуються в усіх школах. У класах працюють асистенти вчителів, а навчальні матеріали адаптовані для учнів з різними потребами.

По-друге, важливо реформувати інфраструктуру, щоб вона була доступною для всіх – від громадських будівель і транспорту до житлових приміщень. Також слід врахувати потреби людей з особливими потребами при плануванні відбудови міських та сільських територій, гарантуючи універсальність. В Україні вже активно впроваджуються такі кейси. Наприклад, у місті Вишгород, Київської області, вдалося адаптувати будинок культури та бібліотеку для людей з особливими потребами завдяки встановленню

підйомника, пандуса, універсальних меблів і мнемосхем. Ці рішення були реалізовані за відносно невеликі кошти і є прикладом ефективної співпраці з місцевим самоврядуванням.

Ще одним важливим принципом є впровадження законодавчих ініціатив, які захищатимуть права людей з особливими потребами на всіх рівнях – від освіти до зайнятості. Це повинно супроводжуватися чітким контролем за виконанням законів та санкціями у випадках дискримінації. Наприклад, у США одним із ключових законодавчих актів є "Americans with Disabilities Act" (ADA) [3], ухвалений у 1990 році, який захищає права людей з особливими потребами в сферах освіти, зайнятості, транспорту та громадських послуг. Він забороняє дискримінацію та забезпечує рівний доступ до цих сфер, а також включає чіткі санкції за порушення. Заслугове на увагу законодавча база в Ізраїлі, де приділяють значну увагу інклюзії людей із особливими потребами та ветеранам війни. Зокрема, закон "Equal Rights for Persons with Disabilities Law"[4], який діє з 1998 року. Цей закон регулює питання зайнятості, доступу до послуг і соціальних гарантій для людей з обмеженими можливостями, забезпечуючи їхню повноцінну інтеграцію в суспільство. Нашим законотворцям важливо вивчити досвід цих країн та розробити відповідні нормативні акти, які будуть імplementовані в розбудову інклюзивного суспільства.

Не менш важливою є підтримка доступу до новітніх технологій, які можуть полегшити життя та покращити можливості для самореалізації.

Важливим аспектом є включеність людей з особливими потребами до процесу прийняття рішень, що стосуються їхнього життя, зокрема на рівні громад та держави. Створення спеціальних освітніх і соціальних програм для фахівців, які працюють з людьми з особливими потребами, також є важливою умовою для підвищення рівня інклюзивності. Це дозволить забезпечити високий рівень професіоналізму та чутливості до потреб таких людей. Усі ці зміни сприятимуть створенню більш доступного та інклюзивного суспільства в процесі відбудови України.

Серед нормативно-правових актів, в яких розглядають питання соціальної інклюзії в Україні, на разі, можна виокремити закони України: «Про соціальні послуги», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», «Про електронні довірчі послуги», «Про адміністративні послуги», а також - Стратегію розвитку інформаційно суспільства в Україні, Концепцію розвитку інклюзивної освіти, Концепцію розвитку електронного урядування в Україні, в якій одним із принципів реалізації концепції визначено доступність та залучення громадян та Концепцію «Київ Smart Сіті 2020», де було зазначено про прагнення поліпшення доступності та комфортності міста для людей з обмеженими можливостями. [1]

Слід підсумувати, що побудова інклюзивного суспільства в Україні є не лише важливою складовою відбудови держави після війни, але й обов'язковою

умовою для досягнення справедливості та рівності для всіх громадян. Люди з обмеженими можливостями мають право на повноцінну участь у житті суспільства, і це право повинно бути гарантоване на законодавчому рівні та підтримане практичними рішеннями. Лише за умови створення безбар'єрного середовища, доступу до новітніх технологій, забезпечення соціальної підтримки та рівноправної участі у прийнятті рішень, ми зможемо побудувати країну, в якій кожен матиме рівні можливості для самореалізації. Це потребує комплексних підходів, де громадянське суспільство, держава та бізнес об'єднують зусилля для досягнення спільної мети — інклюзивної держави. Реалізація цих принципів допоможе Україні не лише подолати виклики сьогодення, а й стати прикладом для інших країн у сфері соціальної інклюзії.

Список використаних джерел:

1. Чукут С.А., Шиць О.Р. Забезпечення соціальної інклюзії в розумних містах: виклики та сучасні тенденції. Державне управління: удосконалення та розвиток: електронне наукове фахове видання. – 2021. – №1.

2. The European Social Fund and Social Inclusion. URL: https://ec.europa.eu/employment_social/esf/docs/sf_social_inclusion_en.pdf

3. Americans with Disabilities Act (ADA). URL: <https://www.dol.gov/general/topic/disability/ada>

4. Equal Rights for Persons with Disabilities Law. URL: https://www.gov.il/en/pages/equal_rights_persons_disabilities_law

УДК159.922.7-056.34:355.02

*Рижикова Крістіна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 3 курс
Науковий керівник: Голева М. С., PhD, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Сучасні умови дистанційного навчання відкривають нові можливості для дітей з обмеженими можливостями, проте вони також висувають низку викликів. Ефективне навчання цієї категорії учнів вимагає адаптації методів, засобів та підходів до організації освітнього процесу, що дозволяють максимально врахувати їхні індивідуальні потреби.

Індивідуалізація освітнього процесу

Один з основних методологічних підходів до навчання дітей з обмеженими можливостями — це індивідуалізація. Кожна дитина потребує власного темпу навчання та індивідуально підібраних методів подачі матеріалу. Дистанційні платформи дозволяють створювати індивідуальні навчальні програми з урахуванням можливостей та потреб кожного учня.

Інтерактивність і мультимедійні технології

Використання мультимедійних засобів значно підвищує ефективність навчання дітей з обмеженими можливостями. Відеоуроки, інтерактивні завдання, аудіокниги та інші цифрові ресурси забезпечують різноманітні формати подачі інформації, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Психолого-педагогічна підтримка

У дистанційному навчанні дітей з обмеженими можливостями важливим є постійний супровід психолога та педагога. Систематичні консультації та мотиваційна підтримка допомагають учням подолати бар'єри у навчанні, знижують рівень стресу та стимулюють до самостійної роботи.

Інклюзивні технології

Використання спеціалізованих технічних засобів, таких як програми для перетворення тексту в аудіо, екранні читачі, та інші інклюзивні технології дозволяє дітям з обмеженими можливостями успішно працювати у дистанційному форматі. Це сприяє їхній участі в освітньому процесі нарівні з іншими учнями.

Адаптація навчальних матеріалів

Важливим елементом є адаптація навчальних матеріалів до специфічних потреб учнів. Це може включати спрощення мови, зменшення обсягу матеріалу або представлення його у візуально привабливій формі.

Таким чином, методологічні підходи до навчання дітей з обмеженими можливостями в умовах дистанційної освіти мають ґрунтуватися на принципах індивідуалізації, використання сучасних технологій, інклюзивності та надання психолого-педагогічної підтримки.

Список використаних джерел:

1. Петрова О. В. Методологія інклюзивної освіти в Україні: виклики та перспективи. Освіта в сучасному світі. 2022. С. 89-101.
2. Сидоренко Т. Г. Дистанційне навчання: нові можливості для дітей з особливими потребами. URL: <http://www.example.com> (дата звернення: 22.10.2024).
3. Статистичний збірник Міністерства освіти і науки України за 2023 рік. URL: <http://www.mon.gov.ua> (дата звернення: 22.10.2024).

УДК 338.2

***Чемодуров О.М., к.е.н., доцент**
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Інклюзивний розвиток національної економіки передбачає рівномірний розподіл вигод економічного зростання серед усіх верств населення, забезпечуючи соціальну рівність, доступ до можливостей та покращення якості

життя. В Україні цей підхід особливо актуальний у контексті післявоєнного відновлення, боротьби з соціальною нерівністю та підтримки малих і середніх підприємств.

Реалізація інклюзивних підходів ґрунтується на реалізації відповідних проектів, які в свою чергу потребують інвестицій. Основними напрямками інвестування є:

1. Інвестиції у людський капітал:
 - a. Підвищення рівня та інклюзивності освіти та професійної підготовки.
 - b. Створення програм підтримки працевлаштування, особливо для молоді, жінок і людей з обмеженими можливостями.
 - c. Інвестиції у розвиток охорони здоров'я для підвищення продуктивності та якості життя населення.
2. Інфраструктурні інвестиції:
 - a. Розвиток транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури, що забезпечить доступ до ринків і підвищить конкурентоспроможність регіонів.
 - b. Інвестиції у зелені технології, зокрема у відновлювану енергетику, для зменшення залежності від викопного палива та стимулювання екологічно стійкого зростання.
3. Підтримка малого та середнього бізнесу (МСБ):
 - a. Забезпечення доступу до фінансових ресурсів для МСБ, які є ключовими рушіями економічного зростання та створення робочих місць.
 - b. Стимулювання підприємництва через програми розвитку, інновації та цифровізації МСБ.
4. Соціальні інвестиції:
 - a. Розширення доступу до житла, покращення умов життя у сільській місцевості, підтримка програм соціальної допомоги.
 - b. Створення інституційних механізмів для підтримки інклюзивного розвитку, таких як програми соціального захисту та державні субсидії.
5. Інновації та цифровізація:
 - a. Інвестиції у дослідження та розробки для впровадження інноваційних технологій в різних галузях економіки.
 - b. Розвиток цифрових послуг та ІТ-сектору для підвищення ефективності державних та приватних підприємств.
 - c. Цифровізація державних послуг та інфраструктури для забезпечення прозорості й ефективності управління.

Реалізації вказаних проектів значною мірою залежатиме від наявності необхідних інвестиційних ресурсів. Джерела таких ресурсів істотно обмежені природою зазначених проектів. За визначенням, інвестування - це процес спрямування ресурсів сьогодні задля отримання вигод в майбутньому. Вигода від реалізації інклюзивних проектів, переважно, розподіляється між усім суспільством. Отже зацікавленими в цьому інвесторами в першу чергу може бути держава або достатньо великі суб'єкти господарювання. Розглянемо можливі джерела залучення фінансування:

1. Державні джерела фінансування

- Державний бюджет України: Фінансування соціальних, інфраструктурних та економічних проектів через державні програми. Наприклад, кошти виділяються на розвиток освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, інфраструктури тощо.

- Цільові державні фонди: Державні фонди можуть бути спрямовані на інвестиції в соціальні та економічні проекти, як-от Фонд соціального страхування або Фонд регіонального розвитку.

- Місцеві бюджети: Фінансування проектів інклюзивного розвитку на рівні регіонів, міст і громад. Місцеві бюджети можуть інвестувати в соціальні послуги, освітні проекти, розвиток малого та середнього бізнесу.

2. Приватні джерела фінансування

- Прямі інвестиції: Інвестиції від українських та іноземних приватних компаній у різні сектори економіки. Приватні інвестори можуть вкладати в розвиток інфраструктури, виробництва, технологій, освіти та інших інклюзивних проектів.

- Фонди венчурного капіталу: Приватні інвестиційні фонди та венчурні капіталісти можуть фінансувати стартапи та інноваційні проекти, що мають потенціал сприяти інклюзивному економічному зростанню.

- Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ): Багато компаній реалізують соціальні проекти через свої КСВ-програми, що спрямовані на підтримку місцевих громад, створення робочих місць, підвищення якості життя та екологічних ініціатив.

3. Міжнародні джерела фінансування

- Міжнародні фінансові інститути (МФІ):

- Світовий банк: Надає кредити та гранти на підтримку розвитку соціальної інфраструктури, реформ і модернізації секторів освіти, охорони здоров'я, сільського господарства та ін.

- Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР): Фінансує проекти, спрямовані на підтримку підприємництва, енергоефективність, розвиток інфраструктури та інклюзивної економіки.

- Міжнародний валютний фонд (МВФ): Надає фінансову допомогу для підтримки макроекономічної стабільності та фінансування реформ в Україні.

- Гранти та допомога від міжнародних організацій: Організації, як-от ООН, ЄС, USAID, надають гранти та технічну допомогу для розвитку соціальних та економічних проектів, спрямованих на підтримку інклюзивного розвитку.

- Фонди міжнародної допомоги: Програми допомоги від ЄС, USAID, GIZ та інших міжнародних організацій для розвитку громадянського суспільства, освіти, підприємництва та соціальних ініціатив.

4. Публічно-приватне партнерство

1. Партнерства між державою і приватним сектором: Цей підхід передбачає спільне фінансування проектів державою та приватними інвесторами. Наприклад, будівництво доріг, шкіл, лікарень, енергетичних

об'єктів, що є важливими для інклюзивного розвитку. Держава надає інституційну підтримку та ресурси, тоді як приватний сектор фінансує і реалізує проекти.

Висновки

1. В сучасних реаліях можливості залучення інвестицій в інклюзивний розвиток є істотно обмеженими.
2. В умовах обмежених ресурсів доцільно розробити і запровадити систему скоринга інвестиційних проектів з метою визначення ступеню державної підтримки та потенційних джерел інвестування.
3. Ймовірність реалізації інклюзивних проектів в Україні істотно зростає за умови її вступу до ЄС.

Список використаних джерел:

1. Greg Shell, 'A Conversation on Inclusive Growth Investing: A Cornerstone to Achieving Economic Growth', 2023, <https://am.gs.com/en-se/advisors/insights/article/2023/inclusive-growth-investing>
2. Ruchir Agarwal, 'What Is Inclusive Growth?' 2024, <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/03/B2B-what-is-inclusive-growth-Ruchir-Agarwal>

СЕКЦІЯ 4. СОЦІОЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД ЄС ТА МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНИ

УДК 331.5:355.1:374

*Андрук Т.В., студентка 4 курсу спеціальності «Професійна освіта»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ВЕТЕРАНІВ: ШЛЯХИ РЕІНТЕГРАЦІЇ НА РИНОК ПРАЦІ

Професійна освіта для військових ветеранів є ключовим елементом успішної реінтеграції на ринок праці після завершення військової служби. Ветерани часто стикаються з численними викликами під час адаптації до цивільного життя, зокрема через різницю у вимогах до професійних навичок і через психологічні труднощі, спричинені травмами чи стресом, що ускладнює їхнє включення в економічну активність суспільства. Професійна освіта надає можливість ветеранам адаптувати свої військові навички до вимог цивільного ринку праці та отримати нові знання і компетенції, необхідні для працевлаштування.

Програми перекваліфікації, орієнтовані на найбільш затребувані професії, дозволяють ветеранам здобути знання і навички, що мають високий попит у таких галузях, як інформаційні технології, медицина, логістика та менеджмент. У багатьох країнах, таких як США, діють спеціальні програми фінансової підтримки для навчання ветеранів, що сприяє їхній інклюзивній реінтеграції на ринок праці. Окрім академічної підтримки, ветерани потребують також психологічної допомоги під час навчання. Коучинг, кар'єрне консультування та психологічна підтримка допомагають їм долати нові виклики і забезпечують адаптацію до цивільного середовища, сприяючи підвищенню їхньої мотивації до самореалізації.

Особливо важливо визнавати навички, набуті під час військової служби, які часто залишаються невизнаними у цивільному секторі. Це є суттєвою перешкодою для ветеранів, оскільки їхній досвід не має адекватного відображення у цивільних професійних кваліфікаціях. Розробка програм сертифікації, що визнають військові навички і перетворюють їх на цінні професійні компетенції, є одним із важливих напрямів підтримки ветеранів. Крім того, успішна реінтеграція потребує активної участі не лише державних інституцій, але й бізнесу. Корпоративні програми підтримки, які забезпечують додаткове навчання та стажування для ветеранів, допомагають їм швидше адаптуватися до нових умов праці та сприяють їхній соціальній інклюзії.

Професійна освіта є ключовим інструментом для реінтеграції ветеранів у громадянське життя та на ринок праці, адже вона допомагає їм адаптуватися до

нових умов, розвивати нові навички та знайти роботу, яка відповідає їхнім інтересам і здібностям. Наявність професійної освіти підвищує конкурентоспроможність ветеранів на ринку праці та сприяє їхній соціальній адаптації, допомагаючи долати психологічні труднощі, пов'язані з військовою службою. Програми професійної освіти повинні враховувати індивідуальні потреби ветеранів, їхній військовий досвід та забезпечувати не лише теоретичні знання, а й практичні навички, що дозволяють успішно працювати в обраній галузі.

Інклюзивність у професійній освіті ветеранів є важливим аспектом, оскільки вона забезпечує доступ до освіти та можливість адаптації для всіх, незалежно від фізичних або психологічних особливостей. Це передбачає гнучкість у навчальних програмах, а також підтримку в процесі навчання, що є особливо важливим для ветеранів, які мають травми чи інші особливі потреби. Моделі професійної освіти для ветеранів можуть включати професійне навчання у формі короткострокових курсів, спрямованих на здобуття конкретних професійних навичок, довгострокову перекваліфікацію для зміни професії, здобуття вищої освіти за новою спеціальністю, а також комбіновані програми, які поєднують різні форми навчання для врахування індивідуальних потреб ветеранів.

Серед бар'єрів, з якими стикаються ветерани під час здобуття професійної освіти, можна виділити фінансові труднощі, психологічні бар'єри, відсутність інформації про доступні програми та дискримінацію на ринку праці. Багато ветеранів мають обмежені фінансові можливості для оплати навчання, а психологічні труднощі, зокрема пов'язані з адаптацією до цивільного життя, можуть ускладнювати процес навчання. Також ветерани часто стикаються з дискримінацією через вік, стан здоров'я або відсутність досвіду роботи у цивільній сфері. Для подолання цих бар'єрів важливо розробляти державні програми підтримки, що включають фінансування професійної освіти, надання стипендій та грантів, а також співпрацювати з бізнесом для створення робочих місць для ветеранів. Громадські організації також можуть відігравати важливу роль у наданні психологічної підтримки та допомозі у пошуку роботи, а інформаційні кампанії повинні поширювати відомості про можливості здобуття професійної освіти.

Аналіз міжнародного досвіду професійної освіти для ветеранів дозволяє визначити ефективні моделі та підходи для реінтеграції. Наприклад, у багатьох країнах реалізуються програми, що включають перекваліфікацію та фінансову підтримку ветеранів, створення спеціальних центрів підтримки і співпраці з роботодавцями. Важливо адаптувати ці підходи до українських реалій, враховуючи особливості національної системи освіти та ринку праці. Професійна освіта для військових ветеранів сприяє їхній інклюзивній інтеграції у громадянське суспільство, забезпечуючи рівні можливості для працевлаштування, розвитку і самореалізації.

Список використаних джерел

1. Петренко, О. М. (2020). Психологічні особливості адаптації ветеранів АТО до громадянської життя. Вісник Національного університету "Львівська політехніка", 984, 123-129.

2. Закон України "Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні" від 23 травня 2001 року № 2794-III.

УДК 004.8:330.34(477)

Артюхов М.Ю., студент 3 курсу спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»

*Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ СИСТЕМИ ДЛЯ АНАЛІЗУ СОЦІОЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

Інклюзивний розвиток передбачає забезпечення рівних можливостей для всіх верств населення та скорочення нерівності у доступі до ресурсів і можливостей. У сучасних умовах глобалізації виникає потреба в ефективних інструментах для аналізу складних соціоекономічних процесів, що впливають на інклюзивний розвиток. Використання інтелектуальних систем для цього аналізу стає важливим інструментом для прогнозування та прийняття рішень у сфері управління сталим розвитком суспільства.

Інтелектуальні системи, такі як штучний інтелект (ШІ), машинне навчання, системи підтримки прийняття рішень, відіграють ключову роль у обробці великих масивів даних. Вони здатні не лише аналізувати історичні дані, але й формувати прогнози на основі багатофакторного аналізу та виявляти приховані закономірності, що сприяють кращому розумінню соціоекономічної динаміки.

Інклюзивний розвиток ґрунтується на трьох основних принципах:

1. **Економічна ефективність.** Розвиток економіки має забезпечувати стабільне зростання доходів і добробуту всіх громадян.
2. **Соціальна справедливість.** Необхідно мінімізувати нерівність і створювати рівні можливості для доступу до ресурсів.
3. **Екологічна стійкість.** Розвиток має бути орієнтованим на збереження природного середовища для майбутніх поколінь.

Основні виклики, які виникають перед суспільством у забезпеченні інклюзивного розвитку, включають соціальну нерівність, безробіття, брак доступу до якісних соціальних послуг, а також регіональні диспропорції у розвитку. Для ефективного вирішення цих проблем потрібні сучасні аналітичні інструменти, здатні оцінювати вплив різних чинників і забезпечувати прогнозування.

Соціоекономічні чинники інклюзивного розвитку:

Інклюзивний розвиток залежить від ряду взаємопов'язаних соціальних і економічних факторів. Основні з них:

1. **Розподіл доходів та зайнятість.** Нерівність у доходах та нерівний доступ до роботи можуть призводити до маргіналізації окремих груп населення.

2. **Освіта та людський капітал.** Рівний доступ до якісної освіти сприяє розвитку людського потенціалу та підвищенню конкурентоспроможності економіки.

3. **Соціальний захист і послуги.** Розвинена система соціального забезпечення допомагає зменшувати вразливість громадян і підтримувати їхню інтеграцію в економічні процеси.

4. **Інфраструктура та доступ до технологій.** Нерівномірний розвиток інфраструктури та цифровий розрив між регіонами поглиблюють соціально-економічну нерівність.

5. **Гендерна рівність.** Недостатня інтеграція жінок у ринок праці та нерівний доступ до можливостей обмежують потенціал економіки.

6. **Екологічні фактори.** Впровадження екологічних стандартів сприяє збалансованому розвитку та запобігає соціальним ризикам, пов'язаним із погіршенням якості життя.

Для аналізу цих факторів потрібні сучасні методи обробки даних, які враховують складність та багатфакторність процесів.

Інтелектуальні системи відкривають нові можливості для аналізу соціоекономічних чинників інклюзивного розвитку та формування політик, орієнтованих на зменшення нерівності та підвищення якості життя. Їх використання сприяє об'єктивізації прийняття рішень, підвищенню ефективності державної політики та забезпеченню сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Amartya Sen, *Development as Freedom*, Oxford University Press, 1999.
2. Atkinson, A. B., *Inequality: What Can Be Done?* Harvard University Press, 2015.
3. Kapitonova A. H., Tkachenko S. I., "Соціально-економічні аспекти інклюзивного розвитку", *Журнал економічних досліджень*, 2021.
4. World Economic Forum, *The Inclusive Growth and Development Report*, Geneva, 2017.

УДК 331.56

*Ахмедова С.Н., студентка
Сидорук І.С., к.е.н., доцент
Національний університет
«Запорізька політехніка»
(м. Запоріжжя, Україна)*

ПРОБЛЕМИ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Безробіття є однією з найактуальніших проблем для України як у довоєнні роки, так і у воєнний період. Зменшення кількості працездатного населення підкреслює важливість дослідження цієї теми для розробки ефективних політик, що сприятимуть покращенню життєвого рівня громадян та стабільному економічному зростанню.

До початку повномасштабного вторгнення рівень безробіття в Україні залишався відносно стабільним, хоча і мав свої виклики та складнощі. Економіка країни переживала період відновлення після економічних труднощів, спричинених початком війни на сході країни та глобальною пандемією COVID-19. Пандемія 2020 року загострила цю ситуацію, оскільки багато підприємств були змушені закриватися або скорочувати штати, що призвело до різкого зростання безробіття.

Станом на 2022 рік, через російське вторгнення, рівень безробіття в Україні за даними Національного банку України досяг рекордних 35%. Діяльність малого та мікробізнесу, які забезпечують робочі місця для багатьох людей, також стала складнішою. На початок листопада 2022 року 12,4% малих і 8% мікропідприємств припинили свою діяльність, а 24,6% та 22,5% відповідно майже зупинили роботу. Лише близько 40% малих і мікропідприємств працювали на повну потужність, що негативно вплинуло на індекс активності бізнесу, який знизився до 35%. Міністерство економіки підкреслює, що на початку 2023 року кількість безробітних становила 2,6 млн. осіб, в той час як Національний банк України вказував на 4,2–4,8 млн. Кількість офіційно зареєстрованих безробітних значно скоротилася за період з 2022 по 2024 роки, але цей показник є оманливим, оскільки більшість населення не має змоги або бажання реєструватися у центрах зайнятості. Київська школа економіки повідомила, що щонайменше 109 великих і середніх підприємств зазнали прямих збитків на 13 млрд. доларів, з них 19 (17%) були зруйновані, а 90 (83%) частково пошкоджені. Це призвело до підвищення ризиків для трудової діяльності та добробуту працездатного населення.

Також проблемою є зайнятість, яка повністю або частково не оформлена. Під час війни облік неформально працевлаштованих українців не ведеться. До 24 лютого 2022 року, за даними Державної служби статистики, кількість неформально зайнятих становила 3 млн. осіб, з яких близько 1,8 млн були незареєстрованими підприємцями. Міністерство економіки вважає, що під час війни ця цифра зростає.

Окрім економічних наслідків, таких як зменшення фактичного ВВП і сукупного попиту, безробіття провокує соціальні та психологічні проблеми. На початку повномасштабного вторгнення, багато людей втратили роботу і можуть стикатися з психологічними труднощами, такими як стрес і тривога, що ускладнює їх повернення на ринок праці.

Проблеми є не тільки з пошуком місця роботи, але із закриттям вакансій у роботодавців. Одним із найбільших викликів для бізнесу став дефіцит робочої

сили, незважаючи на високий рівень безробіття, що свідчить про зростання структурного безробіття. Ситуація на ринку праці погіршується ще й через старіння населення та міграційні процеси, які зменшують кількість працездатного кваліфікованого населення. Мобілізація до війська також відіграла певну роль у дефіциті кваліфікованих кадрів.

Внаслідок військових дій мільйони людей були змушені залишити свої домівки, багато з них переїхали до західних регіонів України або за кордон у пошуках безпеки та роботи. Це створило нові проблеми для ринку праці, зокрема нестачу робочих місць у певних регіонах. Підприємства, що залишилися працювати, адаптувалися до нових умов, що призвело до збільшення попиту на робочі місця в таких галузях, як сільське господарство, ІТ та логістика. Проте багато людей не змогли знайти роботу у своїй професії на новому місці проживання.

Водночас війна сприяла посиленню ролі жінок на ринку праці. До прикладу, у Збройних силах України служать близько 68 тисяч жінок, що на 40% більше, ніж у 2021 році, а кількість жінок-офіцерів зросла майже вшестеро. Також збільшилася частка жінок серед шукачів роботи та підприємців: у першому кварталі 2024 року серед зареєстрованих ФОП 58,8% становили жінки.

Станом на 2024 рік спостерігається збільшення кількості вакансій та скорочення безробіття, але ситуація на ринку праці все ще складна. Однак, поступово зростає інтерес до залучення ветеранів і людей з інвалідністю до участі на ринку праці, проте цей процес потребує додаткових заходів. У західних регіонах України спостерігається зростання підприємницької активності. За даними Державної служби статистики та місцевих адміністрацій, у 2023-2024 роках в західних областях було відкрито тисячі нових підприємств, що сприяє створенню нових робочих місць та підтримки економіки.

Отже, сьогодні в Україні безробіття залишається на досить високому рівні. До початку повномасштабного вторгнення ситуація з безробіттям вже була складною, а в умовах війни вона перетворилася на серйозну соціальну та економічну проблему, яка потребує термінового розв'язання. Необхідний комплексний підхід до відновлення ринку праці, що включає підтримку підприємств, навчання та перенавчання безробітних, а також соціальні програми для допомоги людям, які постраждали від війни.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. Зайнятість та безробіття. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/rp.htm. (дата звернення 9 жовтня 2024 р.)
2. Ключові результати дослідження стану та потреб українського бізнесу. URL: <https://cid.center/key-results-of-the-study-of-the-state-and-needs-of-ukrainian-business/>. (дата звернення 10 жовтня 2024 р.)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИЗАЙНЕРСЬКОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Україна має великий потенціал у сфері креативних індустрій, особливо в дизайні. Ринок постійно розвивається завдяки інноваційним підходам до ведення бізнесу, які зосереджуються на використанні новітніх технологій та інтеграції міжнародних тенденцій.

Це робить українських дизайнерів конкурентоспроможними на світовій арені, дозволяючи їм займати все більш помітні позиції у різних напрямках дизайну. Одним із ключових факторів розвитку дизайнерського бізнесу є цифрова трансформація. В епоху активного розвитку онлайн-технологій та цифрових платформ зріс попит на графічний, веб- та UX/UI-дизайн [1].

Все більше українських дизайнерів користуються платформами фрілансу та креативними маркетплейсами для виходу на міжнародні ринки, що сприяє глобалізації українського дизайну. Зовнішні чинники, такі як економічна нестабільність та військові конфлікти, значно впливають на розвиток дизайнерського ринку всередині країни.

Однак ці виклики також стимулюють дизайнерів шукати нові можливості за кордоном, адаптуватися до нових умов та експериментувати з бізнес-моделями, що дозволяє їм зберігати актуальність навіть у складні часи. Зростання інтересу до локальних брендів також є важливим фактором для розвитку дизайнерської індустрії.

У кризових умовах українські споживачі все частіше обирають місцеві продукти, що створює додатковий попит на оригінальні дизайнерські рішення та стимулює розвиток інновацій у цій сфері. Важливу роль у розвитку бізнесу відіграють державні та міжнародні програми підтримки малого та середнього підприємництва. Завдяки грантам і фінансуванню від міжнародних організацій, багато дизайнерських стартапів отримують можливість зростати і виходити на нові рівні, що робить їх конкурентоспроможними не лише на національному, а й на світовому ринках.

Освітні програми та участь у професійних спільнотах є ще одним важливим аспектом розвитку дизайнерського бізнесу. Спеціалізовані курси, майстер-класи та спільноти допомагають дизайнерам обмінюватися досвідом, розвивати свої навички та залишатися в курсі останніх трендів, що є ключовим для успіху в сучасних умовах. Споживачі все більше уваги приділяють екологічності, етичності та функціональності дизайнерських рішень. Це сприяє розвитку стійкого та соціально відповідального дизайну, який стає важливою складовою сучасного бізнесу.

Українські дизайнери також поступово інтегрують ці тренди у свої проекти, що підвищує їхню привабливість на глобальному ринку.

Міжнародна інтеграція є одним із ключових напрямків розвитку українського дизайну. Участь у міжнародних виставках, конкурсах та колабораціях з іноземними партнерами допомагає українським дизайнерам підвищити свій престиж та впізнаваність у світі, а також отримати нові замовлення та клієнтів [2].

Разом з тим, дизайнерський бізнес в Україні стикається з низкою викликів. Основні з них – це брак фінансування, труднощі з інвестуванням у креативні проекти та нерозвиненість внутрішнього ринку. Ці фактори обмежують можливості для росту і масштабування, але водночас спонукають до пошуку альтернативних шляхів розвитку.

Отже, перспективи розвитку українського дизайнерського бізнесу виглядають досить оптимістично. Завдяки впровадженню інновацій, активній цифровізації та інтеграції у світові ринки, українські дизайнери мають всі шанси зміцнити свої позиції на міжнародній арені та сприяти подальшому розвитку галузі.

Список використаних джерел:

1. Бучкович М. Закони, правила та інструменти для UX/UI. Як розробляти дизайн сайтів та застосунків й зробити це професією. *Дія. Освіта*: веб-сайт. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/ui-ux-designer> (дата звернення: 29.09.2024).

2. Аналіз потреб екосистеми малого й середнього бізнесу в галузі модного дизайну. Британська рада в Україні: веб-сайт. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/fashion_dna_research.pdf (дата звернення: 29.09.2024)

УДК 330.338.2

*Банера М. І., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, освітня програма «Менеджмент організації та адміністрування»,
Науковий керівник: Прушківська Е. В., д.е.н., професор
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ «КОРИГУВАЛЬНІ І ПОПЕРЕДЖУВАЛЬНІ ДІЇ» В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

В умовах сучасних економічних криз, зростання конкуренції та нестабільності ринку, підприємства стикаються з необхідністю ефективного управління ризиками та забезпечення безперервності бізнес-процесів. Одним із підходів, що дозволяє швидко реагувати на кризові явища, є модель бізнес-процесу «Коригувальні і попереджувальні дії». Ця модель спрямована на

ідентифікацію та усунення потенційних ризиків до їхнього виникнення, а також оперативне коригування процесів у разі виявлення проблем. Використання такого підходу сприяє підвищенню стійкості підприємств до зовнішніх викликів, забезпечуючи гнучкість та адаптивність у кризових ситуаціях, що особливо важливо для компаній, які прагнуть стабільного розвитку в умовах глобальної турбулентності.

Використання моделі «Коригувальних і попереджувальних дій» дозволяє фірмам оперативно реагувати на кризові ситуації, ідентифікуючи та аналізуючи ризики на ранніх етапах. Модель сприяє швидкому внесенню коректив у бізнес-процеси, що знижує втрати та забезпечує стабільність в умовах невизначеності. Ключовими аспектами використання цієї моделі бізнес-процесу є: оперативна реакція на ризики, аналіз і коригування бізнес-процесів, зниження втрат та забезпечення стабільності, підвищення адаптивності. Завдяки системному підходу до управління ризиками, організації можуть ідентифікувати потенційні проблеми ще на ранніх етапах їх виникнення. Це дозволяє швидко реагувати на зміни в зовнішньому середовищі, що особливо важливо під час криз, коли час на ухвалення рішень критично обмежений. Модель «Коригувальних і попереджувальних дій» сприяє також інтеграції аналітичних інструментів, які дозволяють детально аналізувати бізнес-процеси. Це включає в себе збір та обробку даних про операційні показники, фінансові результати та ефективність різних підрозділів. На основі отриманих даних управлінці можуть оперативно вносити корективи, адаптуючи стратегії та тактики до нових умов. Наприклад, компанія може змінити постачальників або оптимізувати ланцюг постачання, задля зменшення витрат та підвищення ефективності. Вчасне виявлення проблем і реалізація коригувальних дій дозволяє зменшити фінансові втрати, які можуть виникнути внаслідок кризових явищ. Здатність організації швидко реагувати на негативні зміни, дозволяє не лише зберігати свої активи, але й підтримує стабільність на ринку. Такий результат позитивно впливає на репутацію компанії, довіру клієнтів та партнерів, що є важливими факторами успіху. Використання цієї моделі допомагає організаціям розвивати адаптивність, тобто здатність швидко підлаштовуватися під нові умови. У світі, де зміни відбуваються швидко і непередбачувано, адаптивність стає однією з основних конкурентних переваг. Організації, які можуть швидко коригувати свої стратегії, виявляються більш стійкими до кризи.

Важливо підкреслити, що запровадження системи попереджувальних дій у бізнес-процесах є важливим елементом проактивного управління, який дозволяє організаціям не лише реагувати на кризові ситуації, але й запобігати їх виникненню. Цей підхід стає особливо актуальним в умовах швидких змін на ринку та зростаючої конкурентної боротьби. Основою моделі попереджувальних дій є: формування культури проактивного управління, аналіз ризиків та впровадження превентивних заходів, запобігання кризам, підвищення довіри з боку клієнтів та партнерів, адаптація до змін.

Формування культури проактивного управління передбачає, що організації не чекають, поки проблема виникне, а активно шукають потенційні загрози і працюють над їх усуненням. В результаті в компанії формується культура, де всі співробітники усвідомлюють важливість попереджувальних дій і готові вносити пропозиції щодо покращення. Таке середовище сприяє розвитку інноваційних рішень і підвищує загальну стійкість організації. Система попереджувальних дій базується на регулярному аналізі внутрішніх і зовнішніх ризиків. Організації можуть використовувати різноманітні інструменти, такі як SWOT-аналіз, аналіз сценаріїв і моніторинг ринкових тенденцій, щоб ідентифікувати потенційні проблеми. На основі отриманих даних розробляються конкретні заходи, які можуть зменшити ймовірність виникнення кризових ситуацій. Завдяки проактивному управлінню, організації можуть уникнути або значно зменшити вплив кризових ситуацій. Наприклад, регулярний моніторинг фінансових показників може допомогти виявити фінансові труднощі ще до їх загострення, що дозволить вжити заходів для стабілізації ситуації. Організації, які активно запобігають кризам і демонструють свою здатність управляти ризиками, викликають більшу довіру з боку клієнтів і партнерів. Це дозволяє зміцнити партнерські стосунки та підтримувати лояльність клієнтів, що є важливим фактором для зростання бізнесу. Адаптація до змін, або превентивний підхід також забезпечує більшу адаптивність організації в умовах швидких змін. Це сприяє не лише виживанню в кризі, але й розвитку нових можливостей для бізнесу.

Слід узагальнити, що модель бізнес-процесу «Коригувальні і попереджувальні дії» є потужним інструментом для організацій, які прагнуть забезпечити свою стійкість в умовах кризових явищ. Завдяки можливості оперативно реагувати на ризики та вносити корективи у бізнес-процеси, організації можуть значно знизити втрати і підтримувати стабільність. Крім того, впровадження превентивного підходу не лише підвищує ефективність управління ризиками, а й сприяє формуванню довіри серед клієнтів та партнерів. Таким чином, ця модель дозволяє не тільки реагувати на виклики, але й запобігати їх виникненню, створюючи основу для успішного розвитку в умовах невизначеності та нестабільності.

Список використаних джерел:

1. Дергач А. В., Дюгованець О. М., Гончар Г. П. Механізм управління діяльністю стартапів. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 79–84. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.8.79 (дата звернення 21.09.2024).
2. Гавриш О.А., Бояринова К. О., Кравченко М. О., Копішинська К. О. Управління стартапами. Підручник для для здобувачів вищої освіти за економічними спеціальностями. Київ : КІІ ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка», 2020.
3. Белявцев М.І., В.Н. Воробйов Маркетинговий менеджмент: навчальний посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2006. 407 с.

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Інклюзивна освіта набуває дедалі більшої важливості в сучасному суспільстві, яке вимагає підготовки фахівців, здатних працювати з усіма категоріями учнів, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби. Інклюзивне середовище передбачає створення умов для всіх учнів незалежно від їхніх фізичних, розумових чи соціальних особливостей, що сприяє їхньому повноцінному розвитку та соціалізації. Особи з особливими освітніми потребами потребують додаткової підтримки для реалізації права на освіту, розвитку, поліпшення здоров'я, якості життя та підвищення участі в житті громади. Інклюзивне навчання забезпечує соціалізацію та інтеграцію осіб з особливими освітніми потребами через систему освітніх послуг, включаючи психолого-педагогічну та корекційно-розвиткову допомогу, що надається на основі індивідуальної програми розвитку. Індивідуальна програма розвитку є ключовим документом, що персоналізує навчання для осіб з особливими потребами, визначає необхідні послуги та залучає фахівців і батьків дитини для реалізації цих заходів.

Навчальні заклади зобов'язані створювати інклюзивні або спеціальні класи для учнів з особливими освітніми потребами на підставі письмового звернення батьків або законних представників. Професійна підготовка чи перепідготовка таких учнів здійснюється за рахунок бюджетних коштів з урахуванням медичних показань. Форми навчання у закладах загальної середньої освіти включають очну, заочну та дистанційну форми, що забезпечує гнучкість і доступність освітнього процесу для всіх учнів. Фінансування корекційно-розвиткових занять, послуг та придбання спеціальних засобів здійснюється за рахунок субвенцій з державного бюджету та інших дозволених законодавством джерел. Кваліфіковані педагогічні працівники є ключовими для якісного впровадження інклюзивного навчання, тому керівники закладів мають стимулювати їх до саморозвитку та підвищення компетентностей, особливо в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Центри підтримки інклюзивної освіти відіграють важливу роль у підвищенні професійної компетентності педагогічних працівників через організацію тренінгів, семінарів, вебінарів та надання методичної допомоги. Збереження кадрового потенціалу є критично важливим, тому необхідно уникати порушень трудового законодавства щодо педагогічних працівників, включаючи своєчасну виплату доплат та уникнення укладання короткострокових договорів, які не забезпечують стабільності

працевлаштування. Нестабільність може спричинити психологічний стрес, що негативно впливає на якість роботи та призводить до нестачі кадрів для інклюзивного навчання. Крім того, невивплата коштів за проведення корекційно-розвиткових занять може призвести до втрати кваліфікованих працівників і порушення прав дітей на якісну освіту.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами має бути спрямоване на створення умов для розкриття потенціалу кожної дитини. Педагогам надаються методичні рекомендації, які допомагають адаптувати процес оцінювання до індивідуальних потреб учнів. Асистенти вчителя та учня відіграють важливу роль в інклюзивному навчанні, особливо під час дистанційного навчання. Міністерство освіти розробляє рекомендації для роботи асистентів та захисту трудових прав педагогічних працівників.

Правові аспекти інклюзивної освіти регулюються Законом України «Про освіту» (2017 р.), який визначає право здобувачів з особливими освітніми потребами на індивідуальне та дистанційне навчання, а також на отримання спеціальної допомоги, такої як корекційно-розвиткові заняття, психологічна підтримка та тьюторство. Водночас дистанційна освіта має свої виклики, включаючи ускладнену комунікацію з іншими учнями та викладачами, що негативно впливає на соціальну інтеграцію та розуміння навчального матеріалу. Учні з особливими потребами стикаються з обмеженим доступом до технологій, обладнання, а також можливістю проведення індивідуальних консультацій та корекційних занять.

Технічні та практичні бар'єри також виникають у закладах професійної освіти, де учні можуть мати труднощі з використанням обладнання та виконанням практичних завдань дистанційно. Тривале використання електронних пристроїв негативно впливає на фізичне здоров'я учнів і знижує їхню мотивацію до навчання через обмежену взаємодію та відсутність фізичної активності. Для подолання цих викликів рекомендується впроваджувати індивідуальні програми розвитку, створювати бази електронних навчальних матеріалів, таких як відеоінструкції, аудіо- та відеоматеріали, а також використовувати платформи для комунікації, включаючи чати, форуми та відеоконференції. Підтримка учнів з особливими потребами потребує систематичної допомоги з боку фахівців, таких як соціальні працівники та психологи, для забезпечення індивідуальних консультацій і соціальної взаємодії.

Реалізація інклюзивної освіти в європейських країнах демонструє успішні приклади інтеграції дітей з особливими потребами в загальноосвітні школи. У Західній Європі інклюзивна освіта стала основною формою навчання для таких дітей. Зокрема, Італія є піонером у цій сфері, і реформа 1971 року затвердила право дітей з особливими потребами навчатися у звичайних школах, забезпечуючи державну підтримку. Бельгія створила психолого-медико-соціальні служби, що відіграють важливу роль у підтримці дітей з порушеннями та їхніх сімей. Австрія запровадила декілька моделей інтегрованого навчання, з яких найбільш ефективною є модель інтегрованих класів, де учні з особливими потребами навчаються разом із здоровими дітьми.

У Нідерландах реформа освіти дала змогу інтегрувати дітей з особливими потребами в загальноосвітні заклади, а Швеція запровадила індивідуальні плани навчання для учнів з особливими потребами, забезпечуючи їх інклюзивне навчання в загальноосвітніх школах. У Німеччині кооперативні форми організації освітнього процесу об'єднують загальноосвітні та спеціальні школи, що дозволяє дітям з обмеженими можливостями навчатися разом із їхніми однолітками за підтримки психологів та педагогів.

УДК 628.27:656.13

*Бойко Б. Л., здобувач вищої освіти ступеня
«Магістр» 2-го року навчання
Науковий керівник: Шинкарук Л.В. д.е.н, проф.
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПОСЛУГ З ПАРКУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ НА БАГАТОРІВНЕВОМУ ПАРКІНГУ

В Україні приватний автомобіль відіграє ключову роль серед інших видів транспорту, що призводить до виникнення транспортних проблем у великих містах. Більшість заходів спрямовані на покращення пропускну здатності вулиць і зменшення заторів. Водночас зростає проблема розміщення особистого транспорту у житлових комплексах, зокрема брак паркувальних місць. Кількість автомобілів у жителів часто перевищує нормативні показники, що ускладнює проектування і виділення достатньої кількості паркувальних зон.

У багатьох країнах, включаючи Україну, приватні автомобілі є домінуючим видом транспорту, що призводить до транспортних проблем у великих містах. Основні зусилля спрямовані на підвищення пропускну здатності доріг і зменшення заторів. Однак актуальним залишається питання розміщення автомобілів у житлових комплексах, оскільки кількість авто часто перевищує передбачену кількість паркомісць. Для урбанізованих територій проектують багатоповерхові автостоянки різних типів: наземні, підземні, або вбудовані стоянки для житла різного класу [1].

У житлових районах з багатоповерховою забудовою питання зберігання індивідуальних автомобілів вирішується за рахунок організації тимчасових платних автомайданчиків у комунальних зонах або на незабудованих ділянках. Такі майданчики можуть розташовуватись на територіях, призначених під майбутню забудову житловими будинками чи іншими об'єктами. Відкриті стоянки для тимчасового зберігання авто повинні бути передбачені для щонайменше 25% парку автомобілів, згідно з розрахунковими показниками. Забезпеченість машиномісцями поступово скорочується, оскільки кількість автомобілів невпинно зростає, а тимчасові паркінги та гаражі часто зносять для будівництва інших об'єктів. У центральних районах міст відкриті автостоянки значно зменшують простір для зелених зон та інших громадських потреб, що суперечить нормативам. Тому в умовах обмеженого простору необхідно

використовувати компактні рішення для зберігання автомобілів, такі як підземні або надземні гаражі. Вибір типу гаража залежить від вільної площі та характеристик ділянки [2].

Багаторівневе автоматичне паркування складається з міцного металевого каркаса, який розрахований на кілька рівнів розміщення транспортних засобів. Розташування автомобілів на декількох поверхах дозволяє значно заощадити паркувальну площу, забезпечує захист та безпеку машин. При цьому автомобілі можна швидко поставити на зберігання і швидко зняти.

Існують такі види багатоповерхових паркувальних систем:

- палетні;
- з обміном палет;
- безпалетні.

Розрахунок кількості паркувальних місць передбачає приблизно 450 місць на 1 000 мешканців або 1–2 місця на квартиру, залежно від рівня комфорту житла. У щільно забудованих районах виникають труднощі з дотриманням вимог щодо відстані паркінгів від житлових будинків, дитячих садків, шкіл і медичних закладів, при цьому важливо забезпечити достатню кількість паркувальних місць [2].

Кількість машиномісць постійно зменшується, що пов'язано з безперервним зростанням числа автомобілів. Тимчасові паркінги та гаражі часто підлягають знесенню для будівництва нових об'єктів. У центральних районах міст відкриті стоянки значно зменшують простір для зелених зон та громадських потреб, що суперечить нормативним вимогам. В умовах обмеженого простору найкраще рішення – компактне зберігання транспорту у підземних або надземних гаражах. Вибір типу гаража залежить від наявності площі та характеристик ділянки.

Підземні паркінги забезпечують найзручніший доступ мешканців до своїх автомобілів і створюють оптимальні умови для їх зберігання, незалежно від впливу погодних умов. Вони дозволяють економити простір, оскільки можуть бути спроектовані під житловими будинками, внутрішніми дворами, спортивними майданчиками та проїздами.

Список використаних джерел:

1. Бондар А. В., Максименко М. А., Пелех О. В., Панченко Б. С. Розвиток та проблеми паркувального простору в умовах сучасної урбанізації. *Науково-технічний журнал "сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві"*. Том 32 № 1. 2022. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/35837/112086>. (дата звернення: 12.09.2024).
2. Чубарова Д.С. Проблеми формування паркінгів в умовах інтенсивної житлової забудови. *Комунальне господарство міст*. Том 6. випуск 159. 2020 URL: <https://eprints.kname.edu.ua/58171/1/568296-12011-1-10-20201217.pdf> (дата звернення: 16.09.2024).

ІНТЕГРАЦІЯ СУЧАСНИХ ІТ-РІШЕНЬ ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Забезпечення інформаційної безпеки стає критично важливим під час війни, оскільки різко зростає ризик кібератак на державні установи, об'єкти критичної інфраструктури та соціальні мережі. Такі загрози можуть порушити роботу систем управління, медичних установ, транспортних мереж та інших ключових структур. Для захисту інформаційних ресурсів застосовуються сучасні методи безпеки, зокрема брандмауери, системи виявлення аномалій, інструменти шифрування даних, як-от VPN і TLS, а також багатофакторна автентифікація. Важливою складовою безпеки є також навчання персоналу державних та приватних установ, що підвищує їхню готовність до розпізнавання та запобігання кібератакам.

Системи раннього сповіщення та оповіщення відіграють вирішальну роль у кризових ситуаціях, забезпечуючи оперативне інформування населення про небезпеку, таку як повітряні тривоги, бойові дії чи екологічні катастрофи. Для цього використовуються мобільні додатки, SMS-розсилки та повідомлення в соціальних мережах, які надають точні геолокаційні дані про небезпеку в реальному часі. У багатьох країнах функціонують національні системи раннього сповіщення, інтегровані з мобільними операторами та геолокаційними сервісами, що дозволяє швидко реагувати та уникати паніки серед населення.

Інструменти для надання психологічної підтримки стають надзвичайно важливими в умовах війни, коли люди часто стикаються зі стресом, страхом і тривогою. Платформи для дистанційних консультацій, такі як Zoom, спеціалізовані чат-боти та додатки, забезпечують доступ до психологічної допомоги в безпечному середовищі. Такі додатки, як Calm та Headspace, адаптують свої програми для роботи з тривожними станами та стресом у надзвичайних ситуаціях, надаючи користувачам кваліфіковану психологічну підтримку.

Технології для підтримки соціальних зв'язків мають велике значення під час війни, оскільки збереження сімейних і дружніх контактів сприяє психологічній стійкості та підтримує соціальну згуртованість. Соціальні мережі та спеціалізовані сервіси дозволяють людям знаходити своїх близьких, повідомляти про своє місцеперебування та підтримувати зв'язок. Платформи, такі як Facebook, мають функцію «сповіщень про безпеку», яка дозволяє користувачам повідомляти друзям і родині про свою безпеку.

Збір і обробка даних для моніторингу соціальної ситуації є важливим елементом для державних органів, які мають вчасно виявляти соціальні проблеми та відповідно реагувати. З цією метою використовуються інструменти Big Data, соціологічні опитування та аналіз медичних і соціальних показників. Інтеграційні платформи для збору даних з різних джерел, зокрема із соціальних мереж, дозволяють оперативно отримувати важливу інформацію, що допомагає запобігати виникненню кризових ситуацій.

Освітні платформи та програми для підвищення обізнаності населення є важливою складовою безпеки. Освіченість у питаннях поведінки під час небезпечних ситуацій знижує ризик паніки та втрат. Онлайн-курси, вебінари та мобільні додатки можуть навчати основам виживання, домедичної допомоги та поведінки в надзвичайних ситуаціях. Платформи типу Coursera та Udeyу пропонують курси, що навчають кризовому реагуванню, наданню допомоги та основам самооборони.

Застосування дронів і робототехніки для гуманітарних потреб має значні переваги, оскільки ці технології дозволяють забезпечити оперативну доставку допомоги та виконувати завдання у зонах підвищеної небезпеки, куди люди не можуть потрапити. Дрони можуть доставляти медикаменти та їжу до віддалених районів, а роботи — займатися розмінуванням територій і евакуацією постраждалих. Використання таких технологій сприяє швидкому відновленню зруйнованої інфраструктури та знижує ризики для гуманітарних працівників.

Мобільні додатки для координації гуманітарної допомоги допомагають швидко реагувати на запити населення та організувати роботу між волонтерськими організаціями та державними структурами. Такі платформи, як «ЄДопомога» та додатки Червоного Хреста, забезпечують ефективну координацію, дозволяючи швидко розподіляти допомогу та вести облік потреб у різних регіонах, що значно полегшує процес надання допомоги та зменшує навантаження на урядові служби.

УДК 334.012.64:338.242(477)

*Власенко Т.О. к.е.н, доц.
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Малий і середній бізнес має суттєві конкурентні переваги перед великим бізнесом. Зокрема, їхні товари та послуги зазвичай якісніші й не потребують великих капіталовкладень. Підприємства МСБ користуються спрощеними умовами відкриття, закриття та ведення бухгалтерського обліку. Раціональна кадрова структура без зайвої бюрократії та поєднання професій сприяє ефективності. МСБ відіграє важливу роль у вирішенні проблем зайнятості на місцевому рівні, створюючи робочі місця, підвищуючи

конкурентоспроможність громад і галузей завдяки раціональному використанню ресурсів та швидкому переформатуванню діяльності. Крім того, вони сприяють формуванню середнього класу, що знижує соціальну диференціацію, характерну для ринкової економіки.

Триваюча війна в Україні спричиняє значні людські втрати та суттєво впливає на економіку. Багато підприємств зруйновано або працюють не на повну потужність, що призвело до перевищення критичних рівнів показників економічної безпеки, створюючи загрозу національній безпеці. Питання відновлення та розвитку малого бізнесу набуває особливої актуальності, оскільки війна завдала серйозних втрат багатьом підприємствам, що призвело до їх зупинки та зростання кількості тимчасово непрацюючих громадян. Втрата джерела доходу змусила людей витратити свої заощадження, а зменшення грошових запасів та скорочення фінансових ресурсів призвело до падіння купівельної спроможності населення, що негативно вплинуло на рівень життя. У цій ситуації малий та середній бізнес може стати ключовим елементом для відновлення економіки [1].

До повномасштабного російського збройного вторгнення п'ята частина бізнесу (22,3 %) оцінювала свій фінансово-економічний стан як задовільний чи поганий, то наприкінці 2023 р. таких підприємств налічувалось уже 78,1 %. Лише 36,5 % підприємств малого та середнього бізнесу в Україні продовжували працювати під час війни, а 6 % були вимушені припинити діяльність більше ніж на один рік. Найдужче постраждали підприємства Східного та Південного регіонів. Так, на сході країни через воєнні дії 18,2 % підприємств були змушені призупинити свою діяльність на 12 місяців, а то й на довший період, на півдні частка таких підприємств становила 12,7 %. Найбільших втрат зазнали сектори будівництва й транспорту, громадського харчування й туризму, найменше постраждали ІТ-сектор і сільське господарство [2].

Попри труднощі, спричинені повномасштабною війною, багатьом малим і середнім підприємствам в Україні вдалося адаптуватися до воєнних умов і зберегти робочі місця. Деякі компанії змогли отримати прибуток, враховуючи зростання попиту на певні товари та послуги в зонах, наближених до активних бойових дій, а також на звільнених територіях. Зокрема, збільшився попит на послуги в будівельній галузі та логістиці.

Малий і середній бізнес в Україні все ще має перспективи для зростання та успіху, враховуючи виклики сьогодення. Шукаючи альтернативні джерела фінансування, адаптуючись до змін ринку, а також орієнтуючись на експорт і диверсифікацію, ці підприємства можуть і далі відігравати ключову роль в економіці країни, навіть в умовах війни. Розвиток малого та середнього бізнесу є ключовим фактором для забезпечення ефективності економіки. Реалізація заходів, спрямованих на підтримку МСП, дозволяє знизити навантаження в складні періоди, надаючи підприємствам можливість адаптуватися до нових умов. Крім того, така підтримка сприятиме стимулюванню розвитку нових бізнес-форм і моделей, що допоможе зменшити ризики шляхом їх диверсифікації. Сьогодні заходи з підтримки та розвитку малого і середнього бізнесу мають стати першим кроком на шляху

відновлення економіки України та підвищення рівня добробуту населення.

Список використаних джерел:

1. Лойко В. В., Александров Б. В. Підтримка та розвиток малого та середнього бізнесу в Україні в умовах війни. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*, №1(11) 2023. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/45846/1/V_Loiko_B_Aleksandrov_ESJO_EAFI_1_2023.pdf (дата звернення: 22.09.2024).

2. Яценко Л. Д. Сучасні проблеми розвитку малого та середнього бізнесу в Україні як основного джерела робочих місць. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/problemy-rozvytku-maloho-ta-serednoho-biznesu-v-ukrayini-yak> (дата звернення: 26.09.2024).

УДК 3 004.4:316.3:355.4

Волков Н.О, студент 3 курсу спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»

*Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

РОЗРОБКА МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ ДЛЯ ПІДТРИМКИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

Соціальна інтеграція в умовах військових конфліктів є однією з найважливіших складових забезпечення громадської єдності та стабільності суспільства. Забезпечення належної психосоціальної підтримки постраждалих від воєнних дій, зокрема внутрішньо переміщених осіб, ветеранів та інших вразливих груп населення, потребує не лише традиційних методів соціальної роботи, але й новітніх технологічних рішень. У цьому контексті мобільні додатки набувають стратегічного значення, оскільки можуть стати ефективними платформами для інтеграції, забезпечення доступу до інформації, надання соціальних послуг та підтримки комунікації в умовах війни.

Мобільні додатки є багатофункціональними інструментами, що можуть охоплювати різні аспекти соціальної інтеграції. Такі додатки здатні слугувати зв'язковою ланкою між переселенцями, державними інституціями, громадськими організаціями, а також міжнародними партнерами, що надають гуманітарну допомогу. Завдяки цим інструментам користувачі можуть оперативно отримувати інформацію про доступні ресурси та сервіси, зокрема медичну, правову, соціальну та психологічну допомогу. Мобільні додатки також можуть сприяти працевлаштуванню та професійній адаптації, оскільки дозволяють інтегрувати освітні програми, що допомагають здобути нові навички, а також знайомитися з локальними вимогами ринку праці.

Для досягнення цілей інтеграції мобільний додаток повинен мати чітко структурований та функціональний дизайн, що забезпечує простоту у використанні для різних категорій користувачів, незалежно від їх технічних навичок чи рівня доступу до технологій. Основні функції такого додатка включають:

- **Реєстрацію користувачів, зокрема внутрішньо переміщених осіб (ВПО)**, для створення бази даних про потреби користувачів та забезпечення індивідуальної підтримки.
- **Пошук доступного житла** з урахуванням регіональних можливостей та ресурсів, а також інтеграцію з платформами розміщення тимчасового житла для переселенців.
- **Пошук вакансій та освітніх програм** для сприяння працевлаштуванню та професійній реадаптації користувачів, що допоможе у зниженні рівня безробіття серед вразливих категорій.
- **Доступ до медичних, соціальних і психологічних послуг**, що забезпечується шляхом надання актуальної інформації про місцеві установи та інтеграції з платформами дистанційних консультацій.

Розробка мобільних додатків для використання в умовах військових конфліктів стикається з рядом викликів. Серед них — забезпечення надійності роботи додатку та захисту персональних даних користувачів, що є особливо важливим в умовах конфлікту. Безпека інформації та захист від несанкціонованого доступу мають стати пріоритетом при розробці таких додатків. Окрім того, потрібно враховувати обмеження технічного характеру, зокрема нестабільний інтернет-зв'язок, який може бути переривчастим або зовсім недоступним у деяких регіонах, а також обмежений доступ користувачів до мобільних пристроїв та зарядних засобів.

Не менш важливою є фінансова підтримка з боку держави та міжнародних організацій, оскільки розвиток мобільних додатків для соціальної інтеграції є масштабним проектом, який вимагає відповідного ресурсного забезпечення. Фінансування дозволить забезпечити належний рівень технічної підтримки та можливість оперативного реагування на змінні потреби користувачів, що виникають в умовах конфлікту.

Мобільні додатки мають значний потенціал для розширення свого функціоналу шляхом застосування сучасних технологій, таких як штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання. Це дозволить аналізувати поведінкові моделі користувачів, передбачати їх потреби та автоматично пропонувати необхідні послуги. Завдяки персоналізованому підходу, мобільні додатки можуть стати ефективними інструментами для адаптації переселенців, соціальної реінтеграції ветеранів та розвитку громадської підтримки в умовах післявоєнного відновлення. Залучення громадських об'єднань, а також активна співпраця з місцевими громадами на всіх етапах розробки додатку є критично важливими для врахування реальних потреб та проблем користувачів.

Отже, мобільні додатки можуть відігравати провідну роль у забезпеченні соціальної інтеграції в умовах військових конфліктів. Їх використання сприяє зниженню соціальної ізоляції, забезпечує доступ до життєво необхідних

ресурсів та підтримує інтеграцію внутрішньо переміщених осіб і ветеранів. Незважаючи на численні виклики, пов'язані з технічними та фінансовими аспектами розробки, мобільні додатки мають значний потенціал для подолання соціальних проблем у кризових ситуаціях та подальшого розвитку громадської єдності.

Список використаних джерел

1. Бойко, О. І., та ін. (2020). "Психологічні та соціальні аспекти адаптації внутрішньо переміщених осіб: досвід України". Київ: Інститут соціальної та політичної психології.
2. Федоренко, В., та Лавріненко, І. (2023). "Соціальна робота в умовах кризи: виклики та інновації". Вісник соціальної політики України, №2.
3. Громадська організація "Людина у біді". (2021). "Рекомендації з психосоціальної підтримки та інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Україні".
4. Коноваленко, Л. М., і Чорновол, О. (2019). "Соціальна інтеграція та підтримка учасників бойових дій: український контекст" у "Питання соціальної політики", 45(1), 45-54.
5. Проєкт "Допомога поруч" (2022). "Оцінка ефективності мобільних додатків у підтримці внутрішньо переміщених осіб" у партнерстві з Міністерством цифрової трансформації України.

УДК 004.451.5:005.94:355.4

Волохін Б.О., студент 2ст курсу спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»

*Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ІНКЛЮЗИВНИМИ ПРОЕКТАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Хмарні технології виступають ключовими інструментами для реалізації інклюзивних проєктів в умовах війни, забезпечуючи не тільки безперервність діяльності, а й адаптацію до специфічних потреб різних соціальних груп в умовах обмежених ресурсів і підвищених ризиків. Завдяки можливості забезпечення стабільності, масштабованості та безпеки, хмарні технології сприяють створенню адаптивного середовища для реалізації інклюзивних проєктів, особливо за умов значних соціальних потрясінь.

Масштабованість і гнучкість хмарних платформ, як-от AWS, Azure та Google Cloud, дозволяють оперативно адаптувати обсяги зберігання даних, обчислювальні ресурси та необхідні інструменти відповідно до динамічних потреб проєкту. Це стає особливо важливим під час переміщення громадян через військові дії, коли кількість користувачів може раптово збільшитися.

Завдяки миттєвому доступу до ресурсів управління проектами стає більш адаптивним, а хмарні рішення здатні забезпечити їхню стійкість до зовнішніх загроз, створюючи основу для безперервного функціонування.

Доступність інформації для осіб з обмеженими можливостями є ще одним ключовим аспектом, який стає можливим завдяки хмарним технологіям. Вони дозволяють створювати адаптовані освітні та соціальні програми, що відповідають потребам людей з інвалідністю. Наприклад, платформи Microsoft Accessibility та Google Accessibility дозволяють інтегрувати навчальні матеріали у форматах аудіо, відео та тексту, а також створювати інтерфейси для доступності для осіб із різними порушеннями. Це забезпечує рівний доступ до освітніх ресурсів, що є особливо важливим в умовах обмеженого фізичного доступу до традиційних освітніх інституцій під час військового конфлікту.

Хмарні рішення забезпечують високий рівень кібербезпеки, що є критичним під час війни, коли інформаційні ресурси часто стають мішенями для кібератак. Використання технологій шифрування, багаторівневої автентифікації та спеціальних інструментів для резервного копіювання забезпечує захист інформації від несанкціонованого доступу і втрати даних. Наприклад, Azure та Google Cloud надають можливість архівування важливих документів та застосування спеціалізованих протоколів захисту, що є основою для довготривалого збереження інформації, навіть у разі фізичних загроз.

Хмарні технології також полегшують спільну роботу та управління проектами завдяки інтегрованим можливостям для колективної роботи в реальному часі. Використання Google Workspace і Microsoft Teams створює централізоване середовище для зберігання, спільного використання документів та управління процесами, що дозволяє ефективно організувати роботу в умовах розподілених команд. Це має особливу цінність для інклюзивних проєктів, оскільки сприяє залученню фахівців різних спеціалізацій, які можуть працювати з будь-якої точки світу, підтримуючи організовану та продуктивну роботу.

Мобільність і доступність інформації в надзвичайних умовах дозволяють забезпечити безперервну роботу проєктів навіть у разі фізичних переміщень або необхідності дистанційної роботи персоналу. Хмарні технології підтримують доступ до інформаційних ресурсів з будь-якої географічної точки, що є критичним для забезпечення оперативного управління проектами під час війни. Крім того, хмарні рішення дозволяють залучати міжнародні організації, які можуть сприяти фінансуванню чи ресурсному забезпеченню інклюзивних проєктів, що розширює їхній вплив і стійкість.

Отже, хмарні технології сприяють стійкості та ефективності інклюзивних проєктів у кризових умовах, надаючи інструменти для безпеки, стабільності, мобільності й колективної роботи. Це дозволяє забезпечити захист даних, створити доступне освітнє середовище та сприяти інтеграції осіб з обмеженими можливостями навіть у період воєнних дій.

Список використаних джерела

1. Mukherjee, M., Singh, A. (2022). *Cloud Security Challenges in Conflict Zones: Ensuring Data Protection and Accessibility*. International Journal of Digital Security, 10(1), 102-118.

2. Кривда, О. В., Ярошенко, М. В. (2021). Хмарні технології в інклюзивній освіті: сучасні можливості та виклики. *Вісник освіти і науки*, 2(4), 105-115.

УДК 330.341.1

*Волошенко І.І.,
здобувач вищої освіти ступеня «бакалавр»
спеціальності «Менеджмент»,
Науковий керівник: Деліні М.М., д.е.н., професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ

Наразі, в світі свого розвитку отримують такі стандарти етики як толерантність, рівноправність, різноманітність. Інклюзивність також є їх вагомим частиним, так як передбачає орієнтацію суспільства на повноцінне включення всіх верств населення.

Інклюзивний розвиток — це концепція, яка передбачає залучення усіх верств населення до економічних, соціальних та політичних процесів, забезпечення рівного доступу до ресурсів, можливостей та участі у формуванні майбутнього країни. Для України, яка зараз перебуває у стані війни, забезпечення інклюзивного розвитку є особливо складним завданням. Війна значно впливає на усі сфери життя, створюючи нові виклики для розвитку суспільства та економіки, але водночас відкриває можливості для глибоких структурних змін і реформ.

Важливою особливістю інклюзивного розвитку нашої країни в умовах війни є економічні трансформації та соціальна інтеграція та підтримка вразливих груп, кількість яких тільки зростатиме через значну кількість людей з інвалідністю, яка тільки зросте під час війни, збільшення міграційних процесів та, відповідно, внутрішньо переміщених осіб (ВПО) тощо.

Економічна криза, спричинена війною, висуває на перший план питання економічної стійкості та рівномірного розподілу ресурсів. Однак війна також спричиняє деструкцію економічної інфраструктури, що створює регіональні диспропорції та загрожує соціальною нестабільністю. У той же час війна стимулювала певні сектори економіки, зокрема оборонний комплекс, логістику та сільське господарство, які можуть стати основою для післявоєнної економіки.

Особливістю економічного розвитку в Україні є зростання ролі малого і середнього бізнесу, який продемонстрував гнучкість і адаптивність до нових реалій. Підтримка цього сектору може стати ключовим елементом

інклюзивного розвитку, забезпечуючи створення нових робочих місць і розвиток регіонів.

Війна спричинила значний рух населення всередині країни та за її межами, що потребує особливої уваги до питань соціальної інтеграції. ВПО, ветерани війни, постраждали від бойових дій, особи з інвалідністю — усі ці групи потребують соціальної підтримки та включення в економічне та суспільне життя.

Соціальні програми мають бути спрямовані на створення нових можливостей для цих груп, забезпечення доступу до освіти, медичних послуг, працевлаштування та психологічної підтримки. Уряд, громадські організації та міжнародні партнери мають координувати зусилля для інтеграції цих груп у суспільство і створення умов для їхньої самореалізації.

Але, тим не менш, війна також спричинює значні соціально-економічні інклюзивні ризики, серед яких можна виділити поглиблення соціальної нерівності та довготривалу економічну нестабільність.

Одним із найбільших ризиків для інклюзивного розвитку України є поглиблення соціальної нерівності, зумовлене війною. Багато регіонів, особливо на сході та півдні країни, значно постраждали від військових дій, що ускладнює економічний розвиток цих територій. Різниця у доступі до інфраструктури, ресурсів та робочих місць між постраждалими регіонами та менш ураженими частинами країни може призвести до тривалої соціальної нерівності.

Додатково, переміщення великої кількості людей створює навантаження на соціальні системи в тих регіонах, які прийняли ВПО, що може зумовити соціальну напруженість і загострення проблем з доступом до медичних, освітніх та інших послуг.

Економічна нестабільність, викликана війною, створює значні ризики для сталого інклюзивного розвитку. Руйнування інфраструктури, скорочення експорту та падіння ВВП обмежують можливості держави щодо фінансування соціальних програм, освіти, охорони здоров'я та інших сфер, які є основою для інклюзивності.

Довгостроковий план відновлення України повинен передбачати розвиток тих секторів економіки, які можуть сприяти інклюзивному зростанню, таких як зелена економіка, інноваційні технології та розвиток малого і середнього бізнесу.

Інклюзивний розвиток України в умовах війни стикається з численними викликами і ризиками, серед яких поглиблення соціальної нерівності, корупція та економічна нестабільність. Забезпечення інклюзивного розвитку потребує комплексного підходу, що включає підтримку вразливих груп, ефективне управління ресурсами та розвиток нових економічних секторів, які забезпечать рівні можливості для всіх громадян України після війни.

Список використаних джерел:

1. Буряк Є. В., Редько К. Ю., Чорновол А. О., Орленко, О. В. Соціально-

економічні аспекти сталого розвитку України в умовах війни (євроінтеграційні аспекти). *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*. 2022. № 34. С. 135–143.

2. Завгородній К.В. Прогнозні моделі інклюзивного розвитку національної економіки і соціуму в умовах війни. *Інвестиції: практика та досвід*, 2023, №7. С. 58-63.

3. Геостратегічні трансформації та траєкторія національної безпеки в контексті відбудови і сталого розвитку України : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 25-26 травня 2023 р.) / наук. ред. Н. Г. Метеленко. Одеса : Олді+, 2023. 752 с.

4. Козуб, В. О., Кравець К.О. Особливості інклюзивного розвитку бізнесу в контексті глобальних цілей сталого розвитку. Збірник тез матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 07 червня 2024. Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2024. 453 с. С. 78-80.

УДК 338.43:633.15:339.13

*Гавенчук О. С. здобувач вищої освіти ступеня
«Магістр» 2-го року навчання
Науковий керівник: Власенко Т.О. к.е.н, доц.
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ КУКУРУДЗИ

Аграрний сектор є ключовою складовою будь-якої національної економіки, зокрема в Україні. У сучасних умовах глобалізації він набуває особливого значення, оскільки продовольче забезпечення зростаючого населення світу є нагальною проблемою. Особливу роль у цьому відіграє галузь рослинництва, яка є стратегічно важливою для кожної країни. Виробництво достатньої кількості зерна має не тільки задовольняти внутрішні потреби, але й зміцнювати позиції держави на світовому ринку. Стан ринку зерна стає показником економічного розвитку країни та якості її продукції.

Кукурудза займає одне з провідних місць на світовому ринку зерна, поряд із пшеницею, рисом та ячменем. Відповідно до УКТ ЗЕД кукурудза має код 1005, входить до розділу II «Продукти рослинного походження», групи 10 «зернові культури». Розподіляється на підгрупи 100510 «насіннева» та 100590 «інша»[1].

Головними виробниками кукурудзи у світі є США (31,08%), Китай (23,43%) та Бразилія (9,17%). Україна займає шосте місце в світі за обсягами виробництва та четверте місце за обсягами експорту.

Для аналізу світового ринку зернових важливо вивчити ключові фактори, що впливають на обсяги врожаю. Серед основних показників виділяються площі посівів та врожайність з гектара. Крім цього, значну роль відіграють

погодні та кліматичні умови, зокрема кількість опадів, а також технічне забезпечення виробників, методи вирощування та якість посівних матеріалів.

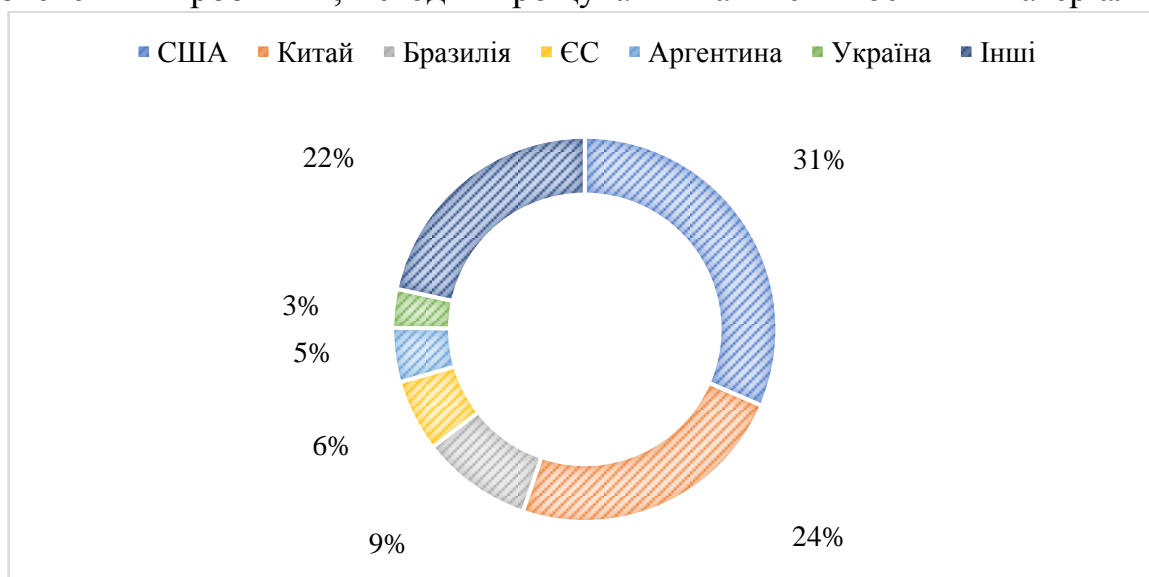

Рис.1 Частка найбільших виробників кукурудзи, %

Джерело: побудовано автором на основі [1].

Дослідження ринку кукурудзи показали різний рейтинг країн за врожайністю: США очолюють список з показником 11,1 т/га, далі йдуть Франція (10,07 т/га) та Україна (7,67 т/га). Незважаючи на складні погодні умови, США залишаються лідером завдяки стабільно високій врожайності. У Франції зростання врожайності дозволило покращити показники, попри скорочення посівних площ. У Євросоюзі очікується зменшення врожаю через аномальне потепління, що призведе до збільшення імпорту з України. В Україні рекордна врожайність зросла на 38%, при цьому посівні площі збільшилися лише на 1%. За даними USDA, торгівля пшеницею знизилася на 3,5 млн т у порівнянні з минулим роком, але загалом за десятиріччя зросла на 47%. Згідно з останніми даними, Україна досягла рекордних показників у виробництві кукурудзи, продемонструвавши зростання врожайності на 38%, тоді як посівні площі збільшилися лише на 1%. Однак через військові дії експорт був значно ускладнений, попри зусилля щодо стабілізації логістики для постачання 27,5 млн тонн продукції. Основними ринками збуту української кукурудзи є Китай, Іспанія, Нідерланди, Португалія, Туреччина, Ізраїль, Єгипет та інші країни [2].

Україна має великий потенціал для збільшення виробництва та експорту сільськогосподарської продукції завдяки високоякісним земельним ресурсам, кваліфікованим кадрам, сприятливим природним умовам і вигідному географічному розташуванню. До того ж, існує розвинена логістична система та інфраструктура для зберігання врожаю, як для внутрішнього ринку, так і для підготовки до експорту. Для подальшого розвитку ринку кукурудзи важливо надати державну підтримку українським виробникам.

Список використаних джерел

1. Фомішина В. М., Федорова Н. Є., Огородник Р. П., Батура І. С. Дослідження кон'юнктури світового ринку кукурудзи та визначення місця України на ньому. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки.* № 66, 2022
URL: <https://www.researchgate.net/publication/359983410> (дата звернення: 12.09.2024).
2. Процик І. С., Безе А. О. Світові тенденції розвитку ринку пшениці та кукурудзи і визначення місця України на ньому. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку.* № 2 (8), 2022. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/dec/29563/220972maket-418-430.pdf>

УДК 004.9:005.94:330.34(477)

Гановський А., студент 3 курсу спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»

*Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПЛАТФОРМИ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ТА ОЦІНКИ ІНКЛЮЗИВНИХ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ

В Україні сьогодні інклюзивні проєкти набувають особливої ваги, оскільки спрямовані на забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, включаючи осіб з інвалідністю та інші соціально вразливі групи. Для успішного впровадження таких проєктів надзвичайно важливо використовувати сучасні платформи для моніторингу та оцінки їхньої ефективності. Ці платформи забезпечують можливість відстежувати виконання цілей, гарантують прозорість і підзвітність процесу, а також дають змогу громадськості оцінювати успішність ініціатив.

Основні завдання платформ для моніторингу та оцінки інклюзивних проєктів полягають у зборі даних про реалізацію проєктів у реальному часі, аналізі їхнього впливу на цільові групи, особливо на осіб з інвалідністю, та візуалізації результатів для відстеження динаміки змін. Платформи також забезпечують зворотний зв'язок від учасників проєктів та зацікавлених сторін, що сприяє покращенню якості реалізації, і дозволяють оцінити ефективність використання ресурсів і досягнення поставлених цілей.

В Україні для моніторингу й оцінки інклюзивних проєктів застосовуються кілька основних інструментів і платформ. Серед них ProZorro — державна електронна система публічних закупівель, що забезпечує прозорість і відповідальність за використання державних ресурсів. Цей ресурс, хоч і орієнтований на контроль витрат, є цінним інструментом для моніторингу

тендерів і закупівель, пов'язаних із соціально значущими ініціативами. Платформа E-Data, державний портал фінансових транзакцій, дозволяє відстежувати державні витрати на інклюзивні проекти у сферах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту, що забезпечує прозорість і дає можливість аналізувати відповідність витрат інклюзивним цілям.

DoZorro, громадська платформа для контролю за публічними закупівлями, надає користувачам можливість залишати відгуки та скарги, аналізувати процедури і тим самим контролювати використання коштів, виділених на інклюзивні проекти. OpenBudget забезпечує вільний доступ до інформації про бюджет держави і його використання, надаючи інструменти візуалізації даних для легкого оцінювання виділених ресурсів на інклюзивні ініціативи та контролю за досягненням їхніх цілей. Окрему роль відіграє платформа "Безбар'єрність", створена в рамках урядової ініціативи для підтримки інклюзивного суспільства, яка збирає інформацію про інклюзивні програми та забезпечує механізми для моніторингу їх виконання, підтримуючи людей з інвалідністю та інші вразливі групи.

Ефективне використання таких платформ значно підвищує якість реалізації інклюзивних проектів, посилює контроль за їх успішністю та забезпечує максимально позитивний вплив на суспільство, створюючи передумови для рівних можливостей і соціальної справедливості.

УДК 338.43:004.738.5:330.34(477)

*Ганюк Н.О., студент 2ст. курсу
спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний Університет Біоресурсів і
Природокористування України
(м. Київ, Україна)*

РОЛЬ КІБЕРБЕЗПЕКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

У сучасному світі війна ведеться не лише на полі бою, але й у кіберпросторі. Кібератаки стали такою ж зброєю, як танки чи ракети, здатною паралізувати роботу цілих міст, зупинити подачу електроенергії або заблокувати доступ до банківських рахунків. Саме тому захист у кіберпросторі став важливою частиною національної безпеки кожної країни.

Останні військові конфлікти показали, наскільки вразливим може бути суспільство до кібератак. Хакери все частіше націлюються на об'єкти критичної інфраструктури – електростанції, системи водопостачання, лікарні та транспортні мережі. Одна успішна атака може позбавити тисячі людей базових послуг та створити справжній хаос у місті чи регіоні.

Особливо гостро проблема кібербезпеки постає для вразливих груп населення. Люди похилого віку, особи з інвалідністю та внутрішньо переміщені особи найбільше залежать від стабільної роботи цифрових систем. Для них

втрата доступу до онлайн-послуг може означати неможливість отримати медичну допомогу, соціальні виплати чи зв'язатися з рідними.

Метою даної роботи є дослідження того, як забезпечити надійний кіберзахист в умовах військового конфлікту, при цьому гарантуючи всім громадянам, незалежно від їх можливостей та обставин, стабільний доступ до необхідних цифрових послуг. Ми розглянемо основні виклики у сфері кібербезпеки, проаналізуємо сучасні методи захисту та запропонуємо практичні рекомендації щодо створення стійкої та інклюзивної системи кіберзахисту.

У світі, де цифрові технології стали невід'ємною частиною нашого життя, забезпечення кібербезпеки – це не просто технічне завдання, а необхідна умова для стабільного функціонування суспільства та захисту прав кожного громадянина.

В умовах військового конфлікту критична інфраструктура стає першочерговою ціллю для кібератак. Енергетичні системи, водопостачання та транспортні мережі – все це може бути виведено з ладу через вразливості в комп'ютерних системах. Наприклад, атака на енергомережу взимку може залишити цілі райони без опалення, що створить гуманітарну кризу.

Банківська система часто стає мішенню для кібератак під час конфлікту. Зловмисники намагаються порушити роботу платіжних систем, викрасти кошти або заблокувати доступ до банківських рахунків. Це створює проблеми не лише для бізнесу, але й для звичайних громадян, які не можуть отримати доступ до своїх заощаджень або здійснити необхідні платежі.

В умовах конфлікту особливого значення набуває захист інформаційного простору. Противник може використовувати кіберпростір для розповсюдження дезінформації, створення панічних настроїв або збору розвідувальних даних. Важливо захищати не лише технічну інфраструктуру, але й забезпечувати достовірність інформації, що поширюється через цифрові канали.

Під час конфлікту багато державних послуг переходять в онлайн-формат. Це створює додаткові виклики для вразливих груп населення. Люди похилого віку можуть мати труднощі з використанням цифрових технологій, а особи з інвалідністю потребують спеціальних інструментів доступу. Важливо забезпечити не лише технічну безпеку, але й зручність користування цифровими сервісами для всіх категорій населення.

Технічні аспекти забезпечення кібербезпеки

Захист від кібератак вимагає комплексного підходу. Сучасні системи безпеки використовують багаторівневий захист, що включає:

- Системи виявлення та запобігання вторгненням
- Шифрування даних
- Регулярне резервне копіювання
- Моніторинг мережевої активності
- Захист від DDoS-атак

Важливим елементом кібербезпеки є підготовка персоналу. Співробітники повинні знати основні правила кібергігієни та вміти розпізнавати потенційні загрози. Особливу увагу слід приділяти навчанню працівників, які працюють з вразливими групами населення.

Кібербезпека в умовах військового конфлікту стала критично важливим елементом національної безпеки. Успішний захист у кіберпросторі вимагає не лише технічних рішень, але й уваги до потреб різних груп населення.

Особливу увагу слід приділяти захисту критичної інфраструктури та забезпеченню доступу до цифрових послуг для вразливих груп населення. Тільки комплексний підхід, що поєднує технічні рішення, навчання персоналу та увагу до потреб користувачів, може забезпечити надійний захист у кіберпросторі.

В умовах постійного розвитку технологій та появи нових загроз важливо продовжувати вдосконалення систем кіберзахисту, враховуючи потреби всіх членів суспільства. Це дозволить забезпечити стабільний розвиток та безпеку в умовах військового конфлікту.

УДК 330.338.2

*Гладкий В. В., здобувач вищої освіти ступеня
"магістр" 1 року навчання,
Науковий керівник: Лобунець Т. В., к.е.н., доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПРАКТИКА СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНИХ ЦЕНТРІВ ДЛЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

Актуальність створення інклюзивних центрів для військовослужбовців в Україні обумовлена низкою соціальних, медичних і психологічних факторів, що відображають потребу в комплексній підтримці тих, хто постраждав від участі у бойових діях. Зростання кількості військових, які мають фізичні травми, посттравматичні стресові розлади (ПТСР) та інші психологічні проблеми, зумовлює необхідність у розширенні мережі реабілітаційних закладів. Такі центри надають не лише фізичну, а й соціальну реабілітацію, підтримуючи повернення ветеранів до мирного життя та сприяючи їхній інтеграції в суспільство.

Таблиця 1

Основні фактори необхідності створення інклюзивних центрів для військовослужбовців в Україні

Фактор	Пояснення
Збільшення кількості ветеранів із травмами	Внаслідок бойових дій зростає кількість військових, які зазнали фізичних та психологічних травм, що потребують спеціалізованої та довготривалої допомоги
Необхідність комплексного підходу до реабілітації	Створення інклюзивних центрів дає змогу забезпечити комплексну підтримку, що поєднує медичну, психологічну, соціальну та освітню допомогу. Такі центри можуть стати не лише місцем реабілітації, а й платформою для соціальної адаптації та професійного

	розвитку, допомагаючи військовим повернутися до повноцінного життя
Недостатність існуючих ресурсів	В Україні поки що обмежена кількість спеціалізованих закладів, які можуть надавати якісну та доступну допомогу всім ветеранам. Багато реабілітаційних центрів стикаються з нестачею фінансування, недостатнім матеріальним забезпеченням, що впливає на якість наданих послуг і загальний досвід реабілітації
Покращення якості життя ветеранів і зменшення соціальної ізоляції	Інклюзивні центри можуть сприяти поверненню ветеранів до активного життя, покращуючи їхнє фізичне здоров'я, емоційний стан і інтеграцію в громаду. Це допомагає знизити ризики соціальної ізоляції, що часто стає проблемою для тих, хто повертається із фронту
Міжнародний досвід і підтримка	Багато країн з військовим досвідом (наприклад, США) вже мають розвинені системи реабілітації для ветеранів. Міжнародна спільнота також готова підтримати розвиток таких центрів в Україні, що дозволяє застосовувати найкращі світові практики для забезпечення якісного відновлення

Джерело: сформована автором

Зважаючи на виклики, з якими стикається Україна, створення інклюзивних центрів є необхідним кроком для забезпечення фізичної та психологічної реабілітації військовослужбовців, що є важливим для національної безпеки та соціальної стійкості. Дослідження наявних вітчизняних практик підтверджує це.

Сьогодні активно починає розвиватися інфраструктура реабілітації для військовослужбовців, які отримали поранення чи пережили бойовий стрес. Серед найбільш значущих практик можна відзначити створення центрів RECOVERY, ініційованих у партнерстві з приватними і державними структурами. Проєкт спрямований на надання повного спектра медичної реабілітації, включно з фізіотерапією, психологічною підтримкою, а також протезуванням і подальшим соціальним адаптуванням. Клініки забезпечують найсучасніше обладнання, зокрема для військових з мінно-вибуховими травмами, а медичні працівники проходять додаткове навчання для роботи з військовими пацієнтами. Центри розташовані у Вінниці, Дніпрі, Києві та інших великих містах [1,2].

Поряд із цим, існує проблема обмеженого фінансування в багатьох реабілітаційних закладах, через що деякі з них не повністю доступні для людей із порушеннями мобільності. Питання створення безбар'єрних центрів зараз також активно обговорюється, зокрема у контексті рекомендацій для реконструкції медичних установ, що зіштовхнулися з наслідками бойових дій на території України [3].

Додаткові проєкти включають комплексні програми реабілітації, що

поєднують психотерапію, арт-терапію, фізичну реабілітацію та природно-рекреаційні методи. Наприклад, програма Ucare Mental Health передбачає трьохтижневий курс, де ветерани отримують всебічну підтримку для покращення психічного і фізичного стану та відновлення соціальних зв'язків [1].

Таким чином, створення інклюзивних центрів в Україні є актуальним процесом, який враховує специфічні потреби військових та охоплює фізичну, психологічну та соціальну реабілітацію з акцентом на інноваційні технології і сучасні підходи до відновлення.

Слід також відмітити, що практика створення інклюзивних центрів для військовослужбовців в Україні розвивається, зокрема завдяки державним та приватним ініціативам, які спрямовані на забезпечення повноцінної реабілітації та підтримки для поранених захисників. Так, Міністерство оборони України спільно з іншими відомствами впровадило пілотний проєкт, метою якого є формування ефективного реабілітаційного простору на основі співпраці медичних та соціальних установ. Важливим завданням є стандартизація послуг, забезпечення моніторингу якості та створення так званих «центрів досконалості» для оптимізації маршруту пацієнта та покращення умов для військових з різними травмами [4,5].

В Україні функціонують також психологічні реабілітаційні центри для військових, де вони можуть отримати допомогу спеціалістів з травматерапії та психіатрії. Мінветеранів активно розширює доступ до таких центрів, створюючи умови для підвищення їх доступності навіть у маленьких громадах [6].

Створення таких центрів є важливим кроком для підтримки військових, але для подальшого успіху необхідна розбудова системної підтримки на всіх рівнях, залучення державних та міжнародних ресурсів, а також контроль за якістю надання послуг.

Список використаних джерел:

- 1.** Програма комплексної реабілітації людей з бойовим досвідом. URL:<https://ucare.foundation/heroes-program/> (дата звернення: 12.10.2024)
- 2.** У Вінниці запрацював найпотужніший реабілітаційний центр області для військових національної мережі RECOVERY, заснованої Віктором та Оленою Пінчуками. URL:<https://recoveryua.org/u-vinnitsi-zapratsyuvav-tsentr-recovery.html> (дата звернення: 12.10.2024)
- 3.** Суспільство — ветеранам. Як держава може покращити досвід реабілітації військових. URL:<https://texty.org.ua/articles/112076/suspilstvo-veteranam-yak-derzhava-mozhe-pokrashyty-dosvid-reabilitaciyi-vijskovykh/> (дата звернення: 12.10.2024)
- 4.** Міноборони розпочало пілотний проєкт з реабілітації військовослужбовців. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2024/05/31/minoboroni-rozprochalo/> (дата звернення: 12.10.2024)

5. В Україні створять сучасний реабілітаційний центр для військових.
URL:<https://mil.in.ua/uk/news/v-ukrayini-stvoryat-suchasnyj-reabilitatsijnyj-tsentri-dlya-vijskovykh/> (дата звернення: 12.10.2024)

6. У регіонах створять центри психологічної реабілітації для військових.
URL:https://lb.ua/society/2021/10/24/496924_regionah_stvoryat_tsentri.html (дата звернення: 12.10.2024)

УДК 316.42:330

*Голева М.С., PhD,
Іваненко Дар'я, 3 курс, Менеджмент,
Національний Університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ І РИЗИКИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна в Україні суттєво вплинула на всі сфери життя, в тому числі на розвиток інклюзивного суспільства. Поєднання воєнних дій, масової міграції, економічної кризи та руйнувань інфраструктури створює безпрецедентні виклики для забезпечення рівних можливостей для всіх.

Теоретичні основи інклюзивного розвитку:

1. Інклюзія як парадигма: перехід від інтеграції до інклюзії передбачає створення освітнього середовища, яке задовольняє різноманітні потреби всіх учнів.

2. Принципи інклюзії: рівність, справедливість, участь, повага до різноманітності, співпраця.

3. Модель соціальної моделі інвалідності: акцент на соціальних бар'єрах, які обмежують можливості людей з інвалідністю, а не на їхніх індивідуальних особливостях.

Вплив війни на інклюзивний розвиток України:

I. Соціальні наслідки:

1. Збільшення кількості людей з інвалідністю внаслідок поранень та травм.

2. Масова міграція та розселення внутрішньо переміщених осіб.

3. Посилення соціальної нерівності та дискримінації.

II. Економічні наслідки:

1. Зниження рівня життя населення.

2. Зростання безробіття та недоступність соціальних послуг.

3. Руйнування інфраструктури та житлового фонду.

III. Політичні наслідки:

1. Відсутність чіткої державної політики в галузі інклюзії.

2. Обмеження громадянських свобод та прав людини.

Ризики інклюзивного розвитку в умовах війни:

1. Недостатнє фінансування: зменшення бюджетних видатків на соціальні програми.

2. Бюрократичні бар'єри: ускладнення доступу до соціальних послуг та отримання компенсацій.
3. Соціальна ізоляція: обмеження можливостей для соціальної участі та комунікації.
4. Психологічні травми: посилення психологічних проблем та необхідність надання психологічної допомоги.
5. Дискримінація: зростання випадків дискримінації за ознаками статі, віку, етнічної приналежності, інвалідності.

Можливості та перспективи інклюзивного розвитку:

1. Державна політика: розробка та впровадження інклюзивних стратегій і програм.
2. Роль громадянського суспільства: активна участь громадських організацій у захисті прав людини та сприянні інклюзії.
3. Міжнародна співпраця: залучення міжнародної допомоги та обмін досвідом.
4. Цифрові технології: використання цифрових інструментів для забезпечення доступності послуг.
5. Інклюзивна освіта: створення інклюзивного освітнього середовища, яке забезпечує рівні можливості для всіх учнів.
6. Доступність середовища: адаптація фізичного середовища для потреб людей з інвалідністю.
7. Психосоціальна реабілітація: надання психологічної допомоги постраждалим від війни.
8. Інклюзивне працевлаштування: створення умов для працевлаштування людей з інвалідністю та інших вразливих груп населення.

Війна в Україні створює безпрецедентні виклики для інклюзивного розвитку. Для подолання цих викликів необхідні спільні зусилля держави, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Інклюзивний розвиток в умовах війни є складним, але досяжним завданням.

УДК 330.341.1

*Голобородько К.В., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, освітня програма «Маркетинг»
Науковий керівник: Прушківська Е. В.,
доктор екон. наук, професор
Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

ІНДЕКС ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЯК ІНДИКАТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Індекс інклюзивного розвитку набуває дедалі більшої значущості як показник, що відображає не лише загальне економічне зростання країни, а й рівень соціальної справедливості, добробуту населення та рівномірного розподілу благ. У сучасних умовах глобальних викликів і соціальних

трансформацій традиційні макроекономічні показники, такі як ВВП, вже не здатні повністю відобразити складність і багатогранність економічного прогресу. На відміну від традиційних індикаторів, індекс інклюзивного розвитку охоплює додаткові аспекти, зокрема соціальну мобільність, рівень безробіття, доступ до якісної освіти та охорони здоров'я.

В національних економіках Індекс інклюзивного розвитку використовується для комплексного оцінювання економічного зростання, яке враховує не лише рівень виробництва та доходу, але й соціальні, екологічні та інституційні чинники, що впливають на добробут населення. На відміну від традиційних показників, цей індекс охоплює рівень соціальної рівності, доступність робочих місць, якість освіти та охорони здоров'я, екологічну сталість і соціальну мобільність. Застосування індексу інклюзивного розвитку дозволяє національним урядам формувати економічну політику, яка відповідає сучасним викликам, спрямовану на зменшення нерівності та забезпечення рівних можливостей для всіх громадян. Він слугує індикатором успішності інклюзивної моделі розвитку, орієнтованої на тривале економічне зростання та підвищення якості життя населення, що є критично важливим для сталого розвитку суспільства. Індекс інклюзивного розвитку [3], розроблений Всесвітнім економічним форумом, спрямований на вимірювання економічного прогресу з урахуванням соціальних, екологічних та інституційних чинників. Цей індекс включає три основні складові:

- зростання та розвиток (економічне зростання на душу населення, продуктивність праці, тривалість життя);
- інклюзивність (нерівність у доходах, бідність, рівень зайнятості).
- стійкість між поколіннями (екологічна стійкість, державний борг, інвестиції у майбутнє покоління).

Доцільно іще раз зазначити, що відміну від ВВП, ІР робить акцент на рівномірності розподілу економічних благ та стійкості розвитку, що є важливим для оцінки економічного стану як розвинутих, так і країн, що розвиваються, включаючи Україну. Індекс інклюзивного розвитку має ключове значення при розробці стратегії розвитку України в період повоєнної відбудови, оскільки він дозволяє оцінювати економічний прогрес не тільки через зростання ВВП, але й через індикатори, що відображають добробут і рівень життя населення. Цей індекс допомагає виявити, наскільки відновлення сприяє соціальній рівності, зменшенню бідності, доступності базових послуг (освіта, охорона здоров'я та житло), а також сприяє залученню всіх груп населення, зокрема вразливих і постраждалих від конфлікту.

Важливо зазначити, що ІР також допомагає оцінювати не лише економічне зростання, але й соціальну справедливість. Для України, яка має суттєві регіональні відмінності, особливе значення мають показники соціальної інклюзії, такі як доступ до медичних та освітніх послуг, а також підтримка зайнятості на місцевому рівні. Це дозволяє створювати більш рівномірне і стійке зростання, що важливо для майбутнього країни. Екологічний компонент

ІР є надзвичайно актуальним для України, з огляду на значне забруднення довкілля в промислових регіонах, виснаження природних ресурсів та проблеми з відновленням лісів. Важливим є врахування впливу екологічних змін на довгострокову стійкість економіки. У цьому контексті, ІР надає Україні можливість розробляти стратегії економічного розвитку, орієнтовані на збереження природних ресурсів і мінімізацію негативних екологічних наслідків.

Незважаючи на переваги, Індекс інклюзивного розвитку також має свої обмеження. По-перше, він базується на ряді суб'єктивних оцінок, які можуть відрізнятися в залежності від методології збору даних та особливостей країн. Для України це означає необхідність удосконалення механізмів збору та аналізу даних, особливо щодо соціальної нерівності та екологічної стійкості. По-друге, важливо зазначити, що ІР не завжди може повністю відображати економічну реальність країни через те, що деякі показники важко точно виміряти. Однак, його використання в Україні відкриває нові можливості для розробки стратегій, спрямованих на більш рівномірне економічне зростання і стійкий розвиток.

Із вище зазначеного слідує, що ІР дозволяє оцінити ступінь залучення різних верств населення до економічного життя країни, а також визначає, чи є економічне зростання збалансованим, соціально орієнтованим і сталим. Індекс допомагає урядам країн вчасно виявляти виклики й асиметрії у розвитку регіонів, формулювати і корегувати соціально-економічну політику, спрямовану на розширення економічних можливостей для всіх груп населення, особливо вразливих. Для країн, які стикаються з кризами або відновлюються після конфліктів, зокрема Україна, в період повоєнної відбудови, Індекс інклюзивного розвитку набуває особливого значення. Він слугує індикатором для визначення пріоритетів у відновленні регіонів, що постраждали, забезпеченні соціальної справедливості, реінтеграції громадян і відновленні інфраструктури. Індекс допомагає орієнтувати національну політику на досягнення стійкого і справедливого економічного зростання, що забезпечує належний рівень добробуту для всього населення, зокрема для вразливих категорій громадян, тим самим підтримуючи соціальну стабільність і підвищуючи конкурентоспроможність країни в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Європейський інститут політики та економіки. (2020). *Економічний розвиток України та інклюзивність: аналітичний огляд*. Київ: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій.
2. Олексенко, О.В. (2019). *Інклюзивний розвиток: міжнародний досвід та перспективи для України*. Журнал економічних досліджень, 45(3), 44-58.
3. Всесвітній економічний форум. (2018). *Індекс інклюзивного розвитку 2018: Глобальний звіт*. Женева: Всесвітній економічний форум.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДКРИТТЯ ДИЛЕРСЬКОГО ЦЕНТРУ З ПРОДАЖУ ЗАПЧАСТИН ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ

Щоб клієнт з будь-якої частини України міг замовити запчастини і отримати висококласне сервісне обслуговування свого чотириколісного помічника, ми хочемо створити дилерський центр з продажу запчастин для сільськогосподарської техніки.

Одним із перших і визначних етапів відкриття успішного дилерського центру з продажу запчастин для агротехніки, необхідно ретельно спланувати всі етапи бізнес-процесу. Розглянемо покрокове планування.

1. Цільова аудиторія

- сегментація: визначення основних груп клієнтів – фермери, великі агрохолдинги, сервісні центри. Аналіз їхніх потреб та особливостей закупівель.

- потреби клієнтів: дослідження частоти поломок техніки, сезонних коливань у попиті на запчастини, потреб у швидкій доставці.

2. Аналіз зовнішнього середовища

- вивчення попиту: аналіз потреб сільськогосподарських підприємств у запчастинах, визначення основних типів запчастин, які користуються попитом.

- конкуренція: ідентифікація основних конкурентів у регіоні, аналіз їхньої продукції, цінової політики, наявності складських запасів та обслуговування клієнтів.

3. Вибір торгівельної ніші:

- асортимент: визначення виробників агротехніки з якими плануємо співпрацю. Також основних категорій запчастин для різних видів сільськогосподарської техніки.

- унікальна пропозиція: надання додаткових послуг, таких як консультації з вибору запчастин, технічна підтримка, можливість замовлення дефіцитних деталей.

4. Оптимальне розташування

- вибір місця: поблизу агропідприємств або транспортних вузлів, доступ до основних магістралей.

- орендна плата: аналіз витрат на оренду складу та торгової площі, врахування зручності для клієнтів.

5. Планування обслуговування

- оптимізація процесу: впровадження системи управління складом для швидкого обслуговування клієнтів, підтримка онлайн-магазину для попередніх

замовлень.

- технології: використання CRM-систем для управління замовленнями та підтримки клієнтів, інтеграція з платіжними системами.

6. Стратегія маркетингового розвитку

- соціальні мережі: використання цифрового маркетингу, в тому числі створення профілів у соціальних мережах, активне просування нових надходжень запчастин та акцій.

- акції та програми лояльності: розробка програм для постійних клієнтів (знижки на великі замовлення, безкоштовна доставка).

7. Складання плану витрат і доходів

- стартові витрати: оцінка витрат на закупівлю запчастин, оренду приміщення, обладнання складу та торгової зони.

- прогноз доходів: розрахунок очікуваних прибутків на основі аналізу ринку, оцінка щомісячних витрат і визначення точки беззбитковості.

8. Організаційна структура

- ролі і відповідальності: визначення організаційної структури (керівник, менеджер по продажам, складські працівники).

- навчання команди: розробка програм навчання для працівників щодо обслуговування клієнтів та специфіки продукції.

9. Постачання запчастин

- вибір постачальників: пошук надійних постачальників запчастин, аналіз їхніх цін, якості продукції та умов поставок.

- асортимент: формування складу продукції з урахуванням потреб клієнтів та сезонних коливань.

10. Стратегічне партнерство

- взаємовідносини: плануємо встановити тісні партнерські відносини з провідними виробниками сільськогосподарської техніки, що дозволить нам забезпечити клієнтів оригінальними запчастинами за найкращими цінами та гарантувати їх якість.

11. Законодавчі аспекти

- ліцензії і дозволи: визначення необхідних ліцензій для ведення бізнесу з продажу запчастин, отримання сертифікатів якості продукції.

12. Інноваційна складова

- цифрові інновації: В перспективі для розвитку ми будемо активно впроваджувати інноваційні рішення, такі як онлайн-каталог запчастин, мобільний додаток для замовлень та систему лояльності для постійних клієнтів.

Стратегічне планування допомагає підприємствам адаптуватися до змін і знаходити нові можливості для розвитку. Воно також важливе для забезпечення сталого управління ресурсами, що включають фінанси, людські ресурси та матеріальні активи [1].

Отже, детальне стратегічне планування та покрокове впровадження бізнес-стратегії дозволять відкрити успішний дилерський центр, що сприятиме задоволенню потреб клієнтів і забезпечить стійкий розвиток бізнесу.

Список використаних джерел

1. Носань Н. С. Стратегічне планування діяльності підприємства. Економіка та суспільство. 2023. №56

УДК: 330.341.1

*Данильчук Назарій, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти, 3 курс
Науковий керівник: Голєва М.С., PhD,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ.

Інклюзивна освіта в Україні під час воєнних дій стикається з численними викликами, але має й певні перспективи для розвитку в умовах кризи.

Створити безпечне освітнє середовище – одне з першочергових завдань закладу освіти під час війни. Водночас наявність обладнаних укриттів чи інструкцій – лише частина необхідної безпеки.

Нова українська школа гарантує рівний доступ до освіти для всіх учнів, виключаючи будь-які форми дискримінації. Основою навчального процесу є цінування різноманітності, врахування індивідуальних особливостей кожного учня, створення комфортного освітнього середовища, що будується на принципах рівноправності, поваги до людської гідності, недискримінації та інклюзії. [1].

Основними викликами для інклюзивної освіти під час війни є такі фактори: переміщення дітей і втрата стабільного середовища, що ускладнює їхню адаптацію та навчання через нові умови, інфраструктуру та обмежений доступ до інклюзивних освітніх послуг; дефіцит фахівців і ресурсів, оскільки багато психологів, спеціальних педагогів і асистентів покинули країну або змінили місце роботи, що в умовах обмеженого фінансування утруднює забезпечення потреб дітей з інвалідністю. Додатково діти з особливими освітніми потребами особливо вразливі до психологічних травм, спричинених війною, які підвищують рівень стресу й страху, негативно впливаючи на їхню здатність до навчання і адаптації. Інфраструктурні обмеження також є важливим фактором, оскільки багато навчальних закладів зруйновані або переобладнані в укриття, що унеможлиблює повне забезпечення інклюзивних умов, таких як доступ до спеціалізованих класів, обладнання та адаптованих приміщень. Нарешті, перехід на дистанційне навчання, спричинений війною, додає складнощів дітям з особливими потребами, яким важче засвоювати матеріал без індивідуальної підтримки в онлайн-форматі.

Перспективи розвитку інклюзивної освіти в Україні під час війни включають зміцнення підтримки держави та громадських організацій, які розробляють програми психологічної допомоги й підтримки для дітей-

переселенців і дітей з особливими потребами, сприяючи розвитку інклюзивної освіти на всіх рівнях. Вимушений перехід на дистанційне навчання стимулює впровадження інноваційних технологій і адаптацію цифрових платформ, що забезпечить доступність освіти за будь-яких умов. Розширення психологічної підтримки та реабілітації, яке посилюється через зростаючий попит, включає нові форми допомоги, які залишатимуться важливими навіть після завершення війни. Збільшення обізнаності суспільства про важливість інклюзії також підвищує підтримку цих ініціатив та стимулює державу розвивати відповідні програми. Партнерство з міжнародними організаціями забезпечує фінансову та методичну допомогу, що прискорює адаптацію освітньої системи до потреб дітей в умовах війни.

Отже, війна створює серйозні перешкоди для розвитку інклюзивної освіти, проте вона також стимулює нові форми підтримки, партнерства та інноваційних рішень. Інклюзивна освіта в Україні має потенціал стати більш гнучкою та адаптованою до потреб кожної дитини, незважаючи на виклики. Це зміцнить здатність освітньої системи реагувати на кризові ситуації та сприятиме глибшій інтеграції дітей з особливими потребами в суспільства.

Список використаних джерел:

1. Інклюзивна освіта в НУШ: виклики воєнного часу URL: https://znavshov.com/News/Details/inkliuzyvna_osvita_v_nush_vyklyky_voiennoho_chasu (дата звернення: 12.10.2024).

УДК 330.101.22

*Деліні М.М., д.е.н., професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

З лютого 2022 року Україна знаходиться в стані повномасштабної війни, в умовах якої все суспільство зазнає значних трансформацій. Підприємства мають не тільки думати про збереження своєї бізнес активності, але й про реалізацію соціальної функції. На початку війни були очікування, що соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) знизить свої обсяги через цілком об'єктивні обставини. Натомість, ми стикнулись з тим, що підприємства не зменшили її обсяги, а лише трансформували її в іншому напрямку. По-перше, відмічається згуртування громадянського сектору та підприємництва, яке спрямоване на допомогу різним групам людей, які потребують допомоги. По-друге, ми спостерігаємо зміну форм реалізації СВБ бізнесом в умовах війни. Так, соціально-відповідальні практики орієнтовані більше на допомогу персоналу підприємства в збереженні життя, евакуації, забезпеченні різних форм безпеки.

Також соціально-відповідальним стає релокація бізнесу в регіони, які не знаходяться в окупації, що допомагає зберігати робочі місця або створювати нові.

На рис. 1 наведемо сучасні напрямки СВБ підприємств, які функціонують в Україні.

Підтримка ЗСУ та бійців у зоні військових дій.
Надання житла та працевлаштування вимушених переселенців.
Соціальне житлове будівництво.
Забезпечення лікарень медичним обладнанням та медикаментами.
Будівництво шкіл і дитячих будинків.
Реалізація соціальних проєктів.
Реабілітація та адаптація ветеранів.
Гуманітарна допомога населенню.
Допомога при евакуації та розміщенні населення з районів активних бойових дій.
Організація сховищ для населення.
Сплата податків наперед.
Сприяння збереженню персоналу, релокація бізнесу.
ІТ-підтримка - надання безкоштовного доступу до інформаційних ресурсів тощо.

Рисунок 1. Напрями соціальної відповідальності бізнесу в умовах війни

Джерело: [1]

Як бачимо, вони достатньо різноманітні та відповідають тим викликам, які постають перед суспільством в цей момент.

Варто відмітити, що можна казати про те, що СВБ більше орієнтується не тільки на допомогу ззовні підприємства, але й на допомогу власному персоналу.

Серед соціально-відповідальних практик іноземних підприємств по відношенню до України виділяють як надання благодійної, гуманітарної та інших допомоги, так й вихід з російського ринку, згортання своїх активів та припинення співпраці з країною-агресором. Тобто, ми можемо говорити про трансформацію СВБ в умовах війни, яка формується згідно тих потреб та

вимог, які виникають наразі.

Також, можна виділити два етапи розвитку форм СББ в умовах війни:

1 етап – коли підприємства орієнтувались на допомогу в евакуації, наданні укриття працівникам компанії та всім, хто потребував захисту.

2 етап – коли форми СББ розширились й мали вже інший характер, здебільшого представлений на рис. 1.

Як бачимо, соціальна відповідальність бізнесу в умовах війни зазнала певних змін, які відповідають тим викликам, які виникають перед країною. Підприємства, не дивлячись на економічні втрати, все одно орієнтовані на допомогу суспільству в різних формах, що допомагає формувати розвинене сучасне підприємництво.

Список використаних джерел:

1. Деліні, М., & Аксентюк, М. (2024). Соціальна відповідальність бізнесу в умовах війни. *Економіка та суспільство*, (66). URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4602> (дата звернення : 02.10.2024 р.)

УДК 728.3

*Деліні М.М., д.е.н., професор,
Срібнюк М.М.,
здобувач вищої освіти ступеня «магістр»
спеціальності «Менеджмент»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВАЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ ЦЕНТРІВ РЕАБІЛІТАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Наразі Україна перебуває в стані повномасштабної війни, яка, на жаль, призводить до фізичних втрат. Багато людей залишаються людьми з інвалідністю внаслідок участі як в бойових діях, так й перебуваючи в Україні, внаслідок обстрілів. Не завжди люди можуть мати фізичні ушкодження, але й зазнають психологічних наслідків війни. Це все вимагає побудови системної політики по допомозі людям, які цього потребують. Одним з таких інструментів є реабілітаційні центри. Реабілітаційний центр – це заклад, який надає населенню різні послуги, як то відновлення після важких хвороб, фізичних чи психологічних травм тощо.

Ми розуміємо, що такі центри стануть вагомим внеском в побудову інклюзивного суспільства, тобто суспільства орієнтованого на збалансований розвиток шляхом включення та інтеграції всіх суб'єктів соціуму.

Реабілітаційні центри дозволяють людям отримувати відповідну кваліфіковану допомогу, що дозволяє продовжувати робоче життя людей, підвищувати їхню якість життя, підтримувати їхнє фізичне та психологічне

здоров'я на належному рівні. Якщо люди з інвалідністю мають можливість покращувати свій стан, підтримувати його на певному рівні, крім того отримувати ще й психологічну підтримку, це дає їм можливість більш якісно проживати життя, бути задіяним на ринку праці (в залежності від фізичних можливостей), бути активним членом суспільства.

Також реабілітаційні центри можуть бути для людей з різними видами інтоксикацій, наприклад, алкозалежними та наркозалежні. Так само, повернення їх до життя без залежностей є дуже важливим в сучасних умовах.

Є приклади реабілітаційних центрів для жінок та дітей, які постраждали внаслідок насильства в родині.

Як бачимо, прикладів відкриття реабілітаційних центрів достатньо багато й всі їхні види є важливими для збалансованого розвитку суспільства. Це пояснюється також й тим, що люди, перебуваючи в них та отримуючи повноцінну допомогу, можуть відчувати себе в безпеці та формувати позитивний світогляд, який допомагатиме в майбутньому.

Важливим аспектом в цьому є фінансування проєктів зі створення реабілітаційних центрів. Вони можуть бути на комерційній основі або як соціальні проєкти. В першому випадку вони вимагають інвестицій й доволі великих, якщо мова йде про фізичну реабілітацію.

Якщо це соціальний проєкт, то знайти фінансування стає складніше, так як комерційного ефекту не передбачається. В такому випадку необхідні грантові кошти чи державні, які спрямовані на відкриття подібних центрів.

Прийняття рішення про відкриття реабілітаційного центру комерційного чи соціального залежить від виду центру. Якщо мова йде про лікування різних форм залежностей, то, скоріш за все, вони будуть комерційного складу. Якщо орієнтуємось на реабілітацію військових чи інших груп людей, які зазнали поранень внаслідок війни, допомога жінкам з дітьми, які зазнали насильства, центри психологічного спрямування та по роботі з ПТСР тощо, то вони матимуть форму соціального проєкту. Тобто проєкту, який отримає своє фінансування від зовнішніх джерел, а саме у вигляді грантів, фінансової підтримки від держави, благодійних внесків тощо. Й такий проєкт не передбачає отримання плати за отримані послуги від конкретних споживачів цих послуг.

Також створення даних центрів є важливим для підтримки медичної системи країни, так як медичні заклади можуть просто не справлятися з обсягами навантаження у разі відсутності подібних центрів. А кількість тих, хто потребує допомоги в умовах війни зростає значно.

Саме тому, ми бачимо, що створення та розвиток мережі реабілітаційних центрів є важливим в декількох напрямках: по-перше, люди отримують відповідну допомогу фізичну, психологічну чи інші, що дозволяє їм більш якісно проживати життя, почувати себе краще, відчувати підтримку з боку суспільства та держави (у разі державної підтримки такого центру). Також, люди мають більше можливостей бути більш залученими до суспільства, ринку праці тощо; по-друге, підтримка таких центрів та їх поширення значно покращує добробут населення в країні. Для України це є дуже важливим наразі,

адже люди потерпають від повномасштабної війни та їхній емоційний, психологічний стан значно погіршений. Такі центри приймають на себе важливу функцію по покращенню загального стану людини, надають відчуття відносної безпеки та захисту, що є важливим для держави та населення країни.

УДК 330.338.2

*Євтушенко К.О., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
ОП «Управління інвестиційною діяльністю
та міжнародними проектами»
Науковий керівник: Шинкарук Л.В.,
д.е.н., професор
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

БІЗНЕС ПЛАНУВАННЯ ВІДКРИТТЯ КАВ'ЯРНІ ФОРМАТУ «to go»

Для того, щоб Ваш бізнес був успішний, Вам потрібно обов'язково продумати та створити ідею, а також необхідно зробити детальний та покроковий план досягнення Вашої мети. Розглянемо на прикладі бізнес планування відкриття кав'ярні формату «to go» та розберемо покрокове впровадження ідеї:

1. Аналіз ринку

- вивчення попиту: проведення опитувань серед потенційних споживачів, аналіз трендів у споживанні кави. визначення сезонних коливань у попиті (літо, зима).

- конкуренція: ідентифікація основних конкурентів у регіоні. аналіз їхніх сильних і слабких сторін, цінової політики, обсягу продажу та обслуговування клієнтів.

2. Цільова аудиторія

- сегментація: визначення основних груп споживачів: студенти, офісні працівники, мандрівники. Вивчення їхніх звичок: коли, де і що вони купують.

- уподобання: дослідження смаків цільової аудиторії: популярні види кави, смаки, потреба у здорових альтернативних напоях.

3. Концепція закладу

- тема і стиль: визначення унікальної концепції (екологічна, стиль ретро, сучасний мінімалізм); декор і оформлення, які привертають увагу.

- унікальна пропозиція: розробка фірмових напоїв, сезонних акцій, сніданків та закусок, які доповнюють асортимент.

4. Локація

- вибір місця: оцінка стратегічних локацій: біля ділових центрів, університетів, зупинок громадського транспорту; врахування щільності населення та руху пішоходів.

- орендна плата: порівняння витрат на оренду в різних районах; визначення

оптимального співвідношення між ціною та прохідністю.

5. Формат обслуговування

- оптимізація процесу: розробка ефективного меню для швидкого обслуговування; встановлення стандартів обслуговування клієнтів.

- технології: використання мобільних додатків для попереднього замовлення, онлайн-оплати; впровадження системи управління чергами.

6. Маркетингова стратегія

- соціальні мережі: створення профілів у популярних соціальних мережах, активне просування акцій, новинок і спеціальних пропозицій; використання реклами в Інтернеті для залучення нових клієнтів.

- акції та програми лояльності: розробка програм лояльності для постійних клієнтів (знижки, подарунки); проведення акцій (день безкоштовної кави, знижки на другу порцію).

7. Фінансовий план

- стартові витрати: оцінка витрат на обладнання (кавомашини, меблі, витратні матеріали), ремонт приміщення, стартовий запас продуктів.

- прогноз доходів: розрахунок очікуваних доходів на основі аналізу ринку; оцінка витрат (зарплати, комунальні послуги, реклама) і розрахунок точки беззбитковості.

8. Управлінська структура

- ролі і відповідальності: визначення організаційної структури (менеджер, бариста, касир); створення чітких описів посадових обов'язків;

- навчання команди: розробка програм навчання для нових працівників. Підготовка до обслуговування клієнтів і роботи з обладнанням.

9. Постачання та продукція

- вибір постачальників: пошук надійних постачальників кави, молока, десертів. Оцінка їхніх цін, якості продукції та умов доставки;

- меню: розробка асортименту з акцентом на якість. Включення альтернативних варіантів для людей з дієтичними обмеженнями (веганські, безглютенові).

10. Законодавчі аспекти

- ліцензії і дозволи: визначення всіх необхідних ліцензій для роботи кав'ярні. Підготовка документації для отримання дозволів на продаж продуктів харчування;

- санітарні норми: дотримання норм санітарії та безпеки. Регулярні перевірки та сертифікація [1].

Отже, цілком зрозуміло, що детальне та покрокове впровадження наших дій згідно списку допоможе нам якнайскоріше та найчіткіше досягти успіху у своєму бізнес плануванні, що дозволить відкрити для нас більш ширші можливості реалізації своїх задумів.

Список використаних джерел

1. Маркетингове дослідження ринку кави – короткий огляд. Компанія «Про-Консалтинг»: веб-сайт. URL : <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/marketingovoe-issledovanie-rynka-kofe-kratkij-obzor> (дата звернення: 30.09.2024).

УДК 377:355.02:374.7

*Жук В., студентка 4 курсу спеціальності «Професійна освіта»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АДАПТАЦІЯ ПРОГРАМ І ПІДХОДІВ

В умовах воєнного стану особливого значення набуває гнучкість і адаптивність освітніх програм. Це необхідно для того, щоб програми могли швидко адаптуватися до змін, викликаних бойовими діями, забезпечуючи безперервність освітнього процесу. Гнучкість освітніх програм передбачає впровадження дистанційного або змішаного навчання, а також регулярний перегляд навчальних матеріалів для їхньої актуалізації відповідно до нових реалій. Також важливим є запровадження спеціалізованих освітніх програм, які готують студентів до роботи в кризових ситуаціях, наприклад, надання першої допомоги, управління гуманітарною допомогою, забезпечення безпеки цивільного населення. Ці програми сприятимуть підготовці фахівців, здатних реагувати на виклики війни та підтримувати функціонування критичних секторів суспільства.

Професійна освіта в умовах війни має зосереджуватися на розвитку практичних навичок студентів, що дозволить їм негайно застосовувати здобуті знання у реальних умовах. Це передбачає зменшення теоретичної частини на користь практики, а також впровадження симуляцій кризових ситуацій. Особливу увагу варто приділити навчанню у сферах безпеки, логістики, медицини, відновлення інфраструктури, де студенти мають здобувати навички, затребувані в умовах війни. Освітні програми повинні бути розроблені у співпраці з роботодавцями та державними структурами для забезпечення відповідності вимогам ринку праці під час і після війни.

Забезпечення психологічної підтримки є одним із важливих аспектів професійної освіти під час війни. Психологічні травми є поширеною проблемою серед студентів і викладачів, тому освітні програми повинні включати заходи з надання психологічної допомоги, такі як курси з розвитку психологічної стійкості, тренінги з управління стресом та індивідуальне консультування. Створення безпечного і підтримуючого навчального середовища сприятиме зниженню рівня тривожності та покращенню якості навчання навіть у кризових умовах.

Цифрова грамотність і онлайн-навчання стали надзвичайно важливими в умовах, коли значна частина навчальних закладів перейшла на дистанційну форму навчання. Підвищення рівня цифрової грамотності як серед студентів, так і серед викладачів є необхідною умовою для ефективної організації навчального процесу. Освітні програми мають бути орієнтовані на використання сучасних цифрових інструментів, що дозволить організовувати навчальний процес у нових умовах. Крім того, важливо забезпечити доступ до технічних ресурсів і інтернету для всіх учасників освітнього процесу, зокрема через підтримку державних та міжнародних організацій, які можуть надавати гранти на придбання необхідної техніки та створення освітніх платформ для важкодоступних районів.

Війна призвела до переміщення великої кількості студентів та викладачів, що підвищує необхідність забезпечення доступу до професійної освіти для внутрішньо переміщених осіб. Це може бути досягнуто через запровадження програм інтеграції та адаптації, які допомагають студентам швидше інтегруватися в нове професійне середовище. Особливу увагу слід приділити перекваліфікації для тих, хто втратив можливість працювати у своїй попередній сфері через переміщення. Навчальні центри в безпечних регіонах і розширення онлайн-програм забезпечать можливість для продовження навчання та здобуття нових професійних навичок.

Після завершення війни зросте потреба у кваліфікованих фахівцях для відновлення інфраструктури країни, що робить підготовку спеціалістів у галузях будівництва, інженерії, енергетики та транспорту надзвичайно актуальною. Професійна освіта повинна відповідати цим викликам через оновлення навчальних програм та створення партнерств з будівельними і інженерними компаніями для забезпечення студентів практичним досвідом. Важливо також інтегрувати військові знання та технології в освітні програми. Це пов'язано з підвищеною потребою в спеціалістах, які мають навички у галузях безпеки, медицини на полі бою, кризового менеджменту, а також володіють навичками виживання і управління в умовах стресу.

Міжнародна співпраця є ще одним важливим елементом розвитку професійної освіти під час війни. Співпраця з міжнародними організаціями та навчальними закладами дозволяє використовувати досвід інших країн, які успішно відновлювали свою освітню систему після збройних конфліктів. Крім того, міжнародні гранти та проекти можуть допомогти у фінансуванні модернізації навчальних закладів, придбанні необхідного обладнання та створенні стипендіальних програм для студентів із постраждалих регіонів.

Таким чином, роль професійної освіти в умовах воєнного стану є ключовою для забезпечення соціальної стабільності, підготовки кваліфікованих кадрів для кризових ситуацій та відновлення економіки країни після війни. Вона повинна включати розвиток практичних навичок, забезпечення психологічної підтримки, підвищення цифрової грамотності, підтримку внутрішньо переміщених осіб, підготовку фахівців для відновлення інфраструктури та співпрацю з міжнародними партнерами.

Список використаних джерел

1. Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Collier Books.
2. Mezirow, J. (1991). *Transformative Dimensions of Adult Learning*. San Francisco: Jossey-Bass.
3. Jarvis, P. (2004). *Adult Education and Lifelong Learning: Theory and Practice*. London: Routledge.
4. Knowles, M. S., Holton, E. F., & Swanson, R. A. (2015). *The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development*. New York: Routledge.

УДК 316.42:338.2:355.01(477)

Зарицький Єгор
студент бакалаврату
Науковий керівник: Голева М. С.
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ І РИЗИКИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Інклюзивний розвиток є ключовим елементом економічної стратегії багатьох країн, що прагнуть забезпечити соціальну справедливість, рівні можливості та сталий економічний розвиток. Україна, як країна, що перебуває в умовах збройного конфлікту, стикається з унікальними викликами та ризиками на шляху до реалізації інклюзивного розвитку. Війна суттєво впливає на всі аспекти суспільного життя, і цей вплив має як прямі, так і непрямі наслідки для інклюзивності розвитку країни.

Однією з основних особливостей інклюзивного розвитку в Україні в умовах війни є акцент на підтримці найбільш вразливих верств населення. Війна призводить до масових переміщень населення, збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО), втрати робочих місць, руйнування інфраструктури та порушення соціальних зв'язків. У цьому контексті інклюзивний розвиток набуває нового значення, зосереджуючись на підтримці цих груп через створення соціальних програм, забезпечення доступу до житла, освіти, медичної допомоги та працевлаштування. Використання дронів, супутникового моніторингу та управлінських систем дозволить ефективніше планувати виробництво та знижувати втрати врожаїв, особливо в умовах обмежених ресурсів. Європейська модель створення продовольчих резервів і стратегічних запасів дозволяє знизити ризики дефіциту продуктів в умовах кризи. Для України це може бути важливим інструментом стабілізації продовольчого ринку та забезпечення населення базовими продуктами харчування.

Один із головних ризиків, пов'язаних із інклюзивним розвитком України в умовах війни, полягає у відсутності стабільності та безпеки. Військові дії створюють непередбачувану ситуацію, яка ускладнює реалізацію довгострокових програм з економічного розвитку та соціальної підтримки. Крім того, зростання видатків на оборону обмежує можливості держави інвестувати у соціальні програми, освіту, медицину та інші ключові галузі, необхідні для забезпечення інклюзивності.

Отже, інклюзивний розвиток України в умовах війни має свої особливості та значні ризики, які потрібно враховувати при розробці та реалізації національних стратегій. Головне завдання полягає у підтримці найбільш вразливих верств населення, стимулюванні економічного зростання у постраждалих регіонах та забезпеченні рівного доступу до ресурсів і можливостей. Попри численні виклики, Україна має змогу розробити ефективні механізми для подолання цих труднощів і забезпечення інклюзивного розвитку навіть у таких складних умовах.

Список використаних джерел

1. ООН в Україні. (2023). Звіт про гуманітарну ситуацію в Україні. Київ: ООН. <https://reports.unocha.org/uk/country/ukraine>
2. Інклюзивна політика держави під час війни <https://journals.snu.edu.ua/index.php/VisnikSNU/article/download/620/592>
3. Інклюзія в умовах війни: досвід і перспективи https://wiki.vnu.edu.ua/images/d/d0/Zbirnyk_tez_3.pdf#page=66

УДК 159.9:376-056.36:355.01

*Зоря Вікторія, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти, 3 курс
Науковий керівник: Голева М. С., PhD,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

В наш час психологічна підтримка дітей є дуже важлива. Тому що діти частіше потрапляють під психологічний вплив ніж дорослі. Саме тому батькам потрібно більше приділяти уваги своїм дітям. Особливо якщо це діти з особливими освітніми потребами. Так як же правильно надати допомогу дитині з особливими освітніми потребами в умовах війни.

Насамперед з дитиною потрібно говорити. Коли батьки говорять з дитиною, це надає відчуття що дитина не сама і що вона потрібна. Так виникає почуття внутрішнього спокою і безпеки.

Якщо дитина буде почуватися в безпеці, то їй буде набагато складніше замкнутися в собі, що може значно погіршити її стан. Розмовляючи з дитиною

важливими саме слова підтримки, саме ці слова допоможуть дитині бути з вами більш відвертими. Можна також не просто розмовляти можна також робити щось разом малювати, гуляти, грати в ігри, і багато іншого. Тут важливо саме проведення час разом. Та під час ігор допомагати дитині коли в неї щось не виходить, та говорити слова підтримки.

Це можна робити не лише у двох, а також долучати й інших членів родини. Це може мати навіть більший вплив, тому що групові заняття мають більший вплив чім індивідуальний. Що може допомогти іще більше. Але звісно все залежить від темпераменту самої дитини.

Родина підтримка також може допомогти самим батькам, краще розуміти свою дитину. Що зменшить ризики непорозуміння надалі.

Але не дивлячись на це потрібно бути готовим що дитина не відразу може відкритись батькам. Можливо бути навіть зворотний крок в активності батьків. Дитина може вже замкнутись в собі, і нічого до себе не підпускати. В цьому випадку потрібно бути вкрай обережним. Дитяча психіка – найвразливіша. Діти добре відчують будь-які зміни у поведінці своїх батьків. Більшість батьків навіть не розуміють що своїми вчинками шкодять дітям [1].

В подібній ситуації краще звернутись за допомогою до психолога або ж можливо до людей, які вже мали подібні проблеми. Таким чином налагодити контакт буде набагато легше

Якщо дитина в стресі, то зняти цей стрес може допомогти спорт або інша рухова активність. Прогулянки парком, відвідування кінотеатру, або ж розумова активність.

В наш час освіта має безліч варіантів їх освоєння. Це як індивідуальні класи, які підтримують особливі освітні потреби. Які були створені спеціально саме для дітей. Так і безліч завдань в інтернеті.

В наш час інклюзивна освіта досягла надзвичайного рівня. І держава робить все щоб освіта була доступною. 5 липня 2017 року Президент України підписав ухвалений 23 травня цього ж року Закон «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» [2].

Саме тому в наш час все залежить як батьки нададуть дітям інформацію, і зможуть допомогти розвину жагу до навчання. Навчання може бути не лише відволіканням дитини, від навколишніх проблем, а й квитком у життя. Дитина може розвину у себе любов до певної професії та опанувати її, таким чином вона зможе реалізувати себе у майбутньому.

В цей час дітям особливо потрібна допомога батьків. Потрібна їхня підтримка, допомога із вирішенням різних завдань, допомога добрим словом, адже психологічна підтримка є надзвичайно важливою.

Таким чином ми вияснили що психологічна підтримка є надзвичайно важливою для дітей особливими освітніми потребами. І що саме слова підтримки батьків та рідних допомагають дитини не закриватись в собі, не відчувати себе непотрібним, зайвим, відчувати страх, і що вони є дійсно важливими в житті їхньої сім'ї.

Насамперед потрібно намагатися проявляти позитивний настрій на спілкування. бути поруч, надати допомогу, робити тільки те, що необхідне у даній ситуації, пам'ятаючи, що у кожної дитини є свій час коли їй потрібна допомога.

Список використаних джерел:

1. Прядко Л.О., кандидат педагогічних наук, стаття на тему (Підтримка дітей з особливими освітніми потребами в умовах війни) URL: <http://www.soippo.edu.ua/index.php/4778-pidtrimka-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-umovakh-vijni>
2. Закон України Про освіту(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 25.10.2024)

УДК 331.548:37.048.4:316.346.32

*Зоря О. І. здобувач вищої освіти ступеня
«Магістр» 2-го року навчання
Науковий керівник: Власенко Т.О. к.е.н, доц.
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Сучасний соціально-економічний рівень розвитку країни, різноманітність професій, а також велика кількість навчальних закладів, спеціальностей і освітніх програм ставлять перед молоддю складне завдання вибору майбутнього професійного шляху, а згодом і конкретної професії. Проблема вибору професії є важливою і непростою. Існує багато технологічних аспектів цього процесу, які старшокласникам складно вирішити без допомоги досвідчених фахівців у даній сфері.

Перші приватні служби професійної орієнтації, а потім численні бюро, кабінети та інститути з'явилися у США, Англії, Німеччині на початку століття. Нині в країнах з розвинутою ринковою економікою є численна мережа різноманітних служб профорієнтації. Аналіз зарубіжних джерел свідчить, що система проф-орієнтації в країнах з розвинутою ринковою економікою не має єдиного чітко вираженого підходу. У США організаційна структура системи профорієнтації характеризується високим ступенем централізації.

Складовими організаційної структури системи профорієнтації у США є державні та приватні агентства зайнятості, які надають послуги з профорієнтації, включаючи консультації та тестування для тих, хто звертається

за допомогою у працевлаштуванні. Більшість таких агентств мають спеціальні відділи, що займаються профорієнтацією та працевлаштуванням молоді.

У Канаді діє багаторівнева система профорієнтації, яка починається ще зі шкільних програм. Ці програми враховують тенденції розвитку ринку праці, а також поточні та майбутні потреби в робочій силі. Важливим елементом підготовки до вибору професії та самостійного трудового життя є робота учнів під час літніх канікул. Інформацію про можливості працевлаштування можна отримати в інформаційних центрах з питань зайнятості [1].

У Великій Британії профорієнтаційну роботу координують державні органи. При Міністерстві зайнятості функціонує Комісія з трудових ресурсів, яка відповідає за підготовку та реалізацію заходів з профорієнтації. У Німеччині найвищим органом, що відповідає за профорієнтацію та працевлаштування, є Федеральний інститут зайнятості, підпорядкований Міністерству праці та соціальної політики. Співробітники цього інституту проводять профорієнтаційну діяльність серед школярів і частково серед студентів університетів. Для координації роботи Інституту зайнятості та шкіл у питаннях профорієнтації та працевлаштування діє постійна Федеральна комісія зі зав'язків, до складу якої входять фахівці з Міністерства освіти та Інституту зайнятості.

Організація профорієнтаційної роботи у Франції відзначається високим рівнем централізації та регламентації. Вона здійснюється через Національне бюро з освіти та професійної інформації, Центр професійної інформації та орієнтації, а також Національне агентство зайнятості. Національне бюро розробляє методичні рекомендації щодо освітньої та професійної інформації, проводить загальну методичну роботу, створює аналітичні огляди та організовує дослідження для прогнозування. У Японії система профорієнтації в школах і університетах пов'язана з особливостями освітньої системи. Державна служба забезпечення зайнятості є основою державної системи профорієнтації. У державних школах Японії профорієнтація починається за два роки до випускного класу середньої школи, де учні на спеціальних курсах знайомляться зі світом професій [2].

Актуальними питаннями сьогодення є проблеми комплексного та системного підходу до профорієнтаційної діяльності. Більшість наукових досліджень у цій сфері зосереджено на кар'єрному орієнтуванні, що базується на тестових методах взаємодії з викладачами освітніх закладів. Одним із пріоритетних завдань є розробка інструментарію для ефективного механізму профорієнтаційної діяльності в сучасних умовах країни

Список використаних джерел:

1. Пильтяй О. М. Становлення та розвиток професійної орієнтації особистості: світовий контекст. URL: http://inb.dnsgb.com.ua/2012-2/12_pilyay.pdf (дата звернення: 16.10.2024).
2. Могильна Ю. Європейський досвід професійної орієнтації учнівської молоді. *Український Педагогічний журнал*. 2021. (4).

УДК 37.014.5:331:338.24:355.4

*Коротенко В., студентка 4 курсу спеціальності «Професійна освіта»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ ТА ВПЛИВ НА ПРОФЕСІЙНУ ОСВІТУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна є комплексною кризою, яка зачіпає всі аспекти суспільного життя, зокрема й освіту. Соціально-економічні наслідки воєнного конфлікту мають значний вплив на професійну освіту, змінюючи її пріоритети, структуру та методи. Масова міграція населення, що включає внутрішньо переміщених осіб та біженців, зумовлює необхідність швидкої інтеграції цих груп у нові освітні середовища, що потребує адаптації навчальних програм і впровадження гнучких підходів. Економічна криза, спричинена зниженням економічної активності, втратою робочих місць і зростанням інфляції, обмежує доступність освіти, впливає на мотивацію студентів і ускладнює перспективи працевлаштування випускників.

Зменшення фінансування, викликане бюджетними обмеженнями, призводить до скорочення програм, матеріально-технічної бази й кадрів у закладах освіти. Психологічні травми, які війна завдає значній частині населення, безпосередньо впливають на здатність до навчання та адаптацію студентів. Крім того, пошкодження інфраструктури, зокрема навчальних закладів і комунікаційних мереж, ускладнює організацію освітнього процесу, спричиняючи перешкоди у забезпеченні стабільного електропостачання та доступу до інтернету.

Професійна освіта змушена реагувати на нові потреби та виклики, адаптуючись до умов війни. Пріоритетними стають спеціальності, пов'язані з безпекою, медициною, інженерією та відновленням інфраструктури. Навчальні програми потребують оперативного оновлення відповідно до потреб ринку праці, що постійно змінюються, тоді як розвиток дистанційного навчання дозволяє забезпечувати безперервність освітнього процесу навіть в умовах фізичних обмежень. Посилення практичної складової навчання стає необхідним для підготовки студентів до роботи у післявоєнний період. Співпраця навчальних закладів із бізнесом сприяє адаптації освітніх програм до актуальних потреб ринку, а також забезпечує студентам можливість проходити практику і сприяє їхньому подальшому працевлаштуванню. В умовах війни особливу увагу слід приділити психологічному здоров'ю студентів,

забезпечивши доступ до необхідної підтримки.

На майбутнє професійна освіта повинна переосмислити свою роль, стаючи більш гнучкою та адаптивною, з орієнтацією на реальні потреби ринку праці. Важливо розвивати у студентів навички 21 століття, включаючи критичне мислення, креативність, вміння працювати в команді та адаптуватися до змін. Створення інклюзивного освітнього середовища забезпечить доступ до навчання для всіх категорій студентів, незалежно від їхніх соціальних, економічних чи фізичних можливостей.

Вирішення проблем потребує державної підтримки, зокрема у вигляді фінансування, розробки нових програм підтримки студентів та співпраці з міжнародними організаціями, що дозволить залучати ресурси для відновлення освітньої інфраструктури та розробки сучасних навчальних програм. Партнерство з бізнесом створює можливості для спільної розробки навчальних програм і надання практичних можливостей для студентів, а розвиток онлайн-платформ розширює доступ до якісної освіти. Підвищення кваліфікації викладачів за допомогою сучасних методик і технологій є необхідним для підтримки актуальності та якості навчання.

Війна створює безпрецедентні виклики для системи професійної освіти, але вона також відкриває нові можливості для розвитку та модернізації. Завдяки спільним зусиллям держави, бізнесу, освітніх закладів і міжнародних партнерів можна подолати ці виклики та створити сучасну, адаптивну систему професійної освіти, яка відповідатиме потребам суспільства та ринку праці.

УДК 004.8:330.34:303.725.3(477)

Котельницький М.О., студент 3 курсу спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»

*Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ РИЗИКІВ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Інклюзивний розвиток є однією з пріоритетних цілей України, спрямованих на забезпечення економічного та соціального зростання, що враховує інтереси всіх верств населення. У процесі переходу до інклюзивної моделі розвитку держава стикається з численними ризиками, такими як соціально-економічна нерівність, недоступність базових послуг для певних груп населення, а також виклики, що виникають через глобальні економічні та екологічні зміни. Здатність прогнозувати ці ризики є ключем до їх ефективного подолання, і саме тут штучний інтелект (ШІ) стає важливим інструментом.

Штучний інтелект надає широкі можливості для аналізу великих обсягів

даних, виявлення прихованих закономірностей і прогнозування майбутніх тенденцій. Це дозволяє використовувати прогностичні алгоритми, які аналізують різноманітні аспекти інклюзивного розвитку, такі як доступність освіти, медичних послуг, фінансових ресурсів, соціальних послуг та екологічної безпеки. ШІ-моделі, наприклад, на основі машинного навчання та глибокого навчання, дозволяють прогнозувати ризики із високою точністю. В Україні такі технології стають дедалі популярнішими, адже вони сприяють формуванню доказової бази для ухвалення рішень.

Методи прогнозування інклюзивного розвитку з використанням ШІ включають обробку великих даних (big data) із використанням таких алгоритмів, як нейронні мережі, дерева рішень, а також різні методи кластерного та регресійного аналізу. Зокрема, нейронні мережі можуть використовуватися для виявлення нерівності в доступі до ресурсів, а алгоритми кластеризації — для розпізнавання груп населення з високим ризиком соціальної ізоляції. Моделі регресійного аналізу можуть оцінювати економічні та соціальні фактори, що впливають на доступність послуг, таким чином дозволяючи здійснювати точкове прогнозування ризиків для різних регіонів України.

Незважаючи на позитивні перспективи використання ШІ, Україна стикається з низкою викликів. Однією з головних проблем є нестача структурованих і якісних даних, що ускладнює побудову точних прогнозних моделей. Крім того, постає питання доступності сучасних технологій ШІ та обчислювальних потужностей, а також необхідність підготовки кваліфікованих кадрів. На додаток, суспільство має певні етичні застереження щодо використання даних про громадян, що може створювати перешкоди для розвитку проєктів з використанням ШІ.

Можливості застосування ШІ для інклюзивного розвитку в Україні є багатогранними. Завдяки прогнозуванню ризиків можна вдосконалювати управлінські рішення та запроваджувати превентивні заходи для зменшення нерівності. Наприклад, використання алгоритмів машинного навчання дозволить ефективніше визначати найуразливіші групи населення та надавати їм додаткові ресурси та підтримку. Важливо, що розвиток ШІ-технологій сприятиме зниженню рівня бідності, покращенню доступу до якісної освіти та охорони здоров'я, а також захисту навколишнього середовища.

Використання штучного інтелекту для прогнозування ризиків інклюзивного розвитку в Україні є перспективним напрямом, що дозволяє зменшити соціально-економічні ризики, підвищити ефективність політик та забезпечити рівні можливості для всіх громадян. Проте для ефективного впровадження технологій ШІ потрібно вирішити питання з якістю даних, підвищенням кваліфікації фахівців та зниженням бар'єрів доступності технологій. Таким чином, інтеграція ШІ в процеси управління інклюзивним розвитком України може стати важливим кроком на шляху до досягнення сталого та рівноправного суспільства.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІЛЬОВОЇ АУДИТОРІЇ ПРИ СТВОРЕННІ МЕДОВАРНІ

Українська культура багата та різноманітна. Тому важливо підтримувати та вдосконалювати все, що робить нас тими, хто ми є – українцями. Зокрема, ще з давніх часів у Україні існували свої автентичні напої – медові напої.

Медоваріння – це процес створення напоїв на основі меду. Це не просто приготування солодкого напою, а ціла культура, що поєднує історію, традиції та сучасні технології. Медоваріння України має глибокі корені, тому його відродження є справжнім культурним явищем.

На території сучасної України медоваріння має глибокі корені:

- 1) ще в часи Скіфії мед був важливим продуктом і використовувався для приготування напоїв.
- 2) у Київській Русі медоваріння досягло високого рівня розвитку. Мед використовували не лише для приготування напоїв, а й як платіжний засіб.
- 3) козаки також цінували медові напої. Вони брали їх із собою в походи, використовували також для лікування ран.

На сьогодні медові напої дещо втратили свою популярність, але не зникли остаточно. У плануванні бізнесу, пов'язаного з медоварінням, дуже важливо розуміти основні принципи роботи не лише з медом, а і з клієнтами. Аби досягти успіху, важливо чітко визначити свою цільову аудиторію. Оскільки медові напої – це продукт зі своєю особливою історією та культурним корінням, формування цільової аудиторії має свої нюанси. У цьому процесі існує кілька основних принципів.

Перш за все встановити, хто саме може бути нашим клієнтом чи споживачем. Серед таких можна виділити наступних кілька груп.

- Поціновувачі крафтових напоїв. Люди, які цінують унікальність, натуральність і якість продуктів. Вони готові спробувати нові смаки та готові платити більше за авторські напої.
- Прихильники здорового способу життя. Оскільки мед – це природний продукт, багато людей вважають медові напої більш здоровою альтернативою традиційним алкогольним напоям.
- Туристи. Особливо ті, хто цікавиться українською культурою та традиціями. Медові напої можуть стати цікавим сувеніром.

- Любителі історії. Люди, які цікавляться історією медоваріння та хочуть спробувати напої, які готувалися століттями.
- Поціновувачі української кухні. Медові напої чудово поєднуються з українськими стравами.
- Молодь. Сучасна молодь все більше цікавиться натуральними продуктами, авторськими напоями та культурною спадщиною.

Особливості формування цільової аудиторії медових напоїв можна характеризувати чотирма основними аспектами, серед яких географічне розташування, цінова політика, асортимент та маркетингова стратегія:

- Географічне розташування: якщо медоварня розташована в туристичному регіоні, можна орієнтуватися на туристів. Якщо ж використовувати онлайн площадки та соціальні мережі для реалізації продукції, аудиторія буде більш широкою.
- Цінова політика: вартість медових напоїв залежить від якості інгредієнтів, складності виробництва та обсягу виробництва. Відповідно, цільова аудиторія буде відрізнятися залежно від цінової категорії.
- Асортимент: чим ширший асортимент ваших напоїв, тим ширша аудиторія, оскільки існуватиме більша ймовірність того, що продукція буде відповідати запиту більшої кількості споживачів.
- Маркетинг: важливо правильно позиціонувати свій продукт. Правильно визначити ранг та цінність напою, а також правильно підібрати маркетингову стратегію, уникаючи шаблонних та стереотипних понять про медові напої, оскільки вони часто є абсолютно хибними [1].

Чому ж так важливо визначати цільову аудиторію проекту? По-перше, ефективність маркетингу, це дає можливість створення ефективних повідомлень та раціоналізувати витрати. По-друге, збільшення продажів. Коли ми точно знаємо своїх клієнтів, то можемо зосередитись саме на їх запитах, а не розпорошувати увагу. І на останок – покращення взаємодії з клієнтами. Коли ми точно знаємо хто наш клієнт і які його запити, це сприяє кращому розумінню суті взаємодії та побудові довгострокових відносин «виробник – споживач». Це також допоможе вибудувати з часом правильний імідж та отримати хорошу репутацію.

Таким чином, згідно розглянутих особливостей, у проекті медоварні можна визначити власну аудиторію та справжніх поціновувачів медових напоїв. Формування цільової аудиторії для медоварні – це процес, який потребує ретельного аналізу ринку та розуміння потреб споживачів. Чітко визначивши свою цільову аудиторію, можна розробити ефективну маркетингову стратегію і досягти поставлених цілей.

Список використаних джерел

1. Вінніченко С.А. Умови функціонування і розвитку підприємств на ринку продукції бджільництва. *Економічні науки. Вісник Хмельницького національного університету*. 2021 р. №5, Том 2. С. 95- 101.

*Кумпан М., студент 3 курсу
спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

В умовах військових конфліктів забезпечення доступу до якісної освіти для учнів і студентів стає серйозним викликом. Збройні зіткнення призводять до переміщення людей, руйнування освітньої інфраструктури та виникнення психологічного стресу, що ускладнює навчання. Проте цифрові технології відкривають нові можливості, які дозволяють продовжувати навчальний процес навіть у найскладніших умовах. У цій доповіді розглядаються ключові цифрові платформи, мобільні додатки, штучний інтелект та відкриті освітні ресурси, які допомагають зберегти доступ до навчальних матеріалів у період кризи.

В умовах обмеженого доступу до фізичних навчальних закладів, платформи для онлайн-навчання, такі як Zoom, Google Classroom та Microsoft Teams, стали основними засобами для дистанційного навчання [1]. Вони дозволяють викладачам і студентам залишатися на зв'язку через віртуальні заняття, підключатися до онлайн-зустрічей, обмінюватися завданнями та оцінками. Наприклад, Zoom надає можливості для запису лекцій та використання віртуальних дошок, тоді як Google Classroom і Microsoft Teams пропонують інтерактивні класи з функціями відстеження успішності та спілкування в реальному часі. Водночас, платформи масових відкритих онлайн-курсів, як Coursera, EdX і Khan Academy, відкривають доступ до курсів від провідних університетів, які можна проходити самостійно з отриманням сертифікатів [2]. Ці платформи є особливо корисними для старшокласників і студентів, адже дозволяють здобувати нові знання, навіть якщо фізичний доступ до навчальних закладів обмежений. Крім того, багато урядів створюють національні освітні платформи, як "Всеукраїнська школа онлайн" в Україні, які надають доступ до уроків за різними класами, що відповідає державним освітнім стандартам [3].

Мобільні додатки для самостійного навчання також відіграють важливу роль, особливо коли доступ до комп'ютерів обмежений. Наприклад, Duolingo і Memrise користуються популярністю серед учнів для вивчення іноземних мов, що є важливим навиком у глобалізованому світі, тоді як Quizlet дозволяє створювати навчальні картки для кращого запам'ятовування матеріалів. Ці додатки надають учням доступ до навчання навіть без постійного підключення до Інтернету, оскільки підтримують офлайн-режим і включають елементи гейміфікації, що мотивує їх продовжувати навчання [4]. Додатки на кшталт Photomath, що допомагають вирішувати математичні задачі, та Khan Academy

Kids, орієнтований на молодших учнів, сприяють самостійному розвитку, даючи учням змогу вивчати предмети у зручному форматі [5].

Штучний інтелект також вносить свій вклад у підтримку освітнього процесу через автоматизацію та інтерактивність. Освітні чат-боти на базі ШІ можуть забезпечити миттєву підтримку учнів 24/7, надаючи відповіді на часті запитання, допомагаючи знайти потрібні матеріали та підтримуючи зворотний зв'язок [6]. Це значно спрощує навчальний процес, особливо коли викладачі не завжди можуть бути доступні для допомоги, але учні мають потребу в додатковій підтримці. Більш складні технології штучного інтелекту, що автоматизують оцінювання, можуть проводити тестування, перевіряти відповіді та надавати зворотний зв'язок. Це підвищує ефективність навчального процесу, дозволяючи викладачам зосередитися на індивідуальній роботі з учнями, в той час як рутинні завдання виконує штучний інтелект [7].

Відкриті освітні ресурси (OER) і віртуальні бібліотеки також є важливими інструментами для забезпечення доступу до освіти в умовах війни. Відкриті ресурси, як-от OpenStax, надають доступ до безкоштовних підручників з різних дисциплін, що є особливо важливим для тих, хто не може використовувати друковані книги через переміщення чи руйнування освітніх установ [8]. Віртуальні бібліотеки, такі як Project Gutenberg і Open Library, пропонують доступ до тисяч електронних книг, які можна завантажити або читати онлайн. Це сприяє збереженню освітнього процесу, забезпечуючи учнів та студентів матеріалами для самостійного навчання [9].

Одним із ключових аспектів використання цифрових інструментів у часи конфліктів є забезпечення конфіденційності даних. Використання VPN і захищених месенджерів, таких як Signal та Telegram, дозволяє зберегти конфіденційність комунікації між учнями та викладачами, захищаючи їх від можливого стеження. Додатково, сервіси управління паролями та захищені поштові сервіси, як-от ProtonMail, забезпечують безпеку персональних даних, що є особливо важливим у складних умовах збройних конфліктів [10].

Цифрові інструменти стали життєво необхідними для збереження та підтримки освітнього процесу у період військових конфліктів. Вони дозволяють продовжувати навчання, забезпечуючи учнів доступом до навчальних матеріалів, підтримуючи зв'язок із викладачами та надаючи можливості для самостійного навчання. Завдяки продовженню впровадження таких інструментів, освітні установи зможуть адаптуватися до нових реалій, зберігаючи рівень освіти навіть у найскладніших умовах [11].

Список використаних джерел

1. Jackson, D. (2023). *Digital Education: Tools and Platforms for Modern Learning*. Learning Publishers.
2. Smith, A., & Thompson, B. (2022). *Education in Emergencies: Technology and Innovation*. EduTech Press.
3. Miller, C. (2021). *Open Learning and the Global Crisis: An Educational Perspective*. London: Open Access Books.

4. White, L. (2023). Mobile Learning Applications and Accessibility in Conflict Zones. Chicago: TechEd Publishers.
5. Roberts, M., & Lee, S. (2020). Artificial Intelligence in Education: Enhancing Learning in Crisis Situations. AI Learning Press.
6. Garcia, R. (2019). Open Educational Resources and Global Access to Knowledge. Cambridge University Press.
7. Patel, J., & Thompson, B. (2022). Safe Digital Communication for Students: Privacy Tools for Modern Education.

УДК: 371.1

*Левенець (Баутіна) Тетяна,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти, 3 курс
Науковий керівник: Голева М. С., PhD,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

У сучасному світі інклюзивна освіта стає все більш актуальною, особливо в умовах кризових ситуацій, таких як пандемії, природні катастрофи або соціально-економічні кризи. Підготовка майбутніх педагогів до роботи в таких умовах вимагає особливого підходу, що включає розвиток професійних компетенцій, адаптацію навчальних програм та впровадження інноваційних методів навчання.

Перш за все, важливо визначити основні компетенції, які повинні мати педагоги для ефективної роботи в інклюзивному середовищі. Це, зокрема, вміння працювати з дітьми з особливими потребами, знання сучасних методик навчання, а також навички кризового управління. Педагоги повинні бути готові до швидкої адаптації навчальних матеріалів та методів у відповідь на змінювані умови.

Одним із ключових аспектів підготовки є навчання майбутніх педагогів основам психології та соціальної роботи. Це дозволить їм краще розуміти потреби учнів і їхніх сімей, а також ефективно взаємодіяти з різними учасниками освітнього процесу. Важливо також включити в навчальні програми модулі, присвячені кризовим ситуаціям, які можуть виникнути в інклюзивному класі.

Крім того, у підготовці педагогів необхідно акцентувати увагу на розвитку технологічних навичок. Сучасні технології можуть стати потужним інструментом для підтримки навчального процесу в умовах кризи. Використання онлайн-платформ, інтерактивних засобів навчання та інших цифрових ресурсів допоможе забезпечити безперервність освіти та доступність навчальних матеріалів для всіх учнів.

Не менш важливим є формування у майбутніх педагогів навичок

командної роботи та співпраці з іншими фахівцями, такими як психологи, соціальні працівники та медичні працівники. У кризових ситуаціях координація дій усіх учасників освітнього процесу є критично важливою для забезпечення безпеки та підтримки учнів.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що підготовка майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти в кризових ситуаціях є складним, але необхідним процесом. Вона повинна включати розвиток професійних компетенцій, знання психології, технологічні навички та вміння працювати в команді. Лише в такому випадку педагоги зможуть ефективно реагувати на виклики сучасності та забезпечувати якісну освіту для всіх учнів.

Список використаних джерел:

1. Гнатюк О.І. Інклюзивна освіта: теорія і практика. Київ: Видавництво «Освіта», 2020. с. 212.
2. Левченко, Т.Ю. Педагогічні технології в умовах інклюзивної освіти. Харків: ХНУ, 2019. с. 148
3. Кравченко, В.І. Кризове управління в освіті: виклики та рішення. Львів: ЛНУ, 2021. с. 318.
4. Дубровіна, О.І. Інклюзивна освіта: виклики та можливості в умовах пандемії. *Педагогічні науки*, 45(2), 2021. С. 15-23.

УДК 004.9:005.334:338.24:355.4

Литовка А.С., студентка 3 курсу спеціальності «Інженерія програмного Науковий керівник: Кендус Д.І., Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РОЗРОБКА АЛГОРИТМІВ ДЛЯ АНАЛІЗУ РИЗИКІВ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах війни інклюзивний розвиток набуває особливого значення, оскільки соціальні, економічні та політичні кризи, спричинені конфліктом, можуть поглиблювати нерівність і виключати певні групи населення з процесу розвитку. Інклюзивний розвиток спрямований на створення умов для участі всіх членів суспільства в економічних, соціальних і культурних процесах. Це дослідження присвячене розробці алгоритмів для аналізу ризиків, які можуть впливати на інклюзивний розвиток в умовах військових конфліктів, та визначенню шляхів їх подолання.

Інклюзивний розвиток – це процес, що забезпечує доступ усіх членів суспільства до ресурсів і можливостей, необхідних для їх розвитку. Сюди входить зменшення бідності, забезпечення рівного доступу до освіти, охорони

здоров'я та економічних можливостей. Військові конфлікти становлять серйозну загрозу для інклюзивного розвитку, спричиняючи руйнування інфраструктури, переміщення населення та соціальні потрясіння. Війна супроводжується численними ризиками, які можуть загрожувати інклюзивному розвитку. Це, зокрема, економічні ризики, такі як зниження інвестицій, зростання безробіття та руйнування інфраструктури; соціальні ризики, що охоплюють збільшення нерівності, дискримінацію вразливих груп (жінок, дітей, осіб з інвалідністю); а також екологічні ризики, як-от руйнування природних ресурсів і забруднення навколишнього середовища.

Для аналізу ризиків, які впливають на інклюзивний розвиток в умовах війни, запропоновано алгоритми, що охоплюють процеси ідентифікації, оцінки ймовірності та впливу ризиків, а також їх систематизації. На етапі ідентифікації визначаються потенційні загрози для інклюзивного розвитку шляхом залучення експертів, представників громади та організацій для збору інформації. Оцінка ймовірності і впливу здійснюється через використання спеціальних матриць, що дозволяють оцінити можливість виникнення кожного ризику та його вплив на різні соціальні групи, зокрема вразливі. Систематизація ризиків, у свою чергу, включає групування за важливістю та терміновістю, що дозволяє створювати профілі ризиків для кращого розуміння їхніх характеристик та наслідків.

Методології аналізу ризиків включають SWOT-аналіз, який дозволяє оцінити сильні і слабкі сторони інклюзивного розвитку у контексті війни, а також можливості й загрози. PESTEL-аналіз вивчає політичні, економічні, соціальні, технологічні, екологічні та правові фактори, що можуть вплинути на інклюзивний розвиток. Картування ризиків, у свою чергу, візуалізує ризики за допомогою карт для ідентифікації географічних та соціальних аспектів, які підлягають найбільшій загрозі.

Практичний досвід країн, які успішно реалізували стратегії інклюзивного розвитку в умовах конфліктів, таких як Руанда та Косово, демонструє важливість інтеграції різних соціальних груп у суспільство та відновлення інфраструктури. Зокрема, в Руанді після геноциду 1994 року було запроваджено програми інтеграції різних етнічних груп, що охоплюють ініціативи в освіті та охороні здоров'я. У Косово в постконфліктний період були здійснені зусилля для відновлення інфраструктури та інтеграції вразливих груп у ринок праці.

Для політиків та органів управління важливими рекомендаціями є розробка стратегій зниження ризиків, формування чіткої політики для сприяння інклюзивному розвитку в умовах криз, а також залучення громади до процесу прийняття рішень, що забезпечує їхній внесок та інтереси. Розроблені алгоритми для аналізу ризиків інклюзивного розвитку в умовах війни мають критичне значення для забезпечення стійкості суспільства. Системний підхід до ідентифікації, оцінки та управління ризиками допоможе мінімізувати негативний вплив конфліктів на розвиток соціальної справедливості. Подальші дослідження мають бути спрямовані на адаптацію алгоритмів до специфічних

умов регіонів, що зазнали військових конфліктів, з метою ефективної підтримки інклюзивного розвитку.

Список використаних джерел

1. Захаренко, В. (2020). *Інклюзивний розвиток в Україні: виклики та перспективи*. Київ: Інститут економіки та прогнозування НАН України.
2. Сидоренко, І. (2021). *Соціальна політика в умовах війни: інклюзія та інтеграція*. Журнал соціальних наук, 4(2), 55-67.
3. World Bank. (2019). *Inclusion Matters: The Foundation for Shared Prosperity*. Washington, DC: World Bank Publications.
4. United Nations Development Programme. (2020). *Human Development Report 2020: The Next Frontier – Human Development and the Anthropocene*. New York: UNDP.

УДК: 330.341.1

Люшик Віталій, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 3 курс
Науковий керівник: Голева М. С., PhD, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПЕДАГОГІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ.

Емоційний інтелект – це здатність розуміти, усвідомлювати і управляти власними емоціями, своєю мотивацією, думками і поведінкою, регулювати свій емоційний стан, а також це вміння управляти емоційними станами інших людей, помічати їхні актуальні потреби, співпереживати і розвивати їхні сильні сторони. Розвиваючи свій емоційний інтелект, ми стаємо уважніші до себе, своїх відчуттів, бажань і потреб, водночас, це дозволяє нам краще розуміти інших людей, відчувати їхні потреби, мотиви, поведінку.[1].

Розвиток емоційного інтелекту у дітей під час війни є надзвичайно важливим, адже він допомагає їм краще розуміти та контролювати власні емоції, справлятися зі стресом і формувати навички соціальної взаємодії. Для цього вчителі й вихователі можуть застосовувати різні педагогічні інструменти.

Перелік педагогічних інструментів:

1. Навчайте учнів відчувати співпереживання- через війну на території нашої держави багато дітей зазнали втрат та горя. Аби розвивати у дітей співчуття до тих, хто переживає дуже важкі часи, заохочуйте учнів дивитися на життя з точки зору іншої людини. Учні середньої та старшої школи можна попросити написати свої роздуми про те, як вони можуть почуватися, поставивши себе на місце школяра, якому довелося швидко зібрати речі та переїхати до чужої країни й вступити до нової школи. Для дітей молодшого

віку варто проводити обговорення героїв художніх творів та просить їх описувати, що персонажі можуть думати та відчувати. [2].

2. Емоційні щоденники- діти записують або малюють свої емоції, які пережили протягом дня. Це дозволяє їм виражати свої почуття і навчитися їх розпізнавати. Учителі можуть обговорювати щоденники з дітьми, допомагаючи їм осмислювати пережите і знаходити способи позитивного реагування.

3. Ігри для розвитку емоційної виразності - ігри на ідентифікацію та вираження емоцій, наприклад, «Вгадай емоцію» або «Виконай міміку», допомагають дітям навчитися розпізнавати емоції у себе та інших, а також покращують навички співчуття і розуміння.

4. Медитативні та релаксаційні техніки- дихальні вправи, медитація, техніки візуалізації та розслаблення допомагають дітям знижувати рівень стресу і заспокоюватися в напружених ситуаціях. Регулярне використання таких практик формує навички самоконтролю та стабілізації емоцій.

5. Арт-терапія та творчі завдання - малювання, ліпка та інші форми творчості дозволяють дітям виплескувати свої почуття на папір або в інший матеріал. Це допомагає їм відпустити негативні емоції та структурувати свої переживання.

Використання цих педагогічних інструментів сприяє розвитку емоційного інтелекту у дітей, допомагаючи їм справлятися з труднощами під час війни та забезпечуючи їм емоційну підтримку в критичних ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Психологічна студія «Сенс». URL: <https://www.sens.lviv.ua/shho-take-emocijnyj-intelekt-ta-yak-jogo-rozvyvaty/> (дата звернення: 01.10.2024).

2. Освітній проєкт «на урок». URL: <https://naurok.com.ua/post/10-strategiy-dlya-rozvitku-emocijnogo-intelektu-uchniv> (дата звернення: 01.10.2024)
УДК: 159.922.7:355.01-053.2-056.36

УДК 004.738.5:303.725.36:330.34(477)

*Ляховчук В., студент 3 курсу
спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ ВЕБ-АНАЛІТИКИ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНКЛЮЗИВНИХ ПРОГРАМ В УКРАЇНІ

Інклюзивні програми є важливим компонентом соціальної політики, спрямованої на забезпечення рівного доступу до ресурсів, послуг та можливостей для людей з особливими потребами, маломобільних груп

населення та представників різних соціально-економічних груп. Важливим аспектом успішності таких програм є ефективна комунікація та інформаційна підтримка, яка не лише інформує аудиторію про доступні можливості, а й розширює охоплення та підвищує залучення.

Веб-аналітика в цьому контексті стає інструментом, який дозволяє отримати кількісні та якісні дані щодо взаємодії аудиторії з ресурсами інклюзивних програм в інтернеті. Наприклад, аналіз взаємодії з вебсайтами, мобільними додатками та соціальними мережами дає можливість оцінити, наскільки ефективно програми досягають цільових груп. Використання веб-аналітики дозволяє визначити популярність окремих сторінок, виявити теми, які найбільше цікавлять користувачів, а також зрозуміти, які групи людей активно взаємодіють з платформою. Це сприяє глибшому розумінню цільової аудиторії та налаштуванню програм відповідно до її потреб.

Основні показники ефективності (KPI) для інклюзивних програм включають відвідуваність вебсайтів та середній час, який користувачі проводять на сторінках, що свідчить про зацікавленість і залученість. Аналіз взаємодії з елементами сайту, такими як натискання на СТА (Call-to-Action), заповнення форм для участі або отримання допомоги, дозволяє оцінити рівень залучення аудиторії. Демографічний аналіз за віком, статтю та географічним розподілом допомагає зрозуміти, чи досягають програми своїх цільових груп, і які сегменти потребують додаткової уваги.

Для відстеження ефективності таких програм широко застосовуються аналітичні інструменти, як-от Google Analytics, що надає можливість аналізувати поведінку користувачів на сайті, оцінювати джерела трафіку та встановлювати цілі для оцінки досягнення конкретних показників. Інші інструменти, такі як Hotjar або Crazy Egg, надають теплові карти, які вказують на найбільш активні ділянки сайту, а також показують, як користувачі взаємодіють із контентом. Аналітичні платформи для соціальних мереж, зокрема Meta Insights і Twitter Analytics, сприяють відстеженню ефективності просування інклюзивних програм у соціальних мережах, дозволяючи оцінити відгуки та взаємодії користувачів.

Аналіз джерел трафіку є важливим елементом, що дозволяє оцінити охоплення та визначити, звідки користувачі приходять на сайт, зокрема через пошукові системи, соціальні мережі, пряму рекламу чи інші ресурси. Це сприяє оптимізації маркетингових стратегій і дозволяє обирати найефективніші канали залучення аудиторії. Аналіз ефективності контенту дозволяє зрозуміти, який тип матеріалів, таких як статті, відео чи інфографіки, викликає найбільший інтерес та активність, що дозволяє адаптувати контент-стратегію відповідно до потреб цільової аудиторії. Відстеження частоти використання певних розділів, наприклад, новинних блоків, інструкцій або секції запитань і відповідей, дає уявлення про конкретні запити аудиторії, що сприяє налаштуванню контент-плану.

Збір зворотного зв'язку через вбудовані на сайтах опитування та форми швидкої оцінки контенту дозволяє отримати пряму інформацію від користувачів щодо якості та доступності програм, а також сприяє підвищенню

інклюзивності та залученню цільових груп. Моніторинг динаміки розвитку інклюзивних програм завдяки аналізу зростання відвідуваності або кількості залучених учасників дозволяє оцінити прогрес у досягненні поставлених цілей та виявити необхідність корекцій.

Таким чином, використання веб-аналітики є потужним інструментом для об'єктивної оцінки ефективності інклюзивних програм. Аналітичні дані сприяють оптимізації ресурсів, підвищенню ефективності ініціатив та адаптації програм відповідно до потреб аудиторії, що забезпечує їх довгострокову стабільність та ефективність.

УДК 004.774:330.34:303.725.3:355.4

*Малинка Т.О., студентка 3 курсу
спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

РОЗРОБКА ВЕБ-ДОДАТКУ ДЛЯ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Військовий конфлікт в Україні, що розпочався у 2014 році, а також повномасштабне вторгнення в 2022 році спричинили значні соціально-економічні втрати та посилили ризики у сфері інклюзивного розвитку. Інклюзивний розвиток передбачає забезпечення рівних можливостей для всіх членів суспільства, зокрема для уразливих груп, таких як особи з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи (ВПО), жінки та діти. У сучасних умовах зростає необхідність у впровадженні цифрових рішень, що допоможуть аналізувати ризики та розробляти адаптивні стратегії. У зв'язку з цим створення веб-додатку для оцінки ризиків інклюзивного розвитку стає важливим інструментом підтримки сталого розвитку України.

Головною метою проєкту є розробка веб-додатку, що дозволяє оцінювати ризики для інклюзивного розвитку в умовах війни. Основними завданнями дослідження є:

- визначення ключових показників, які впливають на інклюзивний розвиток під час військових конфліктів;
- розробка алгоритму для аналізу ризиків за обраними показниками;
- створення інтерактивної веб-платформи, що дозволяє користувачам отримувати дані для прийняття стратегічних рішень.

Згідно з дослідженнями Світового банку (World Bank) та Програми розвитку ООН (UNDP), військові конфлікти значно впливають на рівень життя, економічне зростання та соціальну інтеграцію. За даними ЮНІСЕФ, в умовах

війни особливо страждають діти, жінки та особи з інвалідністю, що ускладнює завдання інклюзивного розвитку. Основні концепції ризик-менеджменту та методи оцінки соціальних ризиків у воєнний час обговорюються в працях таких дослідників, як Сандерс та Сміт (Sanders & Smith, 2020). Вони зазначають, що оцінка ризиків є критичною для розробки програм з підтримки населення в кризових ситуаціях.

Застосування технологій для оцінки ризиків також є перспективним напрямом. Наприклад, дослідження Арнольда і Ходжсона (Arnold & Hodgson, 2021) доводить, що цифрові платформи з інтегрованими інструментами штучного інтелекту значно полегшують доступ до даних та дозволяють розробляти прогнози на основі статистики. Це підкреслює важливість використання веб-додатків, здатних обробляти дані та аналізувати ризики в режимі реального часу.

Для створення веб-додатку буде застосовано методологію Agile, що передбачає гнучкий підхід до розробки з регулярним тестуванням і вдосконаленням системи. На початковому етапі передбачається збір та аналіз даних про ключові фактори ризиків: економічні показники, соціальні аспекти, екологічні умови та інші параметри, що можуть впливати на інклюзивний розвиток.

Додаток буде побудовано на основі таких технологій:

- Фронтенд: React.js, для створення інтерактивного та зручного інтерфейсу.
- Бекенд: Node.js, для забезпечення обробки запитів та інтеграції бази даних.
- База даних: MongoDB, що дозволяє ефективно зберігати та обробляти великі масиви даних.
- Алгоритми: застосування моделей машинного навчання для прогнозування ризиків і проведення аналізу сценаріїв.

Розроблений веб-додаток стане інструментом, який допоможе аналізувати поточні ризики, а також забезпечить дані для планування стратегій з інклюзивного розвитку на різних рівнях: національному, регіональному та місцевому. Це дозволить своєчасно реагувати на зміни в соціально-економічному середовищі, що виникають під впливом військових дій, та сприятиме розробці заходів для захисту вразливих груп населення.

Розробка веб-додатку для оцінки ризиків інклюзивного розвитку під час війни є важливим кроком на шляху до підтримки сталого розвитку та соціальної інтеграції. Впровадження цифрових рішень забезпечить можливість оцінки ризиків на основі даних і сприятиме підвищенню стійкості суспільства до кризових ситуацій.

Список використаних джерел

1. World Bank. (2020). Social Inclusion in War-affected Regions. World Bank Publications.
2. UNDP. (2021). Inclusive Development and Crisis Resilience. UNDP Reports.

3. UNICEF. (2022). Impact of Conflict on Vulnerable Populations: A Report. UNICEF Publications.
4. Sanders, J., & Smith, R. (2020). Risk Management in Crisis Situations. Journal of Social Research, 58(3), 215-232.
5. Arnold, P., & Hodgson, T. (2021). Technology in Risk Assessment: A Practical Approach. Technology and Society Journal, 12(1), 45-60.

УДК 159.922.7:376-056.36:355.01

*Мамонтов Степан, здобувач
першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти, 3 курс,
Науковий керівник: Голева М. С., PhD,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: МЕТОДИ КОРЕКЦІЇ

Війна справляє глибокий і тривалий вплив на психоемоційний стан дітей, особливо тих, хто має особливі освітні потреби. Діти з ООП більш вразливі до стресових подій через специфічні труднощі, пов'язані з розвитком, навчанням та емоційною регуляцією.

Військові конфлікти створюють додаткові психологічні навантаження: страх, невизначеність, втрата відчуття безпеки, зміни в соціальних зв'язках та оточенні. Це може призводити до загострення наявних проблем у дітей з особливими потребами, таких як порушення поведінки, зниження когнітивних функцій, депресивні або тривожні стани. Військова реальність вимагає від них пристосування до нових життєвих умов, що часто є надмірним навантаженням для їхнього психоемоційного розвитку.

З огляду на це, ефективна підтримка дітей з особливими освітніми потребами під час війни стає вкрай важливою для забезпечення їхнього психічного здоров'я та розвитку. Корекційні методи в роботі з дітьми повинні бути адаптовані до їхніх індивідуальних потреб і враховувати специфіку військових умов. Це можуть бути індивідуальні або групові заняття з психологами, арт-терапія, ігрова терапія, тілесно-орієнтовані методи, що сприяють відновленню почуття безпеки та зменшенню тривожності. Важливим аспектом також є підтримка близьких, оскільки родина грає ключову роль у процесі відновлення емоційного балансу дитини.

Окрім зазначених методів, варто враховувати важливість створення комфортного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами під час війни. У цьому контексті корекційна педагогіка стає незамінною складовою роботи з такими дітьми. Педагоги, разом із психологами та соціальними працівниками, мають працювати над розробкою індивідуальних навчальних планів, які сприятимуть зниженню стресу та підтримці мотивації до

навчання, незважаючи на важкі життєві обставини. Важливо також впроваджувати технології дистанційного навчання, які дозволяють дітям продовжувати освіту навіть у зоні бойових дій чи під час евакуації. Цедопомагає забезпечити стабільність, яка є критично важливою для емоційного стану дитини.

Також значну роль у корекції психоемоційного стану дітей з ООП під час війни відіграють суспільні та гуманітарні організації, які пропонують спеціалізовану допомогу.

Психосоціальна підтримка, реабілітаційні програми та інтеграція дітей у соціум є важливими компонентами для відновлення їхнього емоційного стану та повернення до нормального життя. Ці програми мають на меті не лише допомогти дітям адаптуватися до нових умов, але й сприяти їхньому гармонійному розвитку у майбутньому, забезпечуючи необхідні інструменти для подолання стресу та тривожності.

Список використаних джерел:

1. Петрів О.З. Психологія і життя. Виклики освіти в умовах війни для дітей з особливими освітніми потребами, 2023.
2. Вплив війни на психоемоційний стан дітей: результати досліджень. БФ «Серце до серця» URL: <https://sercedoserca.com.ua/> (дата звернення: 01.10.2024).

УДК 004.9:614.253:355.4

Марченко М.О., студент 3 курсу спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»

*Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ДОСТУПУ ДО МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Тема інклюзивного доступу до медичних послуг під час війни набуває особливого значення в сучасних умовах. Під час збройних конфліктів виникає безліч перешкод для забезпечення медичного обслуговування, особливо для вразливих груп населення – людей з інвалідністю, похилого віку, вагітних жінок, дітей та осіб з хронічними захворюваннями. Сучасні інформаційні системи можуть суттєво полегшити надання медичних послуг та забезпечити рівний доступ до лікування і підтримки. Інклюзивні цифрові рішення стають незамінними інструментами в умовах обмеженого доступу до фізичних медичних закладів та нестабільної логістики.

Інформаційні системи допомагають оперативно реагувати на потреби населення, ефективно координувати ресурси і забезпечувати безперервний доступ до життєво необхідних послуг. Під час війни критично важливо мати

можливість швидкого поширення інформації про місця надання медичної допомоги, наявність ліків та інших медичних ресурсів. До таких інформаційних систем належать телемедицина, електронні медичні картки, мобільні застосунки для виклику допомоги, онлайн-платформи для підтримки людей із психічними розладами тощо. Інформаційні системи підвищують обізнаність населення, а також сприяють інтеграції різних постачальників медичних послуг, полегшуючи доступ до них.

Види інформаційних систем для інклюзивного доступу до медичних послуг

- **Телемедицина:** одна з найефективніших систем для підтримки медичного обслуговування на відстані. Завдяки телемедицині люди з обмеженими можливостями, а також мешканці зон, де відсутні медичні установи, можуть отримати консультацію лікаря через відеозв'язок. Це особливо важливо для осіб із хронічними захворюваннями, які потребують регулярного спостереження.

- **Електронні медичні картки:** дозволяють медичним працівникам швидко отримувати інформацію про здоров'я пацієнта, що є надзвичайно корисним у випадках, коли медична допомога надається в польових умовах. Це спрощує діагностику і вибір відповідного лікування.

- **Системи раннього оповіщення та швидкої допомоги:** мобільні застосунки та платформи, які дозволяють викликати медичну допомогу або повідомити про надзвичайну ситуацію. Ці інструменти можуть допомогти лікарям оперативно отримувати дані про потерпілих та координувати роботу медичних команд у зонах бойових дій.

- **Онлайн-платформи для психологічної підтримки:** війна має значний психологічний вплив на населення, тому зростає попит на системи, що забезпечують психологічну допомогу. Вони пропонують дистанційну підтримку для людей, які страждають від посттравматичних розладів, депресій та тривожності. Ці платформи також допомагають знизити ризик самогубств у складні періоди.

Однією з головних переваг інформаційних систем є їхня здатність забезпечити інклюзивний доступ для вразливих груп населення. Люди з обмеженими можливостями, яким важко пересуватися, можуть отримати доступ до медичних послуг з дому. Крім того, надання медичної інформації у вигляді аудіо- та відеоматеріалів, з текстовим супроводом, дозволяє людям із різними сенсорними порушеннями (наприклад, слабкозорим чи слабчуючим) отримувати актуальну медичну інформацію. Використання декількох мовних версій та функцій для людей з когнітивними порушеннями також підвищує доступність таких послуг.

Умови війни вимагають особливої уваги до доступності інформаційних систем для різних соціальних груп. Такі системи розробляються з урахуванням особливостей кожної групи користувачів, що дозволяє не тільки швидко отримувати медичну допомогу, а й зберігати гідність і права людей на належний рівень обслуговування, незалежно від їхнього стану чи місця перебування.

У країнах, що стикалися з конфліктами, вже впроваджувалися інформаційні системи для забезпечення доступу до медичних послуг. Наприклад, у зоні конфлікту на сході України були створені гарячі лінії та мобільні медичні бригади, які координувалися через електронні платформи. Це дозволяло забезпечувати оперативну медичну допомогу навіть у важкодоступних районах. Окрім того, за допомогою телемедицини люди, що не могли покинути свої домівки через активні бойові дії, мали можливість отримувати дистанційні консультації лікарів.

Хоча інформаційні системи є потужним інструментом для забезпечення інклюзивного доступу до медичних послуг, існують певні виклики. Наприклад, обмежений доступ до інтернету в районах активних бойових дій ускладнює можливості використання телемедицинських систем. Додатковим викликом є необхідність навчання медичного персоналу, який повинен швидко опанувати новітні технології для роботи в умовах війни.

Водночас перспективи впровадження інформаційних систем у медицині надзвичайно широкі. Військовий досвід доводить, що такі технології можуть допомогти створити більш гнучку і швидко адаптовану медичну систему, яка здатна реагувати на потреби навіть в умовах криз.

Інформаційні системи відкривають нові можливості для інклюзивного доступу до медичних послуг під час війни. Завдяки їм можна забезпечити постійний зв'язок пацієнтів із лікарями, надати оперативну підтримку вразливим категоріям населення та зменшити негативні наслідки відсутності доступу до фізичних медичних закладів. В умовах збройних конфліктів такі системи стають надійною основою для збереження здоров'я і підтримки психологічного благополуччя людей, незалежно від їхніх фізичних можливостей чи місця перебування.

УДК: 159.922.7-056.34:355.02

*Матвієнко Тетяна,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти, 3 курс
Науковий керівник: Голєва М. С., PhD, Національний
університет біоресурсів і природокористування
України (м. Київ, Україна)*

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Інклюзивна освіта під час воєнних дій є важливою темою для України, оскільки воєнні конфлікти створюють численні виклики для забезпечення доступу до якісної освіти для всіх учнів, зокрема для дітей з особливими освітніми потребами. Під час воєнних дій діти можуть бути вимушені покинути свої домівки, втратити доступ до навчальних закладів, а також стикнутися з психологічними травмами, що негативно впливають на їхнє навчання.

Виклики.

Переміщення та доступ до освіти: через війну багато дітей змушені змінювати місце проживання, що ускладнює їхнє навчання, особливо якщо нові школи не пристосовані для інклюзивної освіти.

Психологічна підтримка: діти з особливими потребами часто потребують додаткової емоційної підтримки, особливо в умовах стресу від воєнних дій, але не завжди мають доступ до кваліфікованих фахівців.

Відсутність спеціальних умов та ресурсів: через нестачу ресурсів під час воєнних дій школи можуть бути не готові забезпечити необхідні умови та обладнання для навчання дітей з інвалідністю.

Недостатність кваліфікованих кадрів: навіть у мирний час в Україні є проблема з підготовкою спеціалістів з інклюзивної освіти, а під час війни ця ситуація погіршується.

Цифрова нерівність: онлайн-навчання стало важливим інструментом під час війни, але діти з особливими освітніми потребами можуть стикатися з труднощами в доступі до необхідного обладнання та програмного забезпечення.

Перспективи.

Підвищення обізнаності про інклюзію: війна стимулює більше шкіл адаптуватися до потреб усіх учнів, що сприяє поширенню інклюзивних практик.

Розвиток онлайн-платформ: інноваційні технології та онлайн-платформи можуть забезпечити доступ до освіти для дітей з різними потребами, особливо в умовах обмеженого фізичного доступу до шкіл.

Міжнародна підтримка: багато міжнародних організацій надають Україні ресурси для підтримки дітей з інвалідністю, що сприяє розвитку інклюзивної освіти.

Підготовка фахівців: війна змушує українську систему освіти адаптуватися та готувати більше фахівців з інклюзивної освіти, що може покращити ситуацію в довгостроковій перспективі.

Отже, інклюзивна освіта під час воєнних дій є як викликом, так і можливістю для розвитку української освітньої системи.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Інклюзивна освіта в умовах соціально-економічних викликів. Київ: Науковий світ, 2021.
2. Вакуленко В. П. Психологічна допомога дітям з особливими освітніми потребами під час військових конфліктів. Харків: Фоліо, 2022.
3. Гончаренко С. У., та Лазаренко М. К. Організація інклюзивного освітнього процесу в умовах кризи: досвід та перспективи для України. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2023.
4. Дубасенюк О. А. Інноваційні підходи до інклюзивного навчання в умовах дистанційної освіти під час пандемії. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*, (27), 2021. С. 45-55.

5. Костюк О. Стан інклюзивної освіти в Україні в умовах воєнного стану: виклики та перспективи. *Український журнал освіти*, 5(2), 2022. С. 33-41.

УДК 316.42:355.01:330.34(477)

Мельник І. В. здобувачка вищої освіти
Навчально-реабілітаційного закладу
вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний
інститут»

Науковий керівник: Шевчук О.В.,
кандидат педагогічних наук, викладач,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець -Подільський державний інститут»

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

В сучасному світі набувають розвитку такі стандарти: толерантність, рівноправність, різноманітність. Інклюзивність також є їх важливою частиною.

Поняття інклюзивності застосовується в різних сферах суспільного життя, і воно стосується забезпечення рівних можливостей та доступу для всіх людей, незалежно від їхніх фізичних, соціальних, культурних або інших особливостей. Інклюзивність підкреслює важливість створення умов, де кожна людина може брати повноцінну участь у житті спільноти [2].

Основні сфери, де застосовується інклюзивність:

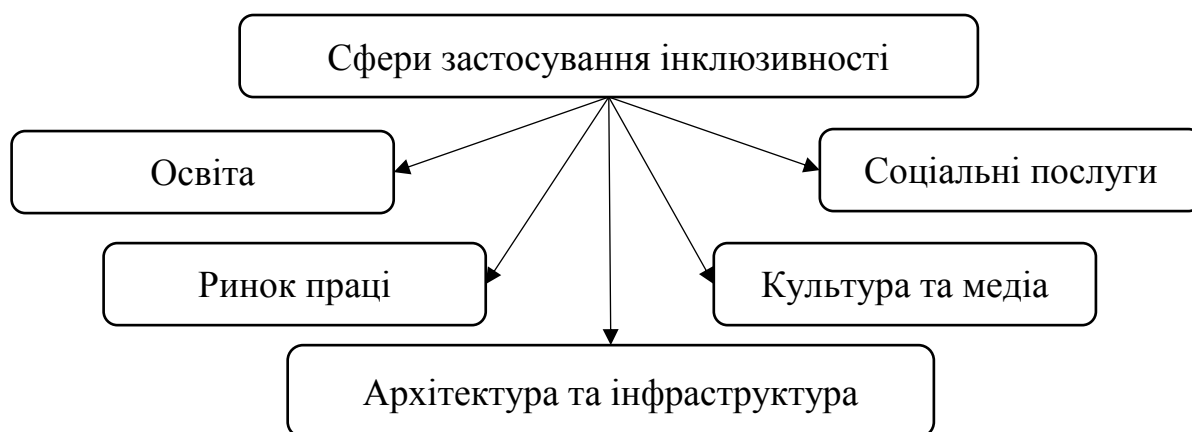

Рис. 1 Сфери застосування інклюзивності у суспільстві

- **Освіта:** передбачає, що діти з різними освітніми потребами (в тому числі з інвалідністю) навчаються в загальних школах разом із однолітками, що сприяє їхній соціалізації та розвитку.
- **Ринок праці:** інклюзивність на ринку праці полягає в наданні рівних можливостей для працевлаштування та кар'єрного зростання незалежно від статі, віку, інвалідності, етнічної приналежності тощо.

- **Соціальні послуги:** надання доступності медичної, соціальної допомоги та інших сервісів для всіх людей, з урахуванням їхніх потреб і можливостей.
- **Архітектура та інфраструктура:** передбачає створення доступних просторів, де можуть комфортно пересуватися й адаптуватися всі люди, зокрема ті, що мають обмежені фізичні можливості (пандуси, ліфти, навігаційні системи).
- **Культура та медіа:** у цих сферах інклюзивність означає створення контенту, який відображає різноманіття суспільства та є доступним для різних аудиторій (наприклад, фільми з субтитрами для людей з порушеннями слуху).

Інклюзивність спрямована на зменшення дискримінації та створення середовища, в якому всі члени суспільства можуть реалізовувати свої права та можливості.

У цивілізованому світі інклюзія вже давно стала нормою під час розроблення освітніх програм, проектування будівель та розвитку інших сфер життя. А в Україні лише починає популяризувати необхідність використання безбар'єрного простору в будівництві, в громадській інфраструктурі, освіті, медицині тощо. Велика відповідальність покладена на забудовників, адже в процесі планування та будівництва вони повинні враховувати всі нормативно-правові вимоги європейського зразка [1].

На даний момент Україна в стані війни і постійно лунають звуки повітряної тривоги та вибухів, незнайомий простір, нові обставини викликають страх і тривогу в усіх людей.

І саме в цей час є критично важливим інклюзивний розвиток, для вразливих категорій, таких як люди з інвалідністю, літні люди, жінки, діти та внутрішньо переміщені особи.

Одні з основних напрямків інклюзивного розвитку під час війни включають:

- **Забезпечення рівного доступу до гуманітарної допомоги:** під час військових дій багато людей втрачають свої домівки, робочі місця та засоби до існування. Необхідно створювати умови, де всі отримують допомогу, забезпечуючи фізичний доступ до їжі, води, медичної допомоги тощо.
- **Освіта для всіх:** сьогоденні умови сильно впливають на освіту, зокрема через руйнування шкіл і переміщення дітей. Інклюзивні підходи передбачають дистанційне навчання та адаптацію освітніх програм для дітей з особливими потребами.
- **Реабілітація та психологічна підтримка:** багато людей отримують як фізичні, так і психологічні травми. Психологічна допомога, особливо для ветеранів, людей, що пережили бойові дії, та людей з інвалідністю, є ключовою складовою інклюзивного розвитку.
- **Інтеграція внутрішньо переміщених осіб:** для ВПО важливо забезпечити доступ до житла, праці та соціальних послуг, зокрема тих,

хто має інвалідність чи інші особливі потреби. Це включає створення нових робочих місць та доступ до якісної медицини.

- **Захист прав і рівність:** важливо забезпечити для всіх громадян правовий захист і рівні права, зокрема тих, хто зазнав дискримінації чи упередженого ставлення через війну або свої фізичні особливості.

Висновок На теперішній час Україна проходить через складний період. Війна дала багато викликів для населення а саме:

- постійна загроза воєнних дій;
- велика кількість внутрішньо переміщених осіб, біженців
- значні втрати серед цивільного населення
- руйнування промислових об'єктів
- окупація частини територій
- психологічна травма населення, зростання рівня стресу
- падіння ВВП та зростання державного боргу і т.д.

І одним із найважливіших пріоритетів в цей період є саме захист прав та свобод людей. В першу чергу – це право на життя, здоров'я, правовий та соціальний захист.

Список використаних джерел:

1. Відбудова України: чому інклюзивність важлива. URL: <https://riel.ua/blogs/vidbudova-ukrayini-chomu-inklyuzivnist-vazhliva>

2. Цимбалюк І. Інклюзивний розвиток в умовах війни та нових економічних викликів. Інклюзивний розвиток в умовах війни та нових економічних викликів. Редакційна колегія, 2022. С. 66.

УДК: 159.922.7-056.34:355.02

*Мельник Оксана, здобувач першого
(бакалаврського)
рівня вищої освіти, 3 курс
Науковий керівник: Голева М.С., PhD,
Національний університет біоресурсів і
природокористування
України (м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ І РИЗИКИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Експертка з освіти Наталія Байтемірова розповіла про досягнення в сфері інклюзивної освіти до початку повномасштабного вторгнення. В Україні було створено мережу інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ), які підтримували організацію інклюзивного навчання в закладах загальної середньої, дошкільної та професійно-технічної освіти.

Підтримка інклюзивної освіти.

1. Інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ). ІРЦ грали ключову роль у

підтримці інклюзивного навчання, забезпечуючи необхідні послуги для дітей з особливими освітніми потребами (ООП).

2. Асистенти вчителів. Асистенти вчителів, які є педагогічними працівниками, були зараховані до штатів закладів освіти. Вони проходили всі необхідні процедури для педагогів, включаючи атестацію та підвищення кваліфікації, забезпечуючи підтримку учнів з ООП під час навчального процесу.

3. Асистенти дитини. Була запроваджена посада асистента дитини, яку може займати один із батьків, уповноважена особа або соціальний працівник. Асистенти дитини опікувалися побутовими потребами учнів під час освітнього процесу. Від закладів освіти вимагалось лише надати їм відповідний доступ.

Фінансування інклюзивної освіти.

Інклюзивна субвенція. Для підтримки дітей з ООП була введена інклюзивна субвенція, яка дозволяла фінансувати корекційно-розвиткові послуги та закуповувати допоміжне корекційне обладнання, наприклад, для обладнання ресурсних кімнат. Під час війни ця субвенція була скорочена, що ускладнило ситуацію.

Ситуація з ІРЦ. Ситуація з інклюзивно-ресурсними центрами під час війни залежить від регіону. У регіонах, де ведуться бойові дії, більшість фахівців працюють дистанційно або взагалі не можуть надавати послуги. На заході України ІРЦ працюють переважно офлайн, але вони перевантажені через збільшення кількості дітей з ООП із сімей внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

Корекційно-розвиткові послуги. Ці послуги можуть надаватися як в ІРЦ, так і в школах. Профільні фахівці, такі як дефектологи та логопеди, забезпечують ці послуги, але їх кількість і оплата скорочені.

Проблеми та потреби під час війни

Переміщення населення. Війна спричинила масштабні внутрішні та зовнішні переміщення населення. Це вплинуло на доступність освітніх послуг для дітей з ООП. Багато сімей змушені були переїхати до безпечніших регіонів або за кордон, де вони можуть стикатися з мовними та культурними бар'єрами.

Дистанційне навчання. Під час війни значна частина навчального процесу перейшла в онлайн-формат. Це створило додаткові виклики для дітей з ООП, які потребують більше уваги та підтримки з боку асистентів вчителів і корекційних педагогів. Не всі діти мають доступ до необхідних технологій та інтернету.

Психологічна підтримка. Війна спричиняє стрес і психологічні травми у дітей, зокрема дітей з ООП. Вони потребують додаткової психологічної підтримки, щоб впоратися з емоційними наслідками війни, що вимагає наявності кваліфікованих психологів у школах і ІРЦ.

Фінансові обмеження. Війна спричинила значні економічні втрати, що призвело до скорочення фінансування на освіту, зокрема інклюзивну. Інклюзивна субвенція була скорочена, що ускладнило забезпечення корекційно-розвиткових послуг і придбання необхідного обладнання.

Втрата кадрів. Багато фахівців виїхали за кордон або перемістилися в межах країни, що створює дефіцит кваліфікованих кадрів. Це ускладнює

надання якісних освітніх і корекційно-розвиткових послуг дітям з ООП.

Проблеми з інфраструктурою. У багатьох школах і ІРЦ зруйновано або пошкоджено інфраструктуру, що робить їх непридатними для використання. Навіть у відносно безпечних регіонах укриття в школах часто не пристосовані для дітей з ООП, що ускладнює їхню евакуацію під час повітряних тривог.

Невизначеність і нестабільність. Постійні бойові дії створюють атмосферу невизначеності, що ускладнює планування і реалізацію довгострокових програм інклюзивної освіти. Сім'ї і діти живуть у постійному стресі, що негативно впливає на їхній навчальний процес і загальний стан.

Дослідники підкреслюють важливість системної підтримки з боку держави та міжнародних організацій для забезпечення якісної інклюзивної освіти під час війни. Важливо розробити політики, які враховують специфічні потреби дітей з ООП, і забезпечити їх належне фінансування та реалізацію.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України (МОН) – для отримання інформації про інклюзивну освіту, політики та субвенції. URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 21.10.2024).

2. Закон України «Про освіту» (2017) та Закон України «Про вищу освіту» (2014) – для розуміння правових основ інклюзивної освіти в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 21.10.2024).

УДК 658.8:316.334.2:502.131.1

*Носар К. В., здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти, освітня програма «Менеджмент
організації та адміністрування»
Науковий керівник: Дергач А.В., к. держ. упр., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

МАРКЕТИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасному бізнес-середовищі корпоративна соціальна відповідальність стає все більш важливою складовою діяльності підприємств. В умовах зростаючої уваги до проблем сталого розвитку, підприємства шукають ефективні способи інтеграції соціальних та екологічних аспектів у свої бізнес-стратегії[1].

Маркетингові інструменти відіграють ключову роль у цьому процесі, дозволяючи підприємствам не лише підвищувати рівень КСВ, але й ефективно комунікувати свої зусилля зацікавленим сторонам. Правильно підібрані

маркетингові підходи допомагають формувати позитивний імідж бренду, зміцнювати довіру споживачів та створювати додаткову цінність для суспільства[2].

Маркетингові інструменти підвищення корпоративної соціальної відповідальності в умовах сталого розвитку:

1. Соціально-відповідальний маркетинг – передбачає інтеграцію принципів КСВ у всі аспекти маркетингової діяльності компанії. Це включає:

- розробку продуктів та послуг з урахуванням їх соціального та екологічного впливу;
- етичне ціноутворення, яке враховує інтереси всіх зацікавлених сторін;
- відповідальне просування, яке не вводить споживачів в оману;
- вибір екологічно чистих матеріалів для упаковки.

2. Cause-related маркетинг – цей інструмент передбачає співпрацю бізнесу з некомерційними організаціями або соціальними ініціативами. Компанія зобов'язується передавати частину прибутку від продажу певних товарів на благодійність або соціальні проекти.

4. Зелений маркетинг – фокусується на екологічних аспектах діяльності компанії:

- просування екологічно чистих продуктів;
- впровадження енергоефективних технологій;
- зменшення відходів та викидів;
- підтримка екологічних ініціатив.

5. Цифровий маркетинг для КСВ. Використання цифрових платформ для комунікації КСВ-ініціатив:

- соціальні медіа для висвітлення соціальних проектів
- створення спеціалізованих веб-сайтів про КСВ діяльність
- використання відео-контенту для демонстрації впливу КСВ -ініціатив.

6. Співтворчість зі споживачами (Co – creation):

- залучення клієнтів до розробки нових продуктів з акцентом на сталий розвиток

- проведення конкурсів ідей для вирішення соціальних та екологічних проблем

- створення онлайн-платформ для обміну думками щодо КСВ-ініціатив

7. Програми лояльності з КСВ – компонентом:

- нарахування бонусів за участь у соціальних та екологічних акціях
- можливість використання накопичених балів для підтримки благодійних проектів

- спеціальні пропозиції для клієнтів, які дотримуються принципів сталого споживання

8. Гейміфікація КСВ:

- розробка мобільних додатків, які заохочують екологічно відповідальну поведінку

- створення онлайн-квестів або челенджів, пов'язаних з соціальними цілями

- впровадження елементів гри у програми корпоративного волонтерства

9. Персоналізований КСВ – маркетинг:

- використання даних для таргетування КСВ-повідомлень відповідно до інтересів конкретних споживачів
- надання клієнтам можливості вибирати, які соціальні проекти підтримувати
- створення персоналізованих звітів про вплив індивідуальних покупок на досягнення цілей сталого розвитку

Успішне впровадження цих маркетингових інструментів вимагає системного підходу та інтеграції принципів КСВ у всі аспекти діяльності підприємств. Це передбачає не лише зовнішні комунікації, але й внутрішні зміни в корпоративній культурі та бізнес-процесах[3,4].

Отже, маркетингові інструменти відіграють ключову роль у підвищенні корпоративної соціальної відповідальності в умовах сталого розвитку. Вони дозволяють підприємствам ефективно інтегрувати принципи КСВ у свою діяльність та комунікувати свої зусилля зацікавленим сторонам. Успішне впровадження цих інструментів вимагає системного підходу та глибокої інтеграції принципів КСВ у всі аспекти діяльності підприємства. Це означає, що КСВ не може бути лише зовнішньою ініціативою або маркетинговим ходом, а повинна стати невід'ємною частиною корпоративної культури та бізнес-стратегії.

Список використаних джерел

1. Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства. Київ: Видавництво Олексія Капусти. 2019. 285 с.
2. Савицька, Н. Л. Маркетинг у соціальних мережах: стратегії та інструменти на ринку B2C. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2017. № 1, с. 123-133.
3. Зінченко А., Саприкіна М. Розвиток КСВ в Україні: 2010–2018. Київ : Юстон. 2017, 52 с.
4. Ворона О. В. Соціальна відповідальність як сучасна концепція бізнесу. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2010. № 29. С. 410–417.

УДК 377.1:331.5:338.24

***Оніщенко Ю.І., студентка 3 курсу спеціальності «Професійна освіта»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)***

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ШВИДКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН

Розглянуто провідні глобальні тенденції розвитку вищої освіти, зокрема глобалізацію, зростання освітніх бюджетів та масовості вищої освіти.

Охарактеризовано вплив провідних глобальних тенденцій на українську освітню систему. Подано пропозиції щодо використання їхнього позитивного потенціалу та подолання можливих негативних наслідків

Світова практика свідчить, що людство в ХХІ ст. переходить до конкуренції у сфері знань, тому всі, особливо високорозвинені, країни велику увагу приділяють проблемі якості освіти. Це притаманно й Україні. Загальновідомо, що освіта – це рентабельна галузь, якій належить важлива роль у забезпеченні соціально-економічного розвитку країни. Це досягається передусім завдяки підготовці висококваліфікованих фахівців, потрібних економіці України, тобто таких кадрів, які під час виробничої діяльності проявляють власні творчі сили, ініціативу, застосовуючи здобуті знання на практиці. Іншими словами, зростає потреба в якісній освіті, у високоосвічених і кваліфікованих фахівцях.

Останнім часом, як свідчить статистика, у світі спостерігається інтенсивний розвиток освітньої сфери внаслідок поглиблення світових процесів глобалізації, модернізації, інтеграції та формування нової парадигми освіти через взаємодію зовнішніх умов світового розвитку з внутрішніми особливостями і логікою розвитку, властивими національним системам. Підвищення якості освіти забезпечується за рахунок формування єдиного освітнього простору, активного використання досвіду інших країн.

Україна прагне забезпечити наближення якості освіти до європейського та світового рівня. Це потребує постійного контролю, оцінки впроваджених новацій, зміни впровадження досвіду європейських країн. Вивчення зарубіжного досвіду є вкрай важливим та актуальним, зважаючи на такі чинники, як: – зростання ролі освіти в суспільному розвитку; – відставання розвитку освіти від потреб і запитів суспільства; – брак системних аналітичних досліджень проблем розвитку освіти; – необхідність вивчення досвіду розвитку освіти в розвинутих демократичних, правових країнах; – доцільність інтеграції системи освіти України у світовий освітній простір тощо.

Якість освіти у Чеській Республіці контролює агентство з акредитації – Акредитаційна комісія Чеської Республіки, яка займається акредитацією та регулярною оцінкою системи вищої освіти. Проте в Чехії школи вищої професійної освіти контролюються та оцінюються Інспекцією шкіл. За власною ініціативою вищих навчальних закладів вони можуть бути оцінені й незалежними експертами.

Головним інструментом із забезпечення якості освіти у Словаччині є державна система ліцензування та акредитації вищих навчальних закладів та діяльність рейтингових агентств з 2018 оцінки якості освіти у вишах країни.

У Словенії агентство із забезпечення якості вищої освіти формує реєстр місцевих експертів, організовує періодичні тренінги та конференції для них, співпрацює з іноземними агенціями щодо забезпечення якості освіти. Литва, Латвія та

Загалом у світі найважливішими та найпоширенішими показниками щодо якості освіти є:

– освітні індикатори Ради з освіти Європейського Союзу;

- освітні індикатори з освіти Міжнародного консультативного форуму з освіти для всіх;
- ключова важливість автономії закладів і установ, збалансована усвідомленням того, що вона несе із собою серйозну відповідальність;
- система зовнішнього забезпечення якості повинна відповідати своїй меті і не ускладнювати роботу навчальних закладів більше, ніж це необхідно для виконання цією системою своїх завдань.

Великі можливості для підвищення якості освіти відкриває Інтернет, який дає змогу по-новому підійти до успішного розв'язання таких проблем:

- забезпечення викладачів і студентів (слухачів) відкритим і зручним доступом до інформації та комунікаційних ресурсів усіх видів. Інформаційно-технологічна база освіти у цілому і вищої зокрема не відповідає сучасним вимогам і потребам студентів;
- розв'язання проблем інтерактивності спілкування під час взаємодії викладача та учня, студента і викладача, окремого учня та навчальної групи;
- здійснення постійного контролю над ступенем засвоєння навчального матеріалу;
- розвиток в учнів навиків самостійного навчання;
- створення умов для розвитку інтелектуальних здібностей студентів і творчої праці викладачів;
- забезпечення варіативного навчання шляхом моделювання матеріалів навчальних курсів;
- використання індивідуальних освітніх програм;
- розширення змісту навчання стосовно конкретної професійної діяльності
- насиченням ринку праці фахівцями з вищою освітою, не затребуваних виробництвом і роботодавцями;
- формуванням міжнародної конкуренції у сфері підготовки іноземних фахівців і світового ринку освітніх послуг; – мобільністю студентів і викладачів тощо

Список використаних джерел:

1. Бескид Й. Фінансовий механізм вищої школи в умовах ринку. Фінанси України. 2003. № 8. С. 103–106.
2. Білокопитов В.І. Інтернаціоналізація вищої освіти та забезпечення її якості як пріоритетні завдання сучасного стану розвитку Болонського процесу. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pednauk/2009_1n/157.pdf.

УДК: 330.341.1

*Палаш Софія, 3 курс
Науковий керівник: Голева М. С., PhD,
Національний університет біоресурсів і
природокористування
України (м. Київ, Україна)*

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ-ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ: РОЛЬ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Соціальна адаптація дітей-переселенців – це складний і багатоаспектний процес, в якому інклюзивна освіта відіграє надзвичайно важливу роль. Діти, які були змушені покинути свої домівки через війну або інші обставини, часто стикаються з численними викликами:

- зміною середовища,
- відчуженням,
- стресом,
- можливою мовною та культурною бар'єрами,
- втратою друзів і звичних соціальних зв'язків.

Значна роль у входженні дитини до соціально- освітнього середовища належить педагогу, його внутрішній позиції, методам та цілям. Саме він обумовлює, яким бути новому поколінню, оскільки «тиражує» не лише зміст свого предмету, а й свій тип мислення, спілкування, поведінки, оцінки подій. Освітні й педагогічні інновації як пошук нового «всередині», як «включення» в дію невикористаного раніше потенціалу учня мають складати духовну складову суб'єкта навчання [1].

Інклюзивна освіта, яка спрямована на забезпечення рівних можливостей для всіх дітей незалежно від їхніх обставин, допомагає дітям-переселенцям інтегруватися в нове суспільство.

Ось ключові пункти, як саме інклюзивна освіта сприяє соціальній адаптації таких дітей:

1. Інклюзивна система забезпечує емоційну підтримку дітям-переселенцям через залучення психологів і соціальних педагогів. Це допомагає їм адаптуватися до нових умов, розвиває почуття безпеки й дозволяє подолати наслідки стресу.

2.Інклюзивна освіта об'єднує дітей з різним досвідом, культурними особливостями та потребами, що сприяє формуванню серед учнів толерантного ставлення і емпатії. Це допомагає дітям-переселенцям почуватися прийнятими та зрозумілими.

3. Інклюзивні програми включають групові проекти та заняття, що допомагають дітям спілкуватися, налагоджувати нові контакти і дружні стосунки. Це важливий фактор у подоланні ізоляції, з якою часто стикаються діти-переселенці.

4.Якщо діти-переселенці мають прогалини в знаннях через пропущений навчальний час або різницю в освітніх програмах, інклюзивна освіта надає корекційні програми, допомагаючи їм наздогнати однолітків.

5. В інклюзивному середовищі досягнення і маленькі успіхи кожної дитини визнаються і підтримуються, що сприяє зміцненню самооцінки дітей-переселенців і стимулює їхню навчальну мотивацію.

6. Інклюзивні заклади часто співпрацюють із сім'ями дітей-переселенців, допомагаючи батькам краще розуміти процес адаптації і підтримувати своїх дітей у новому середовищі. [2].

Отже, соціальна адаптація та інтеграція дітей з особливими освітніми потребами в соціумі базується на створенні психологічних і педагогічних умов

для їх навчання, спілкування та взаємодії в інклюзивному середовищі. Ключову роль у цьому відіграє сім'я. Надання спеціалізованої підтримки такій родині є критично важливим для посилення соціально-освітньої інтеграції та створення умов, які сприяють адаптації дітей до соціального середовища.

Список використаних джерел:

1. Кремень В. Г. Інноваційна людина і сучасна освіта. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Вип. 110, 2013. С. 4–5.

2. Сяба М. О. Роль сім'ї у вихованні дітей з особливими потребами. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля / гол. ред. Г.П. Шевченко. Луганськ: вид-во СХУ ім. В. Даля. Вип. 3 (56), 2013. С. 164.

УДК 004.65:330.34(477)

Прокопенко П.Г., студент 3 курсу спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»

*Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ ВЕЛИКИХ ДАНИХ ДЛЯ ОЦІНКИ МОЖЛИВОСТЕЙ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Інклюзивний розвиток передбачає забезпечення рівних можливостей для всіх груп населення, зокрема вразливих, у соціально-економічному зростанні країни. Він включає доступ до освіти, праці, медицини та інфраструктури. В сучасному світі великі дані (Big Data) є важливим інструментом для аналізу та моніторингу інклюзивного розвитку. Україна, яка наразі стоїть перед викликами модернізації економіки, може використати потенціал великих даних для підвищення ефективності політик у цій сфері. Ця робота досліджує, як великі дані можуть бути використані для оцінки можливостей інклюзивного розвитку в Україні.

Великі дані характеризуються великим обсягом, різноманітністю джерел, швидкістю оновлення та потребою у складних методах обробки. Вони містять інформацію з різних джерел: соціальних мереж, мобільних додатків, супутникових знімків, транзакцій, веб-пошуку, даних урядових установ тощо. Завдяки таким даним можна отримати глибоке розуміння процесів у суспільстві, зокрема щодо розподілу ресурсів, доступу до послуг та соціальної справедливості.

Інклюзивний розвиток передбачає широку залученість різних соціальних

груп до процесів економічного та соціального зростання. Основними показниками інклюзивного розвитку є рівень доходів населення, доступ до якісної освіти, охорони здоров'я, інфраструктури, праці, соціальних послуг тощо. Ці показники можуть бути виміряні через вивчення різноманітних даних — від економічних індикаторів до соціальних обстежень.

Використання великих даних в Україні

1. Медична сфера. Аналіз медичних даних дозволяє відслідковувати доступ населення до медичних послуг, якість медичного обслуговування та рівень захворюваності. Наприклад, мобільні додатки та електронні медичні картки можуть допомогти в реальному часі оцінювати проблеми доступу до медицини у різних регіонах України.

2. Освіта. Великі дані можуть показати, як учні з різних соціальних та економічних верств отримують доступ до освітніх ресурсів. Аналіз даних, наприклад з платформи дистанційної освіти, може виявити нерівність у доступі до навчальних матеріалів.

3. Інфраструктура та транспорт. Використання даних про мобільність населення, наприклад через GPS та мобільні оператори, дозволяє відстежувати доступ до транспортної інфраструктури, виявляючи регіони з недостатнім доступом до громадського транспорту чи поганою транспортною мережею.

4. Економіка. Дані про транзакції, зарплати та зайнятість можуть показати регіональні та соціальні відмінності в доступі до роботи та доходів. Це допоможе уряду реалізовувати політики, спрямовані на зменшення нерівності та підвищення рівня життя в менш розвинених регіонах.

Обробка та аналіз великих даних вимагає використання сучасних технологій та методів, таких як машинне навчання, штучний інтелект, кластерний аналіз, нейронні мережі. В Україні для таких завдань можуть бути використані національні платформи та державні установи, які мають доступ до великих обсягів даних, а також приватні компанії. Наприклад, Державна служба статистики України може аналізувати дані з різних джерел для підвищення ефективності прийняття рішень.

Однак, використання великих даних в Україні має низку викликів. По-перше, це питання конфіденційності та захисту даних. По-друге, доступ до великих даних в Україні ще не є на достатньому рівні через технічну відсталість деяких сфер та недостатню цифрову грамотність населення. Також існують проблеми з якістю та доступністю інфраструктури для збору та обробки даних.

У світі великі дані використовуються для аналізу таких аспектів як бідність, нерівність, доступ до послуг, демографічні зміни. У сусідніх країнах, таких як Польща чи Естонія, активно застосовуються національні платформи для обробки великих даних, які сприяють прийняттю рішень в урядових політиках. Ці країни можуть бути прикладом для України у впровадженні подібних ініціатив.

Великі дані є потужним інструментом для оцінки та стимулювання інклюзивного розвитку в Україні. Вони дозволяють отримати комплексну

картину соціально-економічних процесів та виявити можливі проблеми нерівності у доступі до ресурсів. Однак для цього необхідно розвивати відповідну інфраструктуру, впроваджувати сучасні технології обробки даних та забезпечувати захист приватної інформації. Використання великих даних допоможе Україні рухатися до більш рівноправного та інклюзивного суспільства.

Список використаних джерел

1. Kitchin, R. (2014). *The Data Revolution: Big Data, Open Data, Data Infrastructures and Their Consequences*. SAGE Publications.
2. Manyika, J., Chui, M., Brown, B., Bughin, J., Dobbs, R., Roxburgh, C., & Byers, A. H. (2011). *Big data: The next frontier for innovation, competition, and productivity*. McKinsey Global Institute.
3. Sui, D., Elwood, S., & Goodchild, M. (2012). *Crowdsourcing geographic knowledge: volunteered geographic information (VGI) in theory and practice*. Springer.
4. Державна служба статистики України. Офіційні дані.

УДК 004.9:338.439

*Саух М.А., студент 3 курсу
спеціальності
«Інженерія програмного забезпечення»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Продовольча безпека є критично важливим компонентом національної безпеки України. У сучасних умовах, що характеризуються нестабільністю глобального ринку, змінами клімату та впливом економічних криз, здатність країни задовольнити власні продовольчі потреби стає одним з основних викликів. Інформаційні системи відіграють ключову роль у вирішенні цих завдань, забезпечуючи ефективне управління аграрним сектором, оптимізацію ресурсів, моніторинг і прогнозування обсягів виробництва, а також підтримку стратегічних рішень, необхідних для стабільного функціонування ланцюгів постачання продовольства.

Продовольча безпека охоплює такі основні компоненти, як доступність, стабільність, якість та безпечність харчових продуктів. Аграрний сектор є однією з найважливіших сфер економіки України, що забезпечує як внутрішній ринок, так і значні експортні поставки. В умовах зростаючого глобального попиту на продовольство та нестабільності на міжнародних ринках

використання сучасних інформаційних технологій стає важливим інструментом для забезпечення стійкості й надійності постачань, особливо в контексті збереження продовольчої безпеки в кризові періоди.

Інформаційні системи у сільському господарстві забезпечують моніторинг, аналіз та прогнозування основних показників, які стосуються стану посівів та ресурсів. Використання геоінформаційних систем (ГІС) дозволяє проводити детальний аналіз геопросторових даних, таких як кліматичні показники, стан ґрунтів і топографія, що сприяє обґрунтованому прийняттю рішень щодо посівів, внесення добрив та захисту рослин. Крім того, системи управління даними ефективно організовують та зберігають інформацію про всі етапи виробництва і логістики, сприяючи підвищенню точності та ефективності операцій.

Успішні приклади застосування інформаційних систем у сільському господарстві України включають системи дистанційного зондування землі, що забезпечують аграріїв точними даними про стан посівів і ґрунтів. Технології точного землеробства, засновані на IoT, дозволяють у режимі реального часу збирати та аналізувати дані про вологість ґрунту, температуру і рівень освітлення. Такі рішення значно оптимізують витрати на добрива та засоби захисту рослин, що підвищує загальну ефективність виробництва.

Використання інформаційних систем у сільському господарстві має очевидні переваги, такі як підвищення точності даних, прискорення процесу прийняття рішень, оптимізація витрат і збільшення ефективності виробництва. Однак існують і виклики, пов'язані з впровадженням цих технологій: обмежене фінансування, нестача розвиненої інфраструктури, недостатній доступ до високошвидкісного інтернету в деяких регіонах та брак кваліфікованих фахівців. Подолання цих бар'єрів є критично важливим для повноцінної реалізації потенціалу інформаційних технологій у галузі.

Застосування інформаційних систем є важливим елементом підтримки продовольчої безпеки в Україні. Завдяки державній підтримці та активному впровадженню сучасних IT-рішень аграрний сектор зможе значно підвищити свою ефективність і стабільність, забезпечуючи населення України якісними та безпечними продуктами харчування. Подальший розвиток інформаційних систем у сільському господарстві також сприятиме розширенню експортних можливостей України, забезпечуючи їй стабільні позиції на міжнародному ринку продовольства та зміцнюючи національну безпеку в умовах глобальної невизначеності.

Список використаних джерел

1. Зозуля С. В. Інформаційні технології в сільському господарстві // Сучасні проблеми економіки. – 2021.
2. Коломієць А. Г. Інформаційні системи в аграрному секторі: проблеми та перспективи розвитку // Науковий вісник. – 2022.

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ

Воєнний стан в Україні поставив перед системою професійної освіти ряд нових викликів, які вимагають швидких і ефективних рішень для збереження безперервності освітнього процесу та підготовки висококваліфікованих фахівців. Умови війни та кризи потребують гнучкої адаптації професійної освіти для задоволення потреб як ринку праці, так і самого суспільства. Актуальність цієї теми зумовлена тим, що воєнний стан змінює економічні та соціальні пріоритети країни, і підготовка кадрів, особливо у критичних галузях, стає питанням національної безпеки.

Зважаючи на новизну означеної проблеми, привертають увагу праці таких науковців, як Локшина О., Глушко О., Джурило А., Кравченко С., Максименко О., Нікольська Н., Шпарик, О. У своїх роботах науковцями досліджено стан і перспективи розвитку професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану в Україні.

Сучасна система професійної освіти в Україні зазнала значного впливу від воєнних дій. Це стосується як загальних змін у законодавстві, так і трансформацій у самому навчальному процесі. Багато закладів освіти були змушені змінити форми навчання, перейти на дистанційну чи змішану модель через безпекові ризики. До того ж деякі установи стикнулися з проблемою браку викладачів і студентів через міграцію, як внутрішню, так і зовнішню. Втрата матеріально-технічної бази, нестача ресурсів та зростання психологічного навантаження на всіх учасників освітнього процесу створюють додаткові перешкоди для якісної підготовки кадрів [2, с. 5 – 18].

В умовах воєнного стану виникає ряд викликів, які впливають на функціонування професійної освіти. Однією з основних проблем є недоступність матеріально-технічних ресурсів, що є ключовими для навчання в робітничих спеціальностях. Крім цього, психологічний стан студентів та викладачів значно погіршився через постійну небезпеку, що спричиняє тривогу, стрес та зниження мотивації до навчання. Водночас, в умовах міграції та втрати кадрів, професійні заклади стикаються з браком викладацького складу та досвідчених спеціалістів, що негативно позначається на якості освіти [1, с. 122].

Попри всі виклики, воєнний стан відкриває й нові можливості для розвитку професійної освіти. Використання сучасних технологій, зокрема онлайн-інструментів, дозволяє зберегти доступ до навчання навіть у критичних умовах. Багато закладів освіти інтегрують у навчання онлайн-платформи,

віртуальні лабораторії та симулятори, що дозволяють студентам здобувати навички дистанційно. Підтримка з боку міжнародних організацій і грантових програм також створює умови для розвитку нових підходів до підготовки кадрів у стратегічно важливих галузях, таких як медицина, інженерія, сільське господарство [3, с. 43 – 45].

Окрім того, для підвищення ефективності підготовки кадрів важливо використовувати інтегровані підходи, що дозволяють студентам отримувати не тільки теоретичні знання, а й практичні навички. Ось кілька шляхів підвищення ефективності підготовки кадрів у професійній освіті, особливо в умовах воєнного стану:

- Впровадження дуальної системи навчання, де студенти отримують знання в навчальних закладах та практичний досвід на підприємствах. Це дозволяє забезпечити глибоке розуміння професії та підготувати фахівців, готових до реальних умов роботи.

- Оновлення навчальних планів і програм відповідно до сучасних вимог ринку праці. Включення до навчання новітніх технологій, методів та інструментів, які актуальні для професійної сфери, зокрема в контексті воєнних викликів.

- Активне впровадження онлайн-ресурсів, відеолекцій, віртуальних лабораторій і симуляторів у навчальний процес. Це забезпечить доступність освіти в умовах криз і дозволить студентам здобувати практичні навички дистанційно.

- Запровадження програм психологічної підтримки для студентів та викладачів. Створення середовища, що сприяє емоційній стабільності та зниженню стресу, може позитивно вплинути на якість навчання.

- Організація курсів підвищення кваліфікації для викладачів, щоб вони могли ефективно використовувати новітні методики та технології навчання. Це також допоможе їм адаптуватися до змін у навчальному процесі.

- Розвиток партнерських відносин між закладами освіти та підприємствами, що дозволяє залучати практиків до навчального процесу. Співпраця може включати стажування, гостьові лекції та участь підприємств у розробці навчальних програм.

- Запровадження змішаних форм навчання, що поєднують традиційні методи та онлайн-формати. Це забезпечить гнучкість у виборі часу та місця навчання, що є особливо важливим в умовах воєнного стану.

- Залучення державного фінансування для покращення матеріально-технічної бази закладів освіти. Інвестування у нові технології, обладнання та ресурси сприятиме підвищенню якості навчання.

- Проведення профорієнтаційних заходів, які допоможуть студентам зрозуміти актуальні потреби ринку праці та обрати перспективні спеціальності, що можуть бути затребувані в умовах післявоєнного відновлення.

- Створення системи моніторингу та оцінки якості підготовки кадрів, що дозволить своєчасно виявляти недоліки в навчальному процесі та коригувати освітні програми [4].

Отже, професійна освіта в умовах воєнного стану стикається з багатьма

перешкодами, однак інтеграція сучасних технологій, адаптація навчальних програм і посилення партнерських зв'язків із роботодавцями можуть значно підвищити її ефективність. В умовах кризи важливо знаходити нові шляхи та методи підготовки кадрів, що сприятимуть відновленню економіки країни та забезпеченню її стабільності в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Мороз Л., Діхтяренко С., Психологічний супровід постраждалих від війни. Підтримка психологічного здоров'я особистості в умовах війни : матеріали VI Всеукраїнських психологічних читань «Удосконалення професійної майстерності майбутніх психологів» (21 квітня 2023 р.) / ред. кол. : Андрусик О. О. та ін. Умань, 182 с.
2. Локшина О., Глушко О., Джурило А., Кравченко С., Максименко О., Нікольська Н., Шпарик, О. Організація освіти в умовах війни: рекомендації міжнародних організацій. Український педагогічний журнал. 2022. № 2. С. 5–18.
3. Освіта в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник. 2023. 64 с.
4. Пропозиції щодо змін у напрямках і обсягах підготовки кадрів у воєнний та повоєнний період. Інститут освітньої аналітики. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/1_az_melnik_propoziczi-shhodo-zmin-u-napryamah-i-obsyagah-pidgotovki-kadriv-u-voennij-ta-povoennijperiod.pdf (дата звернення: 25.10.2024)

УДК 377.3:159.9:376-056.36

*Сідько А., студентки 4 курсу
спеціальності «Професійна освіта»
Науковий керівник: Кендус Д.І.
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ПРОФЕСІЙНИХ ЗАКЛАДІВ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Інклюзивна освіта, спрямована на забезпечення рівних можливостей у навчанні для всіх студентів, включно з тими, хто має особливі освітні потреби, стає пріоритетним напрямом сучасної освітньої системи. Успіх інклюзивної освіти значною мірою залежить від професійної та психологічної готовності фахівців, що працюють у цьому середовищі. Студенти професійних навчальних закладів, які готуються до роботи в освітніх або соціальних сферах, потребують спеціальної психологічної підготовки для розуміння та підтримки інклюзії. Психологічна готовність до роботи в інклюзивному середовищі передбачає

формування в них знань, цінностей і практичних навичок, необхідних для ефективного спілкування та співпраці з людьми, що мають різні форми інвалідності або особливі освітні потреби.

Основні аспекти психологічної підготовки до інклюзії

1. Емпатія та розуміння різноманітності. Для роботи в інклюзивному середовищі студенти повинні мати розвинуті навички емпатії та здатність до прийняття різноманітності. Це включає усвідомлення різних видів інвалідності та розуміння бар'єрів, з якими стикаються люди з особливими потребами. Через спеціалізовані тренінги студенти вчаться розпізнавати та адаптувати свої дії до потреб кожного студента чи клієнта.

2. Розвиток комунікативних навичок. Ефективне спілкування – ключовий аспект роботи в інклюзивному середовищі. Психологічна підготовка повинна включати вправи з розвитку комунікативних навичок, зокрема вміння слухати, надавати зворотний зв'язок, використовувати невербальне спілкування та адаптувати мову відповідно до аудиторії. Також важливо навчити студентів усвідомлювати значення культурних та індивідуальних відмінностей у комунікації.

3. Формування стійкості до стресу. Робота в інклюзивному середовищі часто пов'язана з психологічним навантаженням, яке може викликати стрес. Тому підготовка повинна включати розвиток стресостійкості та технік саморегуляції. Вправи на релаксацію, дихальні практики та основи позитивної психології сприяють підвищенню психологічної стійкості майбутніх фахівців.

4. Навички адаптації та креативність у вирішенні проблем. Студенти повинні вміти адаптувати навчальні матеріали та методики для задоволення потреб усіх учнів. Це передбачає розвиток креативного мислення та здатності до гнучкого планування.

5. Психологічна підтримка самопізнання. Важливо, щоб майбутні фахівці були готові до роботи зі своєю власною психологічною підготовкою, аналізу особистих переконань та стереотипів. Це допомагає формувати позитивне ставлення до інклюзії і розвивати об'єктивне уявлення про власні можливості та обмеження.

Методи та інструменти психологічної підготовки

Методи підготовки включають групові тренінги, індивідуальне консультування, рольові ігри та практичні вправи, що моделюють реальні ситуації інклюзивної взаємодії. Зокрема, віртуальні симуляції ситуацій, коли студенти мають змогу побачити світ очима людей з інвалідністю, підвищують їхню емпатію та розуміння.

Також використовуються методики рефлексії, в ході яких студенти обговорюють свої відчуття та досвід, отримані під час практики або тренінгів, що допомагає їм осмислити набуті знання. Використання мультимедійних засобів і навчальних відеоматеріалів дає змогу ефективніше демонструвати позитивні приклади інклюзивного спілкування та подолання бар'єрів.

Психологічна підготовка студентів професійних закладів до роботи в інклюзивному середовищі є критичним етапом формування сучасних фахівців, готових працювати у все більш різноманітному суспільстві. Вона допомагає

подолати особисті та культурні бар'єри, розвиває комунікативні та адаптивні навички, підвищує стійкість до стресу, що, у свою чергу, створює передумови для ефективної реалізації принципів інклюзивності. Завдяки спеціалізованим методикам навчання і розвитку майбутні фахівці отримують необхідний психологічний інструментарій для продуктивної роботи в умовах інклюзії.

Список використаних джерел:

1. Козак Л.В. Психологічна підготовка майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивного середовища. // Вісник психології. – 2020. – №5. – С. 27-34.
2. Пономаренко Н.В. Основи інклюзивної освіти: теорія і практика. – Київ: Либідь, 2018.
3. Литвиненко Т.С. Інклюзивна освіта як фактор соціальної адаптації // Педагогічні науки. – 2019. – №4. – С. 59-65.
4. Романчук О.М. Методика підготовки фахівців до роботи в інклюзивному середовищі. – Харків: Фоліо, 2017.
5. Марченко С.П. Психологічні аспекти інклюзії: навчання і практика // Науковий вісник. – 2021. – №8. – С. 45-53.

УДК: 378.147:376-056.26

*Сімакова Тетяна, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти, 3 курс
Науковий керівник: Голева М. С., PhD,
Національний університет біоресурсів і
природокористування
України (м. Київ, Україна)*

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ

Інклюзія в освіті є одним із сучасних підходів до організації освітнього процесу, який забезпечує рівні умови для навчання всіх студентів, незалежно від їхніх фізичних, психологічних чи соціальних особливостей. В Україні ці процеси лише починають розвиватися у закладах вищої освіти (ЗВО), і цей шлях стикається з численними викликами. Впровадження інклюзивної освіти є надзвичайно важливим для формування гармонійного та справедливого суспільства, де кожен має можливість реалізувати свій потенціал.

Основні проблеми інклюзивної освіти у закладах вищої освіти України можна поділити на кілька ключових аспектів. Однією з найбільших проблем є недоліки у законодавчій базі. Існуюче законодавство не повною мірою регламентує впровадження інклюзивної освіти у ЗВО, що створює значні труднощі для закладів у реалізації цієї концепції. Часто відсутні чіткі нормативно-правові акти, що визначають стандарти та процедури роботи з

особами з особливими потребами.

Другим важливим аспектом є брак кваліфікованих кадрів. Велика частина викладачів не має достатньої підготовки для роботи зі студентами з обмеженими можливостями. Відсутність спеціальних курсів та підвищення кваліфікації для викладачів ставить їх у складне становище при роботі з такими студентами, що впливає на якість навчання.

Інфраструктурні проблеми є ще однією значною перепорою на шляху до впровадження інклюзії у ЗВО. Більшість навчальних закладів не обладнані необхідною інфраструктурою для студентів з фізичними обмеженнями. Відсутність пандусів, ліфтів, спеціальних туалетів та інших зручностей унеможливує повноцінний доступ таких студентів до навчальних закладів.

Фінансові обмеження також відіграють значну роль у розвитку інклюзивної освіти. Недостатня підтримка з боку держави та низький рівень фінансування програм підтримки інклюзивного навчання значно обмежують можливості їх впровадження. Багато ЗВО не мають достатніх коштів для модернізації інфраструктури, закупівлі необхідного обладнання або навчання персоналу.

Нарешті, важливим аспектом є суспільні стереотипи. У суспільстві все ще існує багато упереджень щодо людей з обмеженими можливостями. Негативне ставлення, упередження та низький рівень обізнаності про переваги інклюзивної освіти створюють додаткові бар'єри на шляху до повної інтеграції таких осіб у освітнє середовище.

Для вирішення вищезазначених проблем необхідно вжити комплексних заходів. Перш за все, необхідно удосконалити законодавчу базу, розробити та впровадити чіткі нормативно-правові акти, що регламентують впровадження інклюзії у ЗВО. Це допоможе створити єдині стандарти та процедури для всіх навчальних закладів, забезпечуючи їхню ефективну роботу в умовах інклюзії.

Необхідно також зосередитися на підготовці кваліфікованих кадрів. Регулярні курси та тренінги для викладачів з питань інклюзивної педагогіки можуть значно підвищити їхній рівень компетенцій та готовності працювати зі студентами з особливими потребами. Включення дисциплін з інклюзії до програм підготовки педагогічних кадрів є важливим кроком для підготовки майбутніх викладачів.

Інфраструктурні зміни також є важливою частиною вирішення проблем інклюзії. Забезпечення навчальних закладів необхідними елементами інфраструктури, такими як пандуси, ліфти, спеціальні туалети, дозволить створити доступне середовище для студентів з обмеженими можливостями. Також потрібно розробити та впровадити адаптовані навчальні матеріали у різних форматах (аудіокниги, підручники з крупним шрифтом, електронні ресурси), що забезпечить рівні можливості для всіх студентів.

Фінансова підтримка є ще одним важливим аспектом. Залучення державних та міжнародних грантів для фінансування інклюзивних програм і проектів дозволить забезпечити необхідні ресурси для впровадження інклюзії. Важливо також запровадити стипендії для студентів з особливими потребами та фінансову підтримку для навчальних закладів, що впроваджують інклюзію.

Соціальна просвіта є необхідною для змінення суспільних стереотипів та формування позитивного ставлення до інклюзії. Проведення інформаційних кампаній, семінарів та тренінгів для студентів та викладачів щодо інклюзії та роботи з особами з обмеженими можливостями може значно підвищити рівень обізнаності та толерантності в суспільстві.

Інклюзивне навчання у закладах вищої освіти України стоїть на порозі значних змін, що потребують комплексного підходу до їхнього вирішення. Поліпшення законодавчої бази, підготовка кваліфікованих кадрів, покращення інфраструктури, фінансова підтримка та суспільна просвіта – це ключові кроки для створення умов для ефективного впровадження інклюзивного навчання. Тільки спільні зусилля державних органів, навчальних закладів та громадянського суспільства можуть забезпечити рівні можливості для всіх студентів. Впровадження інклюзивного навчання у ЗВО дозволить створити гармонійне суспільство, де кожна людина, незалежно від своїх особливостей, зможе отримати якісну освіту, знайти своє місце у світі та реалізувати свій потенціал. Успішна реалізація інклюзії в освіті сприятиме розвитку більш справедливого суспільства, де кожен зможе відчувати себе повноправним учасником життя. Лише таким чином можна досягти стійкого розвитку суспільства, де кожна особа має рівні можливості для самореалізації та гідного життя.

Список використаних джерел:

1. Загальноєвропейські принципи інклюзивної освіти. – Київ: ЮНЕСКО, 2018.
2. Закон України «Про вищу освіту». Верховна Рада України, 2019.
3. Бондаренко В. Інклюзивна освіта: теорія, практика, досвід. – Харків: Основа, 2020.
4. Лаврентьєва І.В. Інклюзивне навчання в Україні: проблеми та перспективи. Запоріжжя: Поліграф, 2017.

УДК: 159.922.7-056.34:355.02

*Сторчеус Іван, 3 курс
Науковий керівник: Голєва М. С., PhD,
Національний університет біоресурсів і
природокористування
України (м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: МЕТОДИ КОРЕКЦІЇ

Військові дії в Україні мають значний вплив на психоемоційний стан населення, особливо дітей. Найбільш вразливою категорією є діти з особливими освітніми потребами (ООП), які часто стикаються з викликами в навчанні та соціальній адаптації навіть у звичайних умовах. Під час війни ці

виклики поглиблюються, що призводить до серйозних психоемоційних порушень, які потребують спеціальних підходів до корекції та підтримки.

Діти з ООП переживають війну як серйозний стресовий фактор, що викликає тривожність, страхи та почуття небезпеки. Багато з них постійно переживають страх за життя своїх рідних та близьких, а також відчують загрозу власному життю. Ці страхи можуть виявлятися у вигляді постійного напруження, нічних кошмарів або проблем зі сном. Такий тривалий стрес, спричинений військовими діями, негативно впливає на когнітивні функції дитини, зокрема на здатність зосереджуватися та вивчати новий матеріал, що значно ускладнює навчальний процес.

Одним із основних наслідків впливу війни на дітей з ООП є зниження їх емоційної стійкості. Постійне відчуття тривоги може призвести до депресивних станів, які проявляються у вигляді апатії, втрати інтересу до навколишнього середовища, а також у зниженні рівня мотивації до навчання та розвитку. Багато дітей стикаються з емоційним виснаженням, коли їм важко переживати сильні емоції або встановлювати емоційні зв'язки з іншими людьми.

Соціальна ізоляція є ще одним важливим аспектом, що впливає на дітей з ООП під час війни. Втрата стабільного середовища, евакуація або вимушене переселення призводять до того, що діти позбавлені можливості спілкуватися зі своїми однолітками, що особливо важливо для їхнього соціального розвитку. У випадку дітей з порушеннями аутистичного спектру це може погіршити їхні соціальні навички, що надалі ускладнить адаптацію до суспільного життя після завершення конфлікту.

Для корекції психоемоційного стану дітей з ООП у військовий час необхідний комплексний підхід, який включає різноманітні методи підтримки. Перш за все, важливо забезпечити доступ до психотерапевтичної допомоги. Індивідуальні сесії з психологом дозволяють дітям висловити свої страхи та тривоги, що сприяє полегшенню їх емоційного стану. Групова психотерапія також може бути ефективною, оскільки допомагає дітям з ООП відчувати підтримку з боку однолітків, що може зменшити відчуття ізоляції та самотності.

Арт-терапія є важливим елементом корекційної роботи, оскільки вона дозволяє дітям виразити свої емоції через творчі засоби. Малювання, ліплення та музика надають можливість дітям впоратися зі стресом і знизити рівень емоційної напруги. Арт-терапія є особливо ефективною для дітей з аутистичним спектром, оскільки вони часто мають труднощі з вербальним вираженням емоцій.

Дихальні вправи та техніки релаксації також є важливими інструментами для стабілізації психоемоційного стану дітей. Практика глибокого дихання, медитація та прогресивне м'язове розслаблення допомагають знижувати рівень тривожності та стабілізують емоційний фон. Ці методи особливо корисні для дітей, які страждають на панічні атаки або сильну тривожність.

Особливу увагу слід приділяти сенсорній інтеграційній терапії, яка

допомагає дітям з порушеннями аутистичного спектру або іншими сенсорними порушеннями краще адаптуватися до навколишнього середовища. В умовах війни, коли діти можуть переживати надмірну сенсорну стимуляцію (гучні звуки, незнайомі місця), ця терапія може допомогти їм стабілізувати емоційні реакції та краще справлятися з подразниками.

Робота з батьками також є ключовим аспектом у процесі корекції психоемоційного стану дітей. Батьки повинні отримувати консультації щодо того, як підтримувати дитину у важких умовах війни, як створювати для неї безпечне та стабільне середовище вдома, навіть якщо вони самі стикаються з викликами. Емоційна підтримка з боку близьких людей є однією з найважливіших складових для психічного відновлення дітей.

Таким чином, війна в Україні значно впливає на психоемоційний стан дітей з особливими освітніми потребами. Комплексний підхід до корекції їхнього стану, включаючи психотерапію, арт-терапію, техніки релаксації та роботу з батьками, дозволяє зменшити негативний вплив війни на їх емоційний та психологічний розвиток. Такий підхід сприяє покращенню емоційного благополуччя дітей та їх адаптації до умов кризової ситуації, що допоможе їм легше повернутися до нормального життя після завершення військових дій.

Список використаних джерел:

1. Наказ МОН України «Про психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами», 2019.
2. Чабан О.С. Психологічні наслідки війни у дітей з особливими потребами. *Наукові записки*, 2023. С. 246-248.
3. Корж Т.А. Методи психотерапії у роботі з дітьми в умовах кризової ситуації, 2022. с. 198.

УДК: 159.922.7-056.34:355.02

*Тесленко Марія, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти, 3 курс
Науковий керівник: Голева М. С., PhD,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ПІДТРИМКА СІМЕЙ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В КОНТЕКСТІ ВОЄННИХ ПОДІЙ

У контексті воєнних подій тема підтримки сімей, які виховують дітей з особливими потребами, набуває критичного значення. Війна приносить численні випробування, які кардинально змінюють життя кожної родини. Однак для сімей з дітьми, що потребують додаткової допомоги через фізичні, психологічні чи розумові особливості, ці виклики стають особливо гострими.

Забезпечення їх підтримкою є не тільки актом гуманності, але й важливим фактором соціальної стабільності та згуртованості суспільства.

Перш за все, діти з особливими потребами стикаються з низкою специфічних викликів, які під час війни стають важче задовольняти. Потреби в медичному обслуговуванні, спеціалізованій реабілітації, доступі до навчальних програм, соціальних і психологічних послугах стають ще більш невідкладними. Руйнування інфраструктури та обмежений доступ до ресурсів часто унеможливають надання своєчасної допомоги, а медичні заклади в умовах війни переповнені пораненими та позбавлені ресурсів для забезпечення потреб усіх верств населення. Для дітей з інвалідністю, які потребують спеціалізованого обладнання та постійного догляду, ці труднощі стають майже непереборними.

Крім того, сім'ї, що виховують таких дітей, переживають додатковий емоційний тягар. Батьки змушені одночасно боротися за безпеку своїх дітей, шукати способи отримати необхідну підтримку та протистояти власному стресу і тривозі. У такі часи психологічна підтримка стає вкрай важливою, адже рівень стресу у батьків безпосередньо впливає на емоційний стан дітей. Багато з них мають підвищену чутливість до змін у навколишньому середовищі, і війна лише підсилює їхні страхи та тривоги.

Надавати такі послуги непросто, особливо у зонах конфлікту, де доступ до спеціалістів обмежений, але тут на допомогу можуть прийти сучасні технології. Онлайн-консультації психологів і терапевтів стали порятунком для багатьох сімей, забезпечуючи підтримку навіть у віддалених районах.

Іншим важливим аспектом є доступ до освіти. Діти з особливими потребами потребують індивідуального підходу у навчанні, який стає проблематичним через закриття шкіл і нестачу спеціалістів. Дистанційне навчання може бути частковим рішенням, але не завжди воно забезпечує необхідний рівень інтерактивності та підтримки. В таких умовах важливо створювати спеціалізовані онлайн-програми, адаптовані під особливості дітей, а також навчати вчителів методикам роботи з дітьми з інвалідністю в умовах кризи.

Не менш важливою є фінансова підтримка таких сімей. Часто батьки змушені залишати роботу для догляду за дитиною, що створює додаткове фінансове навантаження. У часи війни економічна ситуація ускладнюється, і багато сімей опиняються на межі виживання. Державні субсидії, матеріальна допомога від міжнародних організацій та волонтерів можуть частково компенсувати ці витрати, але для цього необхідна ефективна координація та прозорий розподіл ресурсів.

В умовах війни особливо цінною стає підтримка громадськості та волонтерських організацій. Вони часто організують збори допомоги, підтримують сім'ї на місцях, забезпечують необхідними речами, зокрема ліками, спеціалізованими засобами для дітей, і надають моральну підтримку. Спільноти, що підтримують одне одного, сприяють створенню атмосфери єдності, яка допомагає долати труднощі.

Отже, підтримка сімей з дітьми з особливими потребами в умовах

воєнних дій вимагає комплексного підходу та координації на всіх рівнях. Від державної політики і міжнародної допомоги до громадських ініціатив – усі ці ресурси мають працювати разом, щоб забезпечити родинам можливість пережити цей складний час. Від нас залежить, чи зможемо ми допомогти дітям, які потребують особливої уваги та турботи, знайти сили для подолання труднощів і зберегти надію на мирне майбутнє.

УДК 336.22

*Ткачик Ф.П.,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет
(м. Тернопіль, Україна)*

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Фіскальна політика є основою системи фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку країни та займає вагомe місце у формуванні бюджетних ресурсів держави, регіонів, територіальних громад. Інклюзивний сталий розвиток регіонів заснований на певному типі економічного зростання, який дозволяє відчувати його результати кожному члену суспільства, охоплюючи усі сфери його життя. Важливими недоліками, що стримують інклюзивний розвиток регіонів є безсистемність та непослідовність формування державної економічної політики; низький рівень підтримки (фінансового стимулювання) інклюзивного розвитку на регіональному рівні, зокрема в контексті створення нових робочих місць; відсутність інституційних умов взаємовідносин між учасниками, які б враховували світовий досвід. З фінансової точки зору, забезпечення інклюзивного розвитку регіонів і територіальних громад в Україні потребує взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктів підприємництва та громадян в процесі формування та нарощування фіскального потенціалу місцевих бюджетів.

Загальними чинниками, які впливають на зростання фінансових ресурсів державного та місцевих бюджетів є періодичне результативне проведення детінізації економіки, боротьба із суб'єктами господарювання, які ухиляються від сплати податків, а також, делегування ширших фіскальних повноважень органам місцевого самоврядування в умовах децентралізації, які можуть краще контролювати сплату податкових платежів та обов'язкових зборів у територіальній площині. Крім цього, важливим чинником є цифровізація податкових відносин, що підвищує ефективність нарахування і справляння податків та знижує корупційні ризики, оскільки мінімізується безпосередній контакт працівників фіскальних інституцій та платників податків [1, с. 439].

Місцеві бюджети за допомогою фінансових ресурсів активно впливають на економічні та соціальні процеси адміністративно-територіальних одиниць і створюють можливості для розв'язання загальнодержавних проблем на

регіональному рівні й забезпечують підвищення якості життя громадян. Для цього формування та використання фінансових ресурсів місцевими органами влади має визначатися на основі пріоритетів і стратегічних цілей розвитку держави та територіальних громад [2, с. 143].

На сьогоднішній день війна, розпочата російською федерацією в Україні, створила додаткові ризики для фінансової стійкості державного та місцевих бюджетів, і стала важливим фактором, який впливає на конкурентоспроможність територій країни.

Варто також зазначити, що рівень виконання місцевих бюджетів за доходами з початком пономасштабної війни у 2022 р. безпосередньо залежав від стану ведення бойових дій у регіонах. Не було забезпечено приросту до попереднього року та виконання планових показників доходів загального фонду по зведених бюджетах областей: Донецької (−2,9 млрд грн, або −17,5% до плану з урахуванням змін на 2022 рік); Запорізької (−3,7 млрд грн, або −21,8% до плану з урахуванням змін на 2022 рік); Луганської (−2,0 млрд грн, або −37,2% до плану з урахуванням змін на 2022 рік); Харківської (−3,1 млрд грн, або −11,8% до плану з урахуванням змін на 2022 рік); Херсонської (−2,9 млрд грн, або −43,6% до плану з урахуванням змін на 2022 рік). Водночас, по окремих областях приріст доходів загального фонду становив більше 30% (Львівська область (+43,2%), Житомирська (+42,0%), Закарпатська (+41,9%), Волинська (+37,7%), Хмельницька (+34,5%), Чернівецька (+33,9%), Івано-Франківська (+31,7%).

Загальні показники динаміки надходжень місцевих бюджетів у 2018-2023 рр. відображені на рис. 1.

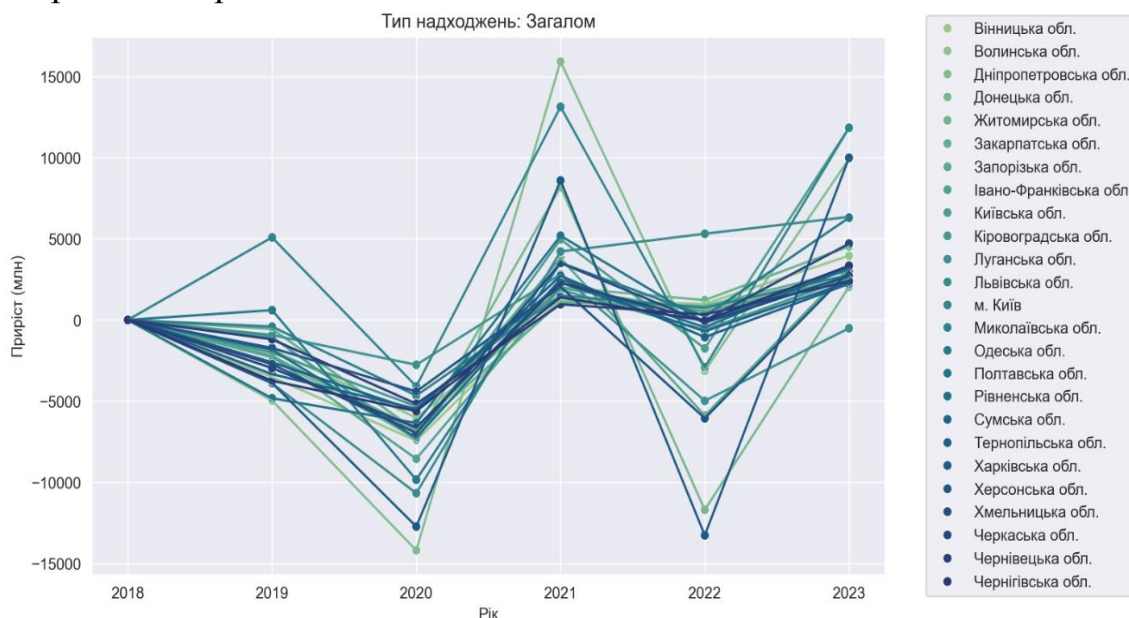

Рис. 1. Динаміка показників надходжень місцевих бюджетів у розрізі регіонів України у 2018-2023 рр., млн. грн. [3]

Відзначимо, що показники надходжень податків та зборів у регіональному розрізі характеризувалися суттєвими відмінностями залежно від області. Так, регіони, де чисельність населення зросла за рахунок міграційних процесів та релокації бізнесу показали значний приріст бюджетних ресурсів.

Натомість в інших регіонах, зокрема тих, що зазнали суттєвого руйнівного впливу внаслідок військової агресії не спостерігався такий високий приріст, а навпаки – негативна динаміка даного виду надходжень.

Практика зарубіжних країн свідчить, що доходи місцевих бюджетів мають більшою мірою забезпечуватися за рахунок податків і зборів локального рівня. На нашу думку, місцеві податки й збори в Україні у післявоєнний період відбудови економіки регіонів України повинні зайняти домінуюче місце у примноженні бюджетних ресурсів задля фінансування соціальних, енергетичних, інфраструктурних проєктів територіальних громад. Окрема увага у фіскальній практиці органів місцевого самоврядування повинна приділятися податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, процедури адміністрування якого зараз уніфіковано згідно умовам воєнного часу. Даному податку притаманні функціональні елементи, які в комплексі спроможні стати генератором відновлення та ефективного забезпечення сталого інклюзивного розвитку регіонів в Україні.

Список використаних джерел

1. Krysovatyu A., Desyatnyuk O., Pashchenko O. Digital Innovations and Their Ramifications for Financial and State Security. *African Journal of Applied Research*. 2024. Vol. 10 (1), p. 431–441.
2. Юшко С. Роль податкових надходжень у формуванні доходів бюджету. *Світ фінансів*. 2019. № 3 (60). С. 139–149.
3. Державний веб-портал бюджету для громадян. Доходи. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>

УДК 303.725.3:330.34:316.42

*Філоненко І.О., студент 3 курсу спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ АНАЛІТИЧНИХ ДАНИХ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНКЛЮЗИВНИХ ЗАХОДІВ В УМОВАХ КРИЗИ.

Актуальність теми інклюзивного розвитку значно зростає в умовах соціальних і економічних криз, зокрема під час війни, коли вразливі групи населення потребують особливого захисту та підтримки. Інклюзивні заходи спрямовані на забезпечення рівних можливостей і доступу до послуг для всіх груп населення, проте їхня ефективність потребує ретельної оцінки. Аналітичні дані допомагають глибше зрозуміти результати таких заходів, оцінюючи їхній вплив на реальне життя людей та допомагаючи адаптувати стратегії для

досягнення оптимальних результатів.

Аналітичні дані відіграють ключову роль у процесі прийняття рішень, пов'язаних з інклюзивним розвитком. За допомогою даних можна визначити, які групи найбільш потребують підтримки, які заходи приносять найкращі результати, і які ресурси слід перенаправити для досягнення більшого впливу. Основні метрики, що використовуються для оцінки успішності інклюзивних програм, включають доступність послуг, рівень соціального захисту та забезпечення базових потреб населення. Завдяки цьому аналізу можна виявити, де і як поліпшити програми для отримання більш високих результатів.

Ефективність оцінки інклюзивних заходів значно залежить від якості даних. У цьому розділі висвітлюється низка методів, які застосовуються для збору та аналізу інформації:

1. **Соціальні опитування** – один із основних способів отримання даних про потреби та умови життя вразливих груп.

2. **Статистичний аналіз** дозволяє вивчати динаміку показників інклюзії, таких як рівень зайнятості серед населення з інвалідністю, доступність освітніх послуг тощо.

3. **Big Data**. Використання великих даних, зокрема з відкритих джерел, допомагає оцінювати ситуацію в режимі реального часу, що є надзвичайно важливим в умовах кризової ситуації.

Завдяки поєднанню різних методів можна зібрати всебічну інформацію про стан інклюзивного розвитку та оперативно реагувати на зміни.

Серед основних інструментів, які широко використовуються для аналітики, виділяються **Tableau**, **Power BI** та **Python**. Вони надають можливість не лише глибокого аналізу, а й зручної візуалізації результатів для подальшого представлення. Наприклад, Tableau дозволяє створювати інтерактивні дашборди, що дають можливість швидко оцінити ситуацію та виявити тренди, тоді як Python забезпечує масштабованість при обробці великих обсягів даних та проведенні спеціалізованих розрахунків.

Практичні кейси використання аналітики

Розглянемо кілька практичних кейсів, де аналітичні дані значно підвищили ефективність інклюзивних заходів:

1. **Оцінка продовольчої безпеки**. Використання аналітичних дашбордів для відстеження доступності продуктів харчування в кризових регіонах допомогло зрозуміти, де зосередити зусилля для швидкого забезпечення постраждалих продовольством.

2. **Моніторинг доступу до медичних послуг**. Аналіз даних про медичні ресурси та доступність медичних закладів для вразливих груп допоміг оперативно виділяти зони, де забезпечення медичної допомоги є критично необхідним.

Ці кейси демонструють практичне застосування аналітичних даних для підтримки інклюзивних заходів в умовах кризи.

Кризові ситуації, зокрема війна, створюють додаткові труднощі для збору та аналізу даних:

- **Обмежений доступ до регіонів** через військові дії ускладнює збір даних на місцях.

- **Фінансові та ресурсні обмеження** не завжди дозволяють впроваджувати масштабні програми збору та аналізу даних.

Зростання складності кризових ситуацій вимагає інтеграції більш досконалих аналітичних систем для адаптації інклюзивних програм. Одним із перспективних напрямків є впровадження машинного навчання для автоматичного прогнозування потреб та ризиків у реальному часі, а також створення комплексних інформаційних платформ, що дозволяють координувати інклюзивні заходи між різними організаціями та регіонами.

Використання аналітичних даних для оцінки ефективності інклюзивних заходів є необхідним кроком для підвищення соціальної стійкості в умовах кризи. Аналітика допомагає виявити слабкі місця та оптимізувати розподіл ресурсів, що забезпечує більш ефективну підтримку вразливих груп. Інтеграція сучасних аналітичних технологій дозволяє не лише оперативно реагувати на кризу, але й планувати стратегії інклюзивного розвитку на майбутнє, закладаючи основи для стійкого відновлення та розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Балюк, Г.В., Кравченко, В.В. *Соціальна інклюзія та соціальний розвиток: принципи, інструменти та методи*. Київ: Видавництво Київського університету, 2022.

2. Томас, Р. *Data-Driven Crisis Management*. Journal of Emergency Management, 2021.

3. Ліндемманн, А., Гершон, М. *Tableau for Social Program Analytics*. O'Reilly Media, 2020.

4. Таннер, К. *The Impact of Data Visualization on Policy-Making*. Springer, 2019.

5. Brown, E., Chan, J. *Big Data and Social Inclusion*. Harvard University Press, 2021.

УДК 377.3:37.018.43

*Флоров К.С., студент 4 курсу спеціальності «Професійна освіта»
Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ: ВИКЛИКИ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ

Зростання актуальності дистанційного навчання у професійній освіті стає очевидним через його можливість забезпечити доступність та рівність освітніх можливостей для різних верств населення. У сучасному світі, зокрема в Україні, дистанційне навчання надає можливість людям з віддалених регіонів, а

також особам з обмеженими фізичними можливостями або сімейними обов'язками, отримати професійну освіту незалежно від їх місця проживання. Таке навчання усуває обмеження, пов'язані з фізичним розташуванням освітніх установ, що робить професійну освіту доступнішою та гнучкішою.

Дистанційне навчання сприяє індивідуалізації освітнього процесу, дозволяючи студентам обирати зручний графік навчання, підлаштовувати темп занять до власних потреб і поєднувати навчання з роботою чи іншими обов'язками. Водночас цей формат має свої виклики, зокрема технологічні. Наприклад, нерівний доступ до інтернету та сучасних пристроїв у сільських або віддалених регіонах створює певні перешкоди для ефективного навчання, вимагаючи додаткових інвестицій у цифрову інфраструктуру.

Дистанційне навчання також вимагає нових навичок як від студентів, так і від викладачів. Студенти повинні розвивати самодисципліну, навички тайм-менеджменту та самостійної роботи, адже відсутність очного контакту з викладачами може негативно вплинути на їхню мотивацію. Викладачі, зі свого боку, мають опановувати цифрові інструменти і платформні рішення, такі як інтерактивні симуляції, віртуальні лабораторії та онлайн-симуляції. Це вимагає переосмислення традиційних методів викладання та інтеграції нових технологій у навчальний процес для підтримки високого рівня залученості студентів і якості викладання.

Незважаючи на ці виклики, дистанційне навчання відкриває нові можливості для професійного зростання та підвищення кваліфікації, дозволяючи поєднувати навчання з роботою та оперативно реагувати на потреби ринку праці. Це також розширює доступ до онлайн-курсів, навчальних платформ та інструментів для індивідуалізації навчання, таких як штучний інтелект і аналітика даних, що допомагають адаптувати навчальний процес до потреб кожного студента. Крім того, дистанційні формати підтримують міжнародну співпрацю, даючи можливість студентам і викладачам брати участь у спільних освітніх проектах з іноземними партнерами та обмінюватися досвідом у глобальному контексті.

Таким чином, впровадження дистанційного навчання у професійній освіті потребує модернізації навчальних програм, підвищення цифрової грамотності серед студентів і викладачів, а також покращення технологічної інфраструктури для ефективного реалізації цього формату. Завдяки підтримці з боку держави та інвестиціям у цифрові рішення можна подолати існуючі бар'єри, створивши гнучку та доступну систему професійної освіти, яка відповідає вимогам сучасного ринку праці.

УДК 316.42:330.34:338.984

*Чиркін Д.О., студент 1 курсу магістратури
Прушківська Е.В., д.е.н., професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

**ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ:
ОСОБЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ**

На сучасному етапі Україна стикається з масштабними викликами через війну, яка завдала та завдає значних втрат економіці, інфраструктурі та суспільству загалом. Однак, після завершення активних бойових дій на перший план постане питання відбудови країни. Однією з найважливіших умов успішної «реабілітації» стане інклюзивний розвиток – процес, що передбачає залучення всіх верств населення до відбудови і забезпечення рівних можливостей для кожного [1]. У цьому контексті інклюзивність охоплює різні аспекти: соціальний, економічний, культурний, політичний.

Повоєнна відбудова України має враховувати потреби різних соціальних груп, включаючи ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю, а також жінок і молодь. В українському соціумі має стати ключовим пріоритетом створення рівних можливостей для участі цих груп в економічному житті, забезпеченні доступу до праці, освіти та соціальних послуг. Знищена війною інфраструктура потребуватиме масштабних інвестицій. Однак важливо, щоб цей процес здійснювався з урахуванням інтересів усіх громад. Зокрема, необхідно забезпечити доступність об'єктів інфраструктури для людей з обмеженими можливостями, створювати умови для мобільності, доступу до сучасних технологій і якісних послуг.

Також не слід забувати, що війна по-різному впливає на чоловіків і жінок, тому важливо забезпечити гендерно-орієнтовану політику (актуально зараз) у процесі відбудови. Жінки мають бути активними учасницями в усіх сферах – від політики до бізнесу, отримуючи доступ до фінансових ресурсів і можливостей для професійного розвитку [3]. Повоєнна відбудова відкриває можливості для впровадження нових технологій і цифрових рішень, що можуть полегшити процес відновлення економіки та підвищити конкурентоспроможність України на міжнародному ринку.

Якщо розглядати повоєнну відбудову України, то уже сьогодні відбувається відновлення Київської, Житомирської та Чернігівської областей, після тимчасової окупації росією. Приктика свідчить, що відбудова цих областей постає як складний процес та вимагає інтеграції інклюзивного підходу. Після руйнівних наслідків бойових дій у цих регіонах особливого значення набуває забезпечення рівного доступу до відновлених інфраструктур та економічних можливостей для всіх соціальних груп, зокрема переселенців, осіб з обмеженими можливостями, ветеранів та малозабезпечених верств населення. Відбудова має включати відновлення житлового фонду, освітніх та медичних закладів, покращення транспортних зв'язків між населеними пунктами, а також впровадження нових технологій для забезпечення енергоефективності та стійкості регіонів до майбутніх викликів. Крім того, важливою складовою є розвиток підприємництва на місцях, яке може забезпечити стабільну зайнятість і дохід місцевим жителям та підтримати економічне відновлення.

У Чернігівській, Київській та Житомирській областях відбудова також потребує уваги до соціальної адаптації та психологічної підтримки населення, що постраждало від тимчасової окупації. Для цього важливо створити умови, які сприятимуть розвитку громадського діалогу, зокрема через відкриття

центрів соціальної підтримки, проведення тренінгів та залучення психологів для реабілітації. Усі ці заходи вимагають тісної співпраці між органами державної влади, місцевим самоврядуванням, неурядовими організаціями та міжнародними донорами, які можуть сприяти фінансуванню і реалізації проєктів інклюзивного розвитку. Інклюзивний підхід у відбудові має закласти основи для формування соціально згуртованих і стійких до кризових явищ громад, які підтримуватимуть економічне зростання та стабільність у повоєнний період.

Переходячи до ризиків, можна виділити те, що ресурси можуть бути спрямовані переважно на відбудову великих міст, у той час як сільські та менш розвинені регіони залишаться на периферії. Це може призвести до зростання соціальної напруги та економічної нерівності. Не слід забувати про високий рівень корупції, який залишається однією з найбільших проблем України, в майбутньому може значно ускладнити реалізацію інклюзивних реформ. Якщо ресурси будуть використовуватися неефективно або привласнюватися зацікавленими групами, це суттєво гальмуватиме процес відновлення. Слід наголосити, що відсутність належної уваги до інклюзивності може спричинити нові соціальні конфлікти. Якщо певні групи населення почуватимуться виключеними з процесу відбудови або позбавленими можливостей, це може призвести до протестів і підриву стабільності. Тому варто вже зараз активно приділяти цьому увагу та залучати українську та міжнародну спільноту.

Із вище зазначеного слідує, що інклюзивний розвиток України після війни буде вирішальним для нашої успішної відбудови. Він має забезпечити рівноправну участь усіх верств населення, створити можливості для відновлення економіки та зміцнення соціальної єдності. Проте цей процес супроводжується значними викликами, такими як ризик нерівномірного розподілу ресурсів, корупцією та соціальними конфліктами. Для подолання цих загроз потрібно застосовувати прозорі механізми управління, залучати міжнародну підтримку та сприяти інноваціям. На мою думку, лише через розумно сплановану інклюзивність Україна зможе побудувати справедливе і стійке майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Головка В. Вторгнення. 2022. Широкомасштабна агресія Росії проти України / Володимир Головка ; відп. ред. В. Смолій ; Інститут історії України НАН України. — Київ : Інститут історії України НАН України, 2023. — 602 с.
2. Як світ допомагає Україні з лікуванням та реабілітацією поранених військових. \ \ URL: <https://armyinform.com.ua/2024/09/11/yak-svit-dopomagaye-ukrayini-z-likuvannyam-ta-reabilitacziyeyu-poranenyh-vijskovyh/>
3. Психологічна підтримка жінок на війні: як та яку допомогу можуть отримати захисниці. \ \ URL: <https://kanaldim.tv/psychologichna-pidtrymka-zhinok-na-vijni-dopomoga-zahysnyczyam/>

ВИКОРИСТАННЯ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРІСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

В умовах військового стану в Україні виникає гостра потреба у підвищенні прозорості та підзвітності в процесах надання соціальної допомоги, підтримці вразливих груп населення та забезпеченні інклюзивного розвитку. У цьому контексті блокчейн-технології виступають як перспективний інструмент, здатний створити необхідні умови для відкритості, довіри та безпеки. Блокчейн пропонує інноваційний підхід до зберігання і управління даними через розподілену базу, яка зберігає інформацію про всі транзакції та взаємодії у вигляді послідовних блоків. Кожен блок зберігає зашифровані дані про попередній, що створює надійний, незмінний реєстр, до якого мають доступ усі учасники мережі. У військовий час, коли питання безпеки, прозорості та довіри до інформації є вкрай важливими, блокчейн пропонує безпечне і прозоре середовище для управління соціальною підтримкою.

Застосування блокчейну дозволяє підвищити прозорість у соціально значущих процесах, таких як надання соціальних виплат та гуманітарної допомоги. Усі етапи – від джерела фінансування до передачі ресурсів кінцевому отримувачу – можуть бути прозоро відстежені завдяки надійній структурі блокчейн-технологій. Це усуває ризик зловживань та корупції, оскільки всі дії в мережі записуються незмінним чином, що дозволяє громадськості та державним установам мати впевненість у цільовому використанні ресурсів. Крім того, блокчейн дозволяє автоматизувати різні процеси через смарт-контракти, які являють собою програмовані алгоритми для автоматичного виконання певних умов. Наприклад, смарт-контракти можуть забезпечити автоматичну перевірку та затвердження заявок на соціальну підтримку, мінімізуючи ризик людських помилок і затримок. Це є особливо актуальним у критичних умовах, коли своєчасність та ефективність процесів є пріоритетними.

Блокчейн також сприяє ефективній координації між державними органами, міжнародними організаціями та неурядовими структурами. Завдяки розподіленій архітектурі блокчейн дозволяє всім залученим сторонам мати доступ до єдиної інформації в реальному часі, що сприяє злагодженій та швидкій реакції на соціально-економічні виклики. Блокчейн створює можливості для синхронізації даних та прийняття спільних рішень, що

підвищує швидкість та ефективність реагування на потреби населення під час кризових ситуацій.

Застосування блокчейн-технологій у соціально орієнтованих проектах сприяє підвищенню довіри до державних і міжнародних інституцій серед громадськості. В умовах воєнного конфлікту, коли важливо підтримувати соціальну стабільність, наявність прозорих процесів є ключовою. Громадськість має можливість відстежувати всі етапи процесу надання допомоги, включаючи витрати, що дозволяє зменшити соціальне напруження і сприяє соціальній інтеграції.

Попри значні переваги блокчейну, його впровадження потребує подолання низки викликів, включаючи технічні та ресурсні обмеження. Зокрема, необхідність створення відповідної інфраструктури, забезпечення високого рівня кібербезпеки та підготовка кваліфікованих фахівців є умовами для успішного використання технології у сфері інклюзивного розвитку. Поступова інтеграція блокчейну в систему соціальної підтримки дозволить досягти сталого розвитку та прозорості навіть у складних умовах, створених військовими конфліктами. Впровадження блокчейн-технологій для забезпечення прозорості процесів соціального захисту сприяє формуванню нової моделі соціальної підтримки, що відповідає вимогам суспільства та підвищує стабільність на національному рівні.

Практичне застосування блокчейн-технологій у сфері інклюзивного розвитку під час війни може охоплювати різні напрямки. Насамперед, це стосується системи розподілу гуманітарної допомоги. В умовах, коли кількість людей, які потребують підтримки, постійно зростає, критично важливим стає забезпечення справедливого та прозорого розподілу ресурсів. Блокчейн дозволяє створити єдину систему, де кожна операція з надання допомоги фіксується та може бути перевірена будь-яким учасником процесу.

Особливої уваги заслуговує застосування цієї технології у сфері медичного забезпечення. Війна створює додаткове навантаження на систему охорони здоров'я, і в таких умовах ефективна координація між медичними закладами стає життєво необхідною. Використання блокчейну дозволяє забезпечити захищений доступ до медичних даних пацієнтів, при цьому зберігаючи їх конфіденційність та даючи можливість швидкого доступу у критичних ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Андрющенко, К. (2023). Блокчейн-технології в системі соціального захисту: український досвід. Київ: Наукова думка.
2. Василенко, М.В. (2023). Інноваційні технології в умовах воєнного стану. Харків: ХНУ.
3. Коваленко, О.П. (2022). Цифрова трансформація соціальних послуг. Львів: Львівська політехніка.
4. Петренко, І.С. (2023). Блокчейн у системі охорони здоров'я України. Медичний вісник, 5(12), 45-52.

5. Сидоренко, В.В. (2023). Інклюзивний розвиток в умовах цифровізації. Економіка України, 8, 23-35.
6. Chang, Y. (2023). Blockchain Technology in Humanitarian Aid. Journal of Digital Innovation, 15(4), 78-92.
7. Smith, J. (2023). Digital Solutions for Inclusive Development. Technology & Society Review, 28(2), 112-126.

УДК 331.5

*Швець П.А., к.е.н., с.н.с.,
Інститут демографії та проблем якості
життя НАН України, м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ІНВАЛІДІВ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

В складних умовах війни з росією та пов'язаної з цим дестабілізації національної економічної системи, Україна постає перед викликом розвитку інклюзивного ринку праці, що є важливою складовою соціально-економічної політики. При цьому особливого значення набувають детермінанти, які визначають розвиток інклюзивного ринку праці в Україні та забезпечують повноцінну інтеграцію соціально вразливих осіб у сфері зайнятості [1]. Поняття «інклюзивна зайнятість» передбачає, що ринок праці є системою соціально-економічних відносин, яка прагне адаптуватися до потреб кожного учасника – працівника, роботодавця та суспільства – для того, щоб забезпечити можливість працювати, надати соціальні гарантії, узгодити інтереси сторін трудових відносин і дотримуватися правових норм, що регулюють умови найму. Таким чином, інклюзивна зайнятість не обмежується просто працевлаштуванням людей різних категорій, а передбачає глибоку трансформацію ринку праці, де всі учасники співпрацюють для створення рівних можливостей і доступності. Це означає, що роботодавці забезпечують безпечні й доступні робочі місця, працівники отримують підтримку та необхідне навчання, а суспільство змінює своє ставлення до людей з інвалідністю та інших вразливих груп.

Згідно із Законом України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [2], підприємства повинні дотримуватися квоти, за якою не менше 4% від загальної кількості працівників повинні бути люди з інвалідністю. Якщо на підприємстві працює до восьми осіб, ця вимога не діє, а для колективів до 25 людей передбачена обов'язковість працевлаштування хоча б однієї людини з інвалідністю. Ці норми стосуються і компаній, де є робочі місця зі шкідливими або важкими умовами праці. У разі невиконання квоти, роботодавець сплачує штраф, розмір якого дорівнює середньорічній заробітній платі за кожного неприйнятого працівника або половину цієї суми, якщо в компанії менше 15 працівників. У 2023 році Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю разом із Пенсійним фондом запровадили систему автоматичного виявлення підприємств, які порушують законодавство. За рік загальна сума

штрафів склала 3,5 млрд грн, при цьому вдалося стягнути 417 млн. грн (для порівняння, заплановано було лише 116 млн. грн) [3].

Через війну в країні зросла кількість безробітних з інвалідністю, у тому числі й учасників бойових дій (УБД). Так, за **два останні роки людей з інвалідністю побільшало на 10%** (на 300 тисяч осіб, а загалом їх нараховують понад три мільйони) [4]. У квітні 2024 року Міністерство соціальної політики України затвердило новий порядок визначення осіб з інвалідністю, яких можна працевлаштовувати [5]. Тепер роботодавці отримують від Центрів зайнятості дані про кандидатів з інвалідністю, які бажають працювати, разом із відомостями про їхню кваліфікацію. За офіційними даними на 1 вересня 2024 року, у Державному центрі зайнятості України було зареєстровано 8,1 тисяч осіб з інвалідністю, з них 3,4 тисячі – учасники бойових дій. У період з січня по вересень 2024 року послугами Державної служби зайнятості скористалися 11,2 тисячі УБД, з яких 9,4 тисячі були офіційно зареєстровані як безробітні, 2,0 тисяч осіб працевлаштовано, 427 пройшли професійне навчання, а 491 особа отримала ваучер на навчання.

З метою поширення інклюзивної зайнятості у 2023 році Кабінет міністрів України ухвалив постанову про працевлаштування людей з інвалідністю [6], що дозволяє роботодавцям отримувати компенсацію для облаштування інклюзивних робочих місць. Зокрема, для працівника з інвалідністю I групи держава виділяє компенсацію у розмірі до 120 тис. грн, а для працівника з інвалідністю II групи – до 80 тис. грн [7]. Однак державні органи вимагають надмірно детальну звітність щодо використання коштів, і часто ці компенсації не покривають всіх витрат. Окрім облаштування робочого місця, роботодавцям також доводиться разом з тим модернізувати прохідну, під'їзні шляхи, пандуси та санвузли, щоб вони відповідали державним будівельним нормам України щодо інклюзивності. До того ж, компенсацію можна отримати лише за працевлаштування нового співробітника. Якщо працівник, який вже працює на підприємстві, отримує інвалідність, роботодавець не може розраховувати на фінансову допомогу від держави.

Наразі група інвалідності визначається на основі ступеня втрати працездатності. Органи медико-соціальної експертизи (МСЕК) встановлюють причини виникнення проблем зі здоров'ям, групу інвалідності та інші критерії. Через бюрократію МСЕК має значний вплив на працевлаштування людей з інвалідністю. По-перше, в Україні немає чітко визначених Міністерством охорони здоров'я стандартів для формулювань у діагнозах МСЕК щодо обмежень у працевлаштуванні. Тому кадрові служби неохоче беруть на себе відповідальність і часто просять кандидатів уточнювати умови праці через МСЕК. По-друге, якщо військовослужбовець отримує інвалідність через війну, йому можуть присвоїти вищу групу інвалідності (наприклад, замість третьої – другу), що дає можливість їм отримувати більші виплати. Однак, підвищення групи може зменшити кількість доступних вакансій для таких осіб. По-третє, трудове законодавство щодо працевлаштування людей з інвалідністю застаріло і не враховує сучасні реабілітаційні можливості та технологічний прогрес у виробничих процесах. Приватні компанії мають більше гнучкості, оскільки

можуть змінювати назви посад або коригувати функціонал і обов'язки, щоб відповідати висновкам МСЕК. Державні ж підприємства обмежені і змушені працювати виключно за класифікатором професій, що зменшує їхню гнучкість у працевлаштуванні людей з інвалідністю.

Згідно з соціологічним дослідженням [8], на думку роботодавців основні побоювання та ризики, з якими вони можуть зіткнутися при працевлаштуванні ветеранів, полягають у впливі їхнього психоемоційного та фізичного стану на робочі процеси та взаємодію в колективі. Таку ж думку висловлювали й більшість ветеранів, говорячи про те, що проблеми з фізичним здоров'ям (28,3%) та власний психоемоційний стан (25,8%) є поширеними перешкодами у процесі працевлаштування. Також, опитані ветерани та військові сприймають втрату власних компетенцій, навичок та високу конкуренцію на ринку праці як суттєву перешкоду при працевлаштуванні і більш ніж роботодавці акцентують увагу на потребі додаткової освіти та перекваліфікації. Так, на думку 52% опитаних ветеранів та військовослужбовців, після демобілізації більшість ветеранів втратять попередню кваліфікацію і будуть потребувати додаткового навчання порівняно з цивільними шукачами роботи.

Отже, передусім слід змінити підходи МСЕК, зокрема стосовно формування висновків, та внести зміни до переліку медичних протипоказань щодо роботи із шкідливими та небезпечними умовами праці з урахуванням сучасних методів протезування та реабілітації.

Список використаних джерел:

1. Хомюк Н., Шматковська Т. Дзямулич М., Гаряга Л. Детермінанти розвитку інклюзивного ринку праці в Україні. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*, 2024. Том 1. № 37: 22-27. URL: <https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/article/view/880/721>
2. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1911 № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
3. За невиконання нормативу з працевлаштування людей з інвалідністю обсяг нарахованих штрафів перевищив план у 34 рази. *Конфедерація роботодавців України*. URL: <https://pwd.employers.org.ua/ua/news/145-za-nevikonannia-normativu-z-pracevlastuvannia-liudei-z-invalidnistiu-obsiag-naraxovanix-strafov-perevishhiv-plan-u-34-razi>
4. За два роки кількість людей з інвалідністю в Україні зросла на 10%. <https://zmina.info/news/za-dva-roky-kilkist-lyudej-z-invalidnistyu-v-ukrayini-zrosla-na-10/>
5. Про затвердження Порядку визначення осіб з інвалідністю, які можуть бути працевлаштовані, та надсилання до Державного центру зайнятості інформації про таких осіб: Наказ Міністерства соціальної політики України від 10.04.2024 р. № 172-Н. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0566-24#Text>
6. Деякі питання організації працевлаштування осіб з інвалідністю: Постанова КМУ від 02.06.2023 р. № 553. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553->

[2023-%D0%BF#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893-2023-%D0%BF#Text)

7. Деякі питання надання роботодавцям компенсації фактичних витрат за облаштування робочих місць працевлаштованих осіб з інвалідністю: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2023 р. № 893. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893-2023-%D0%BF#Text>

8. Потреби та перешкоди ветеранів при працевлаштування: соціологічне дослідження (червень-липень 2023 р.). *Український ветеранський фонд Міністерства у справах ветеранів України*, Київ, 2023. – https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2023/07/Zvit_pereshkodi_precevlashtuvanii.pdf

УДК 341.12:316.42:355.1

*Щука О. О., студентка 1 курсу магістратури спеціальність «Міжнародні відносини»
Науковий керівник: Прушківська Е. В. д.е.н., професор
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ІНКЛЮЗІЇ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ У СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

Метою цієї роботи є аналіз ролі міжнародних організацій у соціально-економічній інклюзії українських військових через призму досвіду Ізраїлю. У роботі буде досліджено, як міжнародні структури можуть сприяти ефективному використанню цього досвіду в українському контексті, а також які уроки Україна може винести для побудови стійкої системи соціально-економічної інтеграції ветеранів.

Міжнародні організації, такі як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Європейський Союз (ЄС), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ) та інші, відіграють важливу роль у підтримці постконфліктного відновлення. Вони не лише забезпечують фінансову та технічну допомогу, а й створюють програми, спрямовані на реабілітацію, соціалізацію та працевлаштування військових [1].

ООН активно співпрацює з урядами та громадськими організаціями для розробки програм із соціальної адаптації військовослужбовців, що включає психосоціальну підтримку, професійне навчання та сприяння працевлаштуванню [2]. ЄС надає гранти та фінанси для проектів, які сприяють економічній інтеграції військових [3]. Окремо варто виділити проекти НАТО, що зосереджені на реабілітації та перекваліфікації військових у цивільних спеціальностях [2].

Ізраїль є яскравим прикладом держави, яка побудувала ефективну систему соціальної підтримки військових. Постійна загроза війни та велика кількість ветеранів вимагали створення структурованих програм реінтеграції. Ізраїльські військові після завершення служби мають можливість скористатися

державними програмами перекваліфікації, отриманням житла на пільгових умовах, медичним обслуговуванням та психологічною допомогою [4].

Одним із ключових елементів ізраїльської системи є реабілітаційний центр для військових, що спеціалізується на медичній та психосоціальній підтримці, яка включає довгострокову допомогу. Крім того, важливу роль відіграє суспільство, яке підтримує військових не лише через державні програми, а й через волонтерські ініціативи та громадські організації [5]. Ізраїльська модель також включає активну співпрацю з міжнародними організаціями, такими як МКЧХ та ООН, що допомагають у розвитку нових технологій реабілітації та навчальних програм [6].

Ізраїльський досвід показує, що комплексний підхід до реінтеграції військових є важливим елементом стабільного розвитку суспільства. Україна може використовувати цей досвід для побудови власної системи підтримки ветеранів. Одним із ключових аспектів є створення довгострокових програм соціальної адаптації, реабілітації та перекваліфікації, що можуть підтримуватися міжнародними організаціями [4].

Міжнародні організації можуть допомогти Україні у кількох ключових аспектах:

1. **Психосоціальна підтримка та реабілітація:** ВООЗ та Червоний Хрест можуть забезпечити експертну підтримку у створенні спеціалізованих медичних центрів та програм для психосоціальної допомоги ветеранам [5]. Ізраїльський досвід у реабілітації військових, зокрема тих, хто зазнав поранень чи травм, може бути інтегрований у національні програми України [5].

2. **Освітні та професійні програми:** ЄС та ООН можуть допомогти у розробці програм перекваліфікації для військових. Це може включати навчальні програми, спрямовані на розвиток нових навичок, які необхідні для успішної інтеграції у цивільний сектор [2][3].

3. **Фінансова підтримка та доступ до житла:** Фінансові інституції, такі як Світовий банк та Європейський інвестиційний банк, можуть надавати кредити або гранти на побудову соціального житла для ветеранів, а також створення програм мікрофінансування для підтримки власних бізнес-ініціатив військових після повернення з фронту [4].

4. **Громадські ініціативи:** Міжнародні організації можуть сприяти розвитку волонтерських рухів та громадських ініціатив, що підтримують ветеранів. Прикладом можуть бути проекти, схожі на ізраїльські програми підтримки ветеранів через громадські організації, де колишні військові отримують підтримку не лише від держави, а й від громадян [6].

Інтеграція військових у соціально-економічний простір є складним, але необхідним процесом, який визначатиме майбутнє України після завершення війни. Ізраїльський досвід може слугувати прикладом для України у створенні комплексної системи соціальної та економічної реінтеграції ветеранів [4]. Міжнародні організації відіграють ключову роль у цьому процесі, надаючи необхідні ресурси та експертизу для побудови стійких програм [2]. Співпраця України з міжнародними структурами може стати основою для створення ефективної та довгострокової стратегії реінтеграції, що сприятиме розвитку

суспільства та економіки в умовах післявоєнної відбудови.

Список використаних джерел:

1. Кантор, А. (2022). Соціальна адаптація ветеранів: досвід Ізраїлю та його вплив на українські реалії. Київ: Видавництво соціальних досліджень.
2. ООН. (2021). Програми ООН з реінтеграції ветеранів. Офіційний вебсайт: www.un.org
3. Європейська комісія. (2023). Фінансові та соціальні програми для військових в ЄС. Офіційний вебсайт: www.ec.europa.eu
4. World Health Organization. (2021). Mental Health and Psychosocial Support for Conflict-Affected Populations. Geneva: WHO Publications.
5. Міжнародний комітет Червоного Хреста. (2020). Реабілітаційні програми для постраждалих внаслідок конфліктів. Офіційний вебсайт: www.icrc.org
6. Beck, U. (2019). Veterans in Post-Conflict Societies: Israel and Beyond. Tel Aviv: University of Tel Aviv Press.

УДК 004.946:377:330.34:316.42

*Юманов, студент 3 курсу
спеціальності «Інженерія програмного
забезпечення»*

*Науковий керівник: Кендус Д.І.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ VR/AR ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ НАВЧАННЯ ТА ПІДТРИМКИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ПІД ЧАС КРИЗИ

Сучасні технології активно змінюють підходи до освіти, відкриваючи нові можливості для інтерактивного навчання і розвитку інклюзивного середовища. Одними з таких новітніх інструментів є технології віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR), які здатні підвищити доступність та ефективність освіти, особливо під час кризових ситуацій, коли традиційні методи навчання можуть бути обмеженими або недоступними. VR і AR надають учням і викладачам інноваційні засоби для адаптації навчального процесу, створення інтерактивних середовищ та забезпечення рівних можливостей для усіх учасників навчального процесу, незалежно від їхнього фізичного стану чи соціального положення.

Технології VR/AR мають значний потенціал для індивідуалізації освітніх процесів. Зокрема, VR дозволяє створювати навчальні середовища, які адаптуються під конкретні потреби кожного учня. Наприклад, для дітей з порушенням слуху чи зору можна розробляти віртуальні заняття, де акцент робиться на зорових або аудіальних сигналах, підлаштовуючи матеріал під

можливості кожного. Доповнена реальність, у свою чергу, додає віртуальні елементи до реального світу, що дає можливість збагачувати навчальні матеріали інтерактивним контентом, який стимулює навчання через досвід.

Також VR і AR дають змогу подолати географічні та інфраструктурні бар'єри, які часто заважають традиційній освіті, особливо під час криз, таких як пандемії. Віртуальні класи можуть забезпечити доступ до навчання з будь-якої точки світу, дозволяючи учням продовжувати освіту, навіть якщо вони знаходяться в умовах ізоляції. Це також забезпечує безпеку, оскільки учням не потрібно бути фізично присутніми у школах чи навчальних закладах, що знижує ризик зараження в умовах епідемій.

Інклюзивний аспект технологій VR/AR полягає в їх здатності робити навчання доступним для людей з різними особливими освітніми потребами. Наприклад, учні з обмеженими можливостями можуть брати участь у VR-уроках, де фізичні обмеження не є перешкодою. Такі технології забезпечують доступ до освіти для тих, кому важко або неможливо навчатися за традиційними методами, створюючи рівні умови для всіх.

Однією з головних переваг VR/AR під час кризових ситуацій є можливість безпечного навчання у віртуальному просторі. Наприклад, під час пандемій віртуальні класи та лабораторії стали важливим інструментом для підтримки навчального процесу. Замість фізичної присутності в навчальних закладах учні можуть навчатися вдома у безпечному середовищі, де ризик інфекційних захворювань зводиться до мінімуму. Викладачі, в свою чергу, отримують доступ до інструментів, які дозволяють вести заняття дистанційно, не втрачаючи інтерактивності та залученості учнів.

Крім того, VR-технології можуть бути використані для психологічної підтримки в кризових ситуаціях. Віртуальні середовища здатні знижувати рівень тривожності та стресу, які часто супроводжують періоди невизначеності та соціальних змін. Наприклад, учні можуть отримати доступ до VR-сценаріїв, які допомагають зберігати емоційну стабільність, сприяючи розвитку стресостійкості та навичок адаптації. Це особливо важливо для дітей та молоді, які є найбільш вразливими до психологічного впливу кризових ситуацій.

Соціальна інтеграція також є важливим аспектом використання VR/AR під час кризи. У віртуальному просторі учні мають змогу взаємодіяти один з одним, співпрацювати над проектами, обговорювати завдання та підтримувати соціальні зв'язки. Це створює відчуття спільності та допомагає уникнути ізоляції, що може бути особливо корисним для дітей з особливими потребами, які часто стикаються із соціальною дистанцією в реальному житті.

У різних країнах світу VR і AR вже активно використовуються в освітніх програмах, особливо під час криз. Наприклад, у багатьох школах США і Європи були впроваджені VR-класи, де учні мали змогу продовжувати навчання під час пандемії COVID-19. Окрім того, такі технології були використані в інклюзивних програмах, спрямованих на навчання дітей з особливими потребами. Це дозволило не тільки забезпечити безперервність освіти, але й сприяло розвитку навичок співпраці і взаємодії.

Попри всі переваги VR/AR, є також певні виклики, з якими доводиться

стикатися при впровадженні цих технологій. Один з головних викликів – це висока вартість обладнання та необхідність спеціалізованих знань для його використання. Не всі навчальні заклади можуть дозволити собі впровадження таких інновацій, особливо у країнах з обмеженими фінансовими ресурсами.

Також важливим фактором є потреба в навчанні викладачів, щоб вони могли ефективно використовувати VR/AR в освітньому процесі. Для цього потрібні спеціалізовані тренінги та підвищення кваліфікації, оскільки робота з новітніми технологіями вимагає відповідних навичок і знань.

Однак перспективи VR/AR технологій у сфері освіти є надзвичайно широкими. З розвитком цих технологій та зниженням їх вартості все більше навчальних закладів зможуть використовувати їх для створення інклюзивного навчального середовища, яке адаптується під потреби кожного учня та дозволяє ефективно долати бар'єри, що виникають під час криз.

Таким чином, VR і AR технології відкривають нові можливості для освіти та інклюзивного розвитку, особливо в умовах кризових ситуацій. Вони забезпечують доступ до навчання для всіх, незалежно від фізичних чи соціальних обмежень, а також допомагають зберігати психологічне здоров'я та соціальні зв'язки в умовах дистанційного навчання.

УДК 657.37

Ярмолюк О.Ф., к.е.н., доцент Поліський національний університет (м. Житомир, Україна)

Ярмолюк В.М., викладач, Новоселицький професійно-технічний аграрний ліцей

НЕФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР ІНКЛЮЗИВНИХ ПРАКТИК В БІЗНЕСІ

Сучасний бізнес, прагнучи до сталого розвитку, все активніше інтегрує соціальну відповідальність у свою діяльність. Інклюзивність стає ключовим елементом цього процесу, створюючи сприятливе середовище для взаємодії з усіма членами суспільства, особливо тими, хто опинився у вразливому становищі. Оскільки інклюзивні практики стають частиною стратегічного розвитку бізнесу, виникає необхідність детального їх висвітлення у звітності компанії, яка є не лише інструментом оцінки діяльності підприємства, а й потужним фактором формування репутації та іміджу. Звітність слугує ефективним каналом комунікації з інвесторами, співробітниками, клієнтами, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами.

Оскільки економічний ефект від запровадження соціальних програм не завжди можна однозначно відобразити у фінансовій звітності, компанії все частіше вдаються до формування звітів зі сталого розвитку. Ці звіти, поряд з традиційною фінансовою інформацією, містять нефінансові показники, які відображають соціальний та екологічний вплив діяльності підприємства на внутрішнє й зовнішнє середовище. Сьогодні звіти зі сталого розвитку переважно складають великі компанії, які становлять суспільний інтерес. Це

пов'язано з вимогами законодавства, яке зобов'язує такі компанії публікувати звіти про управління. Зазначені звіти, окрім фінансової та нефінансової інформації, містять також відомості про корпоративне управління та характеризують показники, які використовуються в інтегрованій звітності.

Формування нефінансової частини звіту про управління регламентоване як Директивою 2014/95/ЄС, так й Методичними рекомендаціями зі складання звіту про управління [1], які пропонують описувати у ньому організаційну структуру та напрямки діяльності компанії, їх результати; ліквідність та зобов'язання підприємства; соціальну відповідальність, політику у сфері управління зайнятістю; екологічні аспекти діяльності; ідентифікувати та оцінювати можливі ризики; відобразити фінансові інвестиції компанії; можливі дослідження та інноваційну діяльність; перспективи подальшого розвитку; корпоративне управління тощо.

Питання інклюзії у такому звіті може розкриватись шляхом висвітлення впливу діяльності компанії на навколишнє середовище, здоров'я, безпеку, зайнятість та соціальний захист працівників підприємства, шляхом відображення оцінки результатів політики інклюзії та ризиків, пов'язаних з її впровадженням.

Існуючі рекомендації щодо формування нефінансової звітності, такі як Global Reporting Initiative (GRI) Standards, забезпечують загальний огляд нефінансових аспектів діяльності підприємства. Проте для оцінки внеску підприємства в інклюзивний розвиток необхідна більш спеціалізована модель звітності, яка врахує додержання компанією міжнародного трудового права, зокрема, у частині охорони здоров'я та безпеки на робочому місці, збереження гендерної рівності, розкриє діючі механізми боротьби з хабарництвом, корупцією, порушенням прав людини тощо.

На наш погляд, бізнес-структури для соціального виміру діючих інклюзивних практик мають представити таку модель нефінансової звітності, яка б дозволяла:

- оцінити показники інклюзивності:
 - ступінь відкритості рекрутингу та різноманітності членів спільноти (уникнення впливу упереджень при прийнятті на роботу, представництво різних груп населення в органах управління підприємством, серед персоналу та клієнтів);
 - рівень корпоративної культури (етичні норми спілкування та правила взаємодії в команді, політика недискримінації за ознаками статі, раси, віку, релігії);
 - правила доступності та рівних можливостей для різних груп суспільства;
 - технологічної та фізичної сприятливості інклюзивного середовища (створення середовища, в якому всі співробітники почуваються цінними та можуть реалізувати свій фізичний та розумовий потенціал, мають рівноправний доступ до необхідної інформації та інструментів);
 - рівень задоволеності робочим місцем усіх груп працівників тощо.

- забезпечити порівнянність результатів інклюзивних програм різних підприємств та галузей;
- підвищити прозорість та інформативність (посилити довіру стейкхолдерів шляхом надання більш детальної інформації про соціальний вплив бізнесу);
- стимулювати впровадження інклюзивних практик (спонукати до впровадження інклюзивних програм та ініціатив).

Показники інклюзивності можуть бути представлені розрахунковими методами та наочною інфографікою, створеною за результатами обстеження та анкетування. Такими показниками можуть бути: кількість соціальних проєктів, спрямованих на підтримку уразливих груп населення; частка серед працівників осіб з інвалідністю, людей похилого віку, представників меншин; частка жінок на керівних посадах; частка у квотах щодо кількості людей з різних груп на певних посадах; рівень заробітної плати для різних категорій працівників; частка спеціалізованого програмного забезпечення, що дозволяє виконувати роботу людям з інвалідністю; кількість випадків, пов'язаних із порушенням прав людини, корупцією або хабарництвом; частка у витратах підприємства на створення віддаленого робочого місця; задоволеність співробітників рівнем інклюзивності в компанії за визначеною шкалою та інші.

Для ефективної оцінки внеску підприємств в інклюзивний розвиток вважаємо за необхідне:

- **інтегрувати показники інклюзивності у нефінансову звітність** (розширити GRI Standards та інші подібні інструменти, включивши в них деталізовані вимоги щодо розкриття інформації про політику інклюзії);
- **розробити галузеві стандарти** для різних галузей, які враховуватимуть їхню специфіку та особливості;
- **забезпечити порівнянність даних за допомогою** використання уніфікованих методів збору та обробки даних;
- **залучати стейкхолдерів** до розробки та вдосконалення інклюзивної моделі розвитку держави, громадянського суспільства та бізнесу;
- **розробити механізми заохочення підприємств до добровільного розкриття інформації** про свої інклюзивні практики.

Отже, нефінансова звітність – це потужний інструмент підвищення прозорості бізнесу, який виходить за межі фінансових показників. Вона дозволяє описати діяльність компанії у таких сферах, як управління, дослідження, інновації, соціальна відповідальність, екологічна стійкість. Вважаємо за доцільне розширити перелік показників інклюзії у нефінансовій звітності, враховуючи їх суттєвість та адаптуючи під конкретні запити стейкхолдерів, оскільки економічний та соціальний ефект від запроваджених інклюзивних практик має важливе значення для створення справедливого та еквалітарного суспільства. Запроваджені бізнесом інклюзивні практики не лише сприяють досягненню цілей сталого розвитку, а й демонструють свою відповідальність перед усіма стейкхолдерами.

Розробка спеціалізованої моделі нефінансової звітності допоможе оцінити соціальну участь бізнесу в інклюзивному розвитку суспільства, поширити серед

інших компаній найкращі інклюзивні практики, досягнути глобальних цілей сталого розвитку, зміцнити репутацію компанії на ринку та ідентифікувати нові можливості для зростання.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління: Наказ Міністерства фінансів України від 07.12.2018 р. № 982. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18#Text> (дата звернення 30.09.2024)

УДК:330.3:340

*Чкан О.В., здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Міжнародний бізнес»*

*Лазнева І. О., канд. істор. наук, доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНОГО БІЗНЕСУ ТА ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

Світ стикається з економічною нерівністю, соціальною напругою, екологічними кризами та значними демографічними змінами, що потребують нових підходів до розвитку. Традиційні моделі розвитку, зосереджені на загальному економічному зростанні, не завжди ефективні для забезпечення стійкості та рівності, особливо в суспільствах, де частина населення стикається з бар'єрами в доступі до ресурсів, роботи чи освіти. Інклюзивний розвиток, як розширення загального поняття розвитку, дає відповідь на ці виклики, оскільки пропонує більш комплексний підхід, який включає всіх і створює можливості для кожного.

Наукові теорії та реалії економічного буття переконують, що економічний розвиток визначається не тільки їх ресурсним потенціалом, технологічним досягненням та іншими чисто економічними і структурними факторами, але й науковими та культурними, соціальними та соціально психологічними чинниками. Доповнює і розширює загальні концепції розвитку інклюзивний розвиток, акцентуючи увагу на рівномірному розподілі його переваг та залученні всіх верств населення. Основна відмінність полягає в тому, що інклюзивний розвиток спрямований на усунення соціальної нерівності та маргіналізації певних груп, таких як люди з інвалідністю, ветерани, малозабезпечені, жінки, молодь, етнічні меншини тощо. Інклюзивний розвиток передбачає інтеграцію всіх груп населення у соціально-економічні процеси, створення умов для їхньої самореалізації та забезпечення доступу до базових ресурсів. Таким чином, інклюзивний розвиток відображає глибше розуміння суспільної рівності та справедливості, оскільки він спрямований на зниження

бар'єрів для участі в економіці та суспільстві.

Поєднання соціального бізнесу та інклюзивного розвитку сприяє створенню більш справедливого, стійкого та економічно стабільного суспільства. Така модель розвитку є особливо актуальною для України, яка прагне вирішити соціальні та економічні проблеми, пов'язані з наслідками воєнного стану, відновленням інфраструктури та підтримкою вразливих груп населення. Соціальний бізнес потенційно має можливість значно прискорити процес інклюзії, інтегруючи ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та інших у суспільне і економічне життя.

Взаємозв'язок соціального бізнесу та інклюзивного розвитку є важливим, оскільки обидва ці явища спрямовані на створення рівних можливостей, покращення життя людей та вирішення соціальних проблем. Соціальний бізнес не лише зосереджується на отриманні прибутку, а й ставить перед собою мету вирішення певних соціальних чи екологічних проблем. Така місія соціального бізнесу ідеально поєднується з концепцією інклюзивного розвитку, спрямованого на залучення вразливих верств населення у соціально-економічні процеси.

Основні аспекти взаємозв'язку між соціальним бізнесом та інклюзивним розвитком, на наш погляд, доцільно розглядати через: розширення економічних можливостей для вразливих груп, вирішення соціальних та екологічних проблем, підтримка сталого розвитку та соціальної згуртованості, інноваційні підходи до залучення соціально незахищених груп, підтримка економічної стабільності через локальну економіку.

Соціальний бізнес переважно орієнтований на створення робочих місць і розширення економічних можливостей для вразливих груп (люди з інвалідністю, ветерани, молодь із сільської місцевості, жінки та етнічні меншини), які зазвичай стикаються з труднощами при працевлаштуванні. Фахівець із соціального підприємництва Мохаммад Юнус акцентує на тому, що соціальне підприємництво - це бізнес із соціальною метою, створений для покращення життя інших людей [2, с.33]. Мету такого бізнесу не зведено до отримання фінансової вигоди засновником, вона полягає у створенні соціальної цінності для громади чи суспільства загалом і подолання суспільно значущої проблеми. В такому контексті це сприяє інклюзивному розвитку, надаючи можливість таким групам отримати стабільний дохід, розвиватися професійно та інтегруватися у суспільство.

Вирішення соціальних та екологічних проблем, таких як доступ до чистої води, освіти, медичних послуг або відновлення довкілля, здійснюється шляхом соціального підприємництва. Його цілі гармонійно вписуються в концепцію інклюзивного розвитку, який передбачає, що всі мають доступ до базових життєвих благ та ресурсів. Наприклад, соціальний бізнес, що забезпечує доступ до недорогих медичних послуг у віддалених районах, робить вагомий внесок в інклюзивний розвиток, забезпечуючи рівні можливості для здоров'я.

Підтримка сталого розвитку та соціальної згуртованості імплементується шляхом соціальних підприємств, які працюють над довгостроковими цілями, що забезпечують сталість та сприяють соціальній згуртованості. Інклюзивний

розвиток передбачає побудову суспільства, де кожен може реалізувати свій потенціал без дискримінації. Соціальний бізнес допомагає досягати цих цілей, стимулюючи розвиток локальних громад, зменшуючи нерівність та створюючи умови для стійкого розвитку суспільства в цілому.

Важливо підкреслити, що соціальні підприємці часто розробляють інноваційні моделі, які дозволяють включати соціально незахищені групи у виробничий процес та споживчий ринок. В країнах ЄС є бізнеси, які створюють продукцію разом із місцевими громадами, інтегрують їх у ланцюг вартості та забезпечують справедливу оплату праці [3, с.1490]. Це важливо для інклюзивного розвитку, оскільки інноваційні рішення дозволяють підвищити рівень життя та розширити можливості для таких груп. В цьому контексті відбувається і підтримка економічної стабільності через локальну економіку. Соціальний бізнес часто розвивається на локальному рівні, використовуючи місцеві ресурси та працівників, що зміцнює економіку окремих регіонів. Інклюзивність поглиблюється, оскільки дозволяє локальним громадам стати самодостатніми, зменшуючи залежність від державної допомоги та створюючи стабільні економічні умови.

Завдяки інклюзивному розвитку, який підтримується соціальним бізнесом, суспільство отримує можливість створити більше рівності, забезпечити стійкий розвиток та підвищити якість життя для всіх верств населення. Соціальний бізнес та інклюзивний розвиток тісно взаємопов'язані. Розвиток соціального бізнесу підвищує рівень інклюзивності, сприяє зменшенню нерівності, підвищенню якості життя вразливих груп і створенню сталих економічних умов. Цей зв'язок також відображає сучасний підхід до економіки, в якому важливі не лише фінансові, але й соціальні та екологічні результати.

Список використаних джерел:

1. Прушківська, Е. В. Економічний розвиток та роль науки в сучасному суспільстві: теоретико-методологічний контекст / Е.В. Прушківська, С.О. Якубовський // Економічний вісник НГУ. - 2018. - №1(61). - С.9-15.
https://ev.nmu.org.ua/docs/2018/1/EV20181_009-015.pdf
2. Юнус Мухаммад. Побудова соціального бізнесу. Київ : Свічадо, 2023. 256 с.
3. Warner R., Mandiberg J. An Update on Affirmative Businesses or Social Firms for People With Mental Illness // Psychiatric services. – 2006. – Vol. 57, № 10. – p. 1488-1492

*Артамонова О.О, студентка 4 курсу
Науковий керівник: Прушківська Е.В., д.е.н., професор
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

МОЖЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СВІТОВОЇ ПРАКТИКИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В ФОРМУВАННІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

У міру прогресу у вирішенні негайних викликів важливо підтримувати зайнятість, щоб зменшити економічні та соціальні витрати війни та забезпечити швидше відновлення в майбутньому. Важливо, щоб люди працювали, щоб допомогти країні відновитися після війни. Нам потрібно відремонтувати такі важливі речі, як будівлі та послуги, і допомогти людям, які втратили роботу. Українці також повинні переконатися, що територія безпечна, позбувшись небезпечних речей, які залишилися після війни. Слід також намагатися допомогти підприємствам залишатися відкритими та давати їм гроші для створення нових робочих місць. Потрібно полегшити людям відкриття власного бізнесу та працювати разом, щоб покращити ситуацію. Україна завдяки різним проектам може створити робочі місця та зробити життя людей кращим. Великі зміни відбудуться в тому, як люди працюють і які роботи їм потрібно виконувати, щоб покращити економіку. Людям знадобиться допомога в пошуку роботи, особливо в будівництві та допоміжних галузях.

Школам потрібно буде навчати нових навичок, щоб допомогти людям отримати такі види роботи. Важливо переконатися, що люди, які потребують допомоги у таких питаннях, як здоров'я та житло, також отримують підтримку, необхідну для пошуку роботи. Нам також потрібно допомогти біженцям набути нових навичок, щоб вони могли допомогти відбудувати свою рідну країну. Ми знаємо з минулого досвіду, що школи можуть допомогти біженцям, не завдаючи шкоди освіті, яку вони дають іншим учням.

Необхідно прикласти додаткові зусилля для забезпечення якісних соціальних послуг для груп населення, які найбільше постраждали від тривалої війни. Важливим кроком буде розвиток громадських служб для дітей, як альтернативи інституціоналізованому догляду. Для вирішення проблеми дітей-сиріт важливим кроком є реформа системи усиновлення, щоб відповідати Гаазькій конвенції та запобігти торгівлі та викраденню дітей.

Необхідні гуманітарні заходи, що враховують потреби людей з обмеженими можливостями, для забезпечення доступу до базових послуг, евакуації та допомоги постраждалим включаючи протезування та реабілітацію.

Розширення участі людей з інвалідністю у суспільстві та на ринку праці має бути пріоритетом у середньостроковій перспективі, щоб зменшити бідність і відповідати на їхні потреби. Важливо також інтегрувати гендерні питання в усі сфери національної політики, забезпечуючи повне використання потенціалу та навичок жінок в процесі відновлення. Приєднання України до Міжнародної коаліції з рівної оплати праці (ЕРІС) в грудні 2020 року виступає важливим керівництвом для підтримки соціального відновлення.

Коли економіка покращиться, люди зможуть відкладати більше грошей на пенсію. Однак, оскільки люди живуть довше, пенсійний вік, можливо, доведеться підвищувати поступово, щоб переконатися, що люди все ще можуть отримувати достатньо грошей для життя. Також важливо переконатися, що люди, які не мають великих статків, зможуть забезпечити себе на пенсії.

Потрібно переконатися, що для людей похилого віку є хороші місця для проживання та догляду, а також щоб вони могли отримати допомогу вдома, якщо вони її потребують. Також маємо подбати про те, щоб люди були здорові, щоб потім вони не потребували такої дорогої медичної допомоги.

Людям, у яких не вистачає грошей на їжу, слід допомогти продуктами.

Нарешті університети можуть навчити людей дбати про своє психічне здоров'я. Україна може взяти на замітку досвід інших країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), які стикалися з подібними проблемами, щоб надати допомогу людям, які борються з наслідками війни.

Надання підтримки громадою та екстреними службами є невідкладним, щоб забезпечити негайну допомогу та підтримку для людей і дбати про їх психічне здоров'я, щоб уникнути тривалих проблем. Співпраця різних професіоналів, таких як вчителі, соціальні працівники, лікарі та консультанти, є необхідною, щоб забезпечити необхідну допомогу для всіх постраждалих осіб. Важливо забезпечити доступ до різноманітних послуг, пов'язаних зі здоров'ям, працею та психічним здоров'ям. Україна може також вивчати досвід інших країн у використанні технологій для надання підтримки та забезпечення працевлаштування людей. Використання цифрових інструментів може допомогти залучити більше людей, включаючи тих, хто перебуває у віддалених районах. Після війни може бути обмежені ресурси, але використання онлайн-інструментів може значно полегшити надання допомоги. Важливо також використовувати технології для зв'язку людей з робочими місцями, особливо в контексті процесу відновлення.

Співпраця з різними групами є важливою для забезпечення всебічної допомоги людям. Надолуження психологічних наслідків війни є ще одним викликом для України. Крім негайних заходів, спрямованих на реагування на поширену травму, важливо залучити представників різних секторів, які можуть брати участь у запобіганні та реагуванні на психічні потреби. Це можуть бути молодіжні працівники, вчителі, громадські лідери, соціальні працівники, консультанти з працевлаштування, лікарі загальної практики та фармацевти. Втручання має враховувати соціальні, охоронні, працевлаштувальні та інші потреби, а також забезпечувати доступ до послуг психічного здоров'я.

Список використаних джерел:

1.Броницький О. М. Роль держави у становленні інклюзивного інституційного режиму. // Інклюзивний розвиток економіки в умовах глобальних викликів сьогодення: матеріали міжнар, наук.-практ. Інтернет-конф. Харків, 1-28 лютого 2020 р. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. С. 23-25.

2..Васильєва О. І., Рибка А. О. Аналіз сучасних проблем формування та розвитку людського капіталу в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 4. С. 93-97.

3.Пишуліна О., Юрочко Т., Міщенко М., Жаліло Я. Розвиток людського капіталу: на шляху до якісних реформ. Київ:Заповіт, 2018. 368 с.

*Прушківська Е.В., д.е.н., професор,
Вебер В. В., студентка 4 курсу
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ ВІЙНИ НА РЕАЛІЗАЦІЮ СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ В УКРАЇНІ

У сучасному світі набувають значного розвитку стандарти сучасної етики, такі як толерантність, рівноправність та різноманітність. Інклюзивність також є їхньою невід'ємною частиною. Актуальність питань нерівного розвитку, справедливого розподілу ресурсів, накопичення матеріальних благ та створених нематеріальних активів стала основою для формування теорії інклюзивного розвитку. Принципи оцінки параметрів інклюзивного розвитку можуть стати основою нової методології аналізу результатів економічного та соціального прогресу країн.[2]

В Україні людина, її життя, здоров'я, честь, гідність і безпека визнаються найвищими соціальними цінностями згідно з Конституцією. Однак багато громадян стикаються з бар'єрами, які обмежують реалізацію їхніх прав та повноцінну участь у суспільному житті. Ці бар'єри проявляються у різних сферах, таких як доступ до публічних послуг, інфраструктури, освіти, роботи та культурного життя. Відсутність безбар'єрного середовища призводить до проблем у доступі до транспорту, фізичних об'єктів, а також до недостатньої адаптації інформації та цифрових ресурсів. Це загрожує не лише благополуччю окремих громадян, але й загальному добробуту суспільства. [1]

Але війна в нашій країні суттєво вплинула на реалізацію соціальної інклюзії, створивши нові виклики та загрози, проте вона також активізувала діяльність громадських організацій, міжнародних ініціатив і державних програм, спрямованих на підтримку вразливих верств населення. Приклад діяльності Миколи Надулічного, засновника громадської організації «Луганська асоціація організацій осіб з інвалідністю», демонструє, як війна трансформує підходи до інклюзії. Його ініціативи та співпраця з міжнародними партнерами, зокрема з ПРООН, стали важливими інструментами надання гуманітарної допомоги людям з інвалідністю.[3]

Однією з найбільших проблем під час війни стало забезпечення інклюзивної освіти для дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Багато дітей з ООП залишилися без доступу до необхідних ресурсів через перебої в електропостачанні, відсутність укриттів і проблеми з дистанційним навчанням. Хоча до війни система інклюзивних послуг активно розвивалася завдяки створенню інклюзивно-ресурсних центрів, тепер їхня діяльність суттєво ускладнена через брак фінансування та релокацію фахівців. Діти з ООП страждають не лише через відсутність освітньої підтримки, а й через недостатню реабілітаційну допомогу, яка є життєво необхідною в умовах воєнного стану.[4]

Водночас міжнародна спільнота також відіграє важливу роль у розвитку інклюзії в Україні під час війни. Організація EnableMe Foundation, яка працює з 2022 року, використовує цифрові технології для покращення якості життя людей з інвалідністю та сприяє створенню інклюзивних спільнот. Результати їхньої діяльності підкреслюють кілька ключових напрямків розвитку інклюзії: соціальний бізнес, доступність освіти, створення безбар'єрних міст, цифрова доступність, інклюзія у сфері мистецтва та працевлаштування.[5]

Із вище зазначеного слідує, що війна в Україні стала важливим катализатором для переосмислення та розвитку соціальної інклюзії. Громадські організації, державні інституції та міжнародні партнери спільно працюють над тим, щоб забезпечити належні умови для людей з інвалідністю та інших вразливих груп у цей складний час, одночасно закладаючи основу для інтеграції й інклюзії в процеси відбудови країни після завершення війни.

Список використаних джерел:

1. Безбар'єрність. Київський міський центр народної творчості та культурологічних досліджень. URL: <https://kyivurbanfolk.center/bezbaryernist/>
2. Мельнік М.А. Інклюзивна політика держави під час війни. *Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля* № 6. 2022. ст 44-49. URL: <file:///C:/Users/%D0%92%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0/Downloads/9.pdf>
3. Забезпечення інклюзивності під час війни: історія Миколи. United Nations Development Programme Україна. 2022. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/news/zabezpechennya-inklyuzyvnosti-pid-chas-viyny-istoriya-mykoly>
4. Марія Марковська (Булейко). Що з інклюзивною освітою в Україні під час війни. 2023. URL: <https://nus.org.ua/articles/shho-z-inklyuzyvnoyu-osvitoyu-v-ukrayini-pid-chas-vijny/>
5. ТОП-7 трендів інклюзії та безбар'єрності під час війни – дослідження EnableMe Ukraine. EnableMe Ukraine. URL: <https://www.enableme.com.ua/ua/article/top-7-trendiv-inkluzii-ta-bezbar-ernosti-pid-cas-vijni-doslidzenna-enableme-ukraine-11431>

УДК 330.341.1

*Зволінська Н. В., студентка 4 курсу,
Науковий керівник: Прушківська Е.В., д.е.н., професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

**АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО АГРОПРОМИСЛОВОГО
КОМПЛЕКСУ ДО КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ**

Актуальність теми дослідження полягає у зростаючому негативному впливі зміни клімату на аграрний сектор України. За даними Національної академії наук України, середньорічна температура в Україні зросла на 0,3-0,5°C за десятиліття, що призводить до змін у характері опадів та збільшення частоти кліматичних аномалій, таких як посухи та повені [2]. Ці зміни негативно впливають на продуктивність сільського господарства, загрожуючи продовольчій безпеці та економічній стабільності.

Кліматичні зміни станом на сьогодні вимагають адаптації агропромислового комплексу України. Зокрема, зміни в температурному режимі впливають на приріст та розвиток сільськогосподарських культур, а також на родючість ґрунтів. Наукові дослідження показують, що підвищення температури і зменшення кількості опадів призводять до збільшення ризику посухи, що може значно знизити врожайність провідних культур, таких як пшениця, кукурудза та соняшник [1].

Країни Європейського континенту реалізують різноманітні програми та стратегії, спрямовані на адаптацію агросектора до кліматичних змін. Зокрема, у рамках Загальної аграрної політики ЄС впроваджуються інструменти, які сприяють зменшенню викидів парникових газів та покращенню сталого управління природними ресурсами [4]. Досвід країн ЄС у впровадженні технологій точного землеробства, використанні відновлювальних джерел енергії та розвитку інфраструктури для збереження води може бути корисним для України.

Адаптація аграрного сектору до зміни клімату вимагає реалізації кількох ключових стратегій. По-перше, важливими є технологічні інновації, оскільки передові методи ведення сільського господарства, такі як сівозміна, агролісомеліорація та зменшення обробітку ґрунту, підвищують стійкість сільськогосподарських систем [3]. Наприклад, точне землеробство, яке використовує інформаційні технології для оптимізації сільськогосподарських процесів, може значно знизити витрати і підвищити врожайність.

По-друге, важливим аспектом є сталий розвиток. Використання екологічно чистих технологій, таких як органічне землеробство, покращує якість ґрунту та сприяє збереженню біорізноманіття. Інтеграція практик сталого управління, які зменшують використання хімічних добрив і пестицидів, позитивно впливає на екосистеми [4].

Третя стратегія стосується політики та фінансування. Реалізація адаптаційних заходів потребує фінансових ресурсів. Європейський Союз надає фінансові інструменти, такі як Програма сільського розвитку, що підтримують впровадження інновацій і екологічних практик [4]. Україні варто запровадити аналогічні механізми для підтримки своїх агровиробників.

Наступним важливим елементом є освіта та підвищення обізнаності. Підвищення обізнаності аграріїв про кліматичні зміни та їх наслідки є ключовим для адаптації. Програми навчання, семінари та вебінари можуть допомогти агровиробникам освоїти нові технології та методи ведення сільського господарства [1].

Останнім, але не менш важливим аспектом є співпраця з місцевими громадами. Залучення місцевих громад до процесу прийняття рішень щодо адаптації агросектора сприяє більш ефективному використанню ресурсів і підвищенню стійкості до кліматичних змін. Активна участь громад у плануванні і реалізації адаптаційних проектів забезпечує кращу адаптацію до місцевих умов.

На основі вищезазначених стратегій, Україні необхідно розробити комплексну національну стратегію адаптації, яка враховуватиме європейський досвід і специфіку українських агросистем. Це включає в себе розвиток інновацій, фінансування досліджень, освітні програми та активну участь місцевих громад у процесах адаптації.

Список використаних джерел:

1. Костюченко, А. В., & Бондар, О. М. (2020). Адаптація сільського господарства до змін клімату: досвід ЄС та перспективи *України*. *Аграрна економіка*, 2, 15-22.
2. Державна служба статистики України. (2023). Статистичний збірник. Київ.
3. Національна академія наук України. (2022). Зміни клімату в Україні: ризики та можливості для сільського господарства. Київ.
4. European Commission. (2021). Farm to Fork Strategy. Retrieved from.
5. Intergovernmental Panel on Climate Change. (2022). Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Retrieved from.

УДК 330.3:334

*Прушківська Е.В., д.е.н., професор,
Коноваленко Д.С., студентка 4 курсу
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ У ПІДТРИМЦІ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Українське сільське господарство є важливою галуззю економіки, що забезпечує значну частину населення країни їжею. У довоєнний період для його підтримки залучалися значні державні ресурси та іноземні інвестиції, проводилися реформи й реалізовувалися програми розвитку. Проте російська агресія призвела до масштабних руйнувань, проблем на сільських територіях і в аграрному секторі. Війна загострила боротьбу за ресурси між великим агробізнесом та фермерськими господарствами, що поставило під загрозу майбутнє українського сільського господарства.

За оцінками Світового банку, станом на лютий 2023 року збитки сільському господарству України становили 8,72 мільярда доларів США. Вони

включають руйнування техніки, складів, втрату худоби, багаторічних насаджень і крадіжки матеріально-технічних засобів. Сукупні збитки від війни склали 31,50 мільярда доларів США. [3] До цього додалися наслідки Каховської катастрофи, яка призвела до втрати доступу до зрошення на 600 тисячах гектарів земель. Близько 30% сільськогосподарських угідь України наразі не використовуються через тимчасову окупацію або небезпеку ведення сільського господарства. [2]

Крім прямих збитків, війна Росії негативно впливає на екологію, ґрунти та водні ресурси. Вибухи й обстріли пошкоджують ґрунтовий покрив, забруднення технікою загрожує здоров'ю ґрунтів і людей, а також подальшому розвитку аграрного сектору.

Окрім цього, значні проблеми виникли в експортно-орієнтованому агробізнесі, який спеціалізується на зернових та олійних культурах. Злочини, такі як крадіжки зерна з окупованих територій та підпали полів, завдали серйозної шкоди українському зерновому експорту. На початку війни російська блокада чорноморських портів припинила 95% експорту зерна, що створило глобальну продовольчу кризу. Лише завдяки угоді, укладеній 27 липня 2022 року за посередництва ООН і Туреччини, вдалося частково відновити експорт. Проте Росія вийшла з цієї ініціативи у липні 2023 року, що знову ускладнило доступ українських аграріїв до світових ринків.[2]

Міжнародна підтримка допомагає українським агровиробникам продовжувати свою діяльність під час війни. Програма USAID з аграрного розвитку у 2023 році надала українським аграріям насіння та добрива для вирощування врожаю на 370 тисячах гектарів, що допомогло зібрати додатково 220 тисяч тонн зернових. [1] На весну 2024 року була передбачена підтримка 7 тисяч аграріїв, які безоплатно мали отримати 14 тисяч тонн мінеральних добрив. Пріоритет надаватиметься господарствам, власниками яких є жінки.[2]

Державний аграрний реєстр та Продовольча й сільськогосподарська організація ООН (ФАО) також надають допомогу українським аграріям через різні програми. Однією з них є програма підтримки малих фермерів у прифронтових областях, яка передбачає надання насіння ярих культур. Крім того, ФАО надає підтримку селянським домогосподарствам у постраждалих від бойових дій регіонах, забезпечуючи їх насінневою картоплею, овочевими наборами та кормами для відгодівлі птиці й тварин.[1]

Ще однією важливою ініціативою є програми Mercy Corps, що пропонують гранти агропідприємствам, які релокували свій бізнес або працюють у постраждалих регіонах. Важливим напрямком допомоги є підтримка релокованих фермерських підприємств через співінвестування в переробку, виробництво та надання сільськогосподарських послуг.[2]

Для підвищення стійкості фермерських господарств відкрито Центр розвитку фермерства "Врожай Перемоги", який працюватиме у восьми областях України. Центр сприяє впровадженню інновацій у сільське господарство та допомагає фермерам адаптуватися до нових умов ведення бізнесу.[2]

Програми уряду та міжнародних організацій дозволяють частково

компенсувати втрати аграрного сектору України, викликані війною, та підтримувати його життєздатність у надзвичайно складних умовах.[1]

Отже, війна завдала українським територіям та сільському господарству безпрецедентних збитків, що ускладнило його функціонування та розвиток. Однак, завдяки державній підтримці та допомозі міжнародних організацій, аграрії України отримують необхідні ресурси для збереження виробництва і навіть певної адаптації до нових реалій. Майбутнє українського сільського господарства залежатиме від того, наскільки ефективно будуть використані ці ресурси, а також від подальшої стабілізації ситуації та відновлення втрачених земель.

Список використаних джерел:

1. Українське сільське господарство у воєнний час | Transnational Institute. *Transnational Institute*. URL: <https://www.tni.org/uk/article/ukrainian-agriculture-in-wartime>.

2. Ключові політики та заходи для підтримки аграрного сектору України в умовах воєнного стану. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/klyuchovi-polityky-ta-zakhody-dlya-pidtrymky-ahrarnoho-sektoru-ukrayiny-v?_cf_chl_tk=Ls2WXGgk4bsLZ210ezXmd.wexaAS92adwVN_eBwXiWQ-1728845988-1.0.1.1-RL_dCowTBto862Jo9Rtr6pWvf9mWidGRROYnTEwm070.

3. Повоєнна відбудова: дослідження досвіду. Досвід оцінки збитків та організації відновлення. *KPMG*. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2022/12/post-war-reconstruction-of-economy-case-studies.html>.

УДК 330.3:334

*Прушківська Е.В., д.е.н., професор,
Паштецька А. П., студентка 4 курсу бакалавратури
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК ТА ДЖЕРЕЛА ЙОГО ЗРОСТАННЯ В КНР

Концепція інклюзивного розвитку та його важливість у світі ґрунтується на тому, що він сприяє створенню справедливого суспільства, де кожна людина, незалежно від її соціального чи економічного статусу, має рівні можливості для розвитку та реалізації свого потенціалу. У сучасних умовах глобалізації та цифрових трансформацій інклюзивний розвиток стає особливо актуальним, оскільки нерівність може лише поглиблюватися без активних заходів для її подолання. Забезпечення рівного доступу до освіти, праці, технологій, охорони здоров'я та інших ресурсів допомагає уникнути соціальної

поляризації та створює міцний фундамент для стійкого економічного зростання.

Інклюзивний розвиток та джерела його зростання в Китаї є однією з ключових тем у контексті сучасного економічного розвитку країни. Китайська Народна Республіка (КНР) демонструє значний прогрес у цій сфері, завдяки впровадженню стратегій, спрямованих на скорочення нерівності, поліпшення доступу до ресурсів та послуг, а також збільшення участі всіх верств населення в економічному житті.

Інклюзивний розвиток Китаю базується на концепції гармонійного суспільства, яку було впроваджено в 2004 році. Ця концепція спрямована на створення суспільства, яке функціонує на основі рівності, справедливості, стабільності та сталого розвитку. Ключовим елементом інклюзивного розвитку є залучення до економічної діяльності всіх верств населення, особливо тих, які традиційно залишаються осторонь від ринкових можливостей.

Важливим аспектом стратегії інклюзивного розвитку є перехід від традиційної моделі розвитку, яка ґрунтувалася на зростанні за рахунок експорту та іноземних інвестицій, до моделі, орієнтованої на внутрішнє споживання та стимулювання внутрішнього ринку. Це дозволяє не лише забезпечити сталий економічний розвиток, але й створює умови для зменшення соціальних та регіональних нерівностей, стимулюючи розвиток сільських регіонів та підвищуючи рівень життя в них.

Одним із головних джерел інклюзивного розвитку КНР є впровадження інклюзивних інновацій. Інноваційна політика китайського уряду спрямована на розвиток науки та техніки, що дозволяє підвищити якість життя населення, особливо в сільській місцевості. Ініціативи, такі як Програма «Іскра», спрямовані на популяризацію інновацій у сільськогосподарських регіонах, стимулюють економічний розвиток на місцевому рівні, зменшуючи розрив між міськими та сільськими регіонами.

Важливим чинником зростання є також стимулювання підприємницької діяльності та інвестицій у малий і середній бізнес (МСБ). Інноваційний фонд для МСБ, заснований у 1999 році, надає фінансову підтримку для розвитку нових продуктів і технологій, що дозволяє створювати нові робочі місця та підвищувати рівень добробуту населення.

Урбанізація також є важливим інструментом інклюзивного розвитку. Стрімке зростання міст у Китаї дозволяє залучати дедалі більше населення до економічної діяльності, сприяючи формуванню середнього класу. Проте це зростання повинно супроводжуватися заходами з підтримки сільських регіонів, аби уникнути надмірної концентрації ресурсів у містах.

Завдяки впровадженню політик інклюзивного розвитку, Китай досяг значних результатів у скороченні бідності. За останні десятиліття частка населення, яке проживає за межею бідності, зменшилася з 66,6% у 1990 році до 3,3% у 2017 році. Це свідчить про ефективність впроваджених заходів, спрямованих на підвищення доходів населення та забезпечення рівного доступу до послуг.

Однак, незважаючи на успіхи, Китай все ще стикається з низкою викликів. Одним із найбільших є нерівність у доходах, що проявляється у високому коефіцієнті Джині, який у 2021 році становив 35,7. Цей показник відображає рівень нерівності у розподілі доходів, де 0 означає абсолютну рівність, а 100 — максимальну нерівність. За останні кілька років коефіцієнт Джині в Китаї трохи зменшився, що свідчить про поступове зниження нерівності порівняно з попередніми роками, коли у 2020 році він був 37,1, а у 2019 — 38,2. Незважаючи на тенденцію до його зниження, цей показник свідчить про значну концентрацію багатства у певних групах населення, що може стати джерелом соціальних заворушень.

Іншим викликом є регіональна нерівність. Найвищі доходи зосереджені в економічно розвинених регіонах, таких як Пекін, Шанхай та провінції Цзянсу і Гуандун, тоді як провінції з низьким рівнем доходів, такі як Тибет і Гуйчжоу, залишаються менш розвиненими. Ця диспропорція вимагає подальших заходів з боку уряду для збалансування економічного розвитку регіонів.

За період 2017-2022 років Китай продемонстрував стабільний економічний розвиток, однак зіткнувся з викликами, зокрема через пандемію COVID-19. Важливими джерелами економічного зростання Китаю стали стимулювання внутрішнього споживання, інвестиції у виробничу інфраструктуру, та поступова екологічна трансформація.

У 2017 році темп зростання ВВП КНР становив близько 6.8%, проте з роками спостерігалось поступове зниження через уповільнення глобальної економіки та пандемію. У 2022 році реальний ВВП зріс на 3.3%, що нижче середнього до пандемії, проте очікується відновлення у 2023 році (приблизно 4.6%).

У 2022 році значні інвестиції були спрямовані на модернізацію інфраструктури та розвиток інноваційних секторів, таких як високі технології. Високотехнологічне виробництво зросло на 7.4% порівняно з попереднім роком.

Китай продовжив перехід до зеленої енергетики: частка електроенергії, виробленої з чистих джерел (гідроенергія, атомна енергетика, вітряна та сонячна енергія), досягла 2,959.9 мільярда кВт-год у 2022 році, що на 8.5% більше, ніж у 2021 році. При цьому забруднення повітря зменшилося, а частка міст із належною якістю повітря зросла.

У 2022 році Китай збільшив обсяги виробництва зерна до 686.53 мільйонів тонн, зокрема виробництво сої зросло на 23.7%. Продовольча безпека залишалася пріоритетом політики КНР, попри виклики, пов'язані з кліматичними змінами.

Рівень урбанізації продовжив зростати і досягнув 65.2% у 2022 році, що сприяло формуванню середнього класу та розвитку внутрішнього ринку. Проте пандемія COVID-19 уповільнила темпи зростання, зменшила ефективність бюджетних стимулів, і призвела до скорочення внутрішнього споживання у 2020-2021 роках. Демографічний тиск та скорочення робочої сили через старіння населення також створює ризики для довгострокового розвитку.

Загалом Китай продовжує демонструвати позитивні економічні результати, особливо завдяки активним інвестиціям у нові технології та інфраструктуру.

Отже, інклюзивний розвиток у КНР є важливим напрямком сучасної економічної політики, спрямованої на забезпечення рівних можливостей для всіх верств населення. Джерела зростання, такі як інклюзивні інновації, підтримка МСБ та урбанізація, сприяють економічному розвитку країни, водночас зменшуючи соціальні та регіональні нерівності. Проте для досягнення повної інклюзивності Китай повинен продовжувати вирішувати проблеми, пов'язані з нерівністю у доходах та регіональному розвитку, зберігаючи при цьому акцент на сталому економічному зростанні.

Список використаних джерел:

1. Хоменко, О. (2018). Сталий розвиток Китайської Народної Республіки: інклюзивні інновації. «Китайські студії», 2(127-132). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e2dba7fa-b600-4805-a0aff8d36736b81/content> (дата звернення: 21.10.2024)
2. О. В. Дроботюк Сталий розвиток Китайської Народної Республіки. Журнал “Китаєзнавчі дослідження” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.chinese-studies.com.ua/en/Archive/2018/2/10> дата звернення: 21.10.2024)
4. ОЕСР. (2022). «Економічні огляди ОЕСР: Китай 2022». Видавництво ОЕСР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveys-china-2022_6f22322c-en (дата звернення: 21.10.2024)
5. Світовий банк. (2021). «Економічний огляд Китаю – грудень 2021». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/country/china/publication/china-economic-update-december-2021> (дата звернення: 21.10.2024)
6. Світовий банк. (2022). «Економічний огляд Китаю – грудень 2022». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/b8644c8a79ee3376b2cd3c16a9f90cc7-0070012022/original/CEU-December-2022-ENG.pdf> (дата звернення: 21.10.2024)
7. Національне бюро статистики Китаю. (2022). «Статистичне комюніке Китайської Народної Республіки про національний економічний і соціальний розвиток за 2021 рік». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202202/t20220227_1827963.html (дата звернення: 21.10.2024)
8. Національне бюро статистики Китаю. (2023). «Статистичне комюніке Китайської Народної Республіки про національний економічний і соціальний розвиток за 2022 рік». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202302/t20230227_1918979.html (дата звернення: 21.10.2024)

*Прушківська Е.В., д.е.н., професор,
Собко А.О., студентка 1 курсу магістратури
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)*

АГРОПРОДОВОЛЬЧА КУЛЬТУРА: РОЛЬ ОСВІТИ ТА НАВЧАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

Галузева культура агропродовольчого сектору являє собою сукупність норм, цінностей, знань, практик і технологій, що визначають спосіб ведення сільськогосподарського виробництва, зберігання, переробки та розповсюдження продуктів харчування. Вона охоплює всі аспекти агропродовольчого ланцюга, від вирощування культур до кінцевого споживання, і є фундаментальною основою для розвитку та підтримки сталих продовольчих систем. Галузева культура забезпечує інтеграцію передових практик та інновацій у сільському господарстві, сприяє раціональному використанню природних ресурсів та стимулює перехід до екологічно дружніх методів ведення господарства.

Необхідність галузевої культури зумовлена її ключовою роллю у формуванні стійких продовольчих систем. Вона сприяє розвитку новітніх технологій, оптимізації використання природних ресурсів і впровадженню інноваційних аграрних рішень, що дозволяють виробляти більше продуктів харчування з меншими витратами ресурсів. Галузева культура також відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки та сталого розвитку, оскільки сприяє розвитку стійких та адаптивних агропродовольчих систем, які здатні реагувати на зміни кліматичних умов та виклики глобальних ринків.

Освіта є наріжним каменем у формуванні ефективної галузевої культури. Вона забезпечує майбутніх агрономів, фермерів та підприємців необхідними знаннями та навичками для успішного впровадження інновацій у своїй діяльності. Навчальні програми повинні включати широкий спектр знань — від традиційних методів землеробства до сучасних технологій і цифрових інструментів. Такі освітні ініціативи допомагають молодим фахівцям адаптуватися до змін на ринку, приймати зважені рішення та впроваджувати найкращі практики у своїх господарствах, тим самим підвищуючи конкурентоспроможність аграрного сектору.

Перехід від теоретичних знань до практичного застосування є критично важливим у сфері фермерства. Завдяки освітнім програмам та стажуванням молоді фермери отримують можливість на практиці застосовувати новітні технології та методи управління аграрним бізнесом. Використання цифрових інструментів, таких як дрони, системи точного землеробства та автоматизовані системи зрошення, дозволяє фермерам підвищувати ефективність своєї діяльності, зменшувати витрати на ресурси та збільшувати врожайність.

Щодо інклюзивності в агропродовольчій сфері, особливо варто звернути

увагу на інтеграцію ветеранів та підтримку молодіжного підприємництва. Інклюзивність у цьому контексті означає залучення представників різних соціальних груп, надання їм можливостей для реалізації своїх навичок і здібностей у сільському господарстві.

Реальні приклади застосування:

1. Інклюзія ветеранів у сільськогосподарський сектор: Ветерани, які повертаються з військової служби, часто шукають нові можливості для професійної реалізації. Програми, спрямовані на їх адаптацію у сільському господарстві, можуть включати навчальні курси з агротехніки, сільськогосподарського менеджменту, а також практичні заняття на фермах. Наприклад, ініціатива "Farm to Veteran" у США надає ветеранам можливість навчатися веденню фермерського бізнесу, використовуючи навички, здобуті під час служби, такі як дисципліна, лідерські якості та управління ризиками. Це дозволяє ветеранам ефективно адаптуватися до цивільного життя та зробити значний внесок у розвиток аграрного сектору.

2. Молодіжне підприємництво в аграрному секторі: Молоді підприємці мають величезний потенціал для впровадження інновацій та модернізації сільського господарства. Освітні програми, які підтримують молодіжне підприємництво, можуть включати тренінги з бізнес-планування, фінансового менеджменту, доступу до інвестицій та маркетингу продукції. Наприклад, проєкт "AgriStartups" у Європейському Союзі спрямований на підтримку молодих підприємців у аграрній сфері, надаючи їм доступ до менторства, фінансових грантів та бізнес-інкубаторів. Це дозволяє молодим фахівцям розвивати свої стартапи, впроваджувати нові технології та створювати конкурентоспроможні аграрні підприємства.

Таким чином, інклюзивність в агропродовольчому секторі, що включає залучення ветеранів та молодіжне підприємництво, є важливим кроком до створення більш стійкого та інноваційного сільського господарства. Інтеграція цих груп не тільки сприяє соціально-економічній адаптації, але й відкриває нові можливості для розвитку аграрного бізнесу, підвищення його ефективності та стійкості.

Список використаних джерел:

1. **Ghosh, A. P.** "Food Security and Sustainability: Interdisciplinary Approaches." (2021)
 2. **Jones, L. M.** "Inclusive Agricultural Education: A Case Study." *International Journal of Agricultural Education and Extension*, 2021.
 3. **Johnson, K. N., & Smith, T. L.** "The Impact of Agricultural Education on Youth Employment and Food Security." *Food Policy*, 2023.
- European Commission.** "Education for Sustainable Development." URL: https://ec.europa.eu/education/education-for-sustainable-development_en.

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК ТА ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ: ЯК ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІНЮЮТЬ СТРУКТУРУ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

У сучасному світі цифрова трансформація стала потужним чинником, що глибоко впливає на всі сфери життя, включаючи економіку, ринок праці та соціальні відносини. Розвиток таких технологій, як штучний інтелект, автоматизація, обробка великих даних і цифрові платформи, змінює традиційні уявлення про зайнятість, одночасно відкриваючи нові можливості та виклики для працівників та роботодавців. Водночас із зростанням цифрових технологій все більшої актуальності набуває питання інклюзивного розвитку, який спрямований на створення умов для рівного доступу до економічних можливостей для всіх соціальних груп населення. Відповідно до прогнозів, частка цифрової економіки у загальному ВВП розвинених країн сягне 25-30% до 2030 року, що засвідчує глибину і масштаб цих змін [1].

З одного боку, цифровізація сприяє створенню нових робочих місць, особливо у високотехнологічних галузях, з іншого – веде до заміщення традиційних робочих місць через автоматизацію рутинних і фізичних процесів. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема інклюзивності економічного розвитку, яка забезпечує рівний доступ до нових можливостей на ринку праці для різних соціальних груп – жінок, молоді, людей з обмеженими можливостями, працівників старшого віку та представників регіонів з обмеженим доступом до інфраструктури [2].

Інклюзивний розвиток передбачає підхід до економічного зростання, при якому соціальна рівність і можливості для всіх груп населення є пріоритетними. Це підхід підкреслює не лише кількісне, а й якісне економічне зростання, що враховує інтереси та потреби всіх соціальних груп і забезпечує більш рівномірний розподіл економічних благ [1]. У контексті цифрової трансформації інклюзивний розвиток сприяє адаптації робочої сили до нових умов через підвищення цифрових навичок, створення умов для гнучкої зайнятості та розвитку інфраструктури, що підтримує рівний доступ до можливостей на ринку праці. Включення вразливих груп населення в нову цифрову економіку допомагає не тільки забезпечити їхню економічну стабільність, а й стимулює загальне зростання економіки, оскільки підвищує їхню продуктивність і купівельну спроможність.

Тенденції цифрової трансформації суттєво змінюють ринок праці, викликаючи як зростання попиту на нові навички, так і структурні зрушення у зайнятості. Цей процес впливає на різні галузі, створюючи нові можливості та виклики. Основні тенденції, що визначають ці зміни, включають автоматизацію, гіг-економіку, зростання попиту на цифрові навички та вплив

штучного інтелекту на продуктивність (рис. 1).

Рис. 1. Чинники, які впливають на трансформація зайнятості населення

Автоматизація та інтелектуальні технології стрімко проникають майже у всі сфери зайнятості. Згідно з прогнозами Світового економічного форуму [3], близько 75% компаній очікують впровадження таких технологій, як великі дані, хмарні обчислення та штучний інтелект до 2027 року. Це зростання автоматизації, особливо у сферах, пов'язаних із рутинними завданнями, призведе до зменшення попиту на деякі види праці. Аналітики прогнозують, що близько 19% працівників можуть зіткнутися з автоматизацією понад 50% своїх завдань, що ставить під загрозу зайнятість у традиційних професіях і стимулює попит на нові навички у цифрових технологіях та аналітиці даних. Результати досліджень [3] свідчать, що в Європі до 2025 року близько 45% робочих місць можуть зазнати змін через автоматизацію процесів. Штучний інтелект та роботизація допомагають підвищувати продуктивність, але водночас створюють ризики для традиційних робітників, особливо в обробній промисловості та сфері послуг. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) [4], у 2019 році попит на фахівців із цифровими навичками зріс на 60% у порівнянні з попереднім десятиліттям. Проте нестача фахівців у цих сферах стає викликом для компаній, які намагаються інтегрувати цифрові інновації, а тому інвестиції у навчання та перепідготовку стають критично важливими для економічного зростання.

Отже, цифрова трансформація сприяє структурним змінам на ринку

праці, змінюючи вимоги до працівників, формати зайнятості та соціальні аспекти праці. Зростаюча роль цифрових технологій створює як можливості для інклюзивного розвитку та ефективності, так і виклики, пов'язані з необхідністю адаптації до швидких змін та інвестування у розвиток відповідних навичок. Тож, для забезпечення конкурентоспроможності та сталого економічного зростання компаніям необхідно інвестувати в підготовку кадрів, щоб адаптуватися до нових умов ринку праці. Важливо також враховувати соціальні аспекти, оскільки автоматизація може призвести до нерівності на ринку праці, що потребує заходів для підтримки постраждалих робітників і створення нових можливостей. У зв'язку з цим, активна співпраця між державними, приватними секторами та освітніми установами є необхідною для подолання викликів, пов'язаних із цифровою трансформацією ринку праці.

Список використаних джерел:

1. European Proceedings. Technological Development and Employment Structure in Context of Economy Digital Transformation. URL: <https://www.europeanproceedings.com/article/10.15405/epsbs.2021.04.7> (дата звернення: 28.09.2024).

2. Charles, L., Xia, S., Coutts, A. P. Digitalization and Employment: Review. International Labour Organization, 2021. URL: https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/documents/publication/wcms_854353.pdf (дата звернення: 27.09.2024).

3. World Economic Forum. The Future of Jobs Report 2023. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023/in-full/2-drivers-of-labour-market-transformation> (дата звернення: 21.09.2024).

4. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD). URL: <https://www.oecd.org/> (дата звернення: 23.09.2024).